

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym ett av tjugo

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll

_Siffran i inom parentes hänvisar till
svartskriftsbokens sidor.

_Volym ett

_Till punktskriftsläsaren _I

_Innehåll _I --_Xliv

_Volym två

_Till elever, föräldrar och

lärare (#3) #1

#1. _Att följa kursplanen (#3)

. #1

#2. _En tydlig struktur (#3) . . #2

#3. _Enkel t att förstå (#3) . . . #4

_Bokens brokiga bakgrund (#3) . #5

_I

_Reviderad upplaga #2019 (#3) . #6

_Introduktion till

samhällskunskap (#4) #8

_Ett samhälle är organiserat

(#4) #8

_Familjen -- ett minisamhälle

(#4) #10

_Större samhällen (#4) #12

_Varför ska du läsa

samhällskunskap? (#4) #14

_Individer och gemenskaper (#9)

. #21

_Ungdomars identiteter,

 Livsstilar och

 välbefinnande (#10) #25

_Personlig identitet (#10) . #26

_Välbefinnande (#10) #27

_Livsstil (#10) #29

_Volym tre

_Gruppidentitet (#14) #51

_Ord och begrepp i kapitlet

 (#16) #62

_Fler ord och begrepp (#16)

 #65

_Frågor till texten (#17) .. #71

_Sveriges befolkning (#18) . . . #75

_För #100 år sedan bodde svenskarna på landet (#18)	#79
_Var bor vi idag? (#19)	#79
_Övning: _Var vill du bo? (#19)	#84
_Befolkningspyramiden (#20)	#86
_Skillnader mellan kommuner (#22)	#94
_Volym fyra	
_Ord och begrepp i kapitlet (#23)	#100

_Fler ord och begrepp (#23)	#100
.....	
_Frågor till texten (#23)	#103
_Övning: _En vanlig familj	
(#23)	#105
_Svenska välfärdsstrukturer	
(#24)	#107
_Lön, konsumtion, skatt,	
service och bidrag (#24)	
.....	#107
_Kommun, landsting och stat	
(#25)	#110
_Kommunernas uppgifter (#26)	
.....	#117

_Landstingens uppgifter

(#28) #125

_Övning: _Ditt landsting/din

region (#28) #128

_Socialförsäkringar (#29) . #129

_Övning: _Bidragsberoende

(#29) #134

_Arbetslöshetsförsäkring

(#30) #135

_Volym fem

_Privatiseringar (#31) #142

_Övning: _Hur mycket ska

vara privatiserat? (#31)

..... #148

_Vi

_Ord och begrepp i kapitlet	
(#32)	#150
_Fler ord och begrepp (#32)	
.	#156
_Frågor till texten (#33) .	#162
_Integration (#34)	#165
_Flyktingar (#34)	#166
_Svensk medborgare (#34) ..	#166
_Svenskar och invandrare	
(#34)	#167
_Begreppet integration (#34)	
.	#168
_Integration -- vad kan vi	
göra? (#35)	#169
	_Vi i

_Integration gäller alla

(#36) #175

_Övning: _Diskutera begrepp

(#36) #179

_Assimilering (#37) #180

_Segregation (#38) #186

_Volym sex

_In- och utvandring (#39) . #193

_Bakgrunden spelar roll

(#40) #197

_Integration i ett

internationellt perspektiv

(#41) #203

_Viii

_Ord och begrepp i kapi tlet	
(#42)	#209
_Fl er ord och begrepp (#42)	
.	#211
_Frågor till texten (#42) .	#214
_Informati on och kommuni kati on	
(#43)	#216
_Medi er (#44)	#220
_Massmedi a (#44)	#221
_Massmedi a utveckl as (#44)	
.	#222
_Journali ster arbetar i	
medi eorgani sati oner (#44)	
.	#223
	_I x

_Det fria ordet (#45) #224

_Vem betalar för massmedia?

(#46) #229

_Övning: Olika sorters

reklam (#46) #234

_Gratis massmedia (#47) . . . #235

_Övning: Reklam eller smak?

(#47) #240

_Volym sj u

_Vad är en nyhet? (#48) . . . #241

_Övning: Är nyheten

intressant? (#48) #246

_Mediabilder (#49) #247

_Dagstidningar (#50) #252

_X

_Dagstidningarnas ledare

(#51) #259

_Övning: _Två ledare (#51)

. #262

_Källkritik (#52) #265

_Övning: _Metapedi a (#52) . #270

_En analysmodell (#53) #272

_Övning: _Integration i

_Frivåla kommun (#54) . . . #277

_Volym åtta

_Massmedia och demokrati

(#56) #290

_Övning: _Din

mediakonsumtion (#56) . . . #295

_Xi

_Massmedi a i diktaturer	
(#57)	#296
_Ord och begrepp i kapi tlet	
(#58)	#303
_Fl er ord och begrepp (#58)	
.	#306
_Frågor till texten (#59) .	#311
_Internet (#60)	#316
_Internets hi stori a (#60) .	#317
_Internet används av många	
(#60)	#317
_Att inte vara uppkoppl ad	
(#60)	#319

_Underhål l ni ng på i n t e r n e t

(#61) #320

_Fakta" på i n t e r n e t (#62) . #326

_Upps l agsverk e l l e r w i k i s?

(#63) #331

_Vol ym ni o

_Ansvarsful l användni ng av

soci al a medi er (#64) #337

_Några av i n t e r n e t s b a k s i d o r

(#66) #346

_Ord och begrepp i k a p i t l e t

(#68) #358

_Fl e r ord och begrepp (#68)

. #360

_X i i i

_Frågor till texten (#68) . #362

_Rättigheter och rättsskipning

(#69) #365

_De mänskliga rättigheterna

(#70) #369

_Tidiga tankar om mänskliga

rättigheter (#70) #371

__FN och de mänskliga

rättigheterna (#71) #373

__FN:s förklaring om de

mänskliga rättigheterna

(#72) #379

_Övning: _Båten (#73) #385

_Xiv

_Volym tio

__FNj -konventioner (#74) .. #389

_Europa, _Sverige och

mänskliga rättigheter

(#76) #401

_Ord och begrepp i kapitlet

(#77) #407

_Fler ord och begrepp (#77)

..... #409

_Frågor till texten (#77) . #411

_Organisationers arbete för de

mänskliga rättigheterna

(#78) #414

__FNj -organisationsoner (#79)	#417
.....	
_Oberoende frivillig-	
organisationsoner (#80)	#421
_Enskilda individens arbete	
(#82)	#433
_Volymelva	
_Enskilda individens arbete	
(#82) (forts.)	#440
_Filantrop (#84)	#446
_Övning: _Filantropen (#84)	
.....	#450
_Flerord och begrepp (#85)	
.....	#452
	_Xvi

_Frågor till texten (#85) .	#455
_Kränkningar av de mänskliga rättigheterna (#86)	#459
_Staters skyldighet att anpassa sina lagar (#86)	#460
_Att minska antalet kränkningar (#86)	#462
_Ett hållbart samhälle (#86)	#463
_Stater som bryter mot de mänskliga rättigheterna (#87)	#467

_Olika typer av kränkningar
(#88) #470

_Övning: _Traditioner (#89)
..... #481

_Volym två

_Kränkningar i _Sverige
(#92) #492

_Övning: _Diskriminering
(#94) #503

_Ord och begrepp i kapitlet
(#95) #508

_Fler ord och begrepp (#95)
..... #509

_Frågor till texten (#95) . #512

_Xviii

_Nati onel I a mi nori teter (#96)	#515
.....	
_Nati onel I a mi nori teters särski l da rätti gheter (#96)	#519
_De fem nati onel I a mi nori tetsspråken (#96) .	#520
_Vem ti l l hör en nati onel I mi nori tet? (#97)	#522
_Övni ng: _Etni sk ti l l hör i ghet (#97)	#525
_Judar och romer (#98)	#528
_Tornedal i ngar och sveri gefi nnar (#99)	#534
	_Xi x

_Volym tretton

_Samer (#100) #541

_Ord och begrepp i kapitlet
(#101) #547

_Fler ord och begrepp (#101)
. #549

_Frågor till texten (#101)
. #551

_Demokratiska fri - och
rättigheter (#102) #554

_De demokratiska fri - och
rättigheterna (#102) #556

_Skillnaden mellan fri - och
rättigheter (#102) #558

_Xx

_Direkt och indirekt

demokrati (#103) #559

_Demokrati i vardag och

skola (#104) #565

_Övning: _Demokrati i skolan

(#104) #569

_Korruption (#105) #570

_Ettiska och demokratiska

delar (#106) #577

_Övning: _Civil olydnad

(#107) #588

_Volym fjorton

_Ord och begrepp i kapitlet

(#108) #590

_Xxi

_Fler ord och begrepp (#108)	
.....	#592
_Frågor till texten (#109)	#597
_Rättssystemet i _Sverige	
(#110)	#602
_Exemplet åga (#110)	#605
_Brott i siffror (#111) ...	#606
_Rättsväsendet (#112)	#612
_Domstolar (#113)	#618
_Från brott till straff	
(#114)	#624
_Svenska lagar (#116)	#637

_Volym femton

_Svensk familjelagstiftning

(#117) #642

_Samhällets syn på brott,

straff och vård (#118) .. #648

_Brottsliga miljöer (#119)

..... #653

_Brottsoffer (#120) #661

_Ord och begrepp i kapitlet

(#121) #666

_Fler ord och begrepp (#121)

..... #670

_Frågor till texten (#122)

..... #674

_Xxi i i

_Samhäl l sresurser och fördel ni ng

(#123) #678

_Samhäl l sekonomi (#124) #683

_Pri vatekonomi (#125) #686

_Vol ym sexton

_Företagens ekonomi (#126)

. #692

_Offentl ig ekonomi (#127) . #699

_Övni ng: _Keri m och

väl färden (#127) #702

_Kommunernas ekonomi (#128)

. #705

_Landsti ngens ekonomi (#129)

. #710

_Xxi v

_Statens ekonomi (#130) . . . #716

_Bankernas roll i ekonomin

(#131) #722

_Pengar (#132) #728

_Inflation (#133) #732

_Det samhällsekonomiska

kretsloppet (#134) #738

_Volym sjutton

_Hög- och lågkonjunktur

(#135) #742

_Arbetslöshetens orsaker

(#136) #747

_Övning: _Antalet

utbildningsplatser (#136)

..... #751

_Arbetsmarknadspolitik

(#137) #752

_Ord och begrepp i kapitlet

(#138) #760

_Fler ord och begrepp (#138)

..... #764

_Frågor till texten (#138)

..... #766

_Globalisering (#140) #772

_Bara några få står utanför

(#140) #774

_Xxvi

__BNP (#141)	#775
_Fri handel (#142)	#781
_Ekonomi sk gl obal i seri ng	
(#143)	#787
_Vol ym ar ton	
_Sveri ges ekonomi ska	
utveckl i ng (#144)	#793
_Handel med utl andet (#145)	
.	#798
_Ord och begrepp i kapi tlet	
(#146)	#805
_Fl er ord och begrepp (#146)	
.	#806

_Frågor till texten (#147)	
.....	#816
_Arbetsmarknad och arbetsliv	
(#148)	#819
_Gymnasiet (#148)	#821
_Komvux (#148)	#822
_Folkhögskola (#148)	#823
_Högre utbildning (#148) ..	#823
_Vad ska du bli? (#149) ...	#825
_Övning: _Yrkesliv i	
förändring (#149)	#830
_Sveriges arbetsmarknad	
(#150)	#831

_Arbetsmarknadens parter

(#151) #838

_Volym nittion

_Lagar på arbetsmarknaden

(#152) #846

_Kollektivavtal (#153) #851

_Lön (#154) #856

_Entreprenörskap (#155) . . . #863

_Ord och begrepp i kapitlet

(#156) #869

_Fler ord och begrepp (#156)

. #873

_Frågor till texten (#157)

. #877

_Xxi x

_Ekonomiska resurser, makt och

inflytande (#158) #883

_Dispositioner i inkomst (#158)

. #885

_Makt och inflytande (#158)

. #886

_Jämlikhet, jämställdhet och

rättvisa (#159) #887

_Övning: _Ett rättvist och

jämlikt samhälle (#159) . #891

_Volym tjugo

_Hushållens ekonomi --

hushållstyp och

sysselsättning (#160) . . . #894

_Xxx

_Hushållens ekonomi - -	
etnicitet och kön (#161)	
.....	#899
_Pengar och kunskap (#162)	
.....	#906
_Hållbart samhälle (#163)	#911
_Ord och begrepp i kapitlet	
(#164)	#918
_Fler ord och begrepp (#164)	
.....	#919
_Frågor till texten (#164)	
.....	#921
_Digitaliseringens betydelse	
(#165)	#925
	_Xxxi

_För- och nackdel ar (#165)	
.....	#926
_Di gi tal i seri ngens påverkan på arbetsmarknaden (#165)	
.....	#927
_Di gi tal i seri ngens påverkan på i nfrastrukturen (#165)	
.....	#929
_Ord och begrepp i kapi tlet (#166)	
.....	#935
_Fl er ord och begrepp (#166)	
.....	#935
_Frågor till texten (#166)	
.....	#937
	_Xxxi i

_Beslutfattande och politiska	
idéer (#167)	#938
_Volym tjugoett	
_Politiska ideologier (#168)	
.	#942
_Liberalismen (#169)	#945
_Konservatismen (#170)	#952
_Marxismen (#171)	#958
_Fascismen (#172)	#964
_Partier med liberal och	
konservativ historia	
(#174)	#974

_Parti er med marxisti sk och
soci al i sti sk hi stori a
(#176) #986

_Vol ym tj ugotvå

_Parti er med fasci sti sk
hi stori a (#177) #995

_Övri ga parti er (#178) ... #1002

_Ord och begrepp i kapi tlet
(#179) #1009

_Fl er ord och begrepp (#179)
..... #1011

_Frågor till texten (#179)
..... #1013

_Xxxi v

_Sveriges politiska system

(#180) #1015

_Riksdag och regering (#180)

..... #1016

_Kommuner och

landsting/regioner (#180)

..... #1017

__EU (#180) #1018

_Val (#182) #1026

_Riksdag och regering (#183)

..... #1032

_Förhållandet mellan riksdag

och regering (#184) #1037

_Volym tjugo tre

_Riksdagens arbete (#185)

..... #1044

_Förvaltningen (#186) #1051

_Kontroll av makten (#187)

..... #1058

_Beslutsfattande i kommuner

och landsting (#188) ... #1064

_Hur fungerar EU? (#190)

..... #1077

_EU: s demokrati ska

underskott (#191) #1085

_Volym tjugo fyra

_Ord och begrepp i kapitlet

(#192) #1091

_Fler ord och begrepp (#192)

..... #1096

_Frågor till texten (#193)

..... #1099

_Olika stats- och

styrelseskick (#194) ... #1103

_Statsskick (#194) #1104

__EU påverkar _Sveriges

statsskick (#194) #1105

_Styrelseskick (#194) ... #1106

_Sverige (#194) #1106

_Xxxvi i

_Författning (#195) #1108

_Demokrati er och di ktaturer

(#196) #1115

_Mel l an demokrati och

di ktatur (#197) #1120

_Statsski ck i andra l änder

(#198) #1126

__USA -- ett exempel (#199)

. #1132

_Vol ym t j u g o f e m

_Ord och begrepp i kapi t l e t

(#201) #1145

_Fl er ord och begrepp (#201)

. #1147

_Xxxvi i i

_Frågor till texten (#201)	#1150
____FN, konflikter, konflikt hantering och hotbilder (#202)	#1152
_Konflikter (#202)	#1153
_Konflikt hantering (#202)	#1154
_Hotbilder (#202)	#1155
_Aktörer på den internationella arenan (#203)	#1155
____FN -- uppdrag och organisation (#204)	#1162
	_Xxxix

_Orsaker till krig och

konflikter (#206) #1174

_Folkrätt och

konfliktlösning (#207) . #1179

_Hotbilder (#208) #1186

_Volym tjugo sex

_En bättre värld (#209) . . #1192

_Ord och begrepp i kapitlet

(#209) #1195

_Frågor till texten (#209)

. #1197

_Europeiskt och nordiskt

samarbete (#210) #1199

_Öst och väst (#210) #1200

_Al d r i g mer k r i g (#210) . . .	#1202
_K a l l a k r i g e t (#211)	#1204
_K a l l a k r i g e t s s l u t o c h	
_B e r l i n m u r e n s f a l l (#211)	
.	#1207
__E U: s u t v e c k l i n g (#212) .	#1210
_K a n d i d a t l ä n d e r (#214) . . .	#1222
__E U i d a g (#215)	#1229
__E U: s p o l i t i k (#216)	#1235
_V o l y m t j u g o s j u	
__E U: s p o l i t i k (#216)	
(f o r t s.)	#1239
__E U o c h _R y s s l a n d (#218)	
.	#1248
	_X I i

__EU och _Sverige (#219) . #1254

_Norden -- hi stori a och

samarbete (#220) #1261

_Ord och begrepp i kapi tlet

(#222) #1274

_Fl er ord och begrepp (#222)

. #1277

_Frågor till texten (#223)

. #1282

_Vol ym tj ugoåtta

_Att påverka besl ut och

samhäl l sutveckl i ng (#224)

. #1288

_Tre demokrati modeller

(#225) #1291

_Att påverka den politiska

makten (#226) #1297

_Övning: _Vad vill du

förändra? (#226) #1302

_Att påverka den ekonomiska

makten (#228) #1308

_Övning: _Bojkott (#228) . #1313

_Metoder för privatpersoner

att påverka (#229) #1314

_Övning: _Att påverka (#229)

. #1320

_Ord och begrepp i kapitlet

(#230) #1321

_Fler ord och begrepp (#230)

..... #1323

_Frågor till texten (#230)

..... #1326

_Volymtjugoni o

_Register (#231) #1328

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym två av tjugo

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym två

_Siffran i inom parentes hänvisar till svartskriftsbokens sidor.

_Till elever, föräldrar och

lärare (#3) #1

#1. _Att följa kursplanen (#3)

..... #1

#2. _En tydlig struktur (#3) .. #2

#3. _Enkelt att förstå (#3) ... #4

_Bokens brokiga bakgrund (#3) . #5

_Reviderad upplaga #2019 (#3) . #6

_Introduktion till

samhälleskunskap (#4) #8

_Ett samhälle är organiserat

(#4) #8

_Familjen -- ett minisamhälle

(#4) #10

_Större samhället (#4) #12

_Varför ska du läsa

samhällskunskap? (#4) #14

_Individer och gemenskaper (#9)

..... #21

_Ungdomars identiteter,

livsstilar och

välbefinnande (#10) #25

_Personlig identitet (#10) . #26

_Välbefinnande (#10) #27

_li

_Li vssti I (#10) #29

#3 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

Till elever, föräldrar och lärare
::::::::::::::::::::::::::::::::::::

Vi som har skrivit boken har utgått från tre mycket viktiga principer -- att följa kursplanen, att ha en tydlig struktur och att göra ämnet enkelt att förstå. Vi författare tror att det kommer att märkas när ni läser boken.

#1. Att följa kursplanen
::::::::::::::::::::::::::::::::::::

Vår bestämda uppfattning är att boken följer kursplanen. Jämför gärna bokens innehåll med

kursplanen, kommentarmaterial till kursplanen i samhällskunskap och de nationella proven.

_Bokens tydliga koppling till kursplanen har gjort att den inte är så omfattande -- texten svävar inte ut. _Det här ger lärare och elever tid att dessutom fördjupa sig i olika aktuella samhällsfrågor.

#2. _En tydlig struktur

.....

_Boken är uppdelad efter samhällskunskapens fem

kunskapsområden. _Till varje

kunskapsområde finns kapitel som

vart och ett motsvaras av ett
centralt innehåll för att skapa en
tydlig struktur.

_Med en tydlig struktur i boken är
det lättare att planera
undervisningen. _Vi tror att det ger
lärare och elever en stor valfrihet.

_Det råder inga tvivel om vilka
kunskapsområden och vilket centralt
innehåll som bearbetas.

_Den här boken, liksom de tre
andra böckerna i _Capensis
_S0j-serie, följer det centrala
innehållet i "kronologisk" ordning.

_Förhoppningsvis känner elever och
lärare igen sig i strukturen och kan
därmed fokusera på innehållet.

#3. _Enkelt att förstå

::

_Vi som har författat boken använder
oss av ett begränsat antal nya
begrepp. _Det gör det enklare för
eleverna att i ett första skede se
sammenhangen. _I slutet av varje
kapitel finns fler ord, begrepp och
frågor som kan användas till att
fördjupa kunskaperna.

_Språket är noggrant polerat av

_Elin, samma person som har

språkgranskat övriga böcker i

_Capensis __S0j -serie för

högstadiet.

_Bokens brokiga bakgrund

:::

_Vi som är författare till boken har

olika erfarenheter från

utbildningssystemet

(högstadielärare, gymnasielärare,

universitetslärare). _Det gör att vi

har många olika perspektiv på

pedagogiskt upplägg och urval av

ämnesinnehåll.

_Reviderad upplaga #2019

::

_Upplagan från #2017 har reviderats utifrån förändringarna som gjordes i kursplanen #2018. _Sidordningen och sidantal är desamma i den reviderade upplagan, men två sidor har strukits i kapitlet "_Ekonomiska resurser, makt och inflytande" för att ge plats för det nya kapitlet "_Digitaliseringens betydelse".

_Övriga förändringar är inarbetade i redan befintliga kapitel.

_Vi hoppas att vår bok kan

ti I I föra undervi sningen något nytt.

_Lycka ti I I med samhäl I skunskapen!

_Mathi as, _Mari a, _Mats, _Li sa,

_Lei f, _Jul i a, _Mart i n, _Kari n och

_Jan

::: #4 ::

_Introduktion till samhällskunskap

::: ::

_Ordet samhälle kan mycket enkelt sägas betyda något som hålls samman.

_Ett samhälls minsta delar består av varje enskild människa.

_Ett samhälle är organiserat

::: ::

_Ett samhälle består av många personer som lever tillsammans. _De organiserar sina liv tillsammans under en längre tid. _Samhället kan vara olika stora, till exempel en familj, en svensk kommun eller ett

hel t l and. _Du kan vara medl em i
fl era samhäl l en. _I ett samhäl l e är
du beroende av andra omkri ng di g och
andra är beroende av di g.

_Fami l j en -- ett mi ni samhäl l e

::

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_Al l a samhäl l en består av

männi skor som är beroende av

varandra, såsom här i _Kumasi ,

_Ghana.

_Bi l dbeskri vni ng

_En fol ksaml i ng utanför ett

stort täl t med mestadel s kvi nnor i

l ånga kl änni ngar.

=====

_En fami l j kan ses som ett

mi ni samhäl l e. _I fami l j en fi nns det

regler för hur medlemmarna ska
uppföra sig. _Alla i familjen
påverkar varandra. _Om en
familjemedlem äter upp all mat finns
det ingen mat kvar till de övriga.
_Om en person i familjen är sjuk tar
ofta en annan familjemedlem hand om
honom/henne.

_Familjer ser olika ut och består
av individer med olika behov. _Alla
tycker och tänker inte lika. _För
att en familj ska fungera är det
viktigt att familjemedlemarna tar
hänsyn till varandra. _Det gäller

att komma överens om hur problemen och konflikter som uppstår ska lösas.

_Större samhällen

::

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Ett stort samhälle som _New _York
_City kräver mycket organisation
för att fungera.

_Bildbeskrivning

_Vy över _New _York med
skyskrapor, stora byggnader och
hus.

=====

_En person är också en del av ett
större samhälle, till exempel en

stad, ett län, ett land eller en region såsom _Europeiska unionen (_EU). _I stora samhällen är det många personer, regler och åsikter att ta hänsyn till.

_Om du har kunskap om hur olika samhällen fungerar blir det enklare och tryggare för dig att leva. _Då vet du varför en del tycker som de gör, vilka regler som gäller och hur du kan få hjälp vid behov.

_Varför ska du läsa samhällskunskap?

.....

_I samhällskunskap läser du om

förändringar som

:::: #5 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

har skett i _Sverige. _Du kommer att

förstå varför _Sverige har

förändrats och varför samhället

förändras just nu. _Om samhället har

förändrats till det bättre eller

till det sämre råder det olika

åsikter om. _För #100 år sedan bodde

de flesta på landet och kvinnorna

fick inte rösta i politiska val. _De

som I lever om #100 år kanske kommer att tycka att #2020-tal ets _Sverige var ett samhälle med konstiga värderingar.

_I dag anser en del att vi ska ha höga skatter i _Sverige medan andra tycker tvärtom. _En del tycker att det ska finnas privata skolor medan andra tycker att det bara ska finnas skolor som kommunerna ansvarar för.

_Trots att vi tycker olika fungerar många samhällen bra. _Vad gör att samhällen med så många olika människor fungerar? _Hur fattas

beslut i frågor som rör många
människor i samhället? _Hur löses
konflikter? _Hur förhindras
konflikter? _Hur tas ställning till
viktiga frågor som påverkar
framtiden?

_Vi tycker olika, vilket bland
annat har att göra med att vi har
olika värderingar. _Vad värderar du
högst -- personlig valfrihet eller
jämlighet? _Tror du att du hade
tyckt annorlunda om du hade bott i
ett annat land? _Vad är en rättvis
lön?

_I samhällskunskap läser du också om andra länder och om organisationer som finns i flera länder, till exempel _Förenta _Nationerna (_FN). _Du kommer också att undersöka informationen vi har och som vi får om de samhällen vi lever i. _Kan vi lita på informationen vi möter på internet, på tv, i tidningar och i skolan? _Hur får vi de åsikter vi har i olika frågor som rör samhället? _Att du har kunskap om hur samhällen fungerar och varför de

förändras är viktigt både för dig
själv och för övriga

samhällemmar. _Det blir lättare
att påverka både sin egen och andras
framtid. _När en person vet mycket
om samhället som han/hon lever i är
det lätt att känna tillhörighet.

_Samhällskunskap är ett viktigt
och spännande ämne. _Förhoppningsvis
tycker också du det.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Vem har makt? _Vilka frågor
fattar riksdagen i _Stockholm
beslut om? _Riksdagshuset,
_Stockholm.

_Bildbeskrivning

_En stor kvadratisk byggnad med
en mur runt. _Utanför muren finns
en kajkant.

=====

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Om ett samhälle utsätts för stora förändringar är risken stor att det förstörs. _Det blir kanske bara ruiner kvar. _Timgad, _Algeriet.

_Bildbeskrivning

_Ruinerna av en gammal stad.

=====

::: #6--#8 ::::::::::::::::::::::::::::::

: : : #9 :

_I ndi vi der och gemenskaper

: :

=== _Bi l dbeskri vni ng =====

_Två tjejer med blött hår står

tätt i hop. _De ler och ser in i

kameran. _Sol en lyser och tjejerna

är somrigt klädda. _En svensk

flagga, en sjö och en liten stuga

på en strand syns i bakgrunden.

=====

_I samhäl l skunskap betyder i ndi vi d

samma sak som männi ska. _Vi

männi skor ti l l bri ngar ti d

tillsammans med varandra i olika typer av gemenskaper, till exempel familjen, föreningar, kompisar, skolklassen, hemkommunen och som medborgare i Sverige.

inom kunskapsområdet "Individer och gemenskaper" diskuteras flera olika perspektiv på hur individer påverkas av sin omgivning och hur vi människor tillsammans skapar gemenskaperna vi lever i.

Central innehåll

Ungdomars identiteter, livsstilar och välbefinnande och hur detta

påverkas, till exempel av
soci oekonomi sk bakgrund, kön och
sexuel l l äggni ng.

é _Sveri ges befol kni ng, dess
storlek, sammansättni ng och
geografi ska fördel ni ng.

_Konsekvenser av detta, till
exempel soci al t, kul turel l t och
ekonomi skt.

é _Svenska väl färdsstrukturer och
hur de fungerar, till exempel
sj ukvårdssystemet,
pensi onssystemet och
arbetslöshetsförsäkringen. _Vi l ket

ekonomiskt ansvar som vi lär på
enski l da i ndi vi der och fami l j er
och vad som fi nansi eras genom
gemensamma medel .

é _Immi grati on ti l l _Sveri ge förr
och nu. _Integrati on och
segregati on i samhäl let.

::: #10 ::

_Ungdomars identiteter, livsstilar

och välbefinnande

::: ::

=== _Bildbeskrivning =====

#10 tjejer och killar med olika

kläder, står bredvid varandra och

håller upp ett papper framför

ansiktet. _På papperet är det

målade ett par ögon och en glad

mun. _Alla papper är lika.

=====

_Vi människor är lika på många sätt.

_Alla behöver mat, vatten, boende,

omtanke och kärlek. _Vi är också

olika.

_Personlig identitet

_Din identitet är grunden för ditt sätt att leva. _Vilka personer du umgås med och vilka föreningar du är medlem i är en del av din identitet.

_Det är inte säkert att du och din omgivning uppfattar dig på samma sätt. _Hur du uppfattar dig själv kallas för personlig identitet. _En person blir ofta medveten om sin identitet under tonåren.

_Identitet kan ses som ett uttryck för den du är eller den du upplever

dig vara. _Du är säkert på olika sätt när du är hemma, i skolan eller hemma hos en kompis. _Det är normalt att ibland känna sig och uppföra sig på olika sätt i olika situationer.

_Vissa delar av din identitet är troligtvis tydligare än andra.

_Välbehövande

_Välbehövande handlar om hur vi mår och hur vi trivs. _Ditt välbehövande påverkas till exempel av hur du har det i skolan, vilka kompisar du har och om din kropp är frisk.

_Det är inte säkert att du trivs med alla delar av din identitet, vilket kan vara jobbigt. _Hur du klarar av att växla mellan olika delar av din identitet beror bland annat på hur stora skillnader det är mellan dem.

_Under tonåren förväntas du kunna ta mer ansvar och göra egna val när det gäller vänner, fritid och framtida yrke. _Kraven på dig ökar, men samtidigt ökar också möjligheterna för dig att styra ditt liv!

_Livsstil

_Livsstil är hur du lever ditt liv. _Du kanske är vegan, lyssnar på klassisk musik och är piercad.

_Troligen känner du då samhörighet med andra som är veganer och lyssnar på klassisk musik.

_Ti o faktorer som påverkar di n
i denti tet

_Vem är j ag egentl i gen?

_Bi ol ogi ska faktorer

_Sexuel l i äggni ng

_Soci oekonomi ska faktorer

_Fami l j en

_Skol an

_Vänner

_Fri ti d

_Etni ci tet

_Medi a

_Normal i tet

_Vår identitet är till största delen
inlärdd i samspel med andra
människor. _Vi påverkas av andra och
andra påverkas av oss.

_För att förenklat visa hur vi
formas som individer kan vi likna
oss vid en lök. _Längst in i löken
finns en fast kärna. _Runt kärnan
finns olika lager av skal. _Varje
lager kan ses som en del av din
identitet. _En del skal är tjockare
 medan andra är tunnare. _Alla skal
är en del av dig, men deras
betydelse varierar under olika delar

av ditt liv. _Det är olika faktorer som påverkar hur lökens skal bildas och utvecklas.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Varje lager av en lök kan ses som en del av din identitet.

_Bildbeskrivning

_Fyra lökar. _En gul lök och tre rödlökar. _En av rödlökarna är delad så att man kan se de olika lagren av skal.

=====

#1. _Biologi ska faktorer

_En del av din identitet har en biologisk förklaring. _De biologiska faktorerna påverkar främst kärnan i löken. _Kärnan är svårare, ibland omöjligt, att förändra.

_De biologiska faktorerna styrs av ditt kön och de arvsanlag som du bär med dig. _Vi föds med vissa kroppsliga kännetecken, till exempel hårfärg, ögonfärg och längd. _Att vara lång kan ge ett starkare självförtroende, men det kan också upplevas som negativt att vara

I ängre än alla andra.

_Hur du upplever ditt kön påverkar också din identitet. _Mycket av det som upplevs som skillnader mellan pojkar och flickor är skillnader som är skapade av samhället. _Det kallas genus eller könsroller.

_Många psykologer tror att alla människor har de åtta grundkänslorna rädsla, ilska, glädje, avsky, ledsamhet, förvåning, avsmak, skuld/skam och nyfikenhet/intresse i sig. _Hur starka de är och vilka uttryck de tar sig varierar

däremot.

#2. _Sexuell i äggning

_Sexuell i äggning är en annan viktig faktor. _De flesta är heterosexuella, det vill säga blir förälskade och känner sexuell attraktion till personer av motsatt kön. _En del känner så för de som har samma kön (homosexualitet) eller känner så för både motsatt kön och samma kön (bisexualitet).

_Att inte känna sexuell attraktion kallas asexualitet. _Asexuella personer kan bli förälskade, ha

behov av närhet, vilja ha en partner och vilja ha barn.

#3. _Socioekonomisk bakgrund

_Med socioekonomisk bakgrund menas under vilka förhållanden vi har levt våra liv. _Även om _Sverige ofta beskrivs som ett jämlikt land finns det skillnader i ekonomi och möjligheter till meningsfull fritid.

_Att oroa sig för att pengarna inte ska räcka skapar stress. _Att kunna delta i flera organiserade fritidsaktiviteter per vecka och att åka på semester flera gånger om året

ger erfarenheter som påverkar

identiteten. _Den påverkas också av

att inte kunna göra sådana saker.

::: #12 ::::::::::::::::::::::::::::::

#4. _Familjen

_Den närmaste familjens kulturella
(religion, språk och traditioner)

och historiska rötter påverkar oss

under hela livet. _Våra värderingar

om vad som är rätt och orätt formas

också ofta i hemmet. _En person kan

vara medlem i olika familjer

samtidigt.

_Språket som talas hemma är ofta

det språk som vi identifierar oss mest med. _Det är också det språk vi uttrycker våra känslor bäst med.

_Davids familj

_David: "_Jag bor varannan vecka hos mamma och varannan vecka hos pappa. _Hos pappa är jag yngst.

_Hans nya fru har tre barn. _Hemma hos mamma är jag det enda barnet och jag får hjälpa till mycket genom att städa och plocka undan. _Pappas nya fru gör allt själv och vill ha allt på ett särskilt sätt. _En del av mig tycker att det är skönt att inte

behöva hjälpa till så mycket, men det gör också att jag inte tycker att jag är med i pappas familj så mycket.

_Mamma och jag är mer ett team.

_Hos mamma äter vi alltid vegetarisk mat. _Hos pappa blir det mer kött --

det är bra. _Mycket är samma

förstås: bädda sin egen säng, lägga

sig i hyfsad tid och göra läxor. _På

sätt och vis tycker jag att jag är

två olika _David. _Den lille _David

som inte behöver göra så mycket och

den ansvarsfulle _David som alltid

hjälpertill."

_Nadjas familj

_Nadjas: "_När jag pratar svenska med min mamma känns det konstigt, som om vi känner varandra på ett annat sätt. _Det blir lite stelt.

_Med mina kompisar pratar jag alltid svenska. _Jag tänker mest på svenska. _Om jag blir arg och när jag räknar blir det på mitt modersmål, det vi pratar hemma. _Det är konstigt, men jag tror språket påverkar mig mycket. _På mitt modersmål är jag kanske lite

kl okare."

#5. _Skolan

_Ungdomar och barn tillbringar en stor del av sin tid i skolan.

_Lärarnas förväntningar och andra elevers uppfattningar om dig blir en del av din identitet. _För de flesta i _Sverige är skolan något positivt, men för en del är skolan en mardröm med utanförskap, mobbning och vantrivsel.

#6. _Vänner

_I tonåren är vänner viktiga.

_Vänner delar åsikter, intressen och

ofta klädstil. _De kan prata om "allt". _En del vänner finns kvar resten av livet, medan andra försvinner. _Två vänner kanske sakta växer ifrån varandra eller blir osams. _Det kan göra mycket ont att bli av med en vän eftersom han/hon ofta upplevs som en del av oss själva. _Förhoppningsvis dyker det upp nya vänner.

#7. _Fritid

_Både organiserad och oorganiserad fritid påverkar våra identiteter.

_Att vara medlem i en förening

i nnebär exempelvis att vi förväntas
följa vissa regler och kanske bära
vissa kläder. _Det kan innebära att
vi känner gemenskap och får struktur
i livet.

_Organiserad fritid som att vara
med kompisar, spela spel och titta
på tv är också viktig. _Det är en

::: #13 ::::::::::::::::::::::::::::::

chans att koppla av och möta andra
-- via internet eller i verkligheten
-- samt att få nya perspektiv.

=== _Bildbeskrivning =====

_Schematisk bild med rubriken

"_Identitet och _Livstid" visar

(med pilar) att:

"_Identitet" påverkas av

"_Biologiska faktorer",

"_Individens omgivning" och

"_Livstid".

"_Individens omgivning" och

"_Livstid" påverkas av

"_Identitet".

=====

#8. _Etni ci tet

_Med etni ci tet menas ofta hi stori ska, kul turel la och/el ler geografi ska rötter som vi uppl ever att vi del ar med andra männi skor.

_Vi behöver inte bo i samma l and för att ha samma etni ska i denti tet.

_Många känner att de har flera ol i ka etni ska i denti teteter. _En person kan i vi ssa sammanhang känna mer för vi ss kul tur och hi stori a, men i andra sammanhang känna något hel t annat. _Att känna att man inte har någon etni sk i denti tet, att ha

en etnisk identitet eller att ha flera olika etniska identiteter påverkar också den personliga identiteten.

=== _Bildbeskrivning =====

_Schematisk bild med rubriken
"_Etnicitet".

_Från _Etnicitet går streck till:

_Historiska rötter, _Kulturella rötter och _Grafiska rötter.

_Från _Kulturella rötter går streck till: _Språk, _Traditioner,

_Religion och _Värderingar.

=====

#9. _Massmedi a

_Budskap som sprids via massmedi a,
det vill säga via internet,
tidningar, tv och radio, påverkar
oss på många sätt, till exempel hur
vi ska se ut och vad vi ska tycka.

_Det är viktigt att fundera över hur
innehållet i massmedi a påverkar oss.

_Handlar det om att få oss att köpa
något, att roa oss eller att ge
saklig information?

#10. _Normalitet

_Människor vill i allmänhet känna
sig unika och lite speciella, men

#13

#47

inte för annorlunda. _Det som anses vara normalt i samhället är det som vi jämför oss med och jämförs med. _Vad som uppfattas som normalt av samhället, det vill säga normaliteten, påverkar vår identitet. _Det kan upplevas som jobbigt att avvika för mycket. _Vad som anses vara normalt varierar dock över tid.

_Genom olika lagar försöker regeringen och riksdagen påverka medborgarna i _Sverige om vad som ska anses vara normalt. _Ett exempel

är lagar som förbjuder
diskriminering. _En individ får inte
kränkas eller behandlas annorlunda
för att han/hon avviker från normen.
_Ett annat exempel är att sedan
#2009 kan samkönade par ingå
äktenskap på samma villkor som
olikönade par.

_Även budskap som sprids via
massmedia påverkar oss gällande vad
som ska anses vara normalt, till
exempel vad en flicka eller pojke
bör leka med.

_Det är viktigt att möten äger rum

mel l an o l i ka i n d i v i d e r i s a m h ä l l e t .

_När männi skor möts och umgås ökar ofta förståel sen och respekten för varandra eftersom det normal a tar sig o l i ka uttryck. _Det är vi kti gt att dessa möten verkl i gen äger rum.

_Vad skul l e hända om varj e enski l d skola endast skul l e ha el ever med samma kul turel l a och hi stori ska rötter?

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__I SBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym tre av tjugonio

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym tre

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Gruppidentitet (#14) #51

_Ord och begrepp i kapitlet
(#16) #62

_Fler ord och begrepp (#16)
..... #65

_Frågor till texten (#17) .. #71

_Sveriges befolkning (#18) ... #75

_För #100 år sedan bodde
svenskarna på landet (#18)
..... #79

_Var bor vi idag? (#19) #79

_Övning: _Var vill du bo?

(#19) #84

_Befolkningspyramiden (#20)

..... #86

_Skillnader mellan kommuner

(#22) #94

::: #14 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Gruppi denti tet

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_Vi ti ll hör ol i ka grupper som vi
i denti fi erar oss med. _Ol i ka
grupper har ol i ka symbol er. _Vi l ka
symbol er ser du på _Ai l u _Val l e
ovan? _Vad tror du han vi ll säga
med bi l den? _Bär du några
särski l da symbol er?

_Bi l dbeskri vni ng

_En ki l l e med svart j acka och
svart-vi t-randi ga byxor. _Rund
mi dj an har han ett brett svart

bälte med ni tar och röda i nslag.

_På bältets ena sida sitter en
sida med kniv och på framsidan av
bältet hänger en röd-svart
garntofs. _Han har en lång
halskedja med flera smycken.

_Nedre delen av ärmarna är lindade
med röd-blå-vit-mönstrade band.

_Rund båda handlederna har han en
röd-blå-vit rund garntofs.

=====

_Individer som delar ett visst
intresse, en egenskap, en kultur
och/eller historia kan identifieras

som en grupp. _De har en gemensam gruppi denti tet.

_Du ti llhör ofta flera ol i ka grupper, ti ll exempel en fami lj, en fotbol lskl ubb, ett kompi sgäng el l er en etni sk grupp. _Gruppens enski l da medl emmar har var si n personl i ga i denti tet, men de har al l ti d något som förenar dem. _Gruppen kan vi sa si n samhöri ghet i exempel vi s åsi kter, kl äder el l er andra symbol er.

_Det är naturl igt att gruppera männi skor och det hj äl per oss att

skapa ordning. _Om du börjar i en ny skola grupperar du kanske snabbt dem som går i samma årskurs som du eller eleverna som tycker om samma musik som du.

_Fördelar med grupper

_Det kan vara positivt att tillhöra en grupp då det gör livet enklare. _Vi vet till exempel hur vi ska bete oss i olika situationer, vilket skapar trygghet. _Vi känner oss accepterade och känner att vi betyder något.

_Nackdel ar med grupper

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_Grupper har både för- och
nackdel ar.

_Bi l dbeskri vni ng

_Pi ktogram av männi skor som står
i ri ng och hål l er varandra i
händerna. _En person står utanför
ri ngen.

=====

_Tyvärr fi nns det även negati va
si dor med grupper. _Vi kan börj a
värdera andra grupper som mi ndre
värda och ser det som den egna

grupper, "vi", gör som det normala.
_Det "dom" gör är avvikande. _Att
alltid utgå från sig själv -- och
sin egen grupp -- kan innebära att
"dom" upplevs som hotfulla och som
några vi inte vill ha i vår närhet.

_Risken med att dela in människor
i grupper är att vi bara ser vissa
delar av de olika individerna. _Vi

::: #15 ::::::::::::::::::::::::::::::

tror att vi vet hur en person är
bara för att han/hon tillhör en viss
grupp. _Vi glömmer bort att alla
individer har en personlig identitet

med flera olika delar.

_Att vara medlem i en grupp betyder inte att vi är medlemmar i just den gruppen resten av livet.

_Vi kanske frivilligt väljer att lämna gruppen eller också får vi inte vara med längre. _Det kan göra mycket ont.

_Identitet och åsikter

_Dina åsikter och värderingar är en del av din identitet. _Det är bra att veta varför du tycker på ett visst sätt, vilket innebär att du lär känna dig själv och du blir

trygg i den du är. _Det är också viktigt att förstå varför andra inte har samma åsikter som du själv har och att respektera att alla har olika åsikter. _Eftersom en stor del av vår identitet är inlärd kan vi lära om. _Ibland kan det vara svårt att göra det.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Det är inte alltid lätt att veta vem du är. _Ibland krockar olika delar av din identitet med varandra och ibland krockar din identitet med omgivningens

förväntningar.

_Bilbeskrivning

_En person med kort mörkt hår och svarta kläder sitter och funderar ensam utanför ett flervåningshus.

=====

_När identitetet krockar

_Ibland kan det vara svårt att veta vem du är eller våga vara den du är. _Ibland kanske du upplever att din personliga identitet inte kommer överens med de grupper du tillhör. _Det händer också, särskilt

i tonåren, att den egna personliga identiteten krockar med familjens eller omgivningens förväntningar.

_En grupps förväntningar kan upplevas som jobbiga.

_Det är svårt, men helt normalt att inte passa in, att känna sig onormal eller att ingen accepterar vem du är. _Det finns många personer och organisationer som arbetar med att hjälpa och stötta barn och ungdomar. _Några organisationer är ___BRIS, killifragor.se, tjejzonen.se, ___RFSL och _Rädda _Barnen. _I varje

kommun finns minst en

ungdomsmottagning. Alla arbetar

under tystnadsplikt och det går att

vara anonym.

_Ord och begrepp i kapitlet

Biologiska faktorer. _Exempel vis
ögonfärg, längd, och kön.

Etnicitet. _Historiska, kulturella
(språk, traditioner, religion,
värderingar) och/eller geografiska
rötter som en individ upplever sig
delad med andra människor.

Gruppidentitet. _Individer som
till exempel delar ett visst
intresse, en kultur eller en
egenskap och identifierar sig som
en grupp.

Livsstil. _Hur du lever ditt liv.

Norm. _Uppfattningen om vad som är rätt och orätt.

Normalitet. _Det som uppfattas som normalt av samhället.

Personlig identitet. _Hur du uppfattar dig själv.

Sexuell läggning. _Vilket/vilka kön en person blir förälskad i och känner sexuell attraktion för.

Socioekonomi. _Hur vi bor och hur mycket pengar varje hushåll har att spendera varje månad.

Välbefinnande. _Att trivas och

anse sig vara vid god hälsa.

Värdering. _En uppfattning om hur
bra eller dåligt någonting är.

_Värderingar bygger på normerna
som finns.

=== _Bildbeskrivning =====

_Två personer står mitt emot
varandra. _Man ser bara smal ben
och fötter. _De har byxor och skor
och den ena står på tå.

=====

_Fler ord och begrepp

Ansvar. _Att stå för det man har sagt, tänkt eller gjort.

Etik. _Besvarar frågor om vad som i teorin är det "rätta", det "bästa" och det "goda".

Fri vilja. _En del anser att förnuftet styr en människas handlingar och därmed är personen inte tvingad att tänka eller handla på ett visst sätt.

Fri ends. _En svensk organisation utan vinstintresse som arbetar för att stoppa kränkningar i skolan

och i drottsföreningar.

Fördom. _En uppfattning om hur till exempel en person är eller gör i vissa situationer utifrån en bild av hur personen är eller hur gruppen som personen tillhör anses vara.

Förebeeld. _En person som är värd att efterlikna, ett föredöme.

Gruppptryck. _Människors påverkan på varandra. Ofta används ordet i negativ betydelse där påverkan leder till dåliga handlingar, t. ex. mobbning eller rökning.

Könsidentitet. _Det kön en person anser sig vara.

Livsstilsförändring. _Begrepp som inom t. ex. vården används för att ändra ett förhållningssätt negativt beteende.

Moral. _Uppfattning om vilka handlingar som anses vara de rätta att utföra.

Normalfördelning. _De flesta värdena ligger nära medelvärdet.

_Används inom statistiken.

Objektivitet. _Hur omgivningen uppfattar dig och

gruppern eller grupperna du ingår i.

Ofrihet. _Att vara tvungen att tänka eller handla på ett visst sätt.

Omoralisk. _Att utföra handlingar som anses vara orätta handlingar.

::: #17 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

Plikt. _En regel som ska följas.
_Något en person är skyldig att göra.

Självbild. _Den beskriver hela personligheten, t. ex. det vi tycker är viktigt, vad vi gillar

och inte gillar, vad vi står för med mera. _Den personliga identiteten bygger på den egna själviden.

Självkännedom. _Hur medveten en individ är om vad han/hon vill och tror på, men även att individen känner till sina förmågor och begränsningar.

Självkänsla. _Att veta vem man är och vad man går för.

Självförolit. _Hur stor förmåga en individ anser sig ha att komma till rätta med olika situationer.

Social identitet. _Gruppi identitet.

Social norm. _Omgivningens

förväntningar och regler om hur en person bör vara.

Subjektiv identitet. _Hur du

upplever dig själv och gruppen

eller grupperna som du ingår i.

Utfrysst. _När en individ inte får

vara med i en grupp.

_Frågor till texten

#1. _Vad är personlig identitet?

(s. #10)

#2. _Skriv ner fem faktorer som påverkar identiteten. _Förklara kort varför de gör det.

(s. #11--#13)

#3. _Vad är en grupp? (s. #14--#15)

#4. _Ange för- och nackdelar med grupper.

_Frågor att diskutera

#5. _Välj några exempel på olika grupper i identiteter i det svenska samhället. _Det kan t.ex. vara

fri märkssamlare, fågel skådare,

_Hel I s _Angel s, ___Al Kj -supporrar

el I er kl ass #8; b på skol an.

_Fundera på hur de fungerar och

di skutera uti från

- medveten el I er omedveten

i denti tet,

- akti vt val d el I er ärvd i denti tet

och

- accepterad el I er ej accepterad

i denti tet (av samhäl I et).

#6. _Vi har I ätt att dra sl utsatser

uti från yttre faktorer såsom

utseende och kl ädsti I , vi I ket

egentligen säger mycket lite om hur vi är som personer. _Det är viktigt att fundera över hur vi skapar bilder av andra människor. _Det gäller att inte dra för snabba slutsatser, även om det heter att "göra ett bra första intryck". _Leta upp några bilder på internet och beskriv personerna. _Jämför era svar. _Finns det några likheter och skillnader i era beskrivningar? _Varför tänker du som du gör?

#7. _Hur tror du att andra uppfattar dig, till exempel en äldre person eller din bästa vän? _Vad kan vi göra för att öka kunskapen om oss själva?

#8. _Vilka faktorer har påverkat din identitet mycket?

::: #18 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Sveriges befolkning

::: ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildbeskrivning =====

_Åtta bilder sitter ihop till en stor.

#1. _En pojke och en flicka står utanför ett rum med fönster och tittar in på polkagristillverkning.

#2. _En ung kvinna med mörkt uppsatt hår och en ung man med mörkt hår står tillsammans och ler.

#3. _En tjej som l er. _Hon har mörkt l ångt rakt hår och smal a ögon.

#4. _En kvinna si tter på en båt ute på sj ön. _Hon har ett barn i famnen. _Barnet har fl ytväst.

#5. _En äl dre kvinna och en äl dre man har ett l i tet barn i var si n famn.

#6. _Ett grönområde. _I bakgrunden ser man _Gl oben och fl era höghus.

#7. _En ki l l e som l er. _Han har mörkt l ocki gt hår och mörka

ögon.

#8. _Ett ungt par med två flickor
i olika åldrar.

=====

_Befolkningen i världens länder
skiljer sig åt på många sätt.

_Länderna är olika stora och har
olika många invånare. _I en del

länder bor människorna tätt såsom i

_Singapore medan andra länder är
glänt befolkade, exempelvis

_Mongoliet. _I vissa länder föder
kvinnorna många barn, bland annat i

_Nigeria, och familjerna är stora.

_Medel livslängden är låg i länder som _Afghanistan, men hög i andra, till exempel i _Costa Rica.

_I vissa länder är befolkningen välutbildad och har höga löner medan det är tvärtom i andra länder. _Det är även stora skillnader i inkomst inom de olika länderna. _I

_Brasilien, __USA och flera av

_Melanösterns länders är

skillnaderna mycket stora. _I en del

länder bor den största andelen av

befolkningen i städer, i andra

länder på landsbygden.

_För #100 år sedan bodde svenskarna på landet

_Naturresurser såsom vatten, åkermark, skog och järnmal m påverkade till stor del var folk bosatte sig i _Sverige för #100 år sedan. _Då bodde ungefär #74 % av befol kni ngen på landsbygden och de flesta arbetade med jord- eller skogsbruk.

::: #19 ::

_Var bor vi idag?

_I dag, på #2000-talet, har vi ett annat _Sverige. _Vi har andra sätt

att försörja oss på antidi gäre,
till exempel som it-tekniker eller
tågvärd. _Idag är också den
geografiska fördelningen annorlunda.
_Numera bor ungefär #13 % av
befolkningen på landsbygden medan
#87 % bor i tätorter. _Med tätort
menas ett bebyggt område med mer än
#200 personer och att det är mindre
än #200 meter mellan husen.

_Sveriges kommuner

_I Sverige finns #290 kommuner.

_En kommun består av flera tätorter
och omkringliggande landsbygd. _De

fem kommunerna med störst

befolkningens mängd är (september

#2018):

#1. _Stockholm #960 #000

#2. _Göteborg #571 #000

#3. _Malmö #338 #000

#4. _Uppsala #224 #000

#5. _Linköping #160 #000

_De fem kommunerna med minst

befolkningens mängd är (september

#2018):

#286. _Åselle #2 #830

#287. _Arjeplog #2 #813

#288. _Dorotea #2 #585

#19

#81

#289. _Sorsel e #2 #538

#290. _Bj urhol m #2 #464

_Ki runa är den till ytan största kommunen med över #19 #000 km².

_Mi nst är _Sundbybergs kommun med knappt #9 km².

_Norr, söder, tätort och kust

_I _Sverige bor ungefär #40 % av befol kni ngen i eller i närheten av de tre största tätorterna

(_Stockhol m, _Göteborg eller

_Mal mö). _Förutom storstadsområdena är det många som bor utmed kusterna.

_Ett tredje tydligt mönster är att

befolkningskoncentrationen är hög i södra delen av landet.

_Den person som bor i "mitten" av Sverige finns i Hallbergs kommun i närheten av Örebro. Det bor lika många människor norr, söder, öster och väster om Hallberg. "Mitten" kommer att flyttas längre söderut för varje år eftersom Sveriges befolkning ökar mer i söder än i norr.

_Hushåll

_I Sverige finns det #4,6 miljoner hushåll. _Av dem är

é #39 % hushåll med ensamstående personer, exempelvis studenter och pensionärer,

é #24 % hushåll med sammanboende utan barn,

é #21 % hushåll med två vuxna och barn och

é #6 % hushåll med en vuxen och barn.

_Övning: _Var vill du bo?

_Gör en undersökning i klassen.

#1. _Var i _Sverige skulle du vilja bo när du är vuxen? _Tänk på olika möjligheter, till exempel

utbildning och arbete. _Pricka in era val på en _Sverigekarta. _Ser ni något mönster? _Vad avgör ert val?

#2. _Var i _Sverige skulle du vilja bo om du redan har mycket pengar och inte behöver tänka på arbete? _Blir platserna desamma som i den förra frågan? _Vad avgör ert val nu?

#3. _Skulle du vilja bo i något annat land? _Vilket i sådana fall och varför?

::: #20 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Befol kni ngspyrami den

_Ett l ands ål ders- och
könsfördel ni ng kan vi sas med ett
di agram som kal l as
befol kni ngspyrami d.

_Se sväl l pappersbi l d.

=== _Bi l dtext =====

_Befol kni ngspyrami derna vi sar hur

_Sveri ges befol kni ng vari erar i
ål der och kön.

=====

_Käl l a: ___SCB

_Sverige för #100 år sedan

_Se sväl I pappersbi I d.

_Källa: __SCB

_För #100 år sedan såg

befolkningspyramiden ut som en

pyramid i _Sverige. _Kvinnorna födde

i genomsnitt tre barn och basen i

pyramiden var bred. _År #2017 födde

en kvinna i genomsnitt #1,78 barn

och befolkningspyramiden ser

annorlunda ut.

_För #100 år sedan bestod

_Sveriges befolkning av många yngre.

_Medellivslängden var knappt #60 år

#20

#87

mot över #80 år i dag. _Dagens befolkning är mycket friskare. _I dag är risken att en fyraåring dör #0,007 %. _I början av #1900-talet var den nästan #1 %.

_I pyramiden för #1910 finns ett hack för #40-åringarna. _Det är spåren efter den stora mässväxten #1867--#1869.

_Sveriges befolkning i dag

_Det finns en del personer som är över #90 år, men alla blir inte så gamla. _Den förväntade medellivslängden för nyfödda flickor

är i dag drygt #84 år. _För pojkar är den nästan #81 år. _Vi blir äldre i _Sverige jämfört med invånarna i många andra länder.

::: #21 ::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Under #1930-talet var det en allvarlig ekonomisk kris i världen och det föddes få barn i _Sverige.

_Bild från _Vika kyrkby, _Dalarna.

_Bildbeskrivning

_Gammalt svartvitt foto. _En äldre man och en äldre kvinna sitter på stolar utanför ett hus.

_En man står bredvid och två barn
sitter i gräset.

=====

_Sverige #2030

_Det kommer vara små skillnader i
befolkningens sammansättning i dag
jämfört med #2030. _En skillnad är
andel en äldre. _År #2030 kommer det
vara en större andel än tidigare som
är #80 år och äldre.

_År #2015 fanns det drygt #70 #000
män som var #26 år. #15 år senare,
när de är #40 år gamla, kommer
gruppen bestå av nästan #80 #000

män. _Att gruppen ökar i storlek beror på invandringen till _Sverige.

_Skillnader i ålderssammansättning

_Sveriges ekonomi påverkas av hur stor andel av befolkningen som é går i skolan (barn och ungdomar), é studerar på högskola/universitet eller yrkesarbetar och é som är pensionärer.

_När befolkningen utgörs av en stor andel barn, ungdomar och pensionärer ökar behovet av förskolor, skolor, äldreboenden, hemtjänst och sjukvård. _I _Sverige

betalas skola, vård och omsorg nästan helt via skatter. _Därför är det viktigt att en stor del av befolkningen yrkesarbetar och betalar skatt.

_Ju äldre en befolkning blir, desto fler människor behövs som kan arbeta. _Eftersom _Sveriges befolkning lever längre och längre måste vi i framtiden kanske arbeta till #70 års ålder.

_Avfolkning av landsbygden

_I en del av _Sveriges kommuner är medelåldern mycket hög. _Det beror

på att de yngre flyttar i väg och söker arbete i andra kommuner. _En hög andel äldre i befolkningen ställer stora krav på enskilda kommuner, till exempel _Nordmaling. _Andra kommuner såsom _Helsingborg har en annan åldersstruktur. _Där är det många som yrkesarbetar och som betalar kommunal skatt.

_Se svältpappersbid.

=== _Bildtext =====

_Nordmaling ligger i

_Västerbottens län.

=====

_Käl I a: __SCB

::: #22 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Ski I I nader mel I an kommuner

_I _Sveri ge försöker pol i ti kerna utj ämna de ekonomi ska ski I I nader genom att låta de ri ka kommunerna bi dra med pengar ti I I de fatti gare kommunerna. _Trots det fi nns det ski I I nader mel I an kommunerna.

_Stockhol ms kommun har drygt #900 #000 i nvånare. _Många av dem arbetar och kommunen får därför i n mycket pengar från dem vi a skatten.

_Ti I I gången ti I I servi ce,

utbildning, kultur och
arbetsstillfällen är stor och lockar
till sig fler och fler invånare.

_Bjurholms kommun har med sina
nästan #2 #500 invånare inte samma
möjlighet att ge sina invånare
teater, goda bussförbindelser och
tennisbanor som större kommuner har.

_Bjurholm har en hög andel äldre i
sin befolkning. _Det kostar mycket.

_Stor inflyttning till större
tätorter

_Tätorter dit många flyttar får
också problem som måste lösas.

_Stockholms kommuns befolkning ökar med drygt #10 #000 invånare per år.

_De nyinflyttade ställer krav på att få bostäder, arbete och plats i förskolor/skolor. _Om alla flyttar till storstäderna, vem ska då driva lantbruk och hålla landsbygden levande?

_Shirin #14 är bor i en större tätort

"_Jag bor i en lägenhet med min familj. _Jag trivs jättebra! _Det är lätt att ta sig runt i stan. _Vi behöver egentligen ingen bil, fast

vi har en. _Alla i min familj cyklar
eller åker buss. _Vill jag åka till
en större stad tar det ungefär två
timmar med tåg till _Stockholm.

_Efter skolan brukar jag träna
innebandy och spela gitarr. _Vi har
ett konserthus dit många kända
artister kommer. _Ibland går jag och
mina kompisar på restaurang. _Jag
gillar sushi och thai.

_Det som är dåligt med att bo här
är att det är smutsigt och bullrigt
i vissa delar av stan. _Ibland är
jag rädd när jag cyklar hem sent. "

_Max #14 år bor på Landsbygden

"_Jag bor med min familj i ett stort hus på landet. _Det ligger fem hus rätt nära vårt. _Jag trivs jättebra. _När jag kommer hem med skolbussen brukar jag spela spel eller fiska. _Mitt största intresse är djur. _Jag vill bli veterinär. _Jag har två hundar och en häst. _Man måste alltid åka bil för att handla, träffa kompisar och gå på gitarrlektionerna. _Jag skulle vilja börja träna på ett gym, men då måste jag få skjuts två mil. _Internet är

väl digt långsamt här också. _När jag
börjar på gymnasiet vet jag inte om
jag kan bo kvar hemma. _Det är
tråkigt. "

_Se sväl i pappersbid.

=== _Bildtext =====

_Var ökar och var minskar
befolkningen?

=====

_Källa: __SCB

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__I SBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym fyra av tjugo

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym fyra

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Ord och begrepp i kapitlet

(#23) #100

_Fler ord och begrepp (#23)

..... #100

_Frågor till texten (#23) . #103

_Övning: _En vanlig familj

(#23) #105

_Svenska väl färdsstrukturer

(#24) #107

_Lön, konsumtion, skatt, service och bidrag (#24)	#107
_Kommun, landsting och stat (#25)	#110
_Kommunernas uppgifter (#26)	#117
_Landstingens uppgifter (#28)	#125
_Övning: _Ditt landsting/din region (#28)	#128
_Social försäkringar (#29) .	#129
_Övning: _Bidragsberoende (#29)	#134

_Arbetsl öshetsförsäkring

(#30) #135

::: #23 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Ord och begrepp i kapitlet

Befolkningspyramid. _Ett lands
eller en kommuns ålders- och
könsfördelning visas i ett
diagram.

Tätort. _En bebyggd plats med mer
än #200 personer och det är mindre
än #200 meter mellan husen.

_Fler ord och begrepp

Befolkningsgeografi. _Beskriv
befolkningens sammansättning, var
männskor bor och varför männskor
flyttar.

Förvärvsarbete. _Yrkesarbete.

Lönearbete. _Arbete som det
betalas ut i lön för.

Hushållsarbete. _Oavlönat arbete i
hemmet, till exempel matlagning,
diskning och städning.

Miljonprogrammet. _Det intensiva
bostadsbyggandet i _Sverige
#1965--#1975. _Målet var att bygga
en miljon bostäder för att klara
av den stora inflyttningen till
tätorterna.

Stad. _Ett begrepp som i icke
officiella sammanhang används om

tätorter som tidigare har haft
stadsprivilegier. I officiella
sammenhang används begreppet
tätort.

_Frågor till texten

#1. _Var i _Sverige bodde svenskarna för #100 år sedan? (s. #18)

#2. _Vilka är _Sveriges fem folkräkaste kommuner? (s. #19)

#3. _Var i _Sverige bor vi idag?

#4. _Varför ser befolkningspyramiden för _Sverige inte längre ut som en pyramid? (s. #20--#21)

#5. _Vilken skillnad kommer att finnas i åldersfördelningen om idag jämförs med #2030?

#6. _Varför är det bra att många personer arbetar i ett land?

#7. _Nämn en kommun i _Sverige där befolknin gen ökar och en där den mi nskar. (s. #22)

_Frågor att di skutera

#8. _Är det bra att ri ka kommuner del ar med sig av si tt överskott ti ll andra kommuner? _Vad skul le hända om bi dragen mi nskade ti ll fatti ga kommuner? _Vad skul le hända om bi dragen ökade?

#9. _Di skutera för- och nackdel ar med att bo på l andet, i en l iten tätort respekti ve en stor tätort.

_Övning: _En vanlig familj

_Statistiska _Centralbyrån (_SCB) samlar in information om _Sveriges befolkning. _På deras webbplats finns mycket information. __SCB har räknat ut hur den typiska svenska familjen ser ut. _En genomsnittsfamilj i _Sverige heter _Andersson i efternamn. _Pappan arbetar inom tillverkningsindustrin och mamman inom vården. _Både mamman och pappan kommer att ha flyttat flera gånger i sina liv. _De har två barn, _Filip #14 år och _Julia #23

#11 år. _Båda barnen har månadspeng.

_Filip får #400 kronor och _Julia får #170 kronor varje månad.

_Hur passar din familj in i genomsnittsfamiljen? _Vad skilljer sig? _Beskriv några andra familjer som du känner till.

::: #24 ::

_Svenska väl färd sstrukturer

:::~::~::

=== _Bi l dtext =====

_Sunderby sj ukhus, _Lul eå/_Boden,

_Norrbot tens l äns l andsti ng

=====

_Med väl färd menas ofta vård, skol a

och omsorg. _Väl färd sstruktur

beskri ver hur väl färden är uppbyggd

och hur den fungerar.

_Lön, konsumti on, skatt, servi ce och

bi drag

_En person som arbetar och får l ön

från ett företag, en kommun, ett

Landsting eller staten. _Lönen används till sparande eller konsumtion, till exempel mat, boende, resor och fritid. _På så sätt får bland annat företagen in pengar.

_Pengarna som kommuner, Landsting och stat ansvarar för utgör den offentliga ekonomin. _Pengarna kallas även för gemensamma medel.

_Skatter och avgifter som betalas in av privatpersoner och företag används för att vi ska få ett så bra samhälle som möjligt. _Vi får

tillbaka service och bidrag från
samhället.

=== _Bildbeskrivning =====

_Schematisk bild med rubriken

"_Samband mellan privatekonomi,
företag och offentlig ekonomi".

_Privatekonomi = person/hushåll

_Offentlig ekonomi = kommun/

landsting/stat (vård, skola,
omsorg, vägar, försvar, polis
o. s. v.)

#1. _Privatekonomi betalar skatt
och avgift till _Offentlig
ekonomi som ger tillbaka lön,

bi drag och service.

#2. _Privatekonomi konsumerar till
företag som ger tillbaka lön.

#3. _Företag betalar skatt och
avgift till _Offentlig ekonomi
som ger tillbaka service.

=====

::: #25 ::::

_Kommun, landsting och stat

_I _Sverige har kommuner och

landsting/regioner en lång tradition

av självstyre. _De kan till exempel

besluta om hur hög skatten på lönen

ska vara. _Skatten används sedan

till att betala samhällsservice till
invånarna.

_Kommunerna

_En stor del av den service som
samhället erbjuder utförs av
kommunerna. _De ansvarar till
exempel för skola, vård och omsorg.

_Kommunen är den lägsta politiska
nivån som vi kan välja politiker
till.

_När _Sverige blev ett rikt och
modernt land bestämdes det att
kommunerna skulle få fler uppgifter
att utföra. _De små kommunerna var

då tvungna att gå samman för att ha
råd med det. _Det skedde främst
under #1950--#1970-talen. _Nu finns
det #290 kommuner i _Sverige.

_Landsting och regioner i

_Sverige

_Länsbokstav

__AB _Stockholms Läns Landsting

_C _Landstinget i _Uppsala län

_D _Landstinget _Södermanland

_E _Region _Östergötland

_F _Region _Jönköpings län

_G _Region _Kronoberg

_H _Landstinget i _Kalmar län

_I _Regi on _Gotland

_K _Landsti nget _Bl eki nge

_M _Regi on _Skåne

_N _Regi on _Hal l and

_O _Västra _Göta l andsregi onen

_S _Landsti nget i _Värml and

_T _Regi on _Örebro l än

_U _Landsti nget _Västmanl and

_W _Landsti nget _Dal arna

_X _Regi on _Gävl eborg

_Y _Landsti nget _Västernorrl and

_Z _Regi on _Jämtl and _Härj edal en

__AC _Västerbottens l äns

l andsti ng

| __BD _Norrbottens l äns l andsti ng
_Landsti ng

_Di n kommun i ngår med andra
kommuner i ett l andsti ng el l er i en
regi on. _Det fi nns #21 l andsti ng
varav ti o av dem även kal l as
regi oner. _Regi onerna har ungefär
samma uppdrag som l andsti ngen.

_Ett l andsti ng kan sägas vara ett
samarbete mel l an al l a kommuner i nom
ett vi sst geografi skt område.

_Eftersom sj ukvården är dyr måste
kommunerna samarbeta för att kunna
erbj uda medborgarna en god kval i tet.

=== _Bi l dtext/beskrivning =====

_Bl ekinges fem kommuner bi l dar

ti l l sammans _Landstinget

_Bl ekinge. _Landstinget har ett

sj ukhus, _Bl ekingesjukhuset.

_Bi l dbeskrivning

_En karta visar att _Landstinget

_Bl ekinge omfattar _Ol ofströms

kommun, _Söl vesborgs kommun,

_Karl shamns kommun, _Ronneby

kommun och _Karl skrona kommun.

_I nti l l iggande _Landsting är

_Regi on _Skåne, _Landstinget

_Kronoberg och _Landstinget i

_Kalmar län.

=====

_Staten

_Staten är det begrepp som används för att beskriva ett lands riksdag och myndigheter. _En myndighet genomför och ansvarar för det som riksdag och regering har beslutat. _En stat kan även vara ett land, till exempel _Chile eller _Indien.

::: #26 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Kommunernas uppgifter

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Skola.

_Bildbeskrivning

_En skolklass. _En tjej och en
kille sitter vid ett bord och
tittar på varandra.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Räddningstjänst.

_Bildbeskrivning

_En brandman sprutar vatten på
en brinnande bil.

=====

=== _Bil text/beskrivning =====

_Äldreomsorg.

_Bilbeskrivning

_Några personer (personal) kör äldre människor i rullstolar på en gata.

=====

_Här på sidan #26 beskrivs några av de viktigaste uppgifterna för kommunerna, de så kallade välfärdsuppgifterna. _De är beslutade av _Sveriges riksdag och finns nedskrivna i kommunallagen.

_Skola

_Kommunen ansvarar för grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning.

_Kommunen äger skolorna och anställer personalen. _Sedan #1990-talet finns det även friskolor som ägs av företag eller organisationer. _Kommunen måste betala en summa pengar (skolpeng) till respektive friskola för varje elev som väljer att gå där.

_Förskola

_Förskolan har ansvar både för barnens trygghet och för deras

lärande. _Alla barn har rätt till en plats i förskolan.

_Äldreomsorg

_Kommunen ska ta hand om de äldre som inte klarar sig själva. _De äldre ska erbjudas hemtjänst (bland annat städning och matlagning i hemmet) eller äldreboende (särskilda bostäder för äldre). _Härskiljer sig _Sverige från många länder där det är barnens uppgift att ta hand om sina gamla föräldrar och släktingar.

_Övrig omsorg

_Kommunen tar ansvar för personer med fysisk och/eller psykisk funktionsnedsättning genom att erbjuda särskola (särskild skola för barn med utvecklingsstörning), personliga assistenter och gruppboende. _Kommunen har också ansvar för människor som inte själva kan sköta sin ekonomi. _Kommunen betalar ut försörjningsstöd (ekonomiskt bistånd) till personer som inte kan försörja sig på något annat sätt.

_Andra kommunala uppgifter

_Kommunen har också ansvar för många andra uppgifter som inte anses vara just välfärdsuppgifter.

_Kommunen måste till exempel ha en räddningstjänst som kan släcka bränder och hjälpa till vid exempelvis trafikolyckor.

_Det är kommunen som fattar beslut om var och hur det får byggas i kommunen. _De flesta kommuner äger bostadsbolag och hyr ut lägenheter.

_I tätorterna och delvis på

I landsbygden ansvarar kommunen för rent vatten, avloppssystem och rening av avloppsvatten. _Kommunen ansvarar också för vägarna i tätorterna. _Det är personal från kommunen som plögar bort snö och lägger ny asfalt med mera. _Dessutom driver många kommuner el- och värmeverk som producerar energi.

_Kommunen är skyldig att ha åtminstone ett bibliotek där kommuninvånarna bland annat kan låna böcker och få hjälp att söka information.

_Kommunen kan dessutom själva
besluta om den vill erbjuda mer,
till exempel simhall, elljusspår,
museum, kulturhus, bidrag till
föreningar eller satsningar på
turism. _Många kommuner erbjuder
ovanstående för att locka fler
människor att bosätta sig i eller
att besöka kommunen.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Dricksvattenreservoaren i

_Falköping är även en populär

pulka backe. _Vattnet kostar

#0,7 öre per liter.

_Bi l dbeskri vni ng

_En snötäckt l i ten backe där
några l uftfi l terrör sti cker upp ur
snön. _Några barn går uppför
backen.

=====

::: #28 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Landsti ngens uppgi fter

_Sj ukhusen i _Sveri ge sköts av
l andsti ngen. _Att erbj uda
medborgarna sj ukvård och tandvård är
väl färdsuppgi fter. _En mycket stor
del av l andsti ngens pengar går ti l l
vårdpersonal ens l öner,

sjukhusutrustning, läkemedel och byggnader.

_Vården som sker på vårdcentral, inte på sjukhus, kallas primärvård.

_Primärvården är den första kontakten med sjukvården, till exempel när någon behöver träffa en läkare eller ska vaccinera sig.

_Tidigare skötte landstingen all primärvård. _År #2010 införde regeringen ett system som kallas vårdval. _På samma vis som vi kan välja mellan en kommunal skola eller en friskola kan vi nu även välja att

gå till någon av landstingens
vårdcentraler eller till en privat
sådan. _För varje registrerad
patient som en vårdcentral har
betalar respektive landsting ut en
vårdpeng.

_Landstingen har ansvar för
sjukvård, folktandvård, regional
kollektivtrafik och stöd till musik
och teater.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Tandvård och viss

kollektivtrafik är exempel på

landstingens/regionernas

uppgifter.

_Bildbeskrivning

_Två bilder.

#1. _En kille sitter i en tandläkarstol.

#2. _Två tåg på räls i en storstad.

=====

_Övning: _Ditt landsting/din region

_Vilket landsting/vilken region

hör du till? _Vilka landsting/

regioner gränsar det/den till? _Hur

många bor i landstinget/regionen?

_Vilka är de tre största tätorterna

i landstinget/regionen? _Var finns
landstingsfullmäktige/regionfullmäktige?
_Vilken service får just du
från landstinget/regionen? _Vilken
service får din familj och dina
släktingar? _Vilken service är
gratis? _Vilken service betalas det
avgifter för?

::: #29 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Socialförsäkringar

_Sverige brukar kallas för en
välfärdsstat. _Det innebär att
kommunerna, landstingen och staten
tar ett stort ansvar för att varje

medborgare ska få möjlighet att leva ett gott liv.

_En viktig del av välfärden i Sverige utgörs av att staten försäkrar sina medborgare med så kallade sociala försäkringar. _De viktigaste sociala försäkringarna är pensionen, sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen.

_I stället för att var och en betalar sin egen försäkring är alla med och betalar gemensamt via olika skatter. _Tanken är att systemet ska vara jämlikt och rättvist. _En

person som behöver ta del av
socialförsäkringarna ska få det
oavsett hur mycket pengar personen i
fråga betalar in i skatt.

_Pensionen

_Pension, egentligen

ålderspension, är pengar som betalas
ut till personer som uppnått
pensionsåldern. _I _Sverige har alla
rätt att pensionera sig från #61 års
ålder. _Tidigare var pensionsåldern
#65 år. _Idag kan vi också välja att
arbeta längre än till #65 års ålder.

_Sjukförsäkringen

_En person som är sjuk och inte kan gå till sitt arbete får inga pengar från sjukförsäkringen eller arbetsgivaren den första sjukdagen.

_Från och med den andra dagen till och med den andra veckan betalar arbetsgivaren 80 % av lönen, vilket kallas sjuklön. _Om personen i fråga fortfarande är sjuk efter två veckor måste han/hon ansöka om sjukpenning hos _Försäkringskassan.

=== _Bilddtext/beskrivning =====

_Ett barn ger föräldrarna
ersättning i #480 dagar.

_Bildbeskrivning

_En babysom är glad och ler
stort.

=====

_Föräldraförsäkringen

_I Sverige innebär

föräldraförsäkringen att personer
som har småbarn får ekonomiskt stöd.

_Föräldrarna kan ta ut ersättning i
#480 dagar och stanna hemma hos
barnet i stället för att arbeta.

_Dessutom betalas barnbidrag ut för att förbättra barnfamiljernas ekonomi. _År #2019 var barnbidraget #1 #250 kronor per månad och barn.

_Övning: _Bidragsberoende

_Begreppet bidragsberoende har en negativ klang. _Här följer tio begrepp som ger mer pengar i plånboken både för privatpersoner och företag. _Almosa, avdrag, bidrag, bistånd, ekonomisk hjälp, ersättning, försäkring, peng (t. ex. skolpeng), stöd och subvention.

_Rangordna begreppen med det mest

negativa först. _Motivera din
rangordning.

=== _Bildbeskrivning =====

_En gata med människor. _Intill en
mur halvligger en man som är helt
silver-grå-klädd. _Även hans
ansikte är färgat silver-grått.

=====

::: #30 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Arbetslöshetsförsäkring

_Staten försäkrar inte medborgarna
mot arbetslöshet. _Arbetslöshets-
försäkringen gäller därför inte alla
i _Sverige. _Det är bara personer

som betalar in en medlemsavgift till en a-kassa (arbetslöshetskassa) som kan få ersättning om de blir arbetslösa. _Eftersom arbetslöshetsförsäkringen bara gäller för medlemmarna i a-kassan brukar den inte räknas som en social försäkring.

_Avgifter och ersättning

_I _Sverige delar _Arbetsförmedlingen och fackföreningarnas a-kassor på ansvaret för arbetslöshetsförsäkringen. _Den arbetslösa personen anmäler sig hos _Arbetsförmedlingen, men pengarna

som betalas ut (ersättning) kommer från den a-kassan som den arbetslösa personen är medlem i. _En a-kassa som har många arbetslösa har ofta en högre avgift än en a-kassa där nästan alla har arbete.

_Medlemmar i en a-kassa får ersättning vid arbetslöshet. _För att få ersättning måste personen ha varit medlem i tolv månader och ha arbetat i minst sex månader under den tiden.

_År #2019 var ersättningen från a-kassan #80 % av lönen (maximalt

#910 kr/arbetsdag) under de första
#100 arbetslösa dagarna. _Därefter
ger den maximalt #760 kronor/
arbetsdag i ytterligare

#200 arbetsdagar beroende på hur hög
inkomsten är. _Efter dag #300 gäller
olika regler beroende på om den
arbetslösa personen har barn under
#18 år eller inte.

=== _Bildbeskrivning =====

_Rubrik i bilden: _A-kassa.

_Ett mönster har #6 rader med

#12 prickar, #66 röda och

#6 svarta. _Texten "_De flesta

försäkrade betalar

#80--#200 kr/månad" visar de röda
och texten "_De arbetslösa får
ersättning" visar de svarta.

=====

_Politisk oenighet om
arbetslöshetsförsäkringen

_De flesta politiska partierna är
överens om att ersättningen från en
a-kassa enbart ska ge en ekonomisk
trygghet under en kortare period
mellan två arbeten. _Hur reglerna
för ersättningen ska se ut har de
politiska partierna olika åsikter

om.

_Försörjningsstöd

_För personer som saknar inkomst och inte heller får någon ersättning från sin a-kassa kan kommunens försörjningsstöd vara det enda alternativet. _Det är ett ekonomiskt stöd till personer som inte har någon försörjning. _Pengarna ska gå till boende, mat, hygien med mera.

_Stödet kallas tidigare för socialbidrag.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Arbetsförmedlingen förmedlar
bland annat kontakt mellan
arbetssökande och företag som
behöver arbetskraft. _För att få
ut a-kassa måste den arbetslösa
personen anmäla sig hos
_Arbetsförmedlingen.

_Bildbeskrivning

_Två kvinnor står vid ett
ståbord. _De tittar och bläddrar i
papper. _Bakom dem sitter några
vid bord med datorer.

=====

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__I SBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym fem av tjugo

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym fem

_Siffran i inom parentes hänvisar till svartskriftsbokens sidor.

_Privatiseringar (#31) #142

_Övning: _Hur mycket ska

vara privatiserat? (#31)

. #148

_Ord och begrepp i kapitlet

(#32) #150

_Fler ord och begrepp (#32)

. #156

_Frågor till texten (#33) . #162

_Integration (#34) #165

_Flyktingar (#34) #166

_Svensk medborgare (#34) ..	#166
_Svenskar och invandrare	
(#34)	#167
_Begreppet integration (#34)	
.....	#168
_Integration -- vad kan vi	
göra? (#35)	#169
_Integration gäller alla	
(#36)	#175
_Övning: _Diskutera begrepp	
(#36)	#179
_Assimilering (#37)	#180
_Segregation (#38)	#186

::: #31 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Privatiseringar

_Det finns privata förskolor och skolor (friskolor), privata äldreboenden och vårdcentraler samt privata buss- och tågbolag som kör kollektivtrafik. _I vissa kommuner finns även privat sophämtning och till och med privata bibliotek. _När privata företag tar över vissa uppgifter från kommunerna och landstingen kallas det för privatisering.

_Pol i t i s k o e n i g h e t o m
p r i v a t i s e r i n g a r

_P o l i t i k e r n a i _S v e r i g e h a r o l i k a
u p p f a t t n i n g o m h u r s t o r d e l a v
v ä l f ä r d s t j ä n s t e r n a s o m s k a
g e n o m f ö r a s a v p r i v a t a f ö r e t a g .

_M å n g a p o l i t i k e r m e n a r a t t p r i v a t a
f ö r e t a g u t f ö r v ä l f ä r d s t j ä n s t e r
e f f e k t i v a r e . _D e t i n n e b ä r a t t
k o m m u n e r o c h l a n d s t i n g / r e g i o n e r
s k u l l e s p a r a m y c k e t p e n g a r . _D å
s k u l l e p o l i t i k e r n a k u n n a s ä n k a
s k a t t e r n a . _E n a n n a n e f f e k t s k u l l e
v a r a a t t v a l f r i h e t e n s k u l l e ö k a f ö r
#31 #143

medborgarna.

_Ett argument mot privatiseringar är att samhället måste erbjuda sina medborgare vissa tjänster även när det inte tjänar pengar på dem, till exempel busslinjer på Landsbygden där endast få reser.

_Exempel med vård och skola

_Om vi inte är nöjda med vårdcentralen som landstinget driver eller med den kommunala skolan kan vi byta. _För att locka tillbaka patienter och elever måste kvaliteten förbättras. _På det här

sättet sker hela tiden en

kvantitetsförbättring. _Företag som inte klarar av konkurrensen får sluta med sin verksamhet.

_Kritiker menar att privata företag tänker mer på sin egen vinst än på att ge alla medborgare god service. _Det blir ofta stor debatt när privata vårdbolag och skolor gör stora vinster och/eller om kvaliteten är dålig. _Kommuner och _Skolinspektionen kontrollerar dock återkommande kvaliteten.

_Det är flera privata gymnasie-

och högstadi eskol or som har gått i konkurs under de senaste åren. _En del pri vata skol or har stängts av _Skol i nspekti onen då kval i teten har vari t för då l i g.

_När pri vata skol or går i konkurs el l er stängs på grund av l åg kval i tet vi sar det att systemet med pri vat dri ft fungerar. _Företag som i nte är l i vskrafti ga sorteras bort, i bland ti l l pri set av att el ever får då l i g undervi sni ng el l er vanvård som föl j d i nom omsorgen.

_Skol segregati onen har ökat med

det fria skolvalet. _En del tycker att valfriheten är bra medan andra är oroliga för utvecklingen med en segregerad skola.

=== _Bildbeskrivning =====

_På en träskiva ligger mynt i tre grupper:

sju mynt

två mynt

ett mynt

_Tre händer sträcker sig mot var sin grupp med mynt.

=====

_Övning: _Hur mycket ska vara
privatiserat?

_Vad tycker du ska drivas av
privata företag och vad ska kommuner
och landsting sköta? _Kan de drivas
av båda? _Motivera dina åsikter för
de olika verksamheterna.

_Bilverkstäder, bilbesiktningar,
idrottshallar, gym, campingar,
teatrar, posthantering,
restauranger, förskolor,
grundskolor, gymnasieskolor,
högskolor, vårdcentraler,
äldreboenden, museer, naturvård,

kärnkraftverk, brandkår,

larmcentraler för ambulans och

polis, parkeringsvakter, domstolar

och militär.

_Ord och begrepp i kapitlet

A-kassan (arbetslöshetskassan).

_Alla medlemmar i a-kassan betalar
in en medlemsavgift. _A-kassan och
arbetsförmedlingen delar på
ansvaret för
arbetslöshetsförsäkringen.

Arbetslöshetsförsäkring. _En
medlem i a-kassan får en inkomst
om han/hon förlorar sitt arbete.

Barnbidrag. _Ett ekonomiskt stöd
som utgår till föräldrarna på
#1 #050 kronor per barn och månad

upp till #16 års ålder.

Fri skola. _En skola som ägs av ett företag eller en organisation.

Försörjningsstöd. _Ett ekonomiskt bidrag till personer som inte kan försörja sig på något annat sätt.

_Pengarna ska gå till mat, hyra, el med mera.

Föräldraförsäkring. _Ett ekonomiskt stöd till småbarnsföräldrar för att ta hand om sitt barn i hemmet.

Gemensamma medel. _Pengar som finns i den offentliga ekonomin.

Kommun. _Ett mindre geografiskt område. _Det är även den lägsta politiska nivån som vi kan välja politiker till. _Kommunen ansvarar till exempel för skola, vård och omsorg.

Konsumtion. _Varor och tjänster som köps och förbrukas.

Landsting. _Ett samarbete mellan alla kommuner inom ett visst geografiskt område. _Landstingen ansvarar bland annat för sjukvård och kollektivtrafik. _Landstingen styrs av folkkvalda politiker.

Myndighet. _Regeringen,
domstolarna, _Skatteverket eller
en kommunal socialnämnd är exempel
på myndigheter. _De genomför och
ansvarar för det som politiker
har beslutat.

Offentlig ekonomi. _Pengarna som
kommuner, landsting och stat
ansvarar för.

Organisation. _Människor som
samarbetar enligt en viss ordning.
_Det kan även vara en struktur av
arbetsuppgifter som utförs av
någon/några (inte en bestämd

person), t. ex. Alkohol IKEA.

Pension. Pengar en person får och
lever av när han/hon har slutat
arbeta (ofta vid #65 års ålder).

Primärvård. Vården som sker på en
vårdcentral.

Privatisering. Verksamheter i
kommuner och landsting tas över
och utförs av privata företag.

Sjukförsäkring. Ersättning från
sjukförsäkringen betalas ut från
och med vecka tre när en person
inte kan arbeta p. g. a. sjukdom.

Socialförsäkringar. Stora

försäkringar som staten erbjuder
sina medborgare, t. ex.

sjukförsäkring, föräldraförsäkring
och pension.

Stat/staten. _Ett land, till
exempel _Sverige_. _Det är även ett
lands riksdag och myndigheter.

Väl färd. _Samhället erbjuder
medborgarna vård, skola och
omsorg.

Väl färdstat. _Ett land som tar
ett stort ansvar för att
medborgarna ska få möjlighet att
leva ett gott liv.

Väl färdstruktur. _Hur väl färden är uppbyggd och fungerar.

Äldreomsorg. _Kommunen ska erbjuda hemtjänst (bland annat städning och matlagning i hemmet) eller äldreboende (särskilda bostäder för äldre).

_Fler ord och begrepp

Allmän välfärd. _Samhället erbjuder en viss nivå av tjänster, till exempel utbildning och sjukvård.

Bidragsberoende. _En person som inte kan försörja sig själv och är

beroende av ekonomiskt stöd från
samhället.

Existensminimum. _Minsta summa
pengar som en person behöver för
en skälig levnadsstandard.

Folkhemmet. _Ett begrepp som
började användas

::: #33 ::::::::::::::::::::::::::::::

på #1920-talet av
socialdemokraterna för att
beskriva ett kommande
välfärdssamhälle.

Klassidentitet. _Vilken
samhällassvar och en upplever

sig tillhöra.

Kommunal service. _Det som kommunen erbjuder sina medborgare, t. ex. skola och äldreomsorg.

Kvinnofällda. _Något som är till kvinnors nackdel. _De gamla könsrollerna finns kvar.

Levnadsstandard. _En persons ekonomiska och materiella nivå, t. ex. mat, kläder och bostad.

Offentligt finansierad välfärd.

_Kommunerna, landstingen och staten använder pengar som kommer in via skatten för att betala för

väl färd.

Offentlig sektor. _Verksamheter i kommun, landsting och stat som betalas via skatter.

Pensionssystemet. _Det sättet pensionen är organiserad på.

Privat finansierad välfärd.

_Privatpersoner betalar för sin egen välfärd, ofta via privata försäkringar.

Samhäl i klass. _Befolkningen kan delas in i arbetarklass, medelklass och överklass.

_Indelningen bestäms bl.a. av

utbildningsnivå, inkomstnivå,
status i samhället, socialt
kontaktnät och/eller bakgrund.

Sjukvårdssystemet. _Det sättet
sjukvården är organiserad på.

Socialbidrag. _Se
försörjningsstöd.

Utanförskap. _En person upplever
sig vara utanför en grupp som
han/hon vill tillhöra. _Alliansen
införde #2006 en betydelse till av
begreppet, nämligen att personer
som inte har arbete och därför får
pengar från samhället lever i

utanförskap.

Utanförskapsområde. _Ett bostadsområde där t.ex. få yrkesarbetar, få röstar i politiska val och där många i grundskolan har ofullständiga betyg.

Väl färdssamhälle. _Ett samhälle där väl färden kommer alla till del, framför allt till svaga och utsatta grupper i samhället.

_Frågor till texten

#1. _Vad är välfärd? (s. #24)

#2. _Hur får kommuner, landsting och stat in pengar? _Vad används pengarna till?

#3. _Varför slogs flera små kommuner i hop till större kommuner under #1950--#70-talen? (s. #25)

#4. _Vilken är

landstingens/regionernas största uppgift?

#5. _Vad är staten?

#6. _Näm n tre uppdrag som kommunerna har. (s. #26--#27)

#7. _Ge några exempel på

landstingens/regionernas

uppgifter? (s. #28)

#8. _Vilka är de tre största

socialförsäkringarna? (s. #29)

#9. _Vilken funktion har

arbetslöshetsförsäringen?

(s. #30)

#10. _Vad innebär privatisering av

offentlig verksamhet? (s. #31)

_Frågor att diskutera

#11. _Vad tycker du är bra i den

svenska välfärden? _Vad tycker du

är dåligt?

#12. _Hur ser väl färden ut i andra
länder?

::: #34 ::

_Integration

:::~::~::

=== _Bildbeskrivning =====

_Tre personer. _En ljushyad kille,
en mörkhyad tjej och ett barn med
ljus hy och mörkt lockigt hår.

=====

_När människor flyttar mellan länder
kallas det migration. _Invandring
till ett land kallas för immigration
och utvandring från ett land kallas
för emigration.

_De som flyttar försöker ofta få
ett bättre liv på en annan plats.

_Ofra, men inte alltid, handlar det om att flytta från ett fattigare till ett rikare land.

_Flyktingar

_Människor som flyr från krig eller förföljelser kallas för flyktingar. __FN försöker påverka världens länder att hjälpa flyktingar. _Alla människor som flyttar är dock inte flyktingar.

_Svensk medborgare

_I _Sverige kan en person som har invandrat ansöka om att bli svensk medborgare. _Personer som kommer

från ett nordiskt land måste vänta i två år för att kunna ansöka, flyktingar i fyra år och övriga måste vänta i fem år med sin ansökan.

_Svenskar och invandrare

_Det blir lite konstigt om vi säger svenskar och invandrare eftersom de flesta invandrare är svenska medborgare. _Ett alternativ till "svenskar och invandrare" är att använda de två begreppen som __SCB gör i sin statistik.
é _Svenskar med svensk bakgrund.

é _Svenskar med utländsk bakgrund

(här ingår alla som är födda i ett

annat land och barn födda i

_Sverige som har två utrikes födda
föräldrar).

_Uti från de här begreppen är alla
svenska medborgare svenskar fast med
olika bakgrund.

_Begreppet integration

_Integration kan förenklat
beskrivas som mötet och blandningen
mellan olika grupper i samhället,
där grupperna fortfarande tillåts
att vara olika. _Det tar tid för

männi skor att lära sig leva i ett nytt samhälle.

::: #35 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Integration -- vad kan vi göra?

_Vad kan vi göra för att få ett integrerat samhälle? _Personer som redan bor i _Sverige måste acceptera de nya invånarna. _Annars blir integrationen omöjlig. _Omvänt måste de som kommer hit vilja bli en del av det svenska samhället, vilket kan ske på olika sätt.

_Personer som inte vill integreras kommer aldrig att bli integrerade.

_Utöver viljan behöver alla lära sig svenska, ha kunskap om det svenska samhället och om människorna som bor här.

_Regler och lagar gäller alla

_Det svenska samhället kan tillåta ganska stora avvikelser mellan

individuella och gruppers sätt att

leva sina liv. _Alla personer eller

grupper i Sverige är dock skyldiga

att följa svenska regler och lagar.

_Det här är viktigt när det handlar om integration.

_Det går inte att göra undantag

från lagarna även om alla i en grupp skulle vara överens om något annat än det lagen säger. _Några exempel på områden där svenska lagar är mycket tydliga är jämställdhet, att vi blir myndiga vid #18 år, att religiösa regler inte står över svensk lag och det är förbjudet att gifta sig före #18 års ålder.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Olika badtider för pojkar och flickor har prövats i

_Europadomstolen. _Där ansågs att jämställdhet vägde tyngre än att

ti I låta könssegregati on i skol ans
si mundervi sni ng.

_Bi I dbeskri vni ng

_Två barn si mmar under vattnet
med si mgl asögon.

=====

_Exempel med könssegregeri ng

_Vi ssa personer i _Sveri ge tycker
att poj kar och fl ickor av
tradi ti onel la och/el l er rel i gi ösa
skäl i nte ska ha si mundervi sni ng
ti I I sammans i skol an. _Några få vi I I
av samma anl edni ng i nte att poj kar
och fl ickor si tter bredvi d varandra

i skolbussen. _Det här är exempel på
könnssegregering och det är något som
inte kan accepteras i det svenska
samhället. _I _Sverige eftersträvas
ett jämställt samhälle där män och
kvinnor har samma rättigheter.

_Mötesplatser för integration

_Integration sker när människor
möts. _Följande platser är viktiga
för att skapa integration i det
svenska samhället.

é _Skolan ger kunskaper om det
svenska språket och det svenska
samhället. _I skolan träffas

el ever med ol i ka bakgrund.

é _Arbetspl atsen ger träning i det svenska språket och en möj l i ghet att träffa männi skor från ol i ka samhäl l sgrupper.

é _Bostadsområdet ger möj l i gheter till kontakter mel l an grannar.

_Männi skor kan känna gemenskap oavsett bakgrund.

é _Vi kan engagera oss i föreni ngar och träffa männi skor uti från gemensamma i ntressen.

::: #36 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Integration gäller alla

_När nya människor kommer till ett land uppstår möjligheter och utmaningar. _Integration ger en ökad förståelse mellan grupper i samhället. _Om integrationen fungerar väl innebär det att de nya invånarna i landet får lika goda möjligheter att leva ett gott liv som de som är födda i landet. _Alla kan då vara med och utveckla samhället, vilket alla tjänar på.

_Integration oavsett bakgrund

_För att ett samhälle ska bli och vara integrerat måste alla människor och grupper hjälpa till. _Både de som bor i landet sedan tidigare och de som har flyttat dit måste samarbeta för att samhället ska bli integrerat. _Svenskar med utländsk bakgrund måste lära sig att förstå samhället som de har kommit till samtidigt som svenskar med svensk bakgrund måste acceptera de nyinflyttade.

_Tol erans och i ntol erans

_Tol erans i nnebär att acceptera och respektera att männi skor och grupper är ol i ka -- att ha respekt för andras åsi kter och beteenden.

_Det är vi kti gt med tol erans för att i ntegrati onen ska fungera.

_Sveri ge är ett mångkul turel l t samhäl l e. _Av l andets drygt ti o mi l j oner i nvånare har #24 % utl ändsk bakgrund. _Al l a måste, oavsett svensk el l er utl ändsk bakgrund, respektera och ta hänsyn ti l l varandra i det svenska samhäl l et.

_Motsatsen till intolerans är
intolerans. _Intolerans är att ha
brist på respekt för andras åsikter
eller beteenden.

_Integration tar tid

_Integration kan aldrig betyda att
alla ska tvingas att bli exakt
lika (gällande exempelvis
kultur, religion och värderingar)
som människorna i det nya hemlandet.

_En nyinflyttad person kan dock inte
fortsätta att leva sitt liv som om
han/hon fortfarande vore kvar i sitt
hemland.

_Integration sker inte av egen kraft. _Människor måste arbeta långsiktigt och aktivt med integration. _Först då kan ett integrerat samhälle uppstå.

=== _Bildbeskrivning =====

_Händer tillsammans, lagda på varandra, med olika hudfärg.

=====

_Övning: _Diskutera begrepp

_Det finns fler begrepp som används när integration diskuteras.

_Rangordna begreppen med det mest negativa först.

_Moti vera di n rangordning.

_Assimilering, diskriminering,
främlingsfiendlighet, främlingshat,
främlingsrädsla, fördom,
integration, intolerans, rasism,
segregation och tolerans.

::: #37 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Assimilering

_Assimilering innebär att
medborgare med utländsk bakgrund
anpassar sig till dem som redan bor
i landet.

_Fri villig assimilering

_När assimilering sker långsamt kan personer med utländsk bakgrund successivt anpassa sig till samhället. _Då är det troligare att assimileringen sker frivilligt.

_Påtvingad assimilering

_Påtvingad assimilering som inte sker på frivillig väg ger varje människa endast ett litet utrymme att tro, tycka och tänka som han/hon vill. _Är påtvingad assimilering ens möjlig?

=== _Bildtext/beskrivning =====

_En prick kan motsvara svensk
husmanskost som byts ut mot pizza
och hamburgare. _En prick kan även
vara svenskarnas beteende att stå
i en ordnad kö som i framtiden
skulle kunna bli att köa i en stor
klump.

_Bildbeskrivning

_Rubrik i bilden: _Kultur och
värderingar i framtiden _Sverige.

_Ett mönster med prickar visar
"_Sverige idag". _Från det
mönstret går två pilar:

#1. "_Assimilering" hänvisar till ett likadant mönster med texten "_Sverige utan förändringar".

#2. "_Integration" hänvisar till ett annorlunda mönster med texten "_Sverige med förändringar".

=====

_Assimilering i svensk politik

_Ordet assimilering har åter blivit aktuellt i den politiska debatten sedan _Sverigedemokraterna började använda begreppet.

_I _Sverigedemokraternas

principprogram (hämtat från sd.se #2018-#11-#14) står bland annat:

_Som assimilerad till den svenska nationen räknar vi den med icke-svensk bakgrund som talar flytande svenska, uppfattar sig själv som svensk, lever i enlighet med den svenska kulturen, ser den svenska historien som sin egen och känner större lojalitet med den svenska nationen än med någon annan nation.

_I Liberalernas parti program finns inte begreppet assimilering.

_I parti programmet (hämtat från
liberalerna.se #2018-#11-#14) står
bland annat:

_Vad som räknas som svenskt är inte
statiskt. _Traditioner, sociala
normer och livsstilar kommer alltid
att förändras, och vetenskapen om
detta ger också en trygghet i mötet
med nya influenser.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_I ett samhälle som betonar
assimilering gör vissa människor
som kamelionerna -- de anpassar
sig för att inte sticka ut.

_Bi l dbeskri vni ng

_En grön kamel eont bl and gröna
bl ad.

=====

::: #38 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Segregati on

_Många vi l l bo i områden med
männi skor som de känner att de har
mycket gemensamt med. _I ett
segregerat samhäl l e l ever ol i ka
grupper utan att mötas. _Grupperna
bor kanske i ol i ka stadsdel ar, går i
ol i ka skol or, har ol i ka typer av
arbeten, ti l l hör ol i ka rel i gi oner,

tal ar oli ka språk och så vi dare.

_I en internati onel jämförel se har _Sveri ge små probl em med segregati on. _Vi ssa tycker att segregati onen är ett probl em medan andra tycker att männi skor själ va måste få väl ja hur, var och med vil ka de vill le va.

_När segregati on di skutas i _Sveri ge handl ar det ofta om é bostadssegregati on (att oli ka grupper bor i oli ka områden) och é skol segregati on (att oli ka grupper väl jer oli ka skol or för si na

barn).

_Kultur och historia

_Det är segregation när människor med liknande kulturella eller historiska rötter bor i samma stadsdel. _Bostadsområden med en stor majoritet svenskar med svensk bakgrund är också segregerade.

_Ekonomi

_Segregation handlar också om fattiga och rika. _I fattiga områden med hög arbetslöshet är andelen svenskar med utländsk bakgrund ofta stor.

_Segregati onens konsekvenser

_I ett segregerat samhälle uppstår fler konflikter. _Det kan till exempel innebära våld mellan olika grupper. _Kriminaliteten ökar dessutom bland grupper som upplever sig leva utanför samhället.

_Skolverket har visat att barn som bor i segregerade områden med hög arbetslöshet har sämre skolresultat än andra barn. _Det är en stor förlust för samhället att de här barnens engagemang och kunskap inte tas tillvara.

=== _Bildbeskrivning =====

_Två linjer som bildar ett kors,
norr-söder, öster-väster har
följande text:

_Norr "_Frivillighet -- frivillig
assimilering" och söder

"_Tvång -- påtvungad
assimilering". _Öster

"_Delaktighet". _Mellan öster och
norr "_Integration". _Väster

"_Främlingskap" och

"_Segregation".

=====

_Svenskar i _Spani en -- ett exempel

_På den spanska sol kusten, _Costa del _Sol , bor cirka #25 #000 svenskar. _Här finns hel svenska stadsdel ar med svenska matbuti ker, svenska läkare och svenska skol or.

_En del spanj orer tycker att svenskarna inte lär sig det spanska språket tillräckligt bra och att de inte integrerar sig i det spanska samhället. _Å andra sidan är många av svenskarna där som turister och bor inte hela året _Spani en.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Många äldre tillbringar
vinterhalvåret i _Spanien.

_Bildbeskrivning

_En man och en kvinna med
sommarkläder. _I bakgrunden syns
vittalkade hus.

=====

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym sex av tjugo

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym sex

_Siffran i inom parentes hänvisar till svartskriftsbokens sidor.

_In- och utvandring (#39) . #193

_Bakgrunden spelar roll

(#40) #197

_Integration i ett

internationellt perspektiv

(#41) #203

_Ord och begrepp i kapitlet

(#42) #209

_Fler ord och begrepp (#42)

..... #211

_Frågor till texten (#42) . #214

_I

_Information och kommunikation

(#43) #216

_Medier (#44) #220

_Massmedia (#44) #221

_Massmedia utvecklats (#44)
..... #222

_Journalister arbetar i
mediorganisationer (#44)
..... #223

_Det fria ordet (#45) #224

_Vem betalar för massmedia?
(#46) #229

_Övning: Olika sorters
reklam (#46) #234

_Gratis massmedia (#47) . . . #235

_Övning: _Reklam eller smak?

(#47) #240

_In- och utvandring

_Sverige har genom historien varit både ett utvandrarnland och ett invandrarnland. _Under åren #1850--#1930 utvandrade över en miljon människor från _Sverige, främst till __USA.

_Arbetskraftsinvandring

_Efter andra världskriget blev _Sveriges ekonomi snabbt bättre och den svenska arbetskraften räckte inte till. _Inbjudningar gick ut till andra länder för att få hit

arbetskraft. _Arbetskraftsinvandring
innebär att människor efterfrågas
och att de sedan flyttar till ett
nytt land för att arbeta. _Det här
pågick från tidigt #1950-tal fram
till #1967. _Till _Sverige kom
människor från bland annat _Italien,
_Grekland och före detta
_Jugoslavien.

_Sverige idag och i framtiden

_Under #1980- och #90-talen blev
det annorlunda. _Då kom många
flyktingar till _Sverige.

_Revolutionen i _Iran, diktaturen i

_Chile och de jugoslaviska krigen är några händelser som fick människor att fly. _På senare år har många flyktingar kommit från _Afghanistan, _Irak, _Somalia och _Syrien.

_Många människor, inte minst från andra __EU;-länder, väljer att flytta till _Sverige. _Varje år har #15 #000--#20 #000 av de som invandrar till _Sverige redan ett svenskt medborgarskap. _De är så kallade återvändare.

_Det är svårt att göra prognoser över invandringens storlek. _Enligt

__SCB kommer det efter #2050 vara

#20 #000 fler som invandrar till

_Sverige än vad som utvandrar.

_Immigration är en lönsam affär!

_Enligt __OECD (en organisation

för ekonomiskt samarbete med bara

rika länder som medlemmar) ger

immigration en ekonomisk vinst för

det mottagande landet. _Ett

"invandrarhushåll" ger i genomsnitt

ett överskott på #30 #000 kronor per

år.

_Se sväl i pappersbid.

_Källa: __SCB

_Bakgrunden spelar roll

_En persons förmåga till

integration beror på hur bra eller dåligt han/hon mår i sitt nya land.

_Det finns också annat som spelar

roll. _Personer som har tvingats fly

har svårare med integration än de

som länge har funderat på att lämna

sitt hemland. _De som känner att

flytten var ofrivillig har ofta

svårare att acceptera ett nytt land

att bo i. _Det beror ofta på att de

känner starkt för landet som de

växte upp i och för människa som
är kvar där.

_Status

_Personer som kommer till _Sverige
byter både land och språk. _Då krävs
det språkstudier och kanske en ny
utbildning som godkänns i _Sverige.

_Det kan ta många år att få
liknande yrkesutbildning, arbete och
status som i hemlandet. _Om det inte
går att få tillbaka sitt yrke och
motsvarande arbete kan det upplevas
som att samhället är orättvist,
vilket kan påverka lusten till

integration.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Män, som är vana att försörja
sina familjer, kan uppleva att det
är jobbigt att inte hitta arbete i
_Sverige.

_Bildbeskrivning

_En mörkhyad man baktvån som
håller händerna om nacken.

=====

_Mäns och kvinnors integration

_I många länder har männen mycket
större makt än kvinnorna. _Sverige
strävar däremot efter att bli ett

jämställt samhälle där män och kvinnor har samma rättigheter att bestämma och samma möjligheter att utbilda sig. _Det kan därför vara lättare för kvinnor att integrera sig.

_En del män som kommer till Sverige upplever att de förlorar sin makt och position i familjen när kvinnan får ett arbete och vill leva jämställt. _Att acceptera ett jämställt samhälle kan vara en stor utmaning för många män.

_Vuxna och barn

_Vuxna har svårare att integrera sig än barn. _Vuxna har ofta en bestämd åsikt om vem de är och vad de tycker. _Det har tagit dem många år att komma fram till sin vuxna identitet och det är svårt att ändra en vuxen persons identitet.

_Det är lätt att föräldrar tänker på svårigheter barnen kan råka ut för när de kommer till ett nytt land, men barn anpassar sig snabbt.

_De drömmer inte på samma sätt som föräldrarna om det gamla hemlandet.

_För de allra flesta barnen är

_Sverige hemlandet, särskilt om de är födda här. _De flesta kommer troligtvis aldrig att bosätta sig i föräldrarnas hemland, men de kommer alltid att leva med både en svensk sida och en annan sida.

_Föräldrar som inte vill eller kan förstå sig på livet i _Sverige gör det svårare för sina barn. _Hur ska barnen förhålla sig när samhället och skolan säger en sak och föräldrarna säger något annat? _Hur ska barnen kunna få hjälp hemma med

problemet som de möter i sin vardag om föräldrarna inte har kunskap om hur samhället och skolan fungerar?

::: #41 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Integration i ett internationellt perspektiv

_Här följer exempel på integration i tre länder. _De är liksom _Sverige rika och har tagit emot ett stort antal invandrare i modern tid.

_Länderna har flera grupper med människor som har religion, språk och/eller traditioner som skiljer sig från majoriteten i landet. _De

kal las mi nori tetsgrupper.

_Nederl änderna

_Nederl änderna har under #2000-talet infört hårdare regler för invandrare och invandring.

_Debatten om invandring och islam har varit mycket hård i landet, inte minst efter morderna på två kända islamkritiker #2002 och #2004. _Det mest kritiska partiet är

_Frihetspartiet.

_Danmark

_Under #2000-talet har _Danmark blivit känt för att bedriva en allt

hårdare i tvandringsspolitik.

_Språktestet som tvandrare måste göra för att kunna bli danska medborgare nämns ofta. _Det finns också regler som säger att tvandrarens ålder och ekonomiska kontrolleras innan han/hon får flytta i hop med en dansk medborgare. _Dansk _Folkeparti har varit med och beslutat om de här förändringarna.

_Det finns liknande partier i flera nordiska länder. _I _Norge finns _Fremskrittspartiet,

_Sverigedemokraterna finns i

_Sveri ge och _Sannfi nl ändarna i

_Fi nl and.

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_Dansk fol keparti fick #21 % av
rösterna i det danska
fol keti ngsval et #2015.

_Bi l dbeskri vni ng

_Danska fl aggan med vi tt kors på
röd bakgrund. _Framför den stoppar
någon ner ett kuvert i en
behå ll are/l åda.

=====

__USA

_Med undantag för
ursprungsbefolkningen är nästan alla
som bor i __USA invandrare eller
ättlingar till någon som har
invandrat.

_I __USA talas det ibland om att
landet är en "smältdegel" där alla
gamla kulturer smälter samman till
en ny. _De flesta forskare menar
dock att bilden "fruktsallad" är
bättre. _De olika grupperna lever i
samma land, men är fortfarande
skilda från varandra.

=== _Bi | dtext/beskri vni ng =====

_Chi natown, _San _Franci sco,

__USA.

_Bi | dbeskri vni ng

_Gatuvy med asi ati skt formade
hus och skyl tar med ki nesi sk text.

=====

_Ord och begrepp i kapitlet

Arbetskraftsinvandring. _Männskor
efterfrågas och flyttar till ett
nytt land för att arbeta.

Assimilering. _Medborgare med
utländsk bakgrund anpassar sig
till dem som redan bor i landet.

Emigraton. _Utvandring.

Flyktingar. _Männskor som har
flytt från krig eller allvariga
förföljelser.

Immigraton. _Invandring.

Integraton. _Mötet och

bl andning mellan olika grupper i
samhället.

Könssegregation. _Uppdelning i
olika grupper efter biologiskt
kön.

Migration. _Männingar flyttar
mellan olika länder.

Segregation. _När männingar med
olika språk, kultur och/eller
ekonomisk standard inte möts.

Tolerans. _Att acceptera och
respektera att männingar och
grupper är olika.

_Fl er ord och begrepp

Arbetslinjen. _Ett politiskt begrepp som syftar till att så många som möjligt ska arbeta.

Anhöriginvandring. _Nära släktingar får uppehållstillstånd.

Asyl. _Ett skydd för förföljda personer som erbjuds av ett annat land.

Asylsökande. _En person som har ansökt om asyl.

Desintegration. _Motsatsen till integration.

Diskriminering. _En person får

inte samma rättigheter, t. ex.

p. g. a. kön, religion eller ålder.

Migrationsverket. _En myndighet som exempelvis har hand om asylfrågor och medborgarskap.

Rasism. _En uppfattning om att människor går att dela upp i olika raser med olika egenskaper.

_Enligt rasismen är vissa raser överlägsna andra och de har därför rätt dominera och till och med döda de andra.

Uppehållstillstånd. _Krävs för att en medborgare från ett annat land

ska få vara i landet en längre
tid.

_Frågor till texten

#1. _Vad är migration, immigration och emigration? (s. #34)

#2. _Varför är det problematiskt att använda formuleringen "svenskar och invandrare"?

#3. _Vad kan vi göra för att få ett integrerat samhälle? (s. #35)

#4. _Varför tjänar samhället på integration? (s. #36)

#5. _Vad betyder begreppet tolerans?

#6. _Vad är assimilerings? (s. #37)

#7. _Vad är segregation? (s. #38)

#8. _Vad finns det för fördelar med
#42 #214

att minska segregationen i
samhället?

#9. _Vad är arbetskraftsinvandring?

(s. #39)

#10. _Hur stor kommer invandringen

till _Sverige bli i framtiden?

#11. _Ge några exempel på hur

bakgrunden spelar roll för

integrationen när en person kommer

till ett nytt land. (s. #40)

::: #43 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Information och kommunikation

::: ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildtext/beskrivning =====

"_Sanningen är krigets första offer" brukar journalister säga.

_Det är inte lätt att få fram neutral information om vad som händer i ett krig.

_Bildbeskrivning

_Intill ett stängsel står ett militärt fordon och några militärer. _Man ser ryggen på en man som bär en gul reflexväst med

texten __PRESS. _I bakgrunden ett bergigt landskap och några hus.

=====

_De två första centrala innehållena i det här kunskapsområdet behandlas i ett kapitel och de två sista i ett annat.

_Centrala innehåll

é _Mediernas roll som

informati onsspridare,

opi ni onsbidare, underhållare och

granskare av samhällets

maktstrukturer.

é _Ol i ka sl ags medier, deras

uppbyggnad och innehåll, till

exempel sociala medier,

webbplatser eller dagstidningar.

é _Nyhetsvärdering och hur den kan

påverka människors bilder av

omvärlden. _Hur individer och

grupper framställs, till exempel

uti från kön och etnicitet, samt

hur information i digitala medier

kan styras av bakomliggande

programmering.

é _Möjligheter och risker

förknippade med internet och

digital kommunikation samt hur man

agerar ansvarsfullt vid användning
av digitala och andra medier
uti från sociala, etiska och
rättsliga aspekter.

::: #44 ::

_Medi er

::

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_På #1950-talet var radi on ett av
få massmedi a i svenska hem.

_Bi l dbeskri vni ng

_Ett svartvi tt foto på en man
som l i gger på gol vet framför en
#50-tal s radi omöbel . _I nti l l
möbel n står vi nyl ski vor i ett
stäl l .

=====

_Männi skor ger och tar emot

i nformati on. "_Verktygen" som vi

använder för att ge information är
vårt medium. Människan använder
rösten, kroppsspråket och det
skrivna ordet som medium.

_Massmedia

_Massmedia innebär att information
och underhållning når en stor publik
samtidigt. För att klara av det
behövs högtalare, tidningar, radio,
tv, satellit- och kabelsystem.

_Internet har givit privatpersoner
och företag stora möjligheter att få
ut budskap, utan att vara beroende
av stora medieorganisationer, till

exempel dagstidningar, _Sveriges

_Televisiön (___SVT) eller ___TV#4.

_Massmedia utvecklades

_De första tidningarna gavs ut redan i början av #1600-talet.

_Under mitten av #1800-talet blev tidningen den viktigaste

informationsbäraren i den

industriala serade delen av världen.

_I början av #1900-talet utvecklades tekniken för radio och tv. _Internet

tilkom först i slutet av

#1900-talet.

_Journalister arbetar i
mediorganisationer

_Många journalister är anställda i
mediorganisationer.

_Mediorganisationerna har
ekonomiska resurser att granska
makthavare, informera medborgare och
ge utrymme för debatt.

_Massmedia -- från avsändare till
mottagare

_Exempel på avsändare: en person
som bloggar, en
tidningsredaktion, en
tv-redaktion

_Exempel på massmedia: internet,
tidningar, tv

_Exempel på budskap: debatt,
berättelser, nyheter

_Exempel på mottagare:

internetanvändare,

tidningsläsare, tv-tittare

::: #45 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Det fria ordet

_Rättigheten för en person att få
säga och skriva vad han/hon vill (så
länge det inte kränker någon) är
mycket viktig. _Det brukar kallas

det fria ordet. _I demokrati ska

länder är den här rättigheten ett måste för att länderna ska kunna vara just demokratiska.

_Makthavare i vissa länder kontrollerar tidningar, tv och internet. _Då kan olika åsikter och granskning av makten hindras att nå folket. _Det minskar människornas möjlighet att bilda sig en egen uppfattning om vad som händer.

_Medborgarna får endast veta det som makthavarna tycker är lämpligt. _De som vill sprida annan information kan straffas av makthavarna. _Det

sker i dagens _Europa, till exempel
i _Vi tryssland/_Belarus.

_Yttrandefrihet

_I _Sverige "har varje medborgare
rätt att i tal, skrift eller bild
meddela upplysningar och uttrycka
tankar, åsikter och känslor.

_Rättigheten gäller även för
utländska medborgare." _Citatet är
från _Regeringsformen (#1974: #152),
en av _Sveriges fyra grundlagar.

_Yttrandefriheten innebär att var
och en har rätt att uttrycka sina
åsikter via alla möjliga media, till

exempel radio, tv och internet.

_Tryckfrihet

_I Sverige har vi tryckfrihet.

_Det betyder att varje medborgare har rätt att ge ut skrifter.

_Dessutom har ingen rätt att i förväg läsa eller ändra i det som har skrivits. _Att ändra eller förbjuda kallas att censurera.

_Om det som har skrivits strider mot lagen är det bara en domstol som kan utdöma straff. _Det betyder att de som sprider information har en stor frihet, men också ett stort

ansvar för vad som skri vs. _Det
fi nns flera fall med ungdomar som
har skri vit kränkande om andra på
_Facebook och _Instagram som sedan
har tagi ts upp i domstol .

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_Fredrik arbetar som
nyhetsuppl äsare på _P#4 _Sörml and.
_Ingen har rätt att påverka vil ka
nyheter och reportage redakti onen
väljer att sända. _P#4 _Sörml and
har cirka #70 #000 lyssnare.

_Bi l dbeskri vni ng

_En ung man si tter vid ett bord.

_Framför sig har han några skärmar
och en mikrofon. _Längre bort ser
man en annan person genom en
glasruta i väggen.

=====

::: #46 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Vem betalar för massmedia?

_Budskapet och innehållet som
sprids via massmedia påverkar oss.

_Det är därför viktigt att veta vem
som sprider informationen och vem
som betalar för att sprida den.

_Offentliga medieorganisationer

_Offentliga medieorganisationer

ägs av alla medborgare tillsammans.

I flera europeiska länder finns något som kallas "public service".

I Sverige räknas Sveriges Radio (SR), SVT och Utbildningsradion (UR) till public service. De finns även på internet.

Public service har fått flera uppdrag från staten.

Att granska alla makthavare kritiskt, även staten.

Att ha ett brett utbud av program.

Att ha både samhällsinformation

och underhåll i ning bland sina
program.

é _Att ha program på ol i ka språk,
för al l a ål drar och för ol i ka
i ntressen.

_För att kunna utföra si tt uppdrag
får publ i c servi ce i _Sveri ge i n
pengar vi a en al l män publ i c
servi ceavgift. _Den betal as av al l a
som har en i nkomst och är #18 år
el l er äl dre. _Avgiften är #1 procent
av i nkomsten, men som högst ci rka
#1300 kronor per år.

_Reklam, avgifter och lösnnummer

_Tv-kanalen ___TV#4 får en del av sina pengar från tv-avgiften.

_Resten av inkomsterna får kanalen in på annat sätt, bland annat via reklam.

_Tidningar använder sig av reklam, prenumerationer eller försäljning av lösnnummer för att få in pengar.

_Tv-kanaler som exempelvis _Canal + får in pengar via månadsavgifter.

_Om företag ska vilja göra reklam på en tv-kanal måste kanalen ha

många tittare för att det ska löna

sig. _Det kan därför vara svårt för
kanalen att visa program som riktar
sig till ett litet antal tittare. _I
stället visas ofta program som så
många som möjligt vill titta på,
till exempel underhållningsprogram
och tv-serier.

=== _Bildtext/beskrivning =====

__SVT:s program _Lilla

_Sportspegeln är ett bra exempel
på hur public service gör program
för olika åldrar.

_Bildbeskrivning

_Inifrån en tv-studio med

kameror i taket och på stativ. _På en belyst scen står några barn och en vuxen. _På väggen står det "_Sportspeglar".

=====

_Övning: Olika sorters reklam

_Diskutera och undersök följande frågor.

_Finns det något mönster gällande vilken typ av reklam som finns i olika massmedia, till exempel på internet, på tv och i dagstidningar?

_Får alla samma reklam när söktjänsten _Google används? _Vilken

reklam saknas? _Vilka knep används för att vi ska lockas att köpa företagens varor? _Anser du att reklam ska få rikta sig till minderåriga? _Vilken reklam påverkar och tilltalar dig?

::: #47 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Gratis massmedia

_Många medieorganisationer, till exempel tidningar och en del tv-kanaler, finns på internet. _Allt fler människor läser tidningar på internet, vilket skapar problem för tidningarnas ekonomi. _Trenden är

att tidningarna börjar ta betalt för att vi ska få tillgång till materialet som tidningarna publicerar på nätet.

_Ski vbol agen har samma problem när människor inte längre köper deras cd-skivor. _Idag kan vi lyssna på musik gratis, med avbrott för reklam, på till exempel _Youtube eller _Spotify. _Musik laddas även ner olagligt från nätet.

_För kunden är problemet mindre, i alla fall på kort sikt. _Kunden får sin tidning eller sin musik till ett

l ågt pris. _På längre sikt finns en risk att kvaliteten på nyheterna och underhållet blir sämre. _Vi kan vill göra en tidning eller spela in en skiva när de inte får betalt för sitt arbete?

=== _Bildbeskrivning =====

_På en postlåda sitter en skylt med texten: _Ingen reklam tack!

=====

_Reklamen påverkar dig

_Företagen lägger stora summor på reklam för att vi ska köpa just deras produkter och tjänster. _I

reklam används olika knep för att få oss att komma ihåg olika produkter och tjänster.

_Här följer några exempel.

é _Humor för att få oss att vilja titta.

é _Löften om att du eller ditt liv kommer att bli bättre.

é _Reklamfraser som är lätta att komma ihåg eller tralivänliga melodier.

é _Sexualitet för att väcka vårt intresse.

=== _Bildbeskrivning =====

_Ett ekorrhjul med en människa i
har rubriken "_Blir vi lyckliga av
konsumtion?" _Text löper sedan
runt ekorrhjulet: _Reklam med
lyckliga människor -- _Budskapet
är att ditt liv blir bättre --
_Köp för att bli lycklig -- _Måste
arbeta mer för att få mer pengar
-- _Mindre tid över för familj och
vänner -- _Olycklig.

=====

_Övning: _Reklam eller smak?

_Hur mycket påverkas du egentligen av reklam? _Personer i klassen som dricker cola eller annan dryck kan göra följande test. _Köp tio olika sorter av en dryck. _Provsma alla sorter (utan att veta vilken som är vilken). _Om du tycker att något annat märke var godare än din favorit kan du fundera över följande:

_Tänker du byta? _Tänker du inte byta? _Varför?

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__I SBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym sju av tjugo

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym sju

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Vad är en nyhet? (#48) . . . #241

_Övning: _Är nyheten

intressant? (#48) #246

_Mediabilder (#49) #247

_Dagstidningar (#50) #252

_Dagstidningarnas ledare

(#51) #259

_Övning: _Två ledare (#51)

. #262

_Källkritik (#52) #265

_Övning: _Metapedi a (#52) . #270

_En analysmodell (#53) . . . #272

_Övning: _Integration i

_Fri våla kommun (#54) . . . #277

::: #48 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Vad är en nyhet?

_Har du någonsin funderat över vilka nyheter som visas på tv och vilka som väljs bort? _Journalister, nyhetsbyråer, tidningar och tv-kanaler väljer sådant som har nyhetsvärde, det vill säga sådant som de tror att konsumenterna är intresserade av. _Lite förenklat är en nyhet en händelse som stämmer in på en eller flera av följande punkter.

- é `_Dramatiskt`: `_Händelsen` ska ha tydliga konsekvenser, till exempel död eller kris.
- é `_Konflikt`: `_Händelsen` är en konflikt mellan två eller flera olika sidor. `_Det` kan handla om ett krig, en politisk debatt eller ett fall i en domstol.
- é `_Person`: `_Händelsen` handlar om en eller flera personer. `_Det` är lätt för tittaren/läsaren att förstå och engagera sig i personens/personernas liv.

é _Närhet: _Ju närmare händel sen är
ti ttaren/l äsaren, desto vi kti gare
uppl evs den. _Det som händer i
_Sveri ge el l er i hemorten känns
vi kti gare än händel ser l ångt
borta.

é _Aktual i tet: _Det ska vara något
som har hänt nyl i gen el l er något
som pågår just nu, ti l l exempel
ett ki dnappni ngsdrama.

é _Ekonomi : _Att l äsa om statens och
företagens ekonomi el l er om den
pri vata ekonomi n l ockar l äsare.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Fundera över vilken eller vilka
av de sex punkterna som rubrikerna
i dagstidningarna utnyttjar i
bilden ovan.

_Bildbeskrivning

_Sex tidningsomslag.

_Aftonbladet: _Nya skandalaffärer:

_Kolla om du betalar för mycket
i skatt.

_Expressen: _Leif __GW övertygad:

_Marina dumpades i havet.

__GT: _Ny upptäckt kan ge

tusentals hjälp mot ledvärk.

__SLA: _Skaraborgs sjukhus måste
spara hundra miljoner.

_Dagens _Nyheter: _Så påverkas din
ekonomi av folkomröstningen i

_Grekland.

__GP: _Allt fler laserattacker mot
bussar och spårvagnar.

=====

_Nyhetsvärdering

_Det är oftast vid dramatiska
händelser, till exempel krig, svält
eller naturkatastrofer som vi hör
talas om andra länder i massmedia.

_Odramatiska händelser i andra

I änder får säl l an pl ats.

_Medi eorgani sati onerna gör en rangordni ng av vi l ka nyheter (en nyhetsvärderi ng) som anses vara vi kti ga att rapportera om. _Nyheter som väl j s ut ri skerar att bara handl a om "el ände". _Vi som tar del av nyheterna kan få en negati v och fel akti g bi l d av vår omvär l d.

_Övni ng: _Är nyheten i ntressant?

_Väl j en nyhetsarti kel i en ti dni ng.

_Vad handl ar den om? _För vem är den i ntressant? _I ntresserar den

dig? _Hur används dramatik,
konflikt, person, närhet, aktualitet
och ekonomi i artikeln? _Vad saknar
du i artikeln?

::: #49 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Mediabilder

_Vår bild av andra människor och
platser påverkas bland annat av vad
vi har läst, sett och hört i olika
massmedia, till exempel tidningar
och sociala medier. _Det kallas
mediabilder. _En mediabild är den
bild vi får av verkligheten via
olika massmedia.

_Vi ssa grupper av männi skor el l er
pl atser di skuter as el l er vi sas på
samma sätt många gånger i oli ka
massmedi a, ti l l exempel om ett l and,
mi nori tetsgrupper, arbetslösa,
överkl ass, pol is, pol i ti ker med
mera. _Medi abi l den stämmer kanske
bara del vi s med verkl i gheten. _Det
är därför vi kti gt att förhål l a si g
kri ti skt ti l l det som presenteras i
medi a.

_Exempel på medi abi l der

_Här föl j er några exempel på
vanl i ga medi abi l der.

é Islami stiska terrorister: Sedan terrorattentaten mot World Trade Center i New York #2001 har terrorism uppmärksammats från militanta islami stiska grupper. Till slut verkade det som om alla terror utfördes av dem.

Terrordådet i Oslo #2011, där #77 personer dog, blev en påminnelse om att terror används av alla möjliga olika grupper och individer.

é Ung och snygg: I reklam, filmer och musikvideor är skådespelare

och artister mycket snygga.

_Sexualitet finns ofta med i budskapet. _En mediabild skapas av hur vi tycker att människor bör se ut och vad som anses vara normalt.

_Mediaber påverkar därför hur vi människor ser på oss själva och hur vi ser på andra.

é _Platsbeskrivningar: _Vi får ofta samma beskrivning av vissa platser upprepade gånger på gång. _På

_Stureplan i _Stockholm festerrika ungdomar. _I _Malmöförorten

_Rosengård är det problem. _Om vi

tänker efter förstår vi att
mediabi lderna inte alltid stämmer.
é _Brottsligheten ökar: _Många tror
att brottsligheten ökar i
_Sverige. _De flesta brotten ökar
faktiskt inte, däremot ökar
antalet anmälningar av brott. _Att
den bilden av att brottsligheten
ökar kan delvis bero på att
mediorganisationer ofta tar upp
brott.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Terroråd i _Oslo, #2011. _En

ensam gärningsman sprängde först

en bomb i Oslo som dödade åtta personer. Några timmar senare sköt samme man ihjäl 69 människor på en ö utanför staden.

__Bildbeskrivning

__Två höghus bredvid varandra.

__Ett av husen har trasiga fönster och det ryker ur byggnaden.

__Nedanförligger husdelar.

=====

::: #50 :::::::::::::::::::::::::::::::

__Dagstidningar

__En dagstidning är en tidning som kommer ut minst en gång per vecka

och innehåller nyheter. _Svenskarna är ett av världens mest tidningsläsande folk. _Det finns tre stora grupper av dagstidningar.

#1. _Morgontidningar

_Morgontidningar trycks på natten för att läsarna ska kunna få tidningen på morgonen. _De får sina pengar genom prenumerationer och reklam.

#2. _Kvällstidningar

_Tidningarna som trycks på morgonen och säljs under dagen kallas kvällstidningar. _Rubriker

är ofta sensationella för att vi ska lockas att köpa dem.

#3. _Gratis tidningar

_Tidningar som inte kostar något för läsaren kallas gratis tidningar.

_För att tidningsutgivarna ska ha råd med dessa tidningar innehåller de mer reklam och färre artiklar än andra tidningar.

_Dagstidningens olika delar

_En dagstidning består av flera olika delar. _Alla dagstidningar innehåller följande delar.

é _Framsida: _Där finns rubriker som

lockar oss att köpa lösnummer, men även information till läsaren om tidningens viktigaste innehåll.

é Ledare: Här skriver tidningens redaktion om sin syn på olika händelser. En ledare innehåller politiskt vinklade åsikter.

é Nyheter: Här sker en redovisning av utrikes, inrikes och eventuellt lokala nyheter.

é Insändare: Privatpersoner, företag, politiker, forskare och intresseorganisationer kan skicka in texter som de vill ska stå i

tidningen. _Insändarna kan handla om ungdomars mopedåkning som stör nattsömnen eller om klimatförändringen.

é _Ekonomi: _På tidningens ekonomisidor rapporteras till exempel om hur det går för företagen eller hur privatekonomi påverkas av olika politiska beslut.

é _Familjesidor: _Här finns födelsoch dödsannonser. _Det kan även vara reportage om intressanta personer som fyller jämnt.

é _Kul tur och sport: _Kul tursi dorna
handl ar om böcker, teater, fi l m
och musi k. _Di t hör även
tv-programmen. _Sportsi dorna
skri ver om sport i al l a dess
former.

é _Rekl am: _Överal l t i ti dni ngen
fi nns rekl am.

_Antal läsare av svenska
dagstidningar (tryckta och
digitala):

_Aftonbladet #3 #312 #000

_Expressen/___GT/_Kvällsposten
#2 #275 #000

_Dagens _Nyheter #1 #095 #000

_Metro _Metropol #878 #000

_Svenska _Dagbladet #785 #000

_Göteborgs-_Posten #543 #000

_Dagens _Industri #531 #000

_Sydsvenskan #353 #000

_Helsingborgs _Dagblad #230 #000

_Uppsala _Nya _Tidning #153 #000

#50

#258

_Nya _Wermi ands- _Ti dni ngen #145 #000

tu. se _Orvesto _Konsument #2017

_Hel år

::: #51 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Dagsti dni ngarnas I edare

_I _Sveri ge domi neras tv och radi o
av _Sveri ges _Tel evi si on och

_Sveri ges _Radi o. _De får i nte ta
stäl l ni ng i några pol i ti ska frågor.

_Bl and ti dni ngarna är det
annorl unda. _Det fi nns i nga svenska
dagsti dni ngar som är statl i ga. _De
ägs av företag, organi sati oner el l er
pri vatpersoner. _Dagsti dni ngarna

brukar berätta vilken politiska åsikten har.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Även om internet blir alltmer populärt är det många som fortfarande tycker om att läsa en tidning.

_Bildbeskrivning

_En man med ryggsäck och solglasögon sitter på en avsats intill en stentrappa och läser en tidning.

=====

_Tidningarnas ledare har politiska budskap

_En av Sveriges största dagstidningar, Svenska Dagbladet, kallar sig "oberoende moderat".

_Artiklarna på ledarsidan kommenterar aktuella händelser ur ett moderat perspektiv.

_Tidningen Aftonbladet kallar sig "oberoende socialdemokratisk".

_Deras ledarsida tolkar händelser ur ett socialdemokratiskt perspektiv.

_I den ena tidningen beskrivs kanske regeringens förslag som en

fantastisk i dé medan förslaget ses
som en katastrof i den andra
tidningen.

Övning: Två ledare

Det har varit och är mycket
debatt i Sverige om det är företag
eller kommuner som ska driva
ålderdomshem och skolor. De här
frågorna återkommer ofta på
ledarsidorna.

På Dalademokratens (DD)
socialdemokratiska ledarsida
#2011-#11-#15 stod följande att
läsa.

"_Vård bör drivas i offentlig regi .

_Detta eftersom den filosofi som finns i företag -- med kostnader, intäkter och vinst -- inte passar för vården. _Lockelsen att öka sin vinst blir för stor om vårdbolagen kan få en viss summa pengar för varje patient. _För om de då snålar in på förbrukningsmaterial, personal med mera får de större vinst. "

_På _Dagens _Nyheter (___DN)

liberala ledarsida #2011-#11-#22

stod följande att läsa.

"_Beställaren en del av problemet.

... _Bakom skandal er i pri vat dri ven
vård fi nns i nte bara gi ri ghet och
osund l edni ngskul tur. _I regel har
också kommunen som upphandl at
tjänsten brusti t. _Kraven har ofta
vari t otydl i ga och uppföl j ni ngen
svag. "

_Hur ser ___DD respekti ve ___DN på
pri vat dri ven vård? _Vad är det som
har orsakat probl emet enl i gt
ti dni ngarna? _Hur ska probl emet
l ösas?

::: #52 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Källkritik

_Med källmaterial menas exempelvis en tidningsartikel, en bok eller en webbplats som ger information.

_Källmaterial kallas ofta bara för källa.

_Källkritik är att kritiskt granska källan, det vill säga att granska avsändaren, sanningshalten i informationen, budskapet och äktheten. _Det är viktigt att vara källkritisk eftersom den information som sprids inte behöver vara sann.

_Källkritiska frågor

_Ett sätt att kritiskt undersöka källmaterial är att ställa sig frågor.

_Vem är avsändaren av informationen? _Är det en journalist? _En vetenskapsman? _En politiker? _En privatperson? _Ett företag? _Beroende på vem personen är bör vi se olika på informationen.

_Vad är sanningshalten i informationen? _Är det fakta eller åsikter som presenteras? _Bygger avsändaren information på erfarenhet

eller lösa påståenden? _Vilka källor anges i artikeln?

_Vad har avsändaren för budskap?

_Vill avsändaren berätta något neutralt eller påverka mottagaren på ett visst sätt? _Tjänar avsändaren något (ekonomiskt eller politiskt) på att sprida informationen?

_Är det äkta? _Är avsändaren verkligen personen/organisationen som anges?

_Internet

_Med dagens teknik kan vem som helst göra en snygg webbplats eller

ha en blogg och skriva precis vad han/hon tycker. _Det ställer höga krav på oss läsare -- vi måste vara kritiska.

_När vi söker efter information kan vi inte bara klicka på en länk och tro att det är bra och sann information som dyker upp på skärmen.

"_Lögn, förbannad lögn och statistik"

_För politiker är det viktigt att visa att de skapar nya arbetstillfällen. _Alla tre exempel

nedan stämmer.

é _Under året skapades #100 #000 nya jobb i _Sverige. #100 #000 nya jobb skapades jämfört med året innan.

é _Under året skapades #250 #000 nya jobb i _Sverige. #250 #000 nya jobb tillkom och #150 #000 jobb försvann.

é _Under året skapades #375 #000 nya jobb i _Sverige. #375 #000 personer har fått nya jobb, men många av dessa hade redan jobb och har bytt till en ny anställning

samtidi gt som någon annan har fått
deras gamla jobb.

_Övning: _Metapedi a

"_Metapedi a är ett nätbaserat
uppslagsverk med högerextremistisk
och åtminstone bitvis antisemitisk
och nynazistisk profil som använder
sig av wikiteknik. . . . _Till
skillnad från exempelvis _Wikipedi a
tillåter _Metapedi a endast
registrerade användare att redigera
på wikin, och konton tilldelas efter
ansökan per e-post."

[http://sv.wiki pedi a.org/wiki /](http://sv.wikipedi a.org/wiki/)

_Metapedi a hämtat #2018-#11-#14

_Undersök om innehållet i

_Metapedi a stämmer med det som står

i _Nationalencyklopedin och/eller

_Wikipedia. _Några förslag på

områden att undersöka är den

slutgiltiga lösningen, ensamkommande

flyktingbarn, feminism, gaypride,

_Hitler, integration, islamisering,

jobbcoach, judar, massinvandring,

mångkultur, romer, samer och

segregation. _Vilka referenser/

källor/externa länkar nämns i

_Metapedi a?

::: #53 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_En analysmodell

_Allt som påverkar samhället är samhällsfrågor. _När samhället ska undersökas är utgångspunkten alltid en fråga. _Här diskuteras ungdomskriminaliteten för att visa hur arbetet med samhällsfrågor kan ske med hjälp av en analysmodell.

_Problemet

_För att kunna svara på frågan måste vi ta fram fakta. _Vad är ungdomskriminalitet? _Vad menas med att ungdomskriminaliteten har ökat?

_Var finns uppgifter om ungdoms-kriminalitet? _Hur kontrolleras dessa fakta? _Har de skrivits i något särskilt syfte? _Statistik går att hitta på internet. _Det går också att studera tidningsartiklar i ämnet eller exempelvis intervjuapoliserna.

_Orsaker

_Vad är det som orsakar ungdoms-kriminalitet? _Några tänkbara förklaringar är utanförskap, gruppträck och/eller dålig uppfostran.

_Följ der

_Vi l ka drabbas av ungdoms-
kri mi nal i teten? _Vi l ka ekonomi ska,
fysi ska och psyki ska konsekvenser
får den för dem som drabbas? _Vi l ka
bl i r konsekvenserna för samhäl l et?

_Vi l ka bl i r konsekvenserna för de
kri mi nel l a ungdomarna?

_Åtgärder

_Vi l ka åtgärder hade kunnat sättas
i n för att ta bort orsakerna till
probl emet? _Hade ungdomarna kunnat
hi ndras från att bl i kri mi nel l a om
åtgärder hade satts i n ti di gare?

_Vilka åtgärder kan det vara? _Vilka åtgärder kan vidtas när problemet har uppstått? _Hur ska följderna åtgärdas?

_Framtiden

_Kommer åtgärderna som sätts in lösa liknande problem i framtiden?

_Kan det uppstå nya sorters problem?

=== _Bilddeskrivning =====

_En analysmodell med fem punkter har rubriken "_Analysmodell i samhällsfrågor".

#1. _Problem: _Formulera en fråga eller ett problem. _Vilket är

problemet?

#2. _Orsaker: _Vad orsakar
problemet?

#3. _Följder: _Vilka följder får
problemet?

#4. _Åtgärder: _Vilka åtgärder kan
sättas in för att lösa orsakerna
till problemet, själva problemet
eller följder av problemet?

#5. _Framtiden: _Vad kan vi lära
in för framtiden?

=====

::: #54 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Övning: _Integration i _Fri våla kommun

_Fri våla kommun har tagit emot många kosovoalbener, kurder och somalier de senaste åren, cirka #1 #000 stycken. _I _Fri våla kommun bor det #45 #000 invånare. _De nyanlända har nästan alla hamnat i _Fri vålas enda höghusområde där hyrorna är låga. _En majoritet av politiker i _Fri våla anser att tätortens skolor nu ska användas för att öka, inte minska, integrationen.

_Vid arbetet med _Fri våla går det bra att använda analysmodell en i en eller flera av frågeställningarna som finns i övningen. _Det dyker säkert upp fler frågor under arbetets gång som kan diskuteras.

_Skolan i _Fri våla

_I _Fri våla är det närhetsprincipen som gäller när barnen börjar skolan. _De som bor närmast en viss skola hamnar där.

_Det betyder att eleverna går i samma klass under låg-, mellan- och högstadiet.

_Inför höstterminen vill
politikerna splittra alla klasser i
tätorten som ska börja i årskurs sex
och lotta ut vem som ska gå i vilken
skola. _Det här ska sedan ske inför
varje läsår. _Föräldrarna i
villakvarteren är mycket upprörda.
_De anser sig inte ha fått någon
information om förändringen och än
mindre ha fått möjlighet att tycka
till om förändringen.

_Anser du att närhetsprincipen ska
gälla? _Ska en elev gå i samma klass
från förskoleklass till nian? _Är

det en bra idé att lotta i hop nya klasser? _Tycker du att föräldrarna ska informeras om förändringarna?

_Ska politikererna ta hänsyn till vad föräldrarna tycker? _Spelar det någon roll vad femteklassarna tycker i frågan?

_Debatten i _Fri våla _Tidning

_På insändarsidan i _Fri våla

_Tidning har det gått att läsa flera insändare. _En del föräldrar har varit mycket upprörda till att kommunens integrationsarbete ska börja i årskurs sex.

_En anonym förälder uppger att han inte för en sekund ångrade hur han röstade i valet. "_Vi flyttade från höghusområdet för att barnen skulle slippa alla invandrare i klassen, men nu verkar det som om det var förgäves. "

_Politikern _Ellen _Jansson har varit aktiv på insändarsidan och argumenterar: "_Vi har arbetat målmedvetet i flera år med det här, men det verkar som om _Fri våla inte är riktigt moget att möta världen än. "

_Ska insändarna i tidningen få
vara anonyma? _Anser du att
politiker ska besvara anonyma
insändare? _Ska familjer kunna välja
bostadsområde och därmed
skollinnehörighet för sina barn?
_Måste invånarna i _Fri våla möta
världen även om de inte vill?
_Föräldraföreningen ordnar ett möte
_Efter flera arga insändare
tackade sju politiker ja till att
delta i föräldraföreningens
stormöte, tre dagar före
politikernas beslut. _Fri våla

_Tidning var på plats och
rapporterade.

::: #55 :::::::::::::::::::::::::::::::

_På en direkt fråga från en
förälder svarade skolchefen _Lotta
_Lager: "_Vi fick i uppdrag att i
första hand spara pengar för att
möta politikernas tuffa besparingar.
_Skulle vi kunna ge ett förslag som
samtidigt ökade integrationen vore
det bra." _Hon ansåg även att det
inte var hennes uppgift att
informera föräldrarna om de kommande
förändringarna.

_Pol i ti kern _Lalle _Al m sa: " _Vi
ville inte informera
föräl draföreni ngarna i förväg för då
blir det så många åsikter att ta
hänsyn till".

_Ordföranden i föräl draföreni ngen,
_Mi nna _Sung, var inte nådig i sin
kri tik efter mötet. " _I kommunens
pol icydokument står det att
medborgarna ska håll as i nformerade
när vi kti ga pol i ti ska frågor ska
besl utas. _Den här gången har de
mörkat för att slippa debatten.

_Svagt! "

_En av föräldrarna, _Jonny _Lund, menade: "_Ni politiker har inte fattat vad ert uppdrag är. _Ni ska fatta beslut, inte bestämma. _Ni ägnar er åt maktmissbruk."

_I tidningen noterades det även att det var mycket få, om ens några, föräldrar från höghusområdet på mötet.

_Är det lämpligt att tidningen bevakar mötet? _Är det skolchefen, rektorn eller politiker som ska informera föräldrar och skol elever?
_Är det här ett viktigt politiskt

beslut? _För vem är det viktigt?

_Vad är det för skillnad på att

besluta och bestämma? _Varför var

det med få föräldrar från

höghusområdet? _Hade de inga åsikter

i frågan? _Borde någon ha tagit reda

på vad de tyckte? _Vem är i sådana

fall någon?

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Vilken roll ska grundskolan ha

för att öka integrationen i

samhället?

_Bildbeskrivning

_Två skyltar på en stolpe. _Den

övre skylten är en triangelformad
varningsskylt med två barn. _Den
undre skylten har texten "_Skola".

=====

_Beslutet

_Politikerna beslutade att vänta
ett år med förändringen. _Från och
med nästa läsår skulle alla bli vande
sjätteklassare lottas ut bland
tätortens tre skolor. _Beslutet
innebar att föräldrarna som var på
mötet och deras barn inte
"drabbades" av förändringen som
börjar gälla från och med kommande

I år.

_Löste politikerernas beslut
någon ting?

_Fri skolan _Albert utbildning __AB

_Fri skolan _Albert utbildning __AB
ansökte om att få starta en

_F-#9-skola i centrala _Fri våla. _En
majoritet av politiker i kommunen
sa nej eftersom kommunens skolor
skulle riskera att få tomma platser,
men _Skolverket sa ja. _Till hösten
kommer fri skolan att starta.

_Vilka elever tror du kommer att
söka till fri skolan? _Är en fri skola

bra för integrationen i kommunen?

_Kommer kostnaden att öka eller

minska för kommunen?

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__I SBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym åtta av tjugonio

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym åtta

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Massmedia och demokrati

(#56) #290

_Övning: _Din

mediakonsumtion (#56) . . . #295

_Massmedia i diktaturer

(#57) #296

_Ord och begrepp i kapitlet

(#58) #303

_Fler ord och begrepp (#58)

. #306

_Frågor till texten (#59) . #311

_I

_Internet (#60)	#316
_Internets historia (#60) .	#317
_Internet används av många (#60)	#317
_Att inte vara uppkopplad (#60)	#319
_Underhållning på internet (#61)	#320
_Fakta" på internet (#62) .	#326
_Uppslagsverk eller wikis? (#63)	#331

::: #56 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Massmedia och demokrati

_I en demokrati är det medborgarna som röstar fram politiker. _För att göra ett klokt val måste väljarna ha tillgång till information. _En person som röstar har varken tid eller möjlighet att själv hitta all information som behövs. _Det är inte heller säkert att politiker och andra makthavare vill berätta om allt som de har gjort -- särskilt inte om dåliga saker. _Därför behövs journalister.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Journalister på plats för att
ställa frågor vid en
presskonferens.

_Bildbeskrivning

_I ett rum står många
journalister med sina kameror och
fotar. _Till höger i bilden syns
en del av ett bord med mikrofoner
och vattenflaskor.

=====

_Journalister är ofta anställda i
mediorganisationer

_Journalister arbetar ofta i
mediorganisationer. _Deras jobb är
att ta fram och granska information
om vad som händer i samhället.

_Mediorganisationer har kunskap och
ekonomiska resurser att granska dem
som har makt. _För att
mediorganisationer ska kunna
granska makten måste de ha en trygg
ekonomi. _Tv-kanaler och tidningar
ska inte på något sätt vara beroende
av makthavarna som de granskar.

_Kunskap och demokrati

_En stor del av det som sprids via massmedia är sanning, men det finns olika sidor av sanningen. _I en

demokrati måste medborgarna bilda sina egna åsikter i samhällsfrågor.

_Det kräver att varje individ har kunskap, tid och självförtroende samt att alla är förnuftiga och kritiska när de tar del av information om viktiga samhällsfrågor.

_Granskande svenska journalister

_Den svenska grundlagen ger alla rätt att säga och skriva vad de vill så länge det inte är kränkande.

_Grundlagen förbjuder censur. _Det innebär att makthavare inte får kontrollera vad journalister, företag, politiker och privatpersoner skriver innan materialet ges ut.

_Allt som kommuner, landsting och stat dokumenterar (protokoll, planer, kvitton med mera) ska finnas tillgängligt för vem som helst att

läsa, till exempel för journalister.

_Kommuner, landsting och stat får

inte hålla information hemlig. _Det

här kallas offentlighetsprincipen

och står i grundlagen. _Exempel på

några undantag från offentlighets-

principen är bland annat information

om patienters sjukdomar och många av

polisens och militärens dokument.

_Övning: _Din mediakonsumtion

_Undersök din mediakonsumtion.

_Undersök hur mycket tid du ägnar
varje vecka åt mobiltelefon, vanligt

fast telefon, radio, tv, dator med

internetuppkoppling, dator utan
internetuppkoppling, dagstidning,
dvd och övrigt.

_Undersök också vad din mediastid
används till. _Används den till
kommunikation, underhållning,
nyheter eller övrigt? _Vill du testa
att vara utan media under ett helt
dygn? _En vecka? _Vilka konsekvenser
skulle det få för dig?

::: #57 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Massmedia i diktaturer

_Massmedia och medieorganisationer
i diktaturer är ofta censurerade.

_Negativ information om diktatorn
eller landet har tagits bort.

_Informationen från staten är
begränsad. _Yttrandefriheten är
också begränsad.

_Personer som vågar granska eller
protestera mot diktatorn kan bli
misshandlade, fängslade eller
mördade. _De flesta väljer därför
att vara tysta.

_Medieorganisationerna i diktaturer
är dessutom beroende av staten och
blir därför försiktiga med att
kritisera dem som har makten.

_Ryssland

_I dagens _Ryssland finns det oberoende tidningar och tv-kanaler, men de har det mycket svårt. _De försvinner nästan helt i konkurrensen från de stora statligt betalda tv-kanalerna och tidningarna som hyllar presidenten och premiärministern.

_De oberoende medieorganisationerna kontrolleras ofta av polisen. _Polisen säger att de kontrollerar dem att exempelvis undersöka om medieorganisationerna

har datorer med piratkopierade program eller liknande, inte för att censurera.

_Journalister blir ibland missbehandlade och till och med mördade, vilket är ytterst ovanligt i demokratiska länder.

_Internet sprider information

_En diktator vill kontrollera vilken information invånarna får och vilken bild de har av sin ledare och sitt land. _Idag är det dock mycket svårare att kontrollera den bilden än det var på #1900-talet. _Genom

internet och satellitkanaler får
invånarna information om hur det är
i andra länder.

_Med hjälp av mobiltelefoner kan
många filma vad som händer i en
diktatur och sedan dela det på
internet. _Idag är det lättare än
tidigare att organisera
demonstrationer och protester med
hjälp av mobiltelefoner och sociala
medier. _Konsekvenserna kan vara
positiva, men de kan också vara
farliga. _Det finns en risk att
diktaturen använder ännu mer våld

för att skrämma befolkningen till
tystnad.

_Arabiska våren

_Den arabiska våren är namnet på
protesterna som förekom och
fortfarande förekommer i arabvärlden
för att få mer demokrati.

_Demonstrationerna började i

_Tunisien #2010 och spreds sedan
vidare till bland annat _Algeriet,

_Bahrain, _Egypten, _Iran, _Jemen,

_Jordani en, _Libyen, _Syrien och

_Tunisien.

=== _Bi l dtext/beskrivning =====

_Den arabiska våren startade #2010
i _Tunisien och spred sig över
arabvärlden.

_Bildbeskrivning

_En sammansatt textskylt med
bl. a. några länders namn: _Jordan,
_Bahrain, _Middle East, _Libya,
_Yemen, _Syria, _Egypt och texten
"_Revolt", "_Protests" och
"_Rage".

=====

_Ord och begrepp i kapitlet

Arabiska våren. _Protester i

arabvärlden för mer demokrati.

Censur. _Att ändra i eller

förbjuda tal, skrift och bild.

Det fria ordet. _Rättigheten att

få säga och skriva vad man vill så

länge det inte kränker någon.

Gratis tidningar. _Tidningar som

inte kostar något för läsaren.

Journalist. _En journalist utbildad

person som tar fram och granskar

information.

Kvällstidningar. _Dagstidningar_ som ges ut senare på dagen.

Källkritik. _Att kritiskt granska källmaterial_.

Källmaterial. _Till exempel en tidningsartikel, en bok eller en webbplats som ger information_.

Kallas ofta för källa.

Massmedia. _Information och/eller underhållning som når en stor publik samtidigt_.

Mediabild. _Massmedias bild av verkligheten_.

Medieorganisationer.

_Organisationer med anställda journalister som granskar makthavare, informerar medborgare och ger utrymme för debatt.

Morgontidningar. _Dagstidningar_ som ges ut tidigt på morgonen.

Nyhetsvärdering. _Rangordning_ av nyheter.

Offentliga medieorganisationer.

_Media som ägs av alla medborgare tillsammans.

Offentlighetsprincipen. _I

grundlagen står att kommunerna,

landstingen och staten måste dela

med sig av information som de har.

Public service. _Offentliga

mediorganisationer. _I Sverige

är det __SR, __SVT och __UR.

Tryckfrihet. _Varje medborgare har

rätt att ge ut skrifter utan att

de censureras.

Yttrandefrihet. _Rätten att

uttrycka sina åsikter i alla

möjliga medier, till exempel i

radio och tv.

_Fler ord och begrepp

_Allmänna pressombudsmannen (__PO)_.
_Privatpersoner, företag eller

myndigheter som anser sig ha lidit skada av en tidsningsartikel kan anmäla det till __P0. __P0 är en organisation där tidsningsutgivarna granskar sig själva. _Vissa ärenden skickas vidare till __PON. _Ansvarig utgivare_. _Personen som ansvarar för det som skrivs, t. ex. i en tidning. _Etermedia_. _Trådlös överföring av information, t. ex. radio, tv och internet. _Ethiska regler_. _Regler som beskriver hur man bör bete sig.

_I nom radio, tv och tidningar
finns pressetiska regler.

Maktstruktur. _Sättet som makten
är fördelad på.

Massmedier (#1). _Massmedia.

Massmedier (#2).
_Medieorganisationer som gör

information tillgänglig för många
via ett massmedium.

Opartistiskt (objektiv). _Att vara
neutral och väga in flera
perspektiv när man tar ställning i
en fråga.

Partistiskt (subjektiv). _Att ensidigt

ta ställning i en fråga.

_Pressens opinionsnämnd (___PON)_.

_En organisation där

tidningsutgivarna själva granskar

artiklar. ___PON har mer makt än

___PO eftersom ___PON kan ta ut en

avgift för kränkande artiklar och

uppmäna tidningar att offentligt

be om ursäkt.

Pressfrihet. _Det är lagligt att

sprida information och kritisera

de styrande.

Pressrelease (pressmeddelande).

_En nyhet som t.ex. ett företag

eller en myndighet vill ska
spridas i massmedia.

Propaganda. _Ett budskap förs ut i
syfte att och påverka andra.

_Budskapet är ofta parti skt.

_Frågor till texten

#1. _Vad är massmedia? (s. #44)

#2. _Ge exempel på några stora
mediorganisationer.

#3. _Vad är yttrandefrihet? (s. #45)

#4. _Vad är tryckfrihet?

#5. _Vem äger offentliga
mediorganisationer? (s. #46)

#6. _Ge exempel på två uppdrag som
public service har i _Sverige.

#7. _Hur får mediorganisationerna
in pengar?

#8. _Ge några exempel på olika knep

som används i reklam för att påverka oss. (s. #47)

#9. _Ge några exempel på vad som är typiskt för en nyhet. (s. #48)

#10. _Vad är en mediabiid? (s. #49)

#11. _Ge exempel på en mediabiid.

#12. _Vad är en dagstidning?
(s. #50)

#13. _Vilka tre typer av dagstidningar finns det?

#14. _Vad står på tidningarnas ledarsidor? (s. #51)

#15. _Vad är kallkritik? (s. #52)

#16. _Ge exempel på några frågor du

kan ställa dig för att undersöka
källmaterial.

#17. _Gör en enkel skiss som visar
hur samhällsfrågor kan undersökas.

_Använd begreppen problem,
orsaker, följder, åtgärder och
framtid. (s. #53)

#18. _Vilka skillnader finns för
mediorganisationer i demokratier
och diktaturer? (s. #56--#57)

_Frågor att diskutera

#19. _Vilka för- och nackdelar finns det med reklamfinansierad massmedia?

#20. _Är det bra med reklam?

#21. _En dagstidning innehåller bland annat framsida, ledare, insändare, nyheter, ekonomi, familjesidor, kultur, sport och reklam. _Rangordna dessa med det viktigaste innehållet först.
_Motivera din ordning.

#22. _Vilka dagstidningar läser du?

_Vad har de för politisk åsikt?

#59

#314

_Vad finns det för dagstidningar
att välja på där du bor?

#23. _Varför framför bara
dagstidningarna sina politiska
åsikter på ledarsidorna och inte
på nyhetssidorna?

#24. __USA: s president _Trump sa
#2017 att "journalisterna är några
av de mest oärliga mänskorna på
jorden". _Tycker du att hans
påstående stämmer? _Vem ska
granska den politiska makten om
inte journalister och oberoende
mediorganisationer gör det?

elektroniska mediet.

Internetshistoria

År 1969 skickades för första gången ett meddelande mellan två datorer i USA. Datorerna fanns hundratal s mil från varandra. Under mitten av 1990-talet skapades det som idag kallas internet. Vårt samhälle har blivit beroende av datorer och internet -- världen har blivit datoriserad.

Internet används av många

Idag använder mer än en tredjedel av världens befolkning datorer.

_Tack vare internet kan människor i hela världen snabbt och enkelt kommunicera. _Vi "umgås" på internet via olika sociala medier.

_Företag har egna webbplatser som används till både information, försäljning och reklam. _Idag kan produkter beställas och samtidigt betalas via internet. _På dagstidningarnas webbplatser går det att läsa många nyheter gratis istället för att köpa papperstidningar. _Böcker kan lånas och läsas via internet.

_Att inte vara uppkopplad

_I Sverige är det #840 #000 personer som är tolv år och äldre som sällan eller aldrig använder internet. _Problemet kan uppstå om det krävs en internetuppkoppling för att kunna kommunicera med myndigheter eller banker. _Dessa personer kan få svårare att få information och sköta sina bankkontakter. _Om det krävs internet för att sköta kontakt med myndigheter och banker finns en risk att många inte känner sig delaktiga i samhället.

_Underhållning på internet

_Internet erbjuder många
möjligheter till underhållning.

_Många av tjänsterna upplevs som gratis, men det är inte hela sanningen. _Vi betalar med vår tid och uppmärksamhet för den reklam som finns på de olika webbplatserna.

_Film- och musikmaterial som finns på internet kan vara piratkopierat -- någon har olagligt gjort material tillgängligt på nätet. _De som äger rättigheterna

att sprida och sälja material et får
därför inte alltid betalt.

_Youtube

_En populär webbplats på internet
heter _Youtube. _Den ägs av _Google.
_Youtube består mest av filmer från
privatpersoner, men även från
företag. _Ibland inläs filmklipp
med reklam.

_När en film läggs ut kan den ses
av alla. _För att kunna ladda upp
och lägga ut en film på _Youtube
måste personen däremot ha ett eget
inloggningsskonto. _Det behövs dock

inget konto för att se filmer.

_Spotify

_Det går att lyssna på musik via

_Spotify gratis, men reklam spelas

upp ibland. _De som betalar för

musiktjänsten slipper reklamen.

_Olagligt fil delning

_År #2003 skapades webbplatsen

_The _Pirate _Bay i _Sverige.

_Webbplatsen fungerar som en

koppling mellan personer som laddar

ner och personer som delar med sig

av filmer. _Där finns tillgång till

enorma mängder dataprogram, bilder

och filmer. Under #2006 stängdes den olagliga webbplatsen ner av polisen, men efter bara några dagar sattes allt i gång igen från servrar i andra länder. År #2010 dömdes grundarna till fängelsestraff och #46 miljoner kronor i skadestånd.

Det finns flera populära webbplatser där musik och filmer kan laddas ner eller visas olagligt, det vill säga olaglig fil delning. De kan till exempel visa svenska och utländska filmer med svensk textning gratis. Det bryter mot lagen i

_Sverige, men då serverarna är placerade i andra länder är det svårt för svensk lag att komma åt webbplatserna.

_Dataspelsberoende

_Det finns gott om gratis spel på nätet. _Några spel kan laddas ner medan andra spelas via internet.

_Vissa personer spelar dataspel oftare än andra. _Om det blir för mycket kan personen som spelar bli beroende. _De flesta som har blivit spelberoende sitter så många timmar som möjligt framför datorn varje

dygn. Ofta spelar de tillsammans med andra via internet.

Personer som blir beroende av att spela på olika typer av betting sajter kan förlora mycket pengar.

=== Bildtext/beskrivning =====

Fildelning -- i bland lagligt, i bland olagligt.

Bildbeskrivning

Tecknad bild på en person som står och sågar i sär ett stort

__USB; -minne.

=====

::: #62 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

"_Fakta" på internet

_Det finns mycket information att söka sig fram till via internet.

_För att kunna hitta rätt finns olika metoder.

_Söktjänster

_Den absolut största söktjänsten på internet är _Google. _En söktjänst är en tjänst på internet för att hitta webbplatser. _Två andra stora söktjänster är _Yahoo och _Bing. _När söktjänsterna används är de första träffarna ofta

reklam från företag. _Företagen
betalar för att få ha reklam där.
_Efter reklamen kommer de mest
populära och relevanta länkarna.

_Google har fått kritik för att
företaget sparar uppgifter om vad
användarna söker efter. _På det
sättet kan _Google välja ut vilken
typ av reklam som kan intressera den
enskilde användaren.

_Wikipedia

_År #2001 skapades en uppslagsbok
med namnet _Wikipedia på nätet.

_I dag innehåller _Wikipedia

#48 miljoner artiklar, varav

#3,8 miljoner är på svenska. _De

allra flesta texterna är skrivna på

engelska. _Det finns texter skrivna

på nästan #300 språk.

_Alla som vill kan skapa egna

konton och skriva egna faktatexter.

_Det finns ofta bilder till

texterna. _Personen som har

upphovsrätten till bilden måste

godkänna att den används på

_Wikipedia.

_Wi ki l eaks

_Wi ki l eaks har trots namnet i nget med _Wi ki pedi a att göra. _Wi ki l eaks är en organi sati on med en egen webbpl ats där hemli ga dokument l äggs ut. _Det är personer som anonymt l ämnar i n materi al (whi stl ebl owers, vi ssel bl åsare på svenska) ti l l _Wi ki l eaks.

_Jul i an _Assange, _Wi ki l eaks grundare, har sagt: "_Jag kan garantera att materi al et är äkta, men j ag garanterar i nte att det är sant".

=== _Bildbeskrivning =====

_Tecknad bild på en man som sitter vid ett skrivbord. _Framför sig har han en mus, ett tangentbord och en dataskärm som det står "_Top _Secret" på. _Från skärmen går det pil ar fram och till baka till tre andra skärmar.

=====

_Tv och tidningar

_Både tv-program och

tidningsartiklar finns på internet.

__SVT och __TV#4 lägger ut

egenproducerade filmer och program.

_Tittaren kan se det som har lagts ut när som helst.

_Alla stora tidningar i världen finns också på internet. _Det går snabbt att jämföra vilka som är de viktigaste nyheterna i olika länder.

::: #63 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Uppslagsverk eller wiki s?

_Många människor använder idag så kallade "wiki s" på internet för att hitta information. _Den mest kända wiki n är _Wikipedia. _De stora skillnaderna mellan en wiki och ett uppslagsverk är vem som skriver och

vem som kontrollerar vad som skrivs.

_Ett uppslagsverk, till exempel

_Nationalencyklopedin, skrivs av

experter och kontrolleras av andra

experter inom respektive

ämnesområde. _Många skolor

prenumererar på ne.se.

_Wikis skrivs däremot av vem som

helst. _Alla som har tillgång till

internet kan skaffa sig ett log-in

på exempelvis _Wikipedia och fritt

skriva vad de vill om vilket ämne

som helst. _Vem som helst kan också

granska och ändra i det som redan är

skrivet. _En person som hittar något fel eller som tycker att information saknas kan ändra eller lägga till i wikin.

_Går det verkligen att lita på informationen i en wiki? _Vad vet egentligen en åttondeklassare om #1900-talskonst? _Kanske en hel del eller inget alls.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Wikis skrivs av webbplatsens användare.

_Bildbeskrivning

_Piktogram av människor som bär

upp bokstäverna w i k i (w i k i).

=====

_Wi ki pedi a i skol an

=== _Bi l dbeskri vni ng =====

_Tecknad bi l d på en tje j som
si tter vid ett bord och läser i en
bok. _På bordet l i gger en dator,
några böcker och några papper.

_Ti l l bi l den fi nns texten "_Fl er
käl l or".

=====

_Är det lämpl i gt att använda

_Wi ki pedi a i skol an? _På _Wi ki pedi a
står det att "_Om det är vi kti gt att

informationen är korrekt, så bör man dubbelkolla mot någon annan källa.

_Detta gäller lika mycket för

_Wikipedia som för alla andra

informationskällor".

_Längst ner i _Wikipedias artiklar finns länkar till andra webbplatser.

_Ett förslag kan vara att ha

_Wikipedia som utgångspunkt, som en söktjänst, och sedan följa länkarna.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Risken är stor att webbplatsen

inte längre är aktuell om länkarna

inte fungerar.

_Bi l dbeskri vni ng

_Ett error-meddel ande från en
webbsi da med en l edsen pi xel fi gur
och texten: "_Fi l en hi ttades
i nte", "_Den kan ha fl yttats el l er
tagi ts bort",
"____ERR~- - FI LE~- - NOT~- - FOUNDi " .

=====

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym nio av tjugo

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym ni o

_Siffran i inom parentes hänvisar till
svartskriftsbokens sidor.

_Ansvarsfull användning av
sociala medier (#64) #337

_Några av internetns baksidor
(#66) #346

_Ord och begrepp i kapitlet
(#68) #358

_Fler ord och begrepp (#68)
. #360

_Frågor till texten (#68) . #362

_Rättigheter och rättsskipning
(#69) #365

_De mänskliga rättigheterna

(#70) #369

_Tidiga tankar om mänskliga

rättigheter (#70) #371

__FN och de mänskliga

rättigheterna (#71) #373

__FN:s förklaring om de

mänskliga rättigheterna

(#72) #379

_Övning: _Båten (#73) #385

::: #64 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Ansvarsfull användning av sociala
medier

_Vissa platser på internet och
appar (applikationer) i telefoner
där text och bild kan delas kallas
tillsammans för sociala medier, till
exempel _Snapchat, _Facebook,
_Twitter och _Instagram. _Idag är
det lätt att ha kontakt med andra
tack vare sociala medier.

#16--#25-åringar i _Sverige använder
i genomsnitt sociala medier elva
timmar i veckan.

_Råd vid internetanvändning

_För att vara tryggare på internet finns några råd att följa. _För det första att inte lämna ut uppgifter om dig på fel platser på internet, till exempel numret på ditt kontokort, bilder på dig och dina vänner, din e-postadress eller din hemadress. _För det andra är att inte skriva om saker eller händelser som du vill ska vara hemliga på internet.

_När du del ar (en text du har skri vi t, en bi ld du har tagi t eller något som du har hi ttat på nätet)

_Vem?

_Vem kan se det som du del ar?

_Är det bra att vem som hel st kan se det som du del ar?

_Vi l ka påverkas av det du del ar?

_Hur påverkas du av det du del ar?

_Kommer det du del ar att göra någon l edsen?

_Varför?

_Del ar du för att berätta något,

I uras, vara dum, vara snäll,
sälja något eller få någon
annan att tycka på ett särskilt
sätt?

_Är det delar sant?

_När du ser något som andra har
delat

_Vem?

_Vem har skapat det du ser?

_Är du säker på att du vet vem
som har skapat det du ser? _Är
det någon som låtsas vara någon
annan?

_Vet du om personen som delar kan

något om det som han/hon

skriver om eller visar?

_Varför?

_Skriver personen för att berätta

något, luras, vara dum, vara

snäll, sälja något eller få dig

att tycka på ett särskilt sätt?

_Är det någon som har hittat på

något för att kränka någon?

::: #65 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Att dela information

_När du chattar, lägger ut filmer

och bilder på dig själv och andra på

sociala medier kallas det för att du

del ar. _Du del ar din i nformati on med andra männi skor. _I bland kan även personer som du i nte känner se vad du l ägger ut på i nternet. _Du l äser, l yssnar på och ti ttar också på massor som andra har del at.

_Käl l kri ti ska frågor

_Det är många som del ar med si g av si na åsi kter och kunskaper, men al l t är i nte sant. _Det som ser ut att vara äkta kan vara fal skt. _Kan du se ski l l naden?

_De fl esta vi l l väl , men det fi nns också männi skor som vi l l l uras. _Det

är därför viktigt att du själv inte sprider falsk information. _Det kan skada andra och kan ibland även vara olagligt.

_Nätmobbing

_Tyvärr finns det människor som använder sociala medier till nätmobbing. _Det görs genom att skicka kränkande meddelanden eller falska bilder till den mobbade personen eller till alla som känner honom/henne. _Det kan vara svårt att ta reda på vem eller vilka som ligger bakom mobbningen om de inte

skri ver ut si na ri kti ga namn. _På
www.kränkt.se fi nns bra i nformati on
om vad en person kan göra som är
utsatt för nätmobbni ng.

_Nätpedofi l er

_Äl dre personer som vi l l utnyttja
yngre sexuel l t och söker kontakt med
dem vi a soci al a medi er kal l as
nätpedofi l er. _De kan utge si g för
att vara jämnåri ga och l ocka yngre
att del a med si g av pri vata bi l der
el l er fi l mer. _De kan sedan använda
materi al et i utpressni ngssyfte för
att få fler bi l der el l er " tvi nga"

fram fysiska möten.

=== _Bildtext =====

_Startsidan för en av minst två
miljarder användare av _Facebook.

=====

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Sociala medier -- ett sätt att
umgås och lära känna varandra.

_Bildbeskrivning

_Två killar och en tjej står i
ett rum och alla ser ner i sina
mobiltelefoner.

=====

::: #66 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Några av internets baksidor

_Det finns människor som vill använda internet i kriminella syften, för att vara elaka eller för att kontrollera andra.

_Skadeprogram

_Ett virus är egentligen bara en del av något som ibland kallas skadeprogram (malware på engelska).

_Ett virus kan göra datorn alltmer långsam så att den till slut knappt går att använda. _Dessutom kan viruset följa med till nästa dator

om filerna sparas på en ny dator.

_En typ av skadeprogram heter mask (worm). _En mask tar sig från en dator till andra datorer via internet. _Sådana program är kända som trojanska hästar eller trojaner.

_Spionprogram (_Spyware) är program som kopierar adresserna som användaren surfar till eller hur han/hon använder datorn.

_Uppgifterna skickas sedan till personen som har skapat programmet.

_En keylogger kontrollerar också vad användaren gör. _Programmet

I agrar lösenord och allt annat som användaren skriver på tangentbordet.

_Uppgifterna skickas därefter till personen som har skapat programmet.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Virus sprids via internet.

_Bildbeskrivning

_Åtta datorer i en ring runt ordet __VIRUS. _Från __VIRUS går kablar till alla datorer.

=====

_Brandvägg

_När en dator kopplas upp till internet är det mycket viktigt att

datorn är skyddad på rätt sätt.

_Varje dator måste ha en brandvägg (firewall). _Om det inte finns någon brandvägg i datorn eller om brandväggen inte är i gång, finns det risk att någon tar sig in i datorn från en annan dator. _Personen som bryter sig in kan sedan skriva eller göra saker i datorn eller på internet som ägaren får skulden för.

_Anti virusprogram

_En dator måste också ha ett anti virusprogram som skyddar datorn mot skadeprogram. _Vissa

anti virusprogram måste köpas för att kunna användas medan andra är gratis.

_Cyberattacker

=== _Bildtext/beskrivning =====

_World _Wide _Web.

_Bildbeskrivning

_En jordglob med en textremsa

som har texten: <http://www>.

=====

_Datorer som har tagits över --

hackats -- saknar en fungerande

brandvägg och kan därför

fjärrstyras. _En fjärrstyrd dator

kan få i uppdrag att skicka en digital signal till en annan dator någonstans i världen.

::: #67 :::::::::::::::::::::::::::::::

_En cyberattack är en sammankoppling av flera tusen hackade datorer som tillsammans kan få ett företags datorer att sluta fungera mot internet. _Attacken kan användas för att pressa ett företag att betala för att slippa cyberattacken. _Det är mycket allvarligt om det till exempel drabbar en bank.

_Spi onage

_Även om brandväggen i en dator eller i ett nätverk fungerar, kan hackare ändå hitta nya sätt att ta sig in i nätverket från sina egna datorer. _På det sättet kan vissa hackare läsa eller förändra hemlig information som de har lyckats få tag i. _Det kan till exempel drabba polisen eller sjukhusen. _När det drabbar företag kallas det företagsspi onage.

_Betalningar via nätet

_Näthandeln ökar snabbt. _Vi beställer samt betalar varor och tjänster via internet. _En risk med det är att det vi köper inte levereras. _En annan risk är att den som betalar kan luras att skriva in alla uppgifter om sitt betalkort till fel företag. _Därefter kan personen som har lurat till sig uppgifterna köpa saker som ägaren av kortet får betala.

_Ett säkert sätt att betala en vara är att få en räkning hem till

sin brevlåda. _Då går det att vänta
med att betala räkningen till den
beställda varan har kommit fram.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Med några knapptryckningar kan
varor beställas och betalas från
hela världen.

_Bildbeskrivning

_En kvinna sitter i en soffa med
en dator i knät. _Hon håller i ett
betalkort.

=====

"_Back up" om datorn slutar fungera

_Om en dator eller en server går sönder kanske det inte längre är möjligt att få fram information.

_Informationen i datorn kan även försvinna på grund av ett virus.

_Det är därför viktigt att spara kopior på det som finns i datorn eller på servern som datorn är kopplad till.

_Filterbubbla

_En person som befinner sig i en filterbubbla väljer att läsa den information, främst på sociala

medier, som bekräftar det personen redan håller med om och undviker det som den inte håller med om. _Många forskare anser att filterbubblor endast påverkar oss i liten grad vad vi tycker eftersom personer i allmänhet även läser sådant som inte stödjer den egna övertygelsen.

_Bakomliggande programmering

_Det finns uppgifter i lagrade om dig som internetanvändare som används för att ge dig riktad information när du är uppkopplad mot internet. _Träffarna du får med

sökmotorer via internet, reklam
som automatiskt dyker upp när du
surfar eller länkarna som du får i
sociala medier styrs av
bakomliggande programmering.

Den bakomliggande programmeringen
som ger dig riktad information kan
leda till att du hamnar i en
"filterbubbla". Risken finns att
falska nyheter och rykten sprids i
stor mängd eftersom de inte granskas
kritiskt före spridningen, det vill
säga att det inte görs en
källkritisk granskning.

_Ord och begrepp i kapitlet

Anti virusprogram. _Program som skyddar datorn mot skadeprogram.

Back up. _Kopia på det som finns i datorn/servern.

Brandvägg (firewall). _Skyddar datorn från obehöriga att ta sig in i den.

Cyberattack. _När flera tusen datorer sammankopplas i syfte att andra datorer inte ska fungera mot internet.

Dataspelsberoende. _En person är

beroende av att spela dataspel.

Hackade datorer. Datorer

fjärrstyrs av en annan användare.

Näthandel. Varor och tjänster

beställs och betalas via internet.

Nätmobbing. Männskor använder

sociala medier till mobbing.

Nätpedofi. En person som söker

kontakt via sociala och vill

utnyttja yngre sexuell t.

Piratkopier. En olaglig kopia av

något som någon annan äger

rättigheterna till att sprida och

sälja.

Skadeprogram (malware).

_Datavirus.

Sociala medier. _Appar och vissa platser på internet där det går att dela med sig av text och bild.

Söktjänster (sökmotorer).

_Tjänster på internet för att hitta webbplatser.

Wiki. _En webbplats där användarna skapar innehåll et.

_Fler ord och begrepp

Hashtag (eng. hashtag). _Svenska datatermgruppen rekommenderar fyrkantstagg i stället.

Piratstreaming. _Att se filmer och lyssna till musik via internet utan att den som har upphovsrätten får betalt.

Signalspaning. _Avlyssning av data- och teletrafik samt bearbetning av det som har hörts.

_Frågor till texten

#1. _Vad kallas olaglig kopiering och spridning av upphovsrätts-skyddat material? (s. #61)

#2. _Varför kan det vara svårt för svenska myndigheter att komma åt olagligheter på internet?

#3. _Vad är en söktjänst? (s. #62)

#4. _Vad finns det för skillnader mellan _Wikipedia och

_Nationalencyklopedin? (s. #63)

#5. _Varför bör man ställa

källkritiska frågor innan något

delas på internet? (s. #64--#65)

#6. _Vad är en cyberattack?

(s. #66--#67)

_Frågor att diskutera

#7. _Har du varit i en

"filterbubbla"?

#8. _Om du inte har något att dölja,

spelar det då någon roll om någon

avlyssnar dina samtal?

#9. _Finns det några risker med att

alltmer information finns på

internet?

#10. _Finns det några risker med att

allt större del av kommunikationen

mellem företag, samhälle och

pri vatpersoner sker vi a i nternet?

#11. _Påverkade _Ryssl and och/el l er

ryska i ntressen presi dentval et i

__USA #2016?

::: #69 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Rättigheter och rättsskipning

::: ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildbeskrivning =====

_En kvinnlig staty med en

balansvåg i ena handen och ett

svärd i den andra. (_Fru

_Justitia)

=====

_Kunskapsområdet "Rättigheter och

rättsskipning" har sex centrala

innehåll.

_Central t innehåll

é _De mänskliga rättigheterna
inklusive barnets rättigheter i
enlighet med barnkonventionen.

_Deras innebörd och betydelse samt
diskrimineringsgrunderna i svensk
lag.

é _Olika organisationers arbete för
att främja mänskliga rättigheter.

é _Hur mänskliga rättigheter kränks
i olika delar av världen.

é _De nationella minoriteterna och
samernas ställning som urfolk i

_Sverige samt vad deras

särställning och rättigheter

innebär.

é _Demokratiska fri- och rättigheter
samt skyldigheter för medborgare i
demokratiska samhällen. _Ettiska
och demokratiska delar som
hänger samman med demokratiska
rättigheter och skyldigheter, till
exempel gränsen mellan
yttrandefrihet och kränkningar i
sociala medier.

é _Rättssystemet i _Sverige och
principer för rättssäkerhet. _Hur
normuppfattning och lagstiftning

påverkar varandra. _Kriminalitet,
våld och organiserad brottslighet.
_Kriminalvårdens uppgifter och
brottsoffers situation.

:::: #70 ::

_De mänskliga rättigheterna

::

=== _Bildtext/beskrivning =====

"_Jag ogillar vad du säger, men

jag skulle dö för din rätt att

säga det." _Voltaire

(#1694--#1778)

_Bildbeskrivning

_Svartvit porträtt av en man

(_Voltaire) med långt lockigt hår.

_Han är klädd i skjorta med krås

och en kort kavaj.

=====

_Vem som har makt i ett samhälle varierar. _Det kan vara regeringen, ett politiskt parti, ett företag, en medieorganisation eller en enskild individ. _Hur mycket makt och vilken typ av makt varierar också.

_Makt kan tyvärr missbrukas, så kallat maktmissbruk. _Det innebär att en person eller en grupp inte följer reglerna och lagarna som finns. _Ett exempel på maktmissbruk är när politiker tar emot mutor eller stiftar lagar som gynnar dem.

_Maktmissbruk gör det svårt för

länder att bli mer demokratiska.

_Tidiga tankar om mänskliga rättigheter

_För att skydda medborgare har det funnits lagar under lång tid för att förhindra maktmissbruk. _I _Sverige infördes till exempel på #1200-talet en lag som skyddade bönder mot kungens män som tidigare hade våldgästade dem utan att bestraffas.

_Under upplysningen på #1700-talet fördes det fram tankar om att alla människor är födda lika och fria samt med vissa grundläggande

rättigheter. Dessa tankar spreds vidare och skrevs in i flera staters grundlagar, till exempel i USA:s. I verkligheten hade dock inte alla människor samma rättigheter. I USA hade exempelvis kvinnor, barn och svarta inte samma rättigheter som vita män.

I takt med att människor utbildade sig i större utsträckning tog fler del av idéerna om frihet, jämlikhet och behov av skydd mot maktmissbruk. Kraven på förändring ökade.

_Internationella Arbets-
organisationen (ILO) bildades
#1919. _Syftet var att förbättra
arbetsvillkoren i fabriker och
uppnå social rättvisa. _På så sätt
skulle även förutsättningarna för
fred i världen öka.

::: #71 ::::::::::::::::::::::::::::::

__FN och de mänskliga rättigheterna

_De två världskrigen under
#1900-talets första hälft innebar
många brott mot mänskligheten.

_Många frågade sig hur människor
kunde utföra sådana hemska

handlingar mot andra människor. Det
ledde fram till bildandet av
Förenta Nationerna (FN) #1945.

FN ska bland annat arbeta för
fred och utveckling. Organisationen
vill skapa trygghet och skydd för
alla människor. Ingen individ ska
utsättas för diskriminering, det
vill säga behandlas annorlunda på
grund av exempelvis kön, etnicitet
(historiska, kulturella och/eller
geografiska rötter), ålder och/eller
politiska åsikter.

_Förkl aringar och dekl arati oner

__FN: s förkl aringar kal las även dekl arati oner (dekl arati on på engel ska). _En förkl aring beskri ver något övergri pande. _Förkl aringarna är inga l agar och en stat kan inte straffas om den inte följer dem.

_Förkl aringarna är rekommendati oner som medför ett moraliskt ansvar. _De har bli vit en viktig vägledni ng när nya l agar ska stiftas.

_De mänskliga rättigheterna gäller
alla

_Den #10 december #1948 antog ___FN
förklaringen om de mänskliga
rättigheterna. _Förklaringen består
av #30 artiklar som tar upp olika
områden gällande de mänskliga
rättigheterna. _Alla ___FN:s
#193 medlemsstater har godkänt
förklaringen.

_I den inledande artikeln står att
"_Alla människor är födda fria och
lika i värde och rättigheter". _Det
betyder att alla människor, oavsett
#71 #376

vilket land de bor i, omfattas av rättigheterna.

_De mänskliga rättigheterna skyddar varje enskild individ. _De behandlar grundläggande saker som alla individer har rätt till såsom rätten till liv och rätten att fatta egna beslut. _Rättigheterna ska gälla var man än befinner sig. _Ingen rättighet är mer värd än någon annan. _Förklaringen om de mänskliga rättigheterna tar även upp staternas ansvar för att rättigheterna ska följas.

=== _Bilddtext/beskrivning =====

__FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna antogs #10 december #1948.

_Bildbeskrivning

_Ljusblå bakgrund och __FN:s emblem i vitt. _Emblemet utgörs av en världskarta omgiven av olivkvistar. _Framför emblemet finns en vit duva.

=====

=== _Bilddtext/beskrivning =====

_Carl _Fredrik _Reuterswårds staty

_Non-violence står utanför __FN:s

högkvarter i _New _York. __FN
arbetar för fred och utveckling.

_Bi l dbeskrivning

_En bronsskulptur som
föreställer en revolver där en del
av pipan är formad till en knut.

=====

::: #72 :::::::::::::::::::::::::::::::

__FN: s förklaring om de mänskliga
rättigheterna

_Förklaringen om de mänskliga
rättigheterna från #1948 arbetades
fram av flera stater. _Det
fullständiga namnet är _-_Allmän

förklaring om de mänskliga
rättigheterna; ____FN:s förre
general sekreterare _Ban _Ki -moon
skriver i förordet att
" _Förklaringen är lika relevant i dag
som den var då den antogs och jag
hoppas att du låter den få en
central plats i ditt liv".

_En förklaring kan leda till
detaljerade konventioner. _En
konvention är en internationell
överenskommelse. _När en konvention
ratificeras (godkänns) av en stat
blir den bindande. _Enskilda stater

ska därefter anpassa sina lagar till konventionen samt ge polis, åklagare tillräckligt med pengar för att de mänskliga rättigheterna ska uppfyllas.

__FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna

_En sammanfattning av de #30 artiklarna

#1. _Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter.

#2. _Ingen diskriminering får ske.

#3. _Al l a har rätt till l i v,
fri het och säkerhet.

#4. _Al l t slaveri är förbj udet.

#5. _I ngen ska utsättas för
tortyr el l er förnedrande
behandl i ng.

#6. _Al l a har rätt att erkännas
som en i ndi vi d.

#7- - #11. _Al l a är l i ka i nför
l agen som ska skydda oss al l a.
_Al l a har rätt till en rättvi s
rättegång och man ska anses
vara oskyl di g ti l l s motsatsen
har bevi sats.

#12--#14. _Alla har rätt till
privatliv, att röra sig fritt
och bosätta sig där man känner
sig trygg.

#15. _Alla har rätt till
nationalitet.

#16. _Alla vuxna har rätt att
gifta sig i samtycke och bilda
familj.

#17. _Alla har rätt att äga
egendom.

#18--#19. _Alla har rätt att tro
på det de vill och uttrycka
sina åsikter.

#20. _Al l a har rätt att ta del i fredl i ga möten.

#21. _Al l a ska ha rätt att ta del i si tt l ands styre genom demokrati ska val .

#22--#26. _Al l a har rätt ti l l soci al och ekonomi sk trygghet, skäl i g bostad, häl sovård, utbi l dni ng, arbete med skäl i g lön, vi l a och fri ti d.

#27. _Al l a har rätt att ta del av samhäl l ets kul tur.

#28--#30. _Al l a har rätt att vara del i ett system där de

mänskliga rättigheterna

efterlevs. Inga begränsningar

får ske.

::: #73 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Övning: _Båten

_Föreställ dig att du ska ge dig ut med din båt. _Du har följande tio rättigheter med dig.

#1. _Rätt att bli behandlad på samma sätt oavsett ursprung och kön.

#2. _Rätt att bli behandlad med respekt oavsett ålder.

#3. _Rätt till utbildning.

#4. _Rätt till lika rättigheter på

arbetsplatsen.

#5. _Rätt att uttrycka dig fritt i tal och skrift.

#6. _Rätt att vara självständig gentemot din familj -- att bli sedd som en individ.

#7. _Rätt till liv.

#8. _Rätt att leva i en ren miljö.

#9. _Rätt till ett socialt skyddsnät ordnat av staten.

#10. _Rätt att rösta.

_Ute till havs börjar båten ta in vatten. _En av rättigheterna måste kastas ut för att båten inte ska

sjunka. _Kom ihåg att när du har slängt en rättighet överbord är den borta för alltid.

a) _Välj den första rättigheten som du slänger överbord. _Stryk den från listan.

b) _Du seglar vidare, men båten fortsätter att ta in vatten och ytterligare en rättighet måste bort. _Välj bort en rättighet till. _Stryk den från listan.

c) _Du är fortfarande i fara. _Välj ytterligare en rättighet som du slänger bort. _Fortsätt att göra

det tillis du endast har fyra rättigheter kvar.

d) _Förklara varför du just har de här fyra kvar.

e) _Jämför med dina kamrater. _Vilka rättigheter är det vanligast att ni har kvar? _Skilljer sig era val åt?

=== _Bildbeskrivning =====

_En röd och vit roddbåt med åror och rep ligger vid en strandkant.

=====

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym tio av tjugonio

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym tio

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

__FNj -konventioner (#74) .. #389

_Europa, _Sverige och

mänskliga rättigheter

(#76) #401

_Ord och begrepp i kapitlet

(#77) #407

_Fler ord och begrepp (#77)

..... #409

_Frågor till texten (#77) . #411

_Organisations arbete för de

mänskliga rättigheterna

(#78) #414

__FNj -organisationer (#79)

..... #417

_Oberoende frivillig-

organisationer (#80) #421

_Enskilda individers arbete

(#82) #433

__FNj -konventioner

_I takt med att samhället förändras har förklaringen om de mänskliga rättigheterna utökats med mer detaljerade överenskommelser.

__FN har tagit fram flera olika konventioner. _De är rättsligt bindande för de stater som har ratificerat (godkänt) dem.

_På __FN:s webbplats www.un.org och www.fn.se kan du läsa mer om de olika konventionerna. _Här sammanfattas några av dem.

_Rasdi skri mi neri ng

_Den första konventi onen __FN tog fram var avskaffandet av al l a former av rasdi skri mi neri ng. _Konventi onen antogs #1965. _Då kämpade många länder i _Afri ka för fri het mot kol oni al makterna. _Det var också många medborgarrättsrörel ser i __USA som protesterade mot di skri mi neri ngen av de svarta.

_Kvi nnors rätti gheter

_Konventi onen om kvi nnors rätti gheter har si na rötter i kampen för l i ka behandl i ng som kvi nnor i #74 #390

många länder kämpade för under
#1900-talet. _Några av kraven var
rösträtt (rättighet att få rösta i
politiska val), lika lön för lika
arbete och rätten att bestämma över
sin egen kropp. _År #1979 antog ___FN
konventionen och hittills har
#188 stater skrivit under den.

_Konventionen lyfter fram ett
förbud mot alla former av
diskriminering av kvinnor. _Staterna
som har ratificerat konventionen
måste arbeta för att avskaffa seder
och bruk samt fördomar som innebär

att kvinnorna diskrimineras. _På
www.unwomen.se finns mer information
om konventionen.

__FN påverkar lagstiftningen

__FN arbetar fram förklaringar
(deklarationer).

__FN arbetar fram konventioner.

__FN:s medlemsstater har ett
moraliskt ansvar att följa
förklaringarna.

__FN:s medlemsstater kan ratificera
konventionerna och förbinder sig
då att anpassa sin lagstiftning
till dem.

_Barn och ungdomars rättigheter

_Barn och ungdomar är en särskilt utsatt grupp i samhället. _De har mindre möjligheter att påverka och bli lyssnade på än vuxna. _Barnen är varje lands framtid. _Det är därför mycket viktigt för varje enskilt land att barnen är trygga, får utbildning och är vid god hälsa.

_År #1989 antog alla ___FN:s medlemsstater konventionen om barns rättigheter. _Den konventionen har flest länder skrivit under. _Den har #54 artiklar och bygger på fyra #74 #393

grundprinciper.

é _Alla barn har samma rättigheter
och lika värde.

é _Vid beslut ska hänsyn till
barnets bästa alltid göras.

é _Alla barn har rätt till liv och
utveckling.

é _Alla barn har rätt att få
uttrycka sin mening och få den
respekterad.

::: #75 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Det finns mer att läsa om

_Barnkonventionen på _Rädda _Barnens
webbplats www.raddabarnen.se.

_Konventionen har tre tilläggsdokument. _Det första handlar om barns deltagande i krig. _Det andra tillägget fokuserar på handel med barn och sexuell utnyttjande. _Det tredje handlar om hur en person ska gå tillväga om han/hon vill lämna in ett klagomål mot sitt land, det vill säga om personen anser att landet bryter mot barnkonventionen.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Trygga barn och ungdomar är viktiga resurser för varje land.

_Bi l dbeskri vni ng

_Två små barn går på en stig.

_De har mössa, jacka, byxor och stövl ar. _Det ena barnet har en pi nne i handen.

=====

_Urfol kens rätti gheter

_År #1989 antogs konventi onen om ursprungsfol kens rätti gheter. _Med ursprungsfol k (urfol k) menas den grupp männi skor som l evde i ett område i nnan den nu domi nerande befol kni ngen bosatte si g där.

_Konventi onen skyddar urfol kens

rättigheter. _Det står att de har
rätt till sin mark och sina
resurser. _De har även rätt att
behålla sin kultur och sin identitet
samt har rätt till självstyre.

_Sverige har än så länge inte
ratificerat (godkänt) konventionen.

_En av anledningarna är att det är
oklart vilken mark och vilka
personer som ska omfattas.

_I september #2007 antogs
urfolksdeklarationen. _Den är liksom
andra deklarerationer (förklaringar)
inte rättsligt bindande.

_Australien, _Kanada, _Nya Zeeland
och __USA röstade mot den.

_Funktionsnedsättning

_För många individer med
funktionsnedsättning har det varit
svårt att kunna ta del av alla
rättigheter. _År #2006 antog därför
__FN konventionen om rättigheter för
personer med funktionsnedsättning.

_Den underlättar för dem att få leva
ett liv i trygghet med en skälig
levnadsstandard.

_Kri tik mot de mänskliga

rättigheterna:

_Förklaringar och konventioner är för allmänt skrivna -- de innehåller för lite detaljer.

_Stater som bryter mot konventionerna som de har ratificerat får inget straff.

_Konventionerna blir verkninglösa.

_Konventionerna är inte tillräckligt moderna. _Det är till exempel inte klart uttryckt att diskriminering på grund av

sexuell läggning är förbjuden.

_Försvar av de mänskliga

rättigheterna:

_Förklaringar och konventioner ska

ses som ramar för staterna som

sedan ska skriva in dessa mer

detaljerat i sina egna lagar.

_Varje stat granskas av olika

kommittéer (arbetsgrupper) som

kritiserar kränkningar som sker.

_Kritiken leder ofta till

förbättringar.

_Konventionerna är inte

hel täckande. _De förändras och

utökas efterhand som stater och samhällen förändras. _När många stater är inblandade är det en process som tar tid.

::: #76 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Europa, _Sverige och mänskliga rättigheter

__FN är den organisation som främst förknippas med mänskliga rättigheter. _Det finns dock fler organisationer där medlemsstater har tagit fram regler.

_Europarådet

_Europarådet bildades #1949. _Av

_Europas stater är det endast

_Vi tryssland/_Belarus och

_Vatikanstaten som inte är

medlemmar. _Syftet med _Europarådet

är att skydda de mänskliga

rättigheterna i _Europa.

_Europadomstolen är knuten till

_Europarådet. _En medborgare i en

europaisk stat kan vända sig till

domstolen om han/hon anser att de

egna rättigheterna kränks eller har

kränkts.

#76

#402

_Mänskliga rättigheter och svensk
lag

_En konvention är ett avtal mellan
flera stater. _En stat som
ratificerar en konvention har ett
ansvar att följa den. _I _Sverige är
det regeringen och riksdagen som
ansvarar för att de svenska lagarna
anpassas efter konventionerna.

_Regeringen har en webbplats med
information om de mänskliga
rättigheterna --

www.manskligarattigheter.se.

_I _Sveriges grundlag uttrycks
#76

#403

principen att all offentlig makt i
_Sverige ska utövas med respekt för
alla människors lika värde. _Här
står det också att ingen får
diskrimineras på grund av kön,
hudfärg, etnicitet, språklig
tillhörighet, religion, funktions-
hinder sexuell läggning och ålder.
_Diskrimineringsgrunder

_Diskriminering förbjuds tydligt i
diskrimineringslagen. _Lagen bygger
på sju olika grunder för
diskriminering. _Ingen får
särbehandlas negativt på grund av

é bi ol ogi skt kön,

é könsi denti tet el l er könsuttryck

som exempel vi s att en person

i denti fi erar si g som transsexuel l ,

é sexuel l l äggni ng, ti l l exempel

bi sexuel l , homosexuel l el l er

heterosexuel l ,

é etni sk ti l l höri ghet såsom

nati onel l t ursprung, etni skt

ursprung och/el l er hudfärg,

é rel i gi on,

é funkti onsnedsättni ng el l er

é ål der.

_Myndi gheten _Di skri mi neri ngs-

ombudsmannen (___D0) arbetar för att
di skri mi neri ngsI agen föl j s. _Mer
i nformati on fi nns på www.do.se

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_I ngen får särbehandl as negati vt
på grund av exempel vi s ål der el l er
rel i gi on.

_Bi l dbeskri vni ng

_En poj ke med mörkt hår,
gl asögon, l j usa kl äder och en vi t
hätta på huvudet. _Poj ken si tter
på gol vet och mål ar med pensel och
färg på en pappski va.

=====

_Ord och begrepp i kapitlet

Diskriminering. _Att behandlas

annorlunda p. g. a. exempelvis kön,

sexuell läggning, etnicitet eller

ålder.

Diskrimineringslagen. _En lag i

_Sverige som innebär att ingen får

särbehandlas negativt, t. ex.

beroende på kön eller etnicitet.

_Diskrimineringsombudsmannen

(__DO)_. _En myndighet som arbetar

för att diskrimineringslagen

följs.

Förkl aringar. _Förkl aringar_ är rekommendati oner, i nga l agar, som i nnebär ett moral i skt ansvar för medl emsstaterna i ___FN att följ a.

Konventi on. _En i nternati onel l överenskommel se. _Den bli r bi ndande för en stat när staten rati fi cerar den.

Maktmi ssbruk. _En person el l er en grupp utnyttj ar si n makt enbart för att få egna fördel ar.

Rati fi cera. _En stat godkänner en konventi on.

Rösträtt. _Rätti ghet att få rösta

i politiska val.

_Fler ord och begrepp

Funktionshinder. _Begränsningar
som en person med
funktionsnedsättning har i sin
vardag och yrkesliv.

Värdighet. _Människans värdighet
innebär att hon ska bemötas med
respekt oavsett om hon visat
respekt mot andra eller inte.

Medlemsland. _Ungefär samma som
medlemsstat.

Polisstat. _Ett land där polisen
inte följer lagen utan använder

maktmedel som t. ex. tortyr,
avrättningar och godtyckliga
frihetsberövanden. _En polisstat
kan inte vara en rättsstat.

Religiösfrihet. _Var och en får
fritt välja och utöva en religion.

Rättsstat. _Ett land med hög
rättssäkerhet.

_Frågor till texten

#1. _Vad är maktmissbruk? (s. #70)

#2. _När bildades __FN? (s. #71)

#3. _Vad är en förklaring (__FN)?

#4. _För vem gäller __FN:s

förklaring om de mänskliga

rättigheterna?

#5. _Vad är en konvention? (s. #72)

#6. _Vad innebär det att en stat

ratisficerar en konvention?

#7. _Räkna upp minst fem mänskliga

rättigheter.

#8. _Namnge minst två

__FNi -konventioner. (s. #74--#75)

#77

#411

#9. _Ange kritik och försvar som finns av de mänskliga rättigheterna.

#10. _Vad arbetar _Europarådet med?
(s. #76)

#11. _Ange minst fyra av de sju diskrimineringsgrunderna.

_Fråga att diskutera

#12. _I den svenska översättningen av den första artikeln i _- _Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna; betonas allas lika värde. _Anser du att alla i _Sverige har lika värde när det

exempel vis gäller prioriteringar
inom sjukvården? _Sett ur ett
globalt perspektiv: upplever du
att alla behandlas utifrån "lika i
värde"?

::: #78 ::

_Organi sationers arbete för de

mänskliga rättigheterna

:::~::~::

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Rent vatten -- en handelsvara

eller en rättighet? __FN och många

andra organisationer arbetar för

rättigheten till rent vatten.

_Bildbeskrivning

_En man sitter och styr en enkel

båt med en paddel i ett

kristallklart vatten. _I

bakgrunden finns träd och buskar.

=====

_Det är inte bara ___FN som arbetar fram konventioner och förklaringar om mänskliga rättigheter. _Även _Europarådet, där nästan alla europeiska stater är medlemmar, arbetar med förklaringar och konventioner. _De gäller dock endast i _Europa.

_Både ___FN och _Europarådet kontrollerar att konventionerna följs. ___FN har många underorgan (avdelningar) som arbetar med att informera och följa upp konventionerna som har ratificerats

(godkänts av en stat).

_Det finns flera andra
organisationer som arbetar för att
kränkningar inte ska ske. _De
sprider också information om de
mänskliga rättigheterna. _Dessa
organisationer fångar även upp
tankar och idéer om hur de mänskliga
rättigheterna ska kunna förbättras.
_En del organisationer får
ekonomiskt stöd av regeringar
och/eller andra myndigheter i
respektive land. _Andra
organisationers arbete bygger till

största delen på frivilliga ekonomiska bidrag och ideellt arbete.

::: #79 ::::::::::::::::::::::::::::::

__FNj -organisationer

_Det finns många organ knutna till

__FN som arbetar för att förbättra en eller flera av de mänskliga rättigheterna.

__UN _Women

__UN _Women arbetar för en ökad jämställdhet i världen och för att ge flickor och kvinnor makt över sina liv. __UN _Women i _Sverige har många andra organisationer som

medlemmar. För att en organisation ska kunna bli medlem krävs det att den jobbar för att stärka kvinnors rättigheter och därmed en ökad jämställdhet.

Afentis African Femal

Entrepreneurs in Sweden är ett exempel på en medlem i UN Women.

Det är en afrosvensk kvinnoförening för kvinnliga företagare med rötter i Afrika. Föreningens webbplats är <http://unwomen.se>

___UNI CEF

___UNI CEF är ett organ inom ___FN som arbetar för barns och ungdomars rättigheter. _Varje land har olika frågor som de lokala ___UNI CEFi - föreningarna arbetar med. _I en del länder är utbildning viktigt att arbeta för. _I andra länder är det mest akut att arbeta för att barn ska slippa bli inblandade i krig. _I ytterligare andra länder arbetar ___UNI CEF med arbetsplatsfrågor.

_I _Sverige har ___UNI CEF:s arbete bidragit till att barnkonventionen

blir en del av den svenska

lagstiftningen från #2020. __UNICEF

har även arbetat för att se till att

alla barn i _Sverige ska lära sig om

barnkonventionen och för asylsökande

barns rätt. _På svenska __UNICEF:s

webbplats, <http://unicef.se>, finns

det mycket information och material.

=== _Bildtext/beskrivning =====

__UNICEF arbetar för barns och

ungdomars rättigheter i många

länder.

_Bildbeskrivning

_Några glada barn gör tummen

upp.

=====

::: #80 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Oberoende frivilligorganisationer

_Det finns många olika

organisationer i världen som arbetar på frivillig grund för de mänskliga rättigheterna. _Det finns ingen myndighet som bestämmer att de måste utföra sitt arbete.

_En del organisationer får bidrag från exempelvis FN och/eller enskilda stater. _Andra får stöd från företag och enskilda personer.

_En del organisationer har tusentals medlemmar medan andra har mindre än #100.

_Human Rights Watch

_Human Rights Watch har funnits sedan #1978. _Det är en organisation som finns över hela världen. _Den är religiöst och politiskt oberoende.

_Den accepterar inte ekonomiskt stöd från någon enskild stat. _Det är istället bidrag från privatpersoner och stiftelser som gör deras arbete möjligt.

_Organisationen arbetar mot

di skri mi neri ng, för pol i ti sk fri het
och för skydd för männi skor i
kri gssi tuati oner. _Den arbetar även
för att personer som bryter mot de
mänskli ga rätti gheterna ska stäl las
i nför rätta.

_Human _Ri ghts _Watch saml ar i n
uppgi fter om kränknin gar i alla
världens stater. _Varje år ger
organi sati onen ut en rapport som
pekar ut de ansvariga.

_På www.hrw.org fi nns mer
i nformati on på engel ska.

_Amnesty _Internati onal

_Amnesty _Internati onal bi l dades i
_Engl and #1961 och är världens
största fri vi l l i gorgani sati on för
mänskli ga rätti gheter. _Den svenska
avdel ni ngen bi l dades #1964. _Amnesty
_Internati onal arbetar oberoende av
regeri ng, pol i ti sk övertygel se och
rel i gi ös tro. _Organi sati onen tar
emot bi drag från företag och
myndi gheter om det ti l l exempel
används ti l l utbi l dni ng om de
mänskli ga rätti gheterna.

_Amnesty arbetar bland annat för
#80 #424

rätten till åsikts- och yttrandefrihet, för avskaffandet av våld mot kvinnor samt för att stärka flyktingars och migranternas rättigheter. _De arbetar mot tortyr, dödsstraff och all form av diskriminering.

_En av _Amnestys kampanjer är att få enskilda individer att skicka ett brev, ett kort eller ett __SMS till någon som har blivit fängslad. _Det kan handla om personer som har uttryckt sig negativt om sin regering, som har deltagit i en

fredlig demonstration eller om
anhöriga som har protesterat mot att
släktingar hålls fångna utan
rättegång. _Ett kort kan betyda
mycket för en person som hålls
fängslad.

_Amnestys webbplats är
www.amnesty.se.

=== _Bildbeskrivning =====

_Texten _Amnesty _Internationa
och deras logotyp som är ett tänt
ljus med en taggtråd runt.

=====

_Internationella ungdomar för
mänskliga rättigheter

_Internationella ungdomar för
mänskliga rättigheter har funnits
sedan 2001. Syftet med
organisationen är att sprida
information om de mänskliga
rättigheterna bland barn och
ungdomar både i och utanför skolan.

_Organisationen arbetar mycket med
konst såsom

:::: #81 ::::::::::::::::::::::::::::::

video och sång för att nå ut med sin
information. På deras webbplats
#81 #427

finns #30 filmer som vardera är en minut långa. _De handlar i tur och ordning om ___FN:s #30 artiklar om de mänskliga rättigheterna. _Deras webbplats är

<http://se.youthforhumanrights.org>.

_Rädda _Barnen

_Rädda _Barnen är en organisation som finns i många länder. _Deras arbete har ___FN:s barnkonvention som grund. _Målet är bland annat att alla barn ska bli lyssnade på, att alla barn ska få gå i skola och att alla barn ska få en trygg uppväxt

utan våld och övergrepp.

_I _Sverige finns det många
lokalföreningar som jobbar med bland
annat läxhjälp. _De ordnar även
sommarläger och verkar som stöd för
barn och ungdomar i kris.

_Rädda _Barnen grundades #1919 i
_England och har sedan dess även
funnits i _Sverige. _På
www.raddabarnen.se finns mycket bra
material om barns rättigheter.

#5; i #12-rörelsen

=== _Bildtext/beskrivning =====

#5; i #12-manifestation i

_Härnösand.

_Bildbeskrivning

_En stor skara människor på ett
torg.

=====

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Sara _Westin.

_Bildbeskrivning

_En tjej sitter på gräset
framför en blommande rabatt. _Hon
har ljust långt hår, blå tröja och

vi ta shorts.

=====

#5; i #12-rörelsen arbetar mot
främlingsfiendlighet och rasism samt
för de mänskliga rättigheterna.

_Rörelsen grundades i _Härnösand

#1988. _En av grundarna var _Sara

_Westin som då var #17 år. _Namnet

#5; i #12 antyder att det är sent att

börja arbeta med dessa frågor, men

att det ännu inte är för sent.

_Sara mördades #1989 av en

flykting i _Härnösand, vilket ledde

till flera främlingsfiendliga

akti oner där. _Stig _Wal lin, _Saras
pappa, fortsatte dock arbetet i
#5; i #12-rörel sen. _Varje år den #5:e
december kl ockan #5 i #12 arrangeras
akti vi teter för tol erans och
mänskli ga rätti gheter i _Sveri ge och
i andra länder samt i _Sveri ges
ri ksdag och i ___EU; -parl amentet.

_På [www. e; i #12.se](http://www.ej i #12.se) fi nns exempel vi s
_Sveri gebi lder där korta fi l mkl i pp
bl and annat vi sar ol i ka perspekti v
på svenskhet och i nvandri ng.

=== _Bildbeskrivning =====

_Blågul bakgrund med texten

#5 i #12. _Ovanför texten bildar en

kl ockas visare tiden fem i tolv.

=====

::: #82 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Enskilda individers arbete

_Det finns många enskilda

individer som har kämpat för

människors rättigheter. _Här nämns

några.

_Fredrika _Bremer

_Fredrika _Bremer (#1801--#1865)

föddes i _Åbo, _Finland, men

familjen flyttade till Sverige
#1804. Hon växte upp i en mycket
rik familj.

Fredrika Bremer är främst känd
för sitt engagemang för kvinnors
rättigheter. Hon skrev bland annat
boken „Hertha som anses ha
bidragit till lagändringar i
Sverige, till exempel att ogifta
kvinnor kunde ansöka om att bli
myndiga vid 25 års ålder. Hennes
namn lever bland annat vidare i
föreningen Fredrika Bremer;
www.fredrikabremer.se.

_Rosa _Parks

_Rosa _Parks (#1913--#2005) var en svart medborgarrättskämpe. _Den #1 december #1955 tog _Rosa _Parks bussen hem från sitt jobb i _Montgomery, __USA. _När busschauffören bad henne ge sin plats till en vit passagerare vägrade hon och blev därför arresterad. _Följden blev att den svarta befolkningen protesterade genom att sluta åka buss i _Montgomery. _Bussbolaget märkte snabbt av de minskade inkomsterna,
#82 #435

då #75 % av dem som normalt åkte
buss var svarta.

_Fredliga protester växte i __USA
och i andra delar av världen. _Ett
år senare blev _Rosa _Parks friad av
__USA:s högsta domstol. _Det tog
dock #10 år innan förbud mot
rasdiskriminering började synas i
__USA:s lagtexter.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Rosa _Parks.

_Bildbeskrivning

_Svartvitt foto. _En mörkhyad
kvinna sitter på bussen framför en

I j ushyad man.

=====

_Marti n _Luther _Ki ng

_Marti n _Luther _Ki ng

(#1929--#1968) kämpade för de

svartas rättigheter i __USA. _Han

var en mycket ski ckl i g tal are. _Den

#28 augusti #1963 kom #200 #000

personer för att höra honom tal a.

_Det var då han sa de berömda orden

"_I have a dream". _Hans dröm var

att det en dag skul l e råda jäml i khet

mel l an al l a och att målet skul l e nås

utan våld. _År #1964 ti l l del ades

_Martin _Luther _King _Nobel s

fredspris. _Fyra år senare, #1968,

mördades han.

_Mahatma _Gandhi

_Mahatma _Gandhi (#1869--#1949)

föddes i _Indien, som då var en del

av det brittiska imperiet. _Efter

sina juridikstudier flyttade han

till _Sydafrika. _Där upprördes han

över den diskriminering som han

upplevde. _Han protesterade och

hamnade i fängelse många gånger.

_År #1914 flyttade han tillbaka

till _Indien. _Där och då började

hans anti våldskamp mot de
ojämlikheter som han såg. _Han fick
många anhängare, men också många
fiender. _Han mördades strax efter
_Indiens självständighet #1948.

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym elva av tjugoni o

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym elva

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Enskilda individens arbete

(#82) (forts.) #440

_Fili antrop (#84) #446

_Övning: _Fili antroper (#84)
. #450

_Fler ord och begrepp (#85)
. #452

_Frågor till texten (#85) . #455

_Kränkningar av de mänskliga
rättigheterna (#86) #459

_Staters skyl di ghet att anpassa si na l agar (#86)	#460
_Att mi nska antal et kränkni ngar (#86)	#462
_Ett hål l bart samhäl l e (#86)	#463
_Stater som bryter mot de mänskli ga rätti gheterna (#87)	#467
_Ol i ka typer av kränkni ngar (#88)	#470
_Övni ng: _Tradi ti oner (#89)	#481

_Nel son _Mandel a

_Nel son _Mandel a (#1918--#2013)

föddes i ett ojämlikt _Sydafri ka.

_Han var engagerad i _Afri can

_Nati onal _Congress (___ANC) en

rörelse som ville förändra den

pol i ti ska si tuati onen.

_År #1958 kom _Nati onal _Party

ti ll makten i _Sydafri ka och

aparthei d (rasdel ni ng) i nfördes.

_Nel son _Mandel a och ___ANC

genomförde många fredl i ga protester,

men aparthei d fortsatte.

_Efter pol i sens dödsskj utni ngar
mot demonstranter #1960 hårdnade
kampen. __ANC förbj öds. _Nel son
_Mandel a lämnade landet för att få
mi l i t ä r t stöd för si n kamp. _När han
återvände dömdes han ti l l i v s t i d s
fängelse för förräderi. _Han fri gavs
#1990.

_Trots att _Mandel a levde mer än
#25 år i fångenskap l ä t han al d r i g
hatet ta över. _Mandel a förespråkade
försoni ng och förl åtel se. " _Fol ket
är vi k t i g a r e än i n d i v i d e n " bl ev en
del av hans budskap. _År #1993

ti I I del ades han _Nobel s fredspri s.

_Året därpå blev han _Sydafri kas
första svarta presi dent.

_Mal al a _Yousafzai

_Mal al a _Yousafzai (#1997-) är
född i _Paki stan. _Hon skrev anonymt
bl oggen " _En paki stansk skol fl i ckas
dagbok" för ___BBC urdu #2009. _Året
därpå avsl öj ades vem hon var. _I
oktober #2012 sköts hon i huvudet av
tal i baner när hon var på väg hem
från skol an. _Hon överl evde
attentatet.

_År #2014 fi ck _Mal al a _Nobel s

fredspris. _Hon kämpar fortfarande
för att fler flickor i _Pakistan ska
få gå i skolan. "_One child, one
teacher, one book, one pen can
change the world" sa hon när hon
talade inför ___FN #2013.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Malala _Yousafzai fick _Nobel s
fredspris #2014.

_Bildbeskrivning

_En mörkhårig kvinna med sjal
runt huvudet och axlarna står vid
en talarstol och talar i en
mikrofon.

=====

_Du och jag

_Det behövs fler som engagerar sig
och skaffar sig information om de
mänskliga rättigheterna samt sprider
informationen vidare. _Skolan är en

vi kti g plats där elever bör lära sig
om de mänskliga rättigheterna.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Du och jag. _Skolan är en viktig
plats där elever bör lära sig om
de mänskliga rättigheterna.

_Bildbeskrivning

_En man med en bok i händerna
står bredvid en tjej som sitter
vid en dator.

=====

_Fi l antrop

_Fi l antroper hjälper andra människor utan att förvänta sig att de ska få något tillbaka. _En fi l antrop kan vara ett företag, en organisation eller en privatperson som bedriver välgörenhet. _Ordet kommer från grekiskans phi l anthropi och betyder människokärläk.

_I en del länder, till exempel __USA, är det vanligt förekommande att fi l antroper skänker stora summor pengar till utbildning, hälsovård

eller kultur. I USA finns det
många människor som inte har råd med
vare sig läkarvård eller utbildning.

En filantrop betalar mindre i
skatt eftersom han/hon skänker bort
en del av sin förmögenhet. Det
stälis dock vissa krav för att få
kallas filantrop. Ofta bildar
filantropen något som kallas för en
stiftelse. Stiftelsen måste ge
största delen av sin vinst till
välgörenhet. Stiftelser med svensk
anknytning är exempelvis Familjen
Kamprads stiftelse och

_Wal I enbergstiftelsen.

_Privatpersoner som filantroper

_Det finns många kända personer som är filantroper. _Ofta handlar det om äldre personer som har byggt upp en stor förmögenhet. _Det är dock fler och fler yngre personer som vill hjälpa andra människor.

_Mark Zuckerberg, grundaren till

_Facebook, och hans hustru

_Priscilla Chan är två av dem. _De

har genom sin stiftelse _Silicon

_Valley Community Foundation

kunnat skänka flera miljarder till

hälsa och utbildning.

_Två andra personer är skådespelarna _Angelina _Jolie och hennes före detta make _Brad _Pitt.

_De har en stiftelse som ger pengar till bland annat projekt för en renare miljö och fred. _Angelina _Jolie arbetar också oavlönad för __FN:s flyktingorgan (__UNHCR).

_Även i _Sverige växer antalet filantropier. __ITj-företagaren _Dan _Olsson i _Malmö donerar stora summor till _Star for _Life som arbetar för att minska spridningen

av __HIV bland unga i södra _Afrika.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Angelina _Jolie och _Brad Pitt.

_Bildbeskrivning

_En man och en kvinna sitter
bredvid varandra med var sin
mikrofon. _Mannen talar i
mikrofonen. _De ler.

=====

_Övning: _Filantropier

_Tror du att filantropier är
osjälviska (inte tänker på sig
själva) när de ger bort stora summor
pengar? _Om du skulle vara mycket

rik, skulle du då ge bort en stor del av din förmögenhet? _Om ja, till vad? _Om nej, varför inte? _Känner du någon som skänker pengar till välgörande ändamål? _Varför gör de det?

::: #85 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Fl er ord och begrepp

Läkare utan gränser. _En i deel i
hj äl porgani sati on som hj äl per
männi skor som drabbas av kri ser,
kri g och naturkatastrofer.

Männi skorättsorgani sati on. _En
organi sati on som arbetar för
mänskl i ga rätti gheter.

Oxfam. _En i nternati onel i
organi sati on som arbetar mot
fatti gdom och orättvi sor.

Röda korset. _En organi sati on som
hj äl per drabbade vi d kri g,

konflikter och naturkatastrofer.

_Det är världens största

humanitära hjälpgångningen.

Svenska FN-förbundet. _En

ideell förening som arbetar för

ett starkare och bättre FN.

UNDP. _Förenta nationernas

utvecklingsprogram som finns i

#177 stater. _UNDP arbetar

tillsammans med respektive stat i

frågor gällande demokrati,

fattigdom, konflikt hantering,

respekt för de mänskliga

rättigheterna, jämställdhet och

kvi nnors rätti gheter.

_Frågor till texten

#1. _Ge två exempel på

organisations som arbetar fram

konventioner om de mänskliga

rättigheterna. (s. #78)

#2. _Vad arbetar __UN _Women med?

(s. #79)

#3. _Vilket syfte har __UNICEF:s

arbete?

#4. _Beskriv två organisationer som

på frivillig väg arbetar med

mänskliga rättigheter. _Vilka

frågor arbetar de med?

(s. #80--#81)

#5. _Namnge två personer som har kämpat för de mänskliga rättigheterna. _Beskriv kort vad de har gjort. (s. #82--#83)

#6. _Vad är en filantrop? (s. #85)

_Frågor att diskutera

#7. _Varför tror du att exempelvis _Human _Rights _Watch inte tar emot pengar från någon regering?

#8. _Är du medlem i någon förening som arbetar mot diskriminering eller för de mänskliga rättigheterna?

_Finns det någon förening som du skulle vilja stödja på något sätt?

#9. _Besök någon av de nämnda
organi sati onernas webbpl atser.
_Fi nns det materi al som ni kan
använda er av i kl assen? _Har
någon av dem en l okal föreni ng nära
er? _Ni kanske kan bj uda i n någon
att prata mer om de mänskli ga
rätti gheterna. _Vad skul l e ni
vi l ja veta mer om?

#10. _Vad tror du _Nel son _Mandel a
menade när han sa att "fol ket är
vi kti gare än i ndi vi den"?

#11. _Fi nns det någon enski l d
i ndi vi d som arbetar mot

di skri mi neri ng och för mänskli ga
rätti gheter som du skul le vil ja
lyfta fram? _Moti vera di tt svar.

::: #86 ::

_Kränkningar av de mänskliga

rättigheterna

:::~::~::

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Barns rättigheter kränks

dagligen. _Att få möjlighet att gå

i skola en del av dagen är

viktigt.

_Bildbeskrivning

_En mörkhyad pojke sitter vid en

stor grop med stenar i. _En spade

ligger på marken ovanför gropen

och några kassar står i gropen.

=====

_Förklaringen om de mänskliga rättigheterna antogs #1948, men det är fortfarande vanligt att de kränks. _Exempel på kränkningar som ofta förekommer är diskriminering på grund av kön och/eller etnicitet samt slaveri, tortyr och begränsad yttrandefrihet.

_Staters skyldighet att anpassa sina lagar

_Det är enskilda stater som förbinder sig att följa de olika konventionerna om de mänskliga rättigheterna. _Med en stat menas de

fol kva l da pa r l a m e n t e n o c h
m y n d i g h e t e r n a i e t t l a n d. _ D e
e n s k i l d a s t a t e r n a g r a n s k a s a v o l i k a
o r g a n i s a t i o n e r s å s o m _ _ F N o c h _ H u m a n
_ R i g h t s _ W a t c h. _ V i d k r i g o c h
k o n f l i k t e r ä r d e t m y c k e t v a n l i g t a t t
d e m ä n s k l i g a r ä t t i g h e t e r n a i n t e
r e s p e k t e r a s.

_ R i s k e n ä r s t o r a t t d e m ä n s k l i g a
r ä t t i g h e t e r n a k r ä n k s o m e t t l a n d s
l a g a r i n t e ä r a n p a s s a d e t i l l d e
m ä n s k l i g a r ä t t i g h e t e r n a e l l e r o m
l a g a r n a s o m f i n n s i n t e f ö l j s. _ N ä r
l a g a r n a ä r b r i s t f ä l l i g a e l l e r

lagarna som finns inte följs kan det
innebära att företag eller
traditioner som kränker vissa
rättigheter kan fortsätta.

_Att minska antalet kränkningar

_Ett sätt att minska antalet
kränkningar är att se till att fler
får kunskap om de mänskliga
rättigheterna. _Att alla kan läsa
och har fri tillgång till
information är därför mycket
viktigt. _Ju fler som känner till
sina rättigheter, desto svårare är
det för myndigheterna att inte följa

dem. _De granskande organen sätts på plats
är viktiga i arbetet mot
kränkningar.

_Ett hållbart samhälle

_I ett hållbart samhälle tas
hänsyn till de sociala, ekonomiska
och ekologiska dimensionerna av
hållbar utveckling. _Ett hållbart
samhälle utvecklas med hänsyn till
de kommande generationerna. _Ett
samhälle där de mänskliga
rättigheterna inte respekteras och
följs är inget hållbart samhälle.

::: #87 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Kartan som är gjord av

_Maplecraft visar en

sammansättning över kränkningar

av mänskliga rättigheter #2016.

_Den visar världens stater

graderade i fyra klasser beroende

på vilken omfattning

kränkningarna har skett. _Ju högre

grad av kränkningar desto högre

risken att invånarna utsätts för

exempelvis tortyr, begränsningar i

yttrandefrihet, felaktiga och

godtyckliga domslut samt

diskriminering.

__Bilddeskrivning

__En världskarta av __Maplecraft

(www.maplecraft.com) visar var

kränkningar av de mänskliga

rättigheterna förekommer och i

vilken klass (fyra klasser).

__Några av länderna listas nedan.

__Mycket hög: __Ryssland, __Kina,

__Indien, __Saudi arabien, __Syrien,

__Libyen, __Egypten, __Kongo,

__Etiopien, __Somalia, __Mexiko,

__Colombia

_Hög: _Kazakstan, _Mongoliet,
_Thailand, _Indonesien,
_Turkiet, _Algeriet, _Nigeria,
_Sydafrika, _Brasilien, _Kuba,
_Haiti

_Medel: _Japan, _Namibia,
_Botswana, _Spanien, _Italien,
_Polen, _Rumänien, _Argentina,
__USA

_Låg: _Australien, _Kanada,
_Frankrike, _Tyskland,
_Storbritannien, _Sverige,
_Norge, _Finland

=====

_Stater som bryter mot de mänskliga rättigheterna

_Alla stater kränker mer eller mindre de mänskliga rättigheterna.

_Stater som anses ha en mycket hög grad av kränkningar är bland annat

_Syrien, _Sudan, _Sydsudan,

_Demokratiska _Republiken _Kongo,

_Somalia, _Pakistan, _Yemen,

_Afghanistan, _Irak och _Nigeria.

_Gemensamt för dessa stater är att

det inte går att lita på vare sig

politiker eller myndigheter. _Det är

stora ekonomiska skillnader mellan

folkggrupper och det förekommer ofta
inre oroligheter. _I flera av
länderna sker systematiska
våldtäkter av kvinnor. _Medborgarna
känner sig otrygga och stora grupper
försöker fly därifrån.

_De första sju åren av

_Syrienkriget har krävt närmare en
halv miljon dödsoffer. _Militären
har fängslat, torterat och dödat,
men även andra stridande grupper har
utfört mord och tortyr.

_Befolkningen i _Somalia har under
många år lidit av stora

hungerkatastrofer. _Torka och inre
stridigheter har lett till att
miljonerna i invånare inte får
tillräckligt med näring för att
kunna leva ett bra liv.

_I _Demokratiska _Republiken
_Kongo har mord och tortyr
förekommit i stor utsträckning i
samband med stridigheter. #40 % av
kvinnorna i den östra delen av
landet har blivit utsatta för
våldtäkt.

_Olika typer av kränkningar

_När en stat kränker de mänskliga rättigheterna innebär det att medborgarna tappar sin tillit till de styrande, till lagarna och till domstolarna. _Det utgör ett hot mot ett hållbart samhälle. _Det förekommer flera olika typer av kränkningar. _Här tas några upp.

_Yttrandefrihet

_En stat har rätt att göra begränsningar i yttrandefriheten, till exempel när någon uppmanar till

våldsamheter. _En stat måste dock tolerera att medborgarna har rätt att kritisera politiker och myndigheter. _Yttrandefrihet är en del av ett demokratiskt och hållbart samhälle.

_I många stater i världen fängslas journalister, artister och vanliga medborgare som inte har samma åsikter som de som har makten. _Att censurera media (förhandsgranska och eventuellt ta bort information) är ett annat sätt att begränsa medborgarnas rättigheter.

_I och med att fler människor får tillgång till internet och mobiltelefoni har det blivit svårare att kontrollera vilken information som sprids. _Hur de styrande hanterar kritiken som riktas mot dem är viktigt. _Väljer de att samtala med kritiker eller bestraffa dem med våld och fängelse?

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Flera länder begränsar

yttrandefriheten. _En del

information förhandsgranskas och

tas bort. _Här ser du _Baidu, den

mest populära söktjänsten i Kina.

Vilken typ av information kan vara svår att hitta här?

Bildbeskrivning

En söksida på internet med namn "Baidu". Resten av sidans text är skriven med kinesiska tecken.

=====

Traditioner som kränker

Human Rights Watch har dokumenterat många fall där

traditioner begränsar de mänskliga rättigheterna. Traditionerna

strider ofta mot landets lagar. Det

finns olika anledningar till att
länder ser mellan fingrarna och inte
aktivt arbetar för att stoppa de
delar av traditionerna som bryter
mot lagarna.

_Kön

=== _Bildtext/beskrivning =====

_I en del kulturer får inte
kvinnor ära egendom, men det sker
förändringar. _Mannen på bilden,
som bor i _Sudan, har bestämt att
hans dotter ska få ära honom.

_Bildbeskrivning

_En mörkhyad man med turban står

intill en ung mörkhyad kvinna som
bär sjal runt huvudet.

=====

_I en del kulturer får kvinnor
inte ära egendom. _Det är inte
heller tillåtet att gifta sig med
vem man vill överallt i världen. _I
vissa kulturer finns traditioner som
tillåter våldtäkt inom äktenskapet.
_Det kan även förekomma att unga
flickor blir bortgifta.

::: #89 ::::::::::::::::::::::::::::::

_I en del länder är det tillåtet
att flickor som är så pass unga som

åtta år ingår äktenskap. _Det kan vara förbjudet enligt landets lag, men vissa grupper i landet kan ändå ha det som tradition.

_En annan tradition som strider mot de mänskliga rättigheterna är kvinnlig omskärelse.

_Att uteslutas från utbildning, yrkesarbete, fritidsliv och offentliga platser är ytterligare exempel på kränkningar. _I

_Saudi arabien får exempelvis kvinnor och flickor av tradition inte delta i olika sporter, men från #2017 ska

skol i drott börja införas på schemat för flickor.

_År #2012 hade _Saudi arabien för första gången med kvinnor i en OSi - trupp. _Från #2018 får även saudiska kvinnor köra bil.

_Samhället förändras och det gör även kulturer och traditioner, men det tar tid. _Den afghanska regeringen antog exempelvis #2009 en lag som förbjuder traditionen baad.

_Baad tillät att kvinnor och barn användes som kompensati on vid uppgörelser.

_Mi nori tetsgrupper

_En vanlig form av kränkning är att minoritetsgrupper hindras från att delta i samhället på ett fullvärdigt sätt. _Det sker till exempel i _Turkiet, _Indonesien, _Kina och _Ryssland. _Kränkningarna kan bestå av att minoriteter hindras att använda sitt eget språk eller att de fängslas på grund av sin tro.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Romer är en minoritet i många europeiska länder. _De lever ofta i en utsatt situation, till

exempel i _Bulgarien där de har
dålig tillgång till utbildning och
bostäder samt diskrimineras när de
söker arbete.

_Bilbeskrivning

_Ett enkelt rum med säng,
vedspis, matbord och en matta på
golvet. _Två barn finns i rummet.

_Ett av barnen har en katt i
famnen.

=====

_Barn

_Barn är en grupp som ofta
utnyttjas och begränsas i sina

rättigheter. I vissa länder är det exempelvis tillåtet att slå barn i uppfostrings syfte. Det är en kränkning som ofta sätter djupa spår. På en del platser anses barn vara förhållande för att de saknar hudpigment och de behandlas därför sämre.

Personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning behandlas ofta sämre. Att få ett barn som inte kan gå som andra barn kan ses som ett straff för föräldrarna.

_Övning: _Traditioner

_Det finns många olika
traditioner. _I en del länder är de
starka, i andra är de svaga. _På
_Island har det varit stor debatt om
manlig omskärelse ska förbjudas för
pojkar under #18 år. _Fundera kring
följande frågor.

_Känner du till någon tradition i
_Sverige som du anser kränker de
mänskliga rättigheterna? _Känner du
till någon tradition i något annat
land som kränker de mänskliga
rättigheterna? _Ge några exempel och
#89 #481

beskri v dem.

::: #90 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Hbt-personers rättigheter kränks

_Vissa anser att sexuell a

l äggningar som homo-, bi - och

asexualitet samt könsuttryck som

transsexualitet bryter mot

traditionerna inom familjebildning.

_I en del länder anses traditionerna

kring familjebildning och den

heterosexuella normen stå över de

mänskliga rättigheterna. _I dessa

samhäl len kränks ofta hbt-personers

rättigheter.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_I _Vietnam finns det egentligen
ingen lag som förbjuder att leva
tillsammans som ett par om man är
av samma kön, men olika
traditioner är emot det.

_Förändringar är dock på gång.

_Bildbeskrivning

_Två vietnamesiska kvinnor i en
båt vid en strandkant. _Den ena
stående kvinnan sträcker ut sin
hand mot den andra sittande
kvinnan.

=====

_Företag som utnyttjar arbetskraft

_Personer som via oseriösa företag kommer till ett land för att arbeta en kortare tid är en annan grupp som kan sakna skydd i lagen. _De har ofta dåliga arbetsvillkor och pratar sällan språket som talas i landet där de arbetar. _I Sverige har det exempelvis hänt att bärplöckare inte har fått ut sin lön av sina utländska arbetsgivare. _Flera internationella fackliga organisationer arbetar för att förbättra skyddet.

_En grupp som helt saknar skydd är personer som säljs till andra länder som billig arbetskraft eller för prostitution, så kallad trafficking.

_Det är framför allt kvinnor och barn som hamnar i dessa situationer.

_De utsätts ofta för våld. _Eftersom de befinner sig illegalt i landet saknar de lagligt skydd. _Om de söker hjälp riskerar de att först straffas för illegal invandring och därefter med utvisning.

_Det finns många företag som utnyttjar länders brister i lagar

och regler på arbetsplatserna. _Det kan bland annat innebära dåliga arbetsförhållanden och låga löner för de anställda.

_Företag som förstör miljön

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Ettiskt och ekologiskt producerade bananer från _Dominikanska republiken. _Om vi verkligen vill förbättra världen har vi möjlighet att göra det genom att göra medvetna val i affären.

_Bildbeskrivning

_På ett fat ligger en påse med

bananer. _På påsen finns bl . a.
texten "_Fairtrade" och
"_Ekologiska bananer".

=====

_Dåligt skydd för ägande av mark i
en del länder kan leda till att
företag kan lägga beslag på bra
odlingsmark eller mineral -
fyndigheter. _Det sker ofta utan
hänsyn till ursprungsbefolkningen.

_Många företag har verksamhet i
flera länder, vilket gör att det kan
vara svårt att veta vilket lands
lagar som ska gälla för företaget.

_Gruvföretag utför ofta brytning
av mineraler med negativa
konsekvenser för miljön. _Stora
halter av arsenik och bly sprids i
naturen och leder till dödsfall

::: #91 ::::::::::::::::::::::::::::::

och livshotande skador hos framför
allt barn. _Både rätten till liv och
till ren miljö kränks. _Här måste
länderna där brotten sker ställa
högre krav på företagen.

_Korruption

_Företag kan betala ansvariga
tjänstemän och politiker för att

slippa följa vissa regler. _Det
kallas korruption. _I länder där det
finns stora ekonomiska skillnader
mellan folkgrupper förekommer ofta
korruption.

_Etiiska krav

_En del företag hävdar att det är
svårt att göra mer än vad som står i
lagen. _Det kostar för mycket att
rena utsläppen och ge arbetarna bra
arbetsvillkor. _Andra företag menar
att om de gör det finns det alltid
konkurrenter som inte gör det. _Då
kan konkurrenterna sälja fler varor

till lägre pris.

_Om vi konsumenter vet om att de mänskliga rättigheterna kränks när varorna produceras kan vi välja bort dem. _Vi kan välja etiskt producerade varor även om de kostar lite mer. _Här finns en möjlighet för oss att påverka.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Företag kan utnyttja svaga länders lagar för att kunna släppa ut skadliga ämnen i naturen och därmed tjäna mer pengar.

_Bildbeskrivning

_En strandkant som är täckt av någon slags mörk sörja/smuts.

_Några plåtdelar ligger under sörjan.

=====

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__I SBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym tolv av tjugoni o

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym två

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Kränkningar i _Sverige

(#92) #492

_Övning: _Diskriminering

(#94) #503

_Ord och begrepp i kapitlet

(#95) #508

_Fler ord och begrepp (#95)

..... #509

_Frågor till texten (#95) . #512

_Nationella minoriteter (#96)

..... #515

_I

_Nati onel l a mi nori teters	
särski l da rätti gheter	
(#96)	#519
_De fem nati onel l a	
mi nori tetsspråken (#96) .	#520
_Vem ti l l hör en nati onel l	
mi nori tet? (#97)	#522
_Övni ng: _Etni sk	
ti l l hör i ghet (#97)	#525
_Judar och romer (#98)	#528
_Tornedal i ngar och	
sveri gefi nnar (#99)	#534

_Kränkningar i _Sverige

_Sverige ligger bra till jämfört med andra länder när det gäller att följa de mänskliga rättigheterna, men det sker kränkningar även här.

_För att det ska bli bättre går det att ge ännu mer pengar till polis, åklagare och domstolar för att de ska kunna döma dem som bryter mot lagen.

_Förutom granskningar som sker av fri viljigorganisationer, såsom

_Human Rights Watch, sker

granskningar även av _Europarådet och __FN. _Kritiken som riktas mot _Sverige finns främst inom tre områden.

#1. _Hatbrott

_Ett hatbrott innebär att någon angriper en person eller grupp för att angriparen inte tolererar personen/gruppen på grund av till exempel sexuell läggning eller etnisk tillhörighet. _Kritiken var att _Sverige måste bli hårdare mot rasistiska och nazistiska organisationer.

#2. _Di skri mi neri ng

_Kri ti k har ri ktats mot
förekomsten av di skri mi neri ng på
grund av etni sk ti ll höri ghet. _Det
är exempel vi s svårare för svenskar
med utl ändsk bakgrund att få arbete
även när de har yrkeserfarenhet
och/el l er en hög akademi sk
utbi l dni ng.

#3. _Mi nori tetsgrupper

_I _Sveri ge fi nns det fem
fol kgrupper som räknas som
nati onel l a mi nori teter. _Det är
romer, j udar, tornedal i ngar,

sverigefinnar och samer. _De fem grupperna skyddas av olika lagar.

_Samerna räknas även som urfolk, vilket innebär att de har ännu fler rättigheter.

_Samerna vill ha ökade möjligheter att påverka beslut som rör dem, till exempel rätten till vinterbete åt renarna. _Kritiken som har riktats mot _Sverige gäller bland annat brister i rätten att få använda sitt språk i kontakt med olika myndigheter.

=== _Bilddtext/beskrivning =====

_Vem har rätt till marken i norra

_Sverige?

_Bilddbeskrivning

_En ren med horn och brun och
vit päls går i ett fjällområde.

=====

_Vart kan man vända sig om man har
blivit kränkt?

_De mänskliga rättigheterna
skyddas genom flera olika lagar i

_Sverige. _Om en person upplever att
de egna rättigheterna har kränkts,
till exempel vid ett beslut av en

myndighet, finns det flera olika
sätt att överklaga beslutet i fråga.
_Beroende på vilken typ av kränkning
som har skett går det att vända sig
till polisen, _Pressombudsmannen
eller _Socialstyrelsen. _Om en
person anser att en myndighet har
uppträtt felaktigt går det att vända
sig till _Justitieombudsmannen
(__J0) eller _Justitiekanslern
(__JK).

::: #93 ::::::::::::::::::::::::::::

_Di skri mi neri ngsombudsmannen

_Di skri mi neri ngsombudsmannen

(__D0) är en myndighet som jobbar med att utreda om någon har blivit diskriminerad. _Den ger också råd och information om hur diskriminering kan förebyggas. _All information som ges till __D0 är offentlig. _Journalister och andra personer har därför rätt att ta del av allt material.

_I många kommuner finns det också anti-diskrimineringsbyråer. _Det är

fri vil i i gorgani sationer som kan
hjälpa om någon upplever sig ha
blivit diskriminerad. _Eftersom de
här organisationerna inte tillhör
någon myndighet är informationen som
lämnas till dem inte offentlig.

_Europadomstolen

_Varje år tar _Europadomstolen för
de mänskliga rättigheterna emot fall
från personer som är missnöjda med
lagar och regler i sina hemländer
samt med domar i hemländernas
domstolar. _Fallet gäller de
mänskliga rättigheterna. _Ibland

I eder fallen till lagändringar och skadestånd.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna ligger i

_Strasbourg, _Frankrike.

_Bildbeskrivning

_En stor byggnad som består av flera cylinderformade huskroppar.

=====

_Smygfilmning -- ett exempel

_Ett fall i _Europadomstolen var den svenska #14-åriga flickan som år #2000 blev filmad i smyg av sin

styvfar när hon duschade.

_Tingsrätten friade mannen och menade att det inte var förbjudet enligt lag att smygfilma. _Flickan vände sig till _Europadomstolen eftersom hon ansåg att hennes rätt till privatliv hade kränkts. _År #2013 vann hon i _Europadomstolen som menade att _Sveriges lagar inte hade skyddat hennes privatliv tillräckligt.

_Sveriges lagar har nu ändrats.

_Sedan #1 juli #2013 är det förbjudet att ta kränkande kort

eller filma i privata miljöer såsom
i ett hem eller i ett
omklädningsrum. _Det kan ge upp till
två års fängelse.

_Barnombudsmannen

_Både barn och vuxna kan vända sig
till _Barnombudsmannen (___B0) om de
anser att ett barn kränks. ___B0 är
en myndighet som ger råd, men den
driver inte enskilda fall. ___B0 har
ett telefonnummer dit det går att
ringa anonymt.

::: #94 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Övning: _Diskriminering

_År #2008 ratificerade _Svenska
konventionen om rättigheter för
personer med funktionsnedsättning.

_Funktionsnedsättning innebär att en
person har en nedsättning av en
fysisk, psykisk och/eller
intellektuell funktionsförmåga,
såsom synnedsättning, ledbesvär
eller _Downs syndrom. _Nedsättningen
kan vara medfödd. _Den kan även ha
uppstått på grund av sjukdom eller
skada. _En funktionsnedsättning är

något en person har och inte vad en person är.

_Konventionen lyfter fram att de mänskliga rättigheterna ska gälla för alla, det vill säga även för personer med en funktionsnedsättning. _Det innebär att alla har rätt till hälsa, arbete, utbildning, kultur och privatliv. _Ingen diskriminering får ske på grund av funktionsnedsättningen. _Det betyder att staten och kommunerna måste se till att all service, till exempel

skolor, information från samhället och transporter är tillgängliga för alla.

_Hur ser det ut i din kommun? _Är all service tillgänglig för alla?

_Välj en eller båda av de följande uppgifterna.

#1. _På _Funktionsrätt _Sveriges webbplats <https://funktionsratt.se> kan du klicka på "_Om oss", sedan på "_Medlemsförbund" och där välja ur en lista med olika medlemsförbund.

_Välj ett av dem och besök deras webbplats för att läsa mer om det.

_Vi lka svåri gheter tror du att personer möter som har just den här nedsättni ngen? _Vad j obbar medlemsförbundet med? _Känner du någon med den här funkti onsnedsättni ngen?

#2. _Hur tror du att det är att vara exempel vi s rul l stol sburen el l er att ha en synnedsättni ng och l eva i di n kommun? _Hur skul l e di n vardag påverkas om du var rul l stol sburen el l er hade en synnedsättni ng? _Vi lka saker skul l e du i nte kunna göra?

=== _Bi | dtext/beskri vni ng =====

_En kvi nna busar med si n
I edarhund.

_Bi | dbeskri vni ng

_En kvi nna med mörka gl asögon
si tter i gräset med en vi t käpp i
knät. _Inti ll henne står en hund.

=====

=== _Bi | dtext/beskri vni ng =====

_Vem hi ndras av en rul l trappa?

_Bi | dbeskri vni ng

_En rul l trappa mel l an två
våni ngspl an.

=====

_Ord och begrepp i kapitlet

Hatbrott. _Ett brott som utförs

för att gärningspersonen hatar

grupper och individer exempelvis

p.g.a. etnicitet eller sexuell

läggning.

Hållbart samhälle. _I ett hållbart

samhälle tas hänsyn till de

sociala, ekonomiska och ekologiska

dimensionerna i hållbar

utveckling.

Korruption. _Att betala eller hota

för att slippa följa regler och

I lagar i samhället.

_Fler ord och begrepp

Apartheid. _Den rasistiska

politiken och samhällssystemet som

fanns i _Sydafrika #1948--#1994.

Barnarbete. _Barn som arbetar för

att försörja sig själva eller sin

familj. _I _FN:s barnkonvention

står att personer under #18 år ska

"skyddas mot ekonomiskt

utnyttjande och skadligt arbete".

Extrem fattigdom. _Enligt

_Världsbanken har extremt fattiga

mindre än #1,9 _US-dollar att

Leva på per dag.

Fattiga. _Enligt Världsbanken har
fattiga mindre än #3,1 ___US_-
dollar att leva på per dag.

Främlingsfiendlighet.

_Avståndstagande eller fiendlig
inställning mot främlingar, främst
p.g.a. kulturella skäl.

Främlingsrädsla. _Oro och rädsla
för det främmande och okända.

Hållbar utveckling. _En
samhälsutveckling där både natur
och människor mår bra.

Regim. _Statens ledning.

Regi mkri ti ker. _Ett uttryck som ofta används om personer som kritiserar ledningen i en diktatur.

_Rättvisemärkt (_Fairtrade)_. _En märkning av varor för att konsumenter ska kunna göra etiskt riktiga val i affären. _Märkningen syftar främst till att förbättra arbets- och levnadsvillkoren för arbetarna.

_Frågor till texten

#1. _Vem kontrollerar att de mänskliga rättigheterna respekteras? (s. #86--#87)

#2. _Ge några förslag på hur kränkningarna av de mänskliga rättigheterna kan minska.

#3. _Ange fem länder som i mycket hög utsträckning kränker de mänskliga rättigheterna. _Ange även fem länder som i låg utsträckning kränker de mänskliga rättigheterna.

#4. _Ge tre exempel på olika typer

#95

#512

av kränkningar av de mänskliga
rättigheterna. (s. #88--#91)

#5. _Sverige får kritik för
kränkningar av de mänskliga
rättigheterna inom tre områden.

_Vilka? (s. #92--#93)

_Frågor att diskutera

#6. _Tycker du att _Sverige är ett
hållbart samhälle? _Motivera ditt
svar.

#7. _Besök www.barnombudsmannen.se
och gå till _För dig under #18 år.

_Vilken information tycker du är
bra? _Vad skulle du vilja se mer

av? _Är språket bra? _Titta på
statistiken som finns på sidan.

_Är det något som förvånar dig?

#8. _Kan en privatperson eller ett
företag straffas för att ha brutit
mot de mänskliga rättigheterna?

::: #96 ::

_Nati onel l a mi nori teter

:::~::~::

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_Samernas fl agga

_Bi l dbeskri vni ng

_Samernas fl agga består av fyra
ol i ka stora lodräta fäl t och en
ri ng på mi tten. _Fäl ten är från
vänster till höger: röd, grön, gul
och blå. _Ri ngen är del ad och är
bl å till vänster och röd till
höger.

=====

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Tornedal sflaggan

_Bildbeskrivning

_Tornedal sflaggan består av tre
lika stora vågräta fält. _Uppi från
och ned: gul, vit och blå.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Davidsstjärnan, judendomens
vanliga symbol

_Bildbeskrivning

_Davidsstjärnan är en blå
sexuddig stjärna formad av två
trianglar.

=====

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Den officiella sverigeska
flaggan

_Bildbeskrivning

_Sverigeska flaggan består av
ett blått kors med gula kanter mot
en vit bakgrund.

=====

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Romernas flagga

_Bildbeskrivning

_Romernas flagga består av två
lika stora vågräta fält. _Uppi från
och ned: blå och grön. _Mitt på

fl aggan fi nns ett rött hj ul .

=====

_Det fi nns fem nati onel l a
mi nori teter i _Sveri ge. _Det är
romer, judar, tornedal ingar,
sveri gefi nnar och samer. _Al l a har
en l ång hi stori a i l andet. _De fem
nati onel l a mi nori teterna har sedan i
börj an av #2000- talet ett särski l t
skydd. _Samerna har ett särski l t
starkt skydd eftersom de även räknas
som urfol k.

_Nati onel l a mi nori teters särski l da
rätti gheter

_Staten ska hjäl pa de fem
nati onel l a mi nori terna att ta hand
om si na tradi ti oner. _Personer som
ti l l hör en nati onel l mi nori tet har
särski l da rätti gheter, ti l l exempel
rätten att få lära sig om si n kul tur
och rätten att få lära sig si tt
språk i skol an. _På webbpl atsen
www.minoritet.se fi nns i nformati on
om de nati onel l a mi nori terna.

_De fem nationella minoritetsspråken

_Modersmålet, språket som talas i hemfamiljen, är en mycket viktig del av en människas liv. _Språket får oss att känna samhörighet och trygghet, både i hemfamiljen och i hemfolkgrupp.

_Sedan 2009 finns det en språklag i Sverige. _Personer som tillhör en nationell minoritet ska få möjlighet att lära sig, utveckla och använda sitt minoritetsspråk. _Språket är en viktig del för att minoriteterna ska kunna behålla och utveckla sina

#96 #520

kulturer. De nationella
minoritetsspråken är
é romani chib (romer),
é jiddisch (judar),
é meänkieli (tornedalingar),
é finska (sverigefinnar) och
é samiska (samer).

I #64 av Sveriges kommuner ska
det vara möjligt att kunna
kommunicera med kommunen på finska,
i #22 kommuner på samiska och i sju
kommuner på meänkieli.

::: #97 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Vem tillhör en nationell minoritet?

_I Sverige kan det finnas upp till en miljon människor som tillhör någon av de fem nationella minoriteterna. _Det handlar om hur var och en vill identifiera sig.

_När varje individ själv avgör om han/hon tillhör en nationell minoritet eller inte är det svårt att ange ett exakt antal.

_Den historiska förklaringen

_De nationella minoriteterna har under århundraden behandlats dåligt

i Sverige. Alla de fem nationella minoriteterna tvingades tidigare att förneka sin egen kultur. En stor del av deras kultur försvann då för alltid. Idag behöver de hjälp att rädda det som finns kvar.

Dagens politiska kompensera för den tidigare orättvisan. Både FN och EU har dokument som uppmanar medlemsstaterna att behandla sina minoriteter väl. Det är en mänsklig rättighet att få lära sig sitt språk och få ta del av sin kultur.

_Mi nori teterna i framtiden

_Utgångspunkten i dagens
mi nori tetspolitik beskrivs såsom
följer på regeringkansliets
webbplats (#2018).

_Målet för politiken avseende
nationella minoriteter är att ge
skydd för de nationella
minoriteterna och stärka deras
möjligheter till inflytande samt
stödja de historiska
minoritetsspråken så att de hålls
levande.

_Dagens mi nori tetspolitik försöker
#97 #524

även att bryta de fördomsfulla
uppfattningar som finns om olika
folkgrupper i samhället. I Sverige
har flera kulturer existerat
tillsammans i hundratal år. Det
finns en tydlig politisk majoritet i
Sverige för att det ska fortsätta
att vara så.

Övning: Etnisk tillhörighet

En grupp människor som känner
samband kan utgöra en etnisk
grupp. Det som kännetecknar en
etnisk grupp är
en gemensam historia,

é en gemensam kul tur (språk,
tradi ti oner, rel i gi on och/el l er
värderi ngar) och/el l er

é ett gemensamt geografi skt ursprung
el l er att gruppen i huvudsak bor
i nom ett bestämt geografi skt
område.

_Personer som anser sig ti l l höra
en etni sk grupp kan känna en stor
gemenskap. _Ti l l höri gheten påverkar
dem hel a l i vet. _För vi ssa personer
är den etni ska ti l l höri ghet hel t
oi ntressant.

_Det är i nte bara mi nori teter som

kan ha en etnisk tillhörighet utan
även majoritetsbefolkningen i ett
samhälle. _Det blev livliga
diskussioner i massmedia när den
förrre statsministern _Fredrik
_Reinfeldt använde begreppet
"etniska svenskar" i ett tal.
_Kritikerna ansåg att han spelade de
främjingsfientliga krafterna i
händerna.

_Kan du definiera vad det innebär
att vara etnisk svensk? _Vi kan
etniska tillhörigheter går att
diskutera utan att "spela de

främlingsfiendliga" i händerna? _I
vilka sammanhang är det bra och i
vilka är det dåligt att diskutera
etnisk tillhörighet?

::: #98 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Judar och romer

_Fördomar om, fiendlighet mot
och/eller diskriminering av judar
kallas antisemitism. _Antisemitism
är en form av rasism. _När det
gäller romer kallas det
antiziganism. _Hatet mot judar och
romer var som värst under
_Förintelsen. _Över sex miljoner

judar och #100 #000--#2 #000 #000

romer dog i förintel sel ägren under
andra världskri get.

_Judar

_Judi ska mi nori teter fi nns el l er
har funni ts i nästan al l a _Europas
l änder, även i _Sveri ge. _Några år
efter andra världskri gets sl ut
bi l dades staten _I srael . _Ci rka
#75 % av dem som bor i _I srael är
j u d a r vi l ket är nästan häl ften av
al l a j u d a r som fi nns i vär l den. _Det
bor också många j u d a r i __USA.

_Judarna kom ti l l _Sveri ge på

#1600-talet. De behandlades illa av den svenska majoriteten. I Sverige finns idag 20 000-25 000 judar. Omkring 4 000 av dem talar jiddisch.

Romer

Romska minoriteter finns i nästan alla Europas länder. Till Sverige kom de första romerna på 1500-talet. De flesta romer bor i USA, Spanien och Rumänien.

Romerna, som ofta var kringresande, behandlades mycket illa av den svenska majoriteten

I ångt i n på #1900-tal et. _Några exempel är tvångsförfl yttningar, förbud att starta företag och tvångssteriliseri ng. _Ett annat exempel är att romska barn inte fick gå i den svenska skol an förrän på #1960-tal et. _Ungefär häl ften av de romska barnen får i dag fullständi ga grundskol ebetyg.

_Det svenska samhäl l ets behandl i ng av romer har inneburit att vissa av dem inte l itar på myndi gheterna.

_Regeri ngen gav #2014 ut boken

_Den mörka och okända hi stori en --

_Vi t bok om övergrepp och kränkningar av romer under #1900-talet; där romernas historia i _Sverige beskrivs.

_I dag finns det #50 #000--#100 #000 romer i _Sverige. _Romerna har ett eget språk, romani chib. _I _Sverige talas det av omkring #40 #000.

_Polisens registrering av romer

_I _Sverige är det olagligt att föra register över människor enbart på grund av etnisk tillhörighet. _År #2013 avslöjades det att polisen i

_Skåne förde ett register över
romer.

_År #2014 fastslog Justitie-
kanslern att personuppgifter inte
hade hanterats korrekt enligt
polisdataagen. _Därefter har
tingsrätten (#2016) och hovrätten
(#2017) slagit fast att staten har
gjort sig skyldig till en allvarlig
kränkning av de elva romer som
anklagade svenska staten. _Alla de
#4 #741 personer som fanns med i
registret har nu var och en rätt att
få #35 #000 kronor i ersättning.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Demonstration i _Stockholm mot
polisens kartläggning och
registrering av romer i _Sverige.

_Bildbeskrivning

_Två kvinnor med ett plakat. _På
plakatet finns texten "_Mina barn
är ___INTE kriminella".

=====

::: #99 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Tornedalningar och sverigefinnar

_Finland och _Sverige har en lång
gemensam historia. _Finland
tillhörde _Sverige under åren

#1249--#1809. _Efter #1808--#1809

års krig mot _Ryssland blev _Finland

en del av _Ryssland. _År #1917

förklarade sig _Finland

själständigt.

_Tornedalingar

_Tornedalen ligger i både _Sverige

och _Finland. _Där talade tidigare

hela befolkningen finska. _När

_Sverige och _Finland delades #1809

hamnade halva _Tornedalen i _Sverige

och den andra halvan blev så

småningom en del av _Finland.

_Eleverna i den svenska delen av

_Tornedal en fick bara använda svenska i skolorna långt in på #1900-talet. _I dag talar cirka #40 #000 av _Sveriges cirka #50 #000 tornedalingar meänkieli. _Det är ett eget språk som är nära besläktat med finskan.

_Sverigefinnar

_En sverigefinne är en person som har rötter i det finska språket.

_I dag finns det #450 #000--#600 #000 sverigefinnar i _Sverige. _Många av dem flyttade hit under decennierna efter andra världskriget. _Det som

lockade dem till _Sverige var den goda tillgången till arbete. _Under rekordåret #1970 flyttade #70 #000 finländare till _Sverige.

_Finlandssvenskar

_Sverige finner ska inte förväxlas med finlandssvenskar. _Finländare, som bor i _Finland, och som har svenska som sitt första språk kallas finlandssvenskar. _Svenskan har en stark ställning där och är officiellt jämställd med finskan.

_Finlandssvenskarna är en nationell minoritet i _Finland.

=== _Bilddeskrivning =====

_En _Sverigekarta som visar

_Förvaltningsområden för _Samer,

_Tornedalinger och _Sverigefinnar.

é _Samer: _Jokkmokk, _Arjeplog,

_Arvidsjaur, _Storuman, _Malå,

_Lycksele, _Vilhelmina,

_Dorotea, _Åselö, _Strömsund,

_Krokoms, _Östersund, _Åre,

_Berg, _Härjedalen, _Älvdalen

é _Sverigefinnar: _Skellefteå,

_Örnsköldsvik, _Söderhamn,

_Sandviken, _Gävle, _Hofors,

_Älvsjö, _Tierp, _Östhammar,

_Uppsal a, _Enköpi ng, _Håbo,
_Borl änge, _Ludvi ka,
_Smedj ebacken, _Fagersta,
_Ski nnskatteberg, _Surahammar,
_Västerås, _Hal l stahammar,
_Köpi ng, _Eski l stuna,
_Häl l efors, _Li ndesberg,
_Karl skoga, _Örebro, _Degerfors,
_Trosa, _Oxel ösund, _Fi nspång,
_Motal a, _Norrköpi ng,
_Mari estad, _Skövde, _Uddeval l a,
_Trol l hättan, _Göteborg, _Borås,
_Gi slaved, _Mal mö, _Trel l eborg
é _Samer och _Sveri gefi nnar: _Umeå

é _Samer, _Tornedal i ngar och

_Sveri gefi nnar: _Ki runa,

_Gäl l i vare, _Lul eå

é _Tornedal i ngar och

_Sveri gefi nnar: _Paj al a,

_Övertorneå, _Kal i x, _Haparanda

=====

_Käl l a: _Länsstyrel sen i

_Stockhol m och _Sameti nget

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym tretton av tjugo

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym tretton

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Samer (#100) #541

_Ord och begrepp i kapitlet

(#101) #547

_Fler ord och begrepp (#101)

..... #549

_Frågor till texten (#101)

..... #551

_Demokratiska fri- och

rättigheter (#102) #554

_De demokratiska fri- och

rättigheterna (#102) #556

_I

_Skillnaden mellan fri- och rättigheter (#102)	#558
_Direkt och indirekt demokrati (#103)	#559
_Demokrati i vardag och skola (#104)	#565
_Övning: _Demokrati i skolan (#104)	#569
_Korruption (#105)	#570
_Ettiska och demokratiska dilemman (#106)	#577
_Övning: _Civil olydnad (#107)	#588

::: #100 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Samer

_Ett urfolk har under en mycket lång tid bott i samma område och har skapat en egen kultur. _Samerna har haft en jägar- och samlarkultur i minst #2 #000 år. _Under flera århundraden kom svenskar söderifrån och tog samernas mark. _Än i dag pågår konflikter om rätten till marken i norra _Sverige.

_I dag finns #20 #000--#35 #000 samer i _Sverige, varav cirka #7 #000 talar samiska. _Eftersom

sami ska är ett officiellt

minoritetsspråk har de samisktalande
rätt att använda sitt språk i
kontakter med myndigheter och inom
barn- och äldreomsorgen.

Urfolk skyddas av FN:s
urfolksdeklaration. Det betyder att
de ska få behålla sitt traditionella
sätt att leva. Sverige har inte
ratificerat FN:s
urfolksdeklaration.

Sametinget

Samerna är den enda av de fem
nationella minoriteterna som har ett

eget "parlament". _Sametinget
arbetar dels åt den svenska
riksdagen och regeringen, dels åt
den samiska befolkningen.

_De #31 politikererna i _Sametinget
väljs av den samiska befolkningen i
_Sverige. _För att ha rösträtt i
sametingsvalet måste följande två
kriterier uppfyllas. _De som har
rösträtt måste
é anse sig vara same och
é ha eller haft släktingar som har
använt samiska som språk i hemmet
eller ha en förälder som har eller

har haft rösträtt till

_Sametinget.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_De #31 sametingspolitikerna är
samlade till ett möte i _Folkets

_Hus i _Boden. _De träffas

#3--#4 gånger per år.

_Bildbeskrivning

_I en sal sitter några kvinnor
och män med samiska dräkter. _Vi d
en talarstol står en man och
pratar i mikrofon.

=====

_Kal I ak -- pengar el I er skydd av
urfol k?

_I augusti #2013 protesterade
samer mot provsprängni ngar i _Kal I ak
(_Jokkmokks kommun). _Ett företag
hade fått tillstånd att I eta efter
j ärnmal m där.

_Samer, turisti stföretagare,
mi I j öakti vi ster och forskare är
negati va till gruvpl anerna. _De är
rädda för hur en gruva ska påverka
mi I j ön och samernas försörj ni ng och
kul tur. _Samerna hänvi sar till
skyddet som urfol k har till I and och
#100 #545

vatten.

_Bl and de posi ti va fi nns I okal a
pol i ti ker och en del av kommunens
i nvånare. _De anser att gruvnäri ngen
skapar hundratal s arbeten och I ockar
männi skor att flytta till _Jokkmokk.

::: #101 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Ord och begrepp i kapi t l e t

Anti semi ti sm. _Rasi sm ri ktad mot
j u d a r .

Anti zi gani sm. _Rasi sm ri ktad mot
r o m e r .

Et ni sk ti l l h ö r i g h e t. _En grupp
m ä n n i s k o r s o m k ä n n e r s a m h ö r i g h e t
e x e m p e l v i s p . g . a . h i s t o r i a , k u l t u r
o c h / e l l e r g e o g r a f i .

_J u d a r i _S v e r i g e_. _D e t f i n n s

#20 #000- -#25 #000 j u d a r i

_S v e r i g e . _O m k r i n g #4 #000 a v d e m
t a l a r j i d d i s c h .

_Nati onel l a mi nori teter i _Sveri ge_.

_Romer, judar, tornedal i ngar,
sveri gefi nnar och samer.

_Romer i _Sveri ge_. _Det fi nns

#50 #000--#100 #000 romer i

Sveri ge. _Omkri ng #40 #000 av dem
tal ar romani chi b.

_Samer i _Sveri ge_. _Det fi nns

#20 #000--#35 #000 samer i

Sveri ge. _Ci rka #7 #000 av dem
tal ar sami ska.

Sameti nget. _Ett parl ament som

representerar samerna och arbetar

åt den svenska ri ksdagen och

regeringen.

_Sverigefinnar i _Sverige_. _Det

finns #450 #000--#600 #000

sverigefinnar i _Sverige_. _De har

rötter i det finska språket.

_Tornedalingar i _Sverige_. _Det

finns omkring #50 #000

tornedalingar i _Sverige_. _Cirka

#40 #000 av dem talar meänkieli.

_Fler ord och begrepp

Etnisk rensning. _Männskor

flyttas eller dödas p.g.a. deras

etniska tillhörighet.

Folkgrupp. _Männskor med samma

etniska tillhörighet.

Resandefolket. _I_ _Sverige_ räknas
resandefolket till romerna.

Resandefolkets ursprung och
samband med romerna är dock
oklart.

S^apmi (sameland)_. _Samernas_
historiska bosättningsområde.

_Frågor till texten

#1. _Vilka är de fem nationella
minoriteterna i _Sverige? (s. #96)

#2. _Vilket stöd får de nationella
minoriteterna från staten?

#3. _Vilka är de fem
minoritetsspråken?

#4. _Vem bestämmer att man tillhör
en nationell minoritet? (s. #97)

#5. _Varför har vi en
minoritetspolitik i _Sverige?

#6. _Vad kallas rasismen som är
riktad mot judar? (s. #98)

#7. _Hur många romer bor det i
#101

_Sverige?

#8. _Varför är det svårt att veta

hur många i respektive

minoritetsgrupp som bor i

_Sverige?

#9. _Var ligger _Tornedal en?

(s. #99)

#10. _Hur många sverigefinnar finns

det?

#11. _Vad är ett urfolk? (s. #100)

#12. _Vad heter samernas egna

parlament?

_Frågor att diskutera

#13. _Vad betyder det att en folkgrupp inte har ett "eget" land?

#14. _Finns det en nationell majoritet i _Sverige? _Om ja, vilka tillhör i så fall den?

#15. _Varför har _Sverige inte ratificerat ___FN:s urfolksdeklaration?

::: #102 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Demokrati ska fri - och rättigheter

:::~::~::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildtext/beskrivning =====

_I ett demokratiskt land kan politiska partier informera fritt om sin politik. _Vid större politiska möten är det vanligt med polisinsatser för att säkra de demokratiska fri- och rättigheterna. _Här är det _Sverigedemokraternas partiledare _Jimmi e _Åkesson talar på ett torgmöte.

_Bildbeskrivning

_En folksamling på ett torg med några resta tält. _Mitt på torget finns en fontän som några barn leker runt.

=====

_Demokrati kan betyda många olika saker. _Det kan handla om att fatta beslut, att visa respekt för varandra eller handla om människors lika fri- och rättigheter.

_Demokrati är något som många vill att alla länder i världen ska utvecklas mot.

_De demokrati ska fri - och
rätti gheterna

_De demokrati ska fri - och
rätti gheterna i nnehå l l er fl era ol i ka
del ar. _Här föl j er några.

_Yttrandefri het -- fri het att få
uttrycka si na åsi kter i tal ,
skri ft och bi ld.

_Åsi ktsfri het -- fri het att få
uttrycka si na åsi kter.

_I nformati onsfri het -- fri het att få
i nhämta och ta del av i nformati on.

_Mötesfri het -- fri het att få del ta
i möten.

_Föreningsfrihet -- frihet att få
bilda föreningar.

_Demonstrationsfrihet -- frihet att
få ordna och delta i
demonstrationer.

_Religiösfrihet -- frihet att få
utöva sin religion.

_Rösträtt -- rätt att få rösta i
fria, hemliga och regelbundna
återkommande politiska val.

_De demokratiska fri- och
rättigheterna hotas om det
förekommer maktmissbruk (korruption)
i samhället.

_Skillnaden mellan fri- och rättigheter

_Skillnaden mellan demokratiska fri- och rättigheter kan exemplifieras med yttrandefriheten.

_När det råder yttrandefrihet har ingen rätt att hindra någon annan från att yttra sin åsikt.

_Yttrandefriheten blir en rättighet först när staten garanterar att var och en har yttrandefrihet.

::: #103 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Direkt och indirekt demokrati

_I ett land är det ofta flera
miljoner invånare som har rösträtt.

_Det är omöjligt att samla alla
människor eller ordna folkomröstning
varje gång ett beslut ska fattas.

_Majoritetsprincipen

_När ett beslut måste fattas
gäller majoritetsprincipen --
förslaget som får flest röster
vinner. _De som har en annan
uppfattning än majoriteten är
skyldiga att acceptera beslutet.

_Det är viktigt att majoriteten har respekt och förståelse för minoritetens uppfattning.

_Ju mer tid det finns att diskutera sig fram till ett förslag desto fler kommer att känna till de olika uppfattningarna som finns.

_Förhoppningsvis känner sig fler delaktiga. _Kunskap om och förståelse för varandras uppfattningar är något som både majoriteten och minoriteten tjänar på.

_Direkt demokrati

_Direkt demokrati innebär att de personer som har rösträtt får rösta i en fråga och det förslag som får flest röster vinner. _Ett exempel på direkt demokrati är en omröstning i klassen.

_I Sverige finns möjligheten att ordna folkomröstningar där medborgarna får ta ställning till en viss fråga. _Det har varit folkomröstningar om alkoholförbud, högertrafik, pension, kärnkraft,

__EU;-medlemskap och införandet av
#103

#561

euron som valuta. _År #1955 röstade exempelvis #83 % av svenskarna nej till att införa högertrafik och #1994 röstade #52 % av den svenska befolkningen ja till ett _EUi -medlemskap.

_Kommuner kan också ordna folkomröstningar, till exempel om nedläggning av skolor, mottagning av flyktingar eller delning av kommunen.

_Direkt demokrati

_Majoriteten bestämmer, t. ex.

folkomröstningar och omröstningar

i klassen.

_Indirekt demokrati

_Vid indirekt demokrati väljs

representanter. _Det kan vara

ellevårdsrepresentanter eller

politiker. _I ideella föreningar är

principen likadan. _Där väljs en

styrelse som representerar

medlemmarna.

_I Sverige väljs representanter

till kommunfullmäktige,

regi on/landstingsfullmäktige,

riksdagen och EU-parlamentet.

Personerna som väljs representerar

väljarna, det vill säga

befolkningen. Det går att vända sig

till de valda personerna för att

ställa frågor eller krav.

Indirekt demokrati

De valda representanterna

beslutar, t.ex. riksdag,

landsting, kommun eller val av

ellevrådsrepresentant i klassen.

::: #104 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Demokrati i vardag och skola

_Vi bidrar till ett demokratiskt
samhälle om vi var och en visar
respekt för varandra. _Att leva
demokratiskt i vardagen innebär att
ha förmåga att

é lyssna och samtala,

é gemensamt fatta beslut,

é samarbeta och respektera varandra
och

é lösa konflikter utan våld.

_Här följer några frågor som är
viktiga att ta ställning till när

beslut ska fattas.

é _Är informationen som finns
tillgänglig sann?

é _Är det ett förslag som tar hänsyn
till de inblandades behov och
intressen?

é _Skapar förslaget samförstånd?

_El evdemokrati

_I läroplanen står det att elever
ska ta eget ansvar i skolan och

försöka påverka sin skolgång, så

kallad el evdemokrati. _Skolan och

lärarna måste också erbjuda eleverna

möjlighet att kunna påverka. _I

_ - _Läroplan för grundskolan,
förskoleklassen och fritidshemmet,

_Skolverket, #2011, står:

_Undervisningen ska bedrivas i
demokratiska arbetsformer och
förbereda eleverna för att aktivt
delta i samhället. _Den ska
utveckla deras förmåga att ta ett
personligt ansvar. _Genom att
delta i planering och utvärdering
av den dagliga undervisningen och
få välja kurser, ämnen, teman och
aktiviteter, kan eleverna utveckla
sin förmåga att utöva inflytande

och ta ansvar.

_I skolan finns flera möjligheter att vara med och påverka, till exempel genom att göra sin röst hörd när det är klassråd eller ge förslag till elevrådet. _När elever engagerar sig blir det meningsfulla frågor för eleverna som tas upp.

_Personer som är beredda att engagera sig och ta ansvar får inflytande över beslut och framtid.

_Det gäller både i vardagen och i skolan.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Ordförande och sekreterare sköter
veckans klassråd.

_Bildbeskrivning

_Ett klassrum där en kille står
framme vid tavlan och en tjej med
en dator sitter bredvid honom vid
ett bord. _Några elever sitter
vända mot tavlan.

=====

_Övning: _Demokrati i skolan

_Det finns flera olika områden där
elever kan påverka sin skolgång.

_Fundera kring följande frågor.

_Lyssnar du på dina klasskamrater när ni deltar i gemensamma diskussioner i klassrummet? _Deltar du själv aktivt i samtalen? _Ge några exempel på hur du/ni har påverkat skolan eller undervisningen. _Inom vilka områden går det inte att påverka i skolan? _På vilka sätt tar du själv ansvar för din skolgång?

::: #105 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Korruption

_Korruption innebär att personer missbrukar sin makt. _Det kan ske

genom att ta emot mutor, ägna sig åt utpressning eller mygla till sig pengar. _Det finns korruption i alla länder. _Den internationella organisationen _Transparency _Internationall mäter varje år korruptionen i världens länder.

=== _Bildbeskrivning =====

_Två personer med kostym (endast händerna syns) tar varandra i hand. _Den ena lämnar diskret över några sedlar.

=====

_Tre nivåer av korruption

_Enligt _Sida, en svensk statlig
biståndsorganisation, finns det tre
nivåer av korruption.

#1. _Småskalig korruption:

_Offentligt anställda, till
exempel poliser, tar ut olagliga
avgifter av folket för att göra
sitt jobb.

#2. _Storskalig korruption:

_Makthavare utnyttjar sin position
för att bli rika och för att hålla
sig kvar vid makten.

#3. _Uppköpta stater: _Staten är så svag att enskilda företag eller privatpersoner har möjlighet att till och med påverka lagar och regler till sin egen fördel.

_Korruption och demokrati

_Alla former av korruption är dåliga för demokratin. _I ett korrupt land är det pengarna och kontakterna som styr. _Det uppstår en missänksamhet hos befolkningen eftersom det inte spelar någon roll vilken politiker de röstar på.

_Politikerna tänker ändå bara på sig

själva och sina närmaste.

_Korruption bland ___EUj-länder

___EU räknade #2017 ut att

kostnaden för korruptionen är

#1 #100 miljarder kronor per år för

alla ___EUj-länder tillsammans. _Fyra

av fem ___EUj-medborgare anser att

korruptionen är ett stort problem i

det egna landet.

_Korruption i _Sverige

_Korruptionen i _Sverige är liten.

_Svenskarnas tillit till varandra är

hög, men det finns en risk att

underskatta problemen som kommer med

en växande korruption. _Forskare har visat att svenskar inte accepterar korruption inom kommuner, landsting eller staten, men accepterar en viss korruption inom privata företag.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Transparency _Internationall

använder en skala från #0 till

#100.

_Bildbeskrivning

_En _Europakarta över korruption i

_Europa. _En skala från #0--#100

visar _Hög korruption #0 (rött)

till _Låg korruption #100 (grönt).

_Hög korruption (#20--#40) finns
bl . a. i _Ryssland, _Vitryssland
och _Ukraina.

_Medelhög korruption (#40--#60)
finns bl . a. i _Spanien,
_Italien, _Rumänien och
_Turkiet.

_Låg korruption (#80--#100) finns
bl . a. i _Sverige, _Norge,
_Finland, _Storbritannien,
_Danmark och _Tyskland.

=====

_Källa: www.transparency.org

::: #106 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Eti ska och demokrati ska di l emman

_När två demokrati ska värderingar står mot varandra kal las det för ett demokrati skt di l emma. _I ett demokrati skt l and är det exempel vi s en avvägning om pol i sen ska få avlyssna tel efonsamtal för att avsl öja och förhi ndra kri mi nal i tet el l er om medborgarnas pri vatli v ska respekteras.

_Ett demokrati skt di l emma är al l tid ett eti skt di l emma eftersom det handlar om rätt el l er fel

gentemot den enskilda människan.

_Ett etiskt dilemma är en moralisk
valsituation som vi människor ställs
inför och där inget av
handlingsalternativen känns helt
rätt.

_Invanore i demokratier skyddas

_I ett demokratiskt land skyddas
den enskilda individerna från
övergrepp från staten. _Medborgarna
har flera rättigheter, till exempel
rättvisa rättegångar. _Medborgarna
har också skyldigheter mot staten.

_De ska följa landets lagar och

regler.

_Ordningmakten i ett land består av myndigheter, till exempel polis, åklagare, domstolar, kriminalvård och tull. _Dessa har ensamrätt i samhället när det gäller att utöva våld (utdöma fängelsestraff, gripa en misstänkt eller på annat sätt oskadliggöra en våldsam person).

_Civil olydnad -- lagbrott på moraliska grunder

_Om en person tycker att landets lagar strider mot det sunnda förnuftet eller är omoraliska, det

vi ll säga inte ger alla ett gott liv
-- vad kan han/hon göra då? _En
möjlighet är att påverka politiker
till att ändra lagarna. _En annan
möjlighet är att bryta mot reglerna
och lagarna som anses vara
omoraliska. _Att begå ett lagbrott
eller uppmana andra till att begå
lagbrott på moraliska grunder kallas
civil olydnad.

_Civil olydnad -- bra eller dåligt?

_Om många invånare i ett land
skulle strunta i lagarna och
reglerna som finns i landet skulle

det uppstå anarki (ett laglöst tillstånd). _Finns det tillfällen när det är okej att bryta mot lagar och regler? _Civil olydnad kan vara ett tydligt exempel på att ta avstånd från ett ensidigt betonande av enbart vissa värderingar på bekostnad av andra eller på att vilja lyfta fram både etiska och demokratiska dilemman.

_En del politiker tycker i vissa fall att civil olydnad är bra för demokratin eftersom den ger minoriteter möjlighet att skapa

debatt i samhället. _Det kan vara en metod för att förändra samhället.

_Andra politiker anser däremot att vi alltid måste följa våra gemensamma regler och lagar.

_Grundprinciper för civil olydnad

_Civil olydnad kan sammanfattas i fyra grundprinciper: inget våld, ingen skadegörelse, öppenhet och ansvarstagande.

_Exempel på civil olydnad

_Efter ett demokratiskt fattat beslut skulle #13 stycken almar sågas ner våren #1971 för att ge

plats åt en ny tunnelbaneuppgång i centrala Stockholm. Demonstranter ockuperade platsen och förhindrade avverkningen. Flera av almanorna står fortfarande kvar. Protesten kallas för Almstriden.

I Indien gjorde Mahatma Gandhi fredligt motstånd mot det brittiska imperiet på 1930- och 40-talen.

Martin Luther King arbetade under

1950- och 60-talen för att få bort

rassegregeringen och

rasdiskrimineringen i

USA.

_Greenpeace arbetar med fredliga protestaktioner som riktar uppmärksamhet mot olika "miljöbovar".

_Gränsen mellan yttrandefrihet och kränkningar

_Att sprida osanna uppgifter om någon eller tala illa om någon kan vara olagligt. _Brottet kallas ärekränkning. _Om den grundlags-skyddade yttrandefriheten väger tyngre anses det inte vara något brott.

_Domstolar kan pröva var gränsen

mel l an yttrandefrihet och
ärekränkning går. _Det som är
lagligt betyder dock inte att det
alltid är passande.

_Exempel på friande domar

_Pिंगstpastorn _Åke _Green blev
fä l l d i tingsrätten för att han i en
predikan liknade homosexualitet vid
en "sexuell abnormitet som utgör en
cancersvulst på samhällskroppen".

_Han friades sedan i både hovrätten
och _Högsta domstolen.

_Tingsrätten och hovrätten
frikände _Aftonbladets _Martín

_Aagård för att han kallade _Richard
_Herrey för "din gamle rasist" på
sitt _Twitterkonto. _Högsta
domstolen sa nej till att pröva den
frikännande domen.

_En person skrev bland annat "_Det
bästa man kan göra för
jämställdheten i _Sverige är att gå
ut med ett basebollträ och slå i hjäl
sexistiska feministkräk" i ett
kommentarsfält till en krönika som
journalisten _Irena _Pozar skrev på
_Nyheter#24. _Personen dömdes i
tingsrätten, men friades i

hovrätten.

_Exempel på fäl l ande domar

_En person skrev till en åkl agare på _Facebook: "_Hur fan kan en jävl a bl atte som du si tta och besl uta över l i v och död. _Ut från l andet di tt kräk". _Personen hävdade att han/hon inte hade skri vi t det, men dömdes ändå i ti ngsrätten.

_En person dömdes för att på pol i ti kern _Rossana _Di namarcas _Facebooksi da ha skri vi t att han/hon skul l e skada el l er döda henne.

_Personen mej l ade även hot till

_Di namarca.

_Övning: _Civil olydnad

_Vilka av följande exempel följer grundprinciperna för civil olydnad?

_Motivera dina ställningstaganden.

a) _Bryta sig in i ladugårdar och fotografera grisar nattetid.

b) _Släppa ut minskar från minkefarmer.

c) _Gömma någon som har fått ett utvisningsbeslut.

d) _Ordna motdemonstrationer utan tillstånd från polisen, till exempel stoppa en nynazistisk

demonstration.

e) _Hoppa över staketet till ett kärnkraftverk för att visa att säkerheten är dålig.

=== _Bildtext/beskrivning =====

"_Samhället skyddar inte djuren.

_Grisarnas enda hopp ligger hos

dig och mig." _Citat från

_Djurrättsalliansens webbplats.

_Bildbeskrivning

_En gris ligger ner på marken.

_Den är smutsig, blodig och

vanskött.

=====

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym fjorton av tjugoni o

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym fjorton

_Siffran i nom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Ord och begrepp i kapitlet

(#108) #590

_Fler ord och begrepp (#108)

..... #592

_Frågor till texten (#109) #597

_Rättssystemet i _Sverige

(#110) #602

_Exemplet aga (#110) #605

_Brott i siffror (#111) ... #606

_Rättsväsendet (#112) #612

_Domstolar (#113) #618

_I

_Från brott till straff

(#114) #624

_Svenska lagar (#116) #637

_Ord och begrepp i kapi t l e t

C i v i l o l y d n a d. _Att begå ett brott på moral i s k grund.

Demokrati. _Att gemensamt fatta beslut och att vi sa respekt för varandra.

Demokrati s k t d i l e m m a. _När två demokrati s k a värderi n g a r står mot varandra.

D i r e k t d e m o k r a t i. _Personer som har rösträtt får rösta i en fråga och därefter bestämmer maj o r i t e t e n.

El evdemokrati. _El ever är med och påverkar skol an och si n egen skol gång.

Eti skt di l emma. _En moral i sk val si tuati on där i nget av handl i ngsal ternati ven känns hel t rätt.

Fol komröstni ng. _Medborgarna röstar i en fråga.

I ndi rekt demokrati. _Val da representanter besl utar i oli ka frågor som påverkar befol kni ngen.

Korrupti on. _Personer mi ssbrukar si n makt för att på så sätt få

egna fördelar.

Majoritetsprincipen. _Förslaget
som får flest röster vinner.

Ordningsmakt. _Myndigheter i ett
land som har laglig rätt att utöva
våld och därmed kan upprätthålla
lag och ordning.

_Fler ord och begrepp

Absolut majoritet. _Förslaget
måste få minst 50 % av rösterna
för att vinna.

Allmän rösträtt. _Rösträtten beror
endast på t.ex. ålder,
medborgarskap och bostadsort.

Direkta val. _Väljarna utser vilka som ska sitta i t.ex. riksdagen.

Enkel majoritet. _Det vinnande förslaget måste stödjas av minst hälften av de avgivna rösterna.

Fria val. _Ingen annan än väljaren bestämmer vad han/hon röstar på.

Hemliga val. _En väljare behöver inte visa eller berätta om hur han/hon har röstat.

Indirekta val. _Folket väljer personer som i sin tur utser personer till en politisk församling.

Kompromiss. _Att diskutera sig fram till en lösning där de inblandade får ge och ta för att nå fram till lösningen.

Konsensusbeslut. _Alla är överens om beslutet.

Kvalificerad majoritet. _Mer än hälften av rösterna krävs för att vinna, t. ex. #75 %.

Lika rösträtt. _En röst per person, vilket innebär att alla väljare har lika stor rätt att påverka valresultatet.

Majoritetsbeslut. _Förslaget som

får flest röster vinner.

Moraliskt dilemma. _Ungefär samma betydelse som etiskt dilemma.

Representativ demokrati. _Folket styr genom val av politiska partier eller val av politiska företrädare som har beslutanderätt.

Rådgivande folkomröstning.

_Omröstning där politiker inte måste följa resultatet.

Röstberättigade. _Personer som har rätt att rösta i ett val.

Rösträttsålder. _Den ålder som en

person måste ha uppnått för att få rösta.

Val del tagande. _Hur stor andel av de röstberättigade som röstar.

Val hemlighet. _Ingen ska kunna ta reda på hur en person har röstat i ett val.

Val sedel. _En blankett där det står vilket parti och vilka kandidater som finns att rösta på vid allmänna val.

_Frågor till texten

#1. _Vad är demokrati? (s. #102)

#2. _Ge några exempel på
demokratiska friheter.

#3. _Vad är det för skillnad på en
demokratiske frihet och en
demokratiske rättighet?

#4. _Förklara majoritetsprincipen.
(s. #103)

#5. _Vad är direkt demokrati?

#6. _Vad är indirekt demokrati?

#7. _Hur kan du vara med och påverka
i skolan? (s. #104)

#8. _Varför ska du vara med och påverka i skolan?

#9. _Vad är korruption? (s. #105)

#10. _På vilket sätt är korruption dåligt för demokratin?

#11. _Vad är ett demokratiskt dilemma? (s. #106--#107)

#12. _Vad är ordningsmakten?

#13. _Vad är civil olydnad?

#14. _Ge tre exempel på civil olydnad.

#15. _Ange några grundprinciper för civil olydnad.

_Frågor att diskutera

#16. _Vad anser du är mest demokratiskt, direkt eller indirekt demokrati? _Motivera ditt svar.

#17. _Finns det något alternativ till demokrati? _Om ja, vilka för- och nackdelar finns till alternativet?

#18. _Schweiz är det land i världen där det är flest folkomröstningar. _Vad har de röstat om i de senaste folkomröstningarna? _I _Sverige har vi inte haft så många

folkomröstningar. _Undersök vad som har hänt i frågorna som vi har folkomröstat om i _Sverige.

_Tycker du att vi ska ha fler folkomröstningar?

#19. _Skolan ska ha demokratiska arbetsformer. _Vad betyder det enligt dig? _Är ni överens i klassen om vad det betyder?

#20. _Är det alltid rätt att majoriteten bestämmer? _Motivera ditt svar.

#21. _Vad tror du menas med "_När en demokrati dör, dör den inte av

bri st på l a g a r u t a n a v b r i s t p å
d e m o k r a t e r " ?

#22. _Vad kan vi , var och en göra,
f ö r a t t m i n s k a k o r r u p t i o n e n ?

#23. _Tycker du att det är mer okej
o m e n f ö r e t a g a r e f i f f l a r l i t e
g r a n d ä n o m e n k o m m u n a l a n s t ä l l d
g ö r d e t ?

#24. _Är c i v i l o l y d n a d b r a e l l e r
d å l i g t ? _D i s k u t e r a n å g r a e x e m p e l .

::: #110 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Rättssystemet i _Sverige

::: ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Lagar påverkar människors

beteende, till exempel hur fort de
kör i trafiken.

_Bildbeskrivning

_En bil kör på en vinterväg. _På
sidan av vägen sitter en
fartkamera. _Strax före kameran
sitter en skylt med
hastighetsbegränsning #90.

=====

_Männi skor i ett samhälle har olika värderingar. _Det beror bland annat på

é inkomstnivå,
é politisk åsikt och
é kulturell bakgrund.

_Trots skillnader måste alla olika grupper leva tillsammans i samhället. _De svenska lagarna speglar de värderingar som de flesta invånarna i landet har. _Det skulle inte fungera om lagarna hela tiden tvingar människor att göra saker som de egentligen inte vill.

_Sveriges riksdag är den lagstiftande församlingen i Sverige. Där beslutas vilka lagar som ska finnas i landet. Många lagar som införs i Sverige har EU-makt över eftersom Sverige är medlem i EU.

_När en lag har beslutats måste invånarna följa den. Personer som inte följer lagen räknas som brottslingar och måste ta emot straffet som samhället ger dem.

_Exempl et aga

_I _Sverige har det tidigare varit tillåtet att bestraffa barn genom att slå dem, så kallad aga. _Lärare och föräldrar fick slå barnen i uppfostrande syfte. _Mannen fick dessutom slå sin hustru och sitt tjänstefolk. _Rättigheterna att kroppsligt bestraffa försvann successivt från #1700-talet.

_Skolagan avskaffades #1958 och barnagan #1979.

_En italiensk pappa slog sin son när de var på semester i _Stockholm #110 #605

#2011. _Pappan greps av pol i sen och
dömdes till dagsböter. _I _I tal i en
får föräldrarna aga sina barn och
därför fick händelsen stor
uppmärksamhet i i tal i enska
tidningarna och i tv. _Olikheten
mellan de svenska och i tal i enska
värderingarna blev tydliga när det
gäller lagen om barnaga.

::: #111 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Brott i siffror

_År #2017 anmäldes drygt

#1,5 miljoner brott i _Sverige.

_Polis, åklagare och domstol avgör

#111

#606

drygt #100 #000 brott per år. _Många brott blir dock aldrig anmälda och förblir därför okända.

_Ökar brottsligheten?

_Många tror att brottsligheten i samhället ökar för varje år som går, men det är inte alls säkert att det är så. _Antalet anmälda brott visar nämligen inte hur många brott som faktiskt sker.

_År #2017 anmäldes fler fall av missandel än #2000. _Betyder det att det var fler fall av missandel #2017? _Det är svårt att säkert

veta. _Det kan ha blivit fler, men det kan också vara så att fler anmälde att de hade blivit misshandlade #2017. _Det kanske var lika många (eller till och med fler) som blev misshandlade #2000, men de valde att inte gå till polisen.

_I dag är det till exempel #20 % av sexualbrotten som anmäls.

_För att verkligen veta om antalet fall av misshandling ökar måste man leta efter annan statistik. _Antalet fall av personer med kroppsskador på sjukhus pekar exempelvis inte på att

mi sshandel sfal l en har ökat särskilt
mycket. _Så ser det ut även för en
del andra våldsbrott.

_Medieorganisati oners rapportering

_Vi blir lätt påverkade av
mediabi lden att brottsli gheten ökar
och blir grövre. _Forskarnas
resul tat har svårt att nå fram i
medi a. _Ett forskni ngsresul tat från
#2010 visar att allt färre i
_Sveri ges befol kni ng blir offer för
brott, men att vissa grupper av
befol kni ngen drabbas allt hårdare.
_Det gäller framför allt unga män,

ensamstående föräldrar, storstadsbor
och svenskar med utländsk bakgrund.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Bildinbrott.

_Bildbeskrivning

_En bil står på en parkering.

_Förarsidans ruta är inslagen.

=====

_Brottsstatistik

_Det finns statistik över anmälda
och uppklarade brott på

_Brottsförebyggande rådets webbplats

www.bra.se. _Att ett brott är

uppklarat betyder antingen att någon

har dömts för brottet i fråga i domstol eller att man har kommit fram till att det inte går att döma någon för brottet.

_Män står för #85 % av alla våldsbrott i _Sverige. _Det är även flest män som utsätts för våld.

_Hälften av alla unga säger sig under det senaste året ha gjort något som är kopplat till stöld, till exempel snatteri eller häleri (köpt något som är stulet).

_Se sväl i pappersbid.

_Rättsväsendet

_Rättsväsendet ser till att lagarna i ett land följs. _I

_Sverige utgörs rättsväsendet av bland annat poliser, åklagare, domstolar och kriminalvård.

_Inom rättsväsendet är det mycket viktigt att det finns rättssäkerhet, det vill säga att alla ska vara lika inför lagen. _Ingen ska behandlas annorlunda, vare sig positivt eller negativt. _Om en person känner sig felaktigt dömd ska den ha möjlighet

att överklaga sin dom. _Det innebär att en domstol på en högre nivå gör om rättegången.

_Jurister

_I alla länder behövs experter som tolkar vad lagarna betyder. _I några få länder görs det här arbetet av religiösa ledare. _I Sverige, liksom i många andra länder, tolkas lagarna av jurister. _Jurister arbetar som domare, advokater och åklagare. _De har en lång utbildning inom juridik. _Deras utbildning och yrkeslegitimation garanterar att

Lagarna tillämpas rättssäkert.

_Lagarna stiftas av politiker, men förklaras och tillämpas av juristerna. _På så vis delas makten mellan politiker och rättsväsendet.

_I ett rättssäkert samhälle måste domstolarna vara tydliga i sina domar och beslut. _Domstolarnas domar och beslut är som regel offentliga. _Det innebär att vem som helst har rätt att läsa dem. _Då finns det möjlighet för alla, inklusive journalister, att kritiskt

granska rättsväsendet. _Om

oklarheter eller fel upptäcks kan en rättegång behövas göras om.

_Politikerna kan också behöva stifta tydligare lagar som rättsväsendet ska tillämpa.

_Det finns olika rättssystem i världen

_Ett rättssystem förklarar vem som stiftar lagarna och hur de sedan ska tillämpas i ett land.

_Rättssystemen som gäller i de allra flesta länderna är att de folkvalda politiker stiftar lagar

och att själ vständiga domstolar
tillämpar dessa lagar. _Domstolarna
varken kan eller får påverkas av
stat, företag, religiösa ledare
eller privatpersoner. _Det är bara
lagtexterna som bestämmer hur
domstolarna ska döma.

_En annan typ av rättssystem
bygger på religiösa texter. _I
_Marocko och _Egypten är det vanligt
att tolka _Koranen och profeten
_Muhammeds sunna, till exempel i
frågor om skilsmässa och arv.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Ayatolla _Khomeini, till vänster

i bild, var _Irans högste

religiöse och politiske ledare

#1979--#89. _Han tog över makten

vid den islamsiska revolutionen.

_Sedan #1989 är _Ayatolla

_Khamenei, till höger i bild,

_Irans ledare.

_Bildbeskrivning

_Imammoskén. _Byggnad med en

mosaikklädd portal på mitten. _På

båda sidor om portalen sitter

uppförstorade porträtt, till

vänster _Ayatollah _Khomeini och

till höger _Ayatollah _Khamenei .

=====

::: #113 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Domstolar

_I ett rättssäkert samhälle måste privatpersoner och myndigheter ha rätt att få sin sak neutralt prövad mot gällande lag i en domstol. _Den här rätten gäller både personer som är anklagade för brott och personer som anklagar någon för brott.

_När en sak prövas i en domstol kallas det rättsfall. _En person

anses vara oskyldig till dess att han/hon har blivit dömd.

_Domstolarna är statliga, men har i demokratiska länder stor självständighet i förhållande till staten. _I Sverige finns det tre typer av domstolar: allmänna domstolar, förvaltningsdomstolar och specialdomstolar.

_Allmänna domstolar

_Det finns tre nivåer av allmänna domstolar -- tingsrätt, hovrätt och

_Högsta domstolen.

_Det finns #48 tingsrätter i

_Sverige. _Rättsfallen som
tingsrätten tar upp är till exempel
misshandel, stölder, trafikbrott,
adoptioner, vårdnadstvist om barn
och ekonomiska tvister av olika
slag.

_I _Sverige finns det sex
hovrätter. _De ligger i _Malmö,
_Göteborg, _Jönköping, _Stockholm,
_Umeå och _Sundsvall. _Om en person
är missnöjd med en dom i tingsrätten
har han/hon rätt att överklaga domen
till hovrätten. _Hovrätten avgör om
ett rättsfall ska prövas på nytt.

_Högsta domstolen, __HD, är den högsta instansen som det går att överklaga till. __HD avgör om ett rättsfall ska prövas på nytt.

_Förvaltningsdomstolar

_Sverige har tre nivåer av förvaltningsdomstolar --

förvaltningsrätt, kammarrätt och

_Högsta förvaltningsdomstolen. _De

här domstolarna tar upp rättsfall

mel l an enski l da i ndi vi der, företag

och organi sati oner å ena si dan och

myndi gheter å andra si dan. _Det kan

handl a om skattemål , tvi ster med

kommunen och _Försäkringskassan
eller utlänningsmål .

_Det finns tolv
förvaltningsrätter. _Om en person är
missnöjd med en dom kan han/hon
ansöka om att få sitt rättsfall
prövat i kammarrätten och i sista
hand _Högsta förvaltningsdomstolen.
_Här gäller samma krav som i de
allmänna domstolarna om ett
rättsfall ska prövas eller inte.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Juristerna på bilden arbetar med
ett fall som har överklagats från

tingsrätten till hovrätten.

_Bilddeskrivning

_Några män och kvinnor sitter runt ett bord. _Några har datorer, anteckningsblock och pennor framför sig.

=====

_Specialdomstolar

_Specialdomstolarna avgör frågor där det krävs specialkompetens. _Ett exempel på en sådan specialdomstol är _Arbetsdomstolen. _Den består av jurister och representanter från både fackliga organisationer och

arbetsgi varorgani sati oner.

_Arbetsdomstolen dömer i tvister
mel l an anstäl l da och arbetsgi vare,
ti l l exempel om en strej k har vari t
l agl i g el l er i nte.

::: #114 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Från brott ti l l straff

_Pol i sen

_När en person bryter mot l agen
begår han/hon ett brott. _Det är
pol i sens uppgi ft att _utreda brott,
det vi l l säga att ta reda på vad som
har hänt.

_Pol i sen får del a ut _böter (en

bestämd summa pengar) när en person erkänner ett enklare brott, till exempel fortkörning. _Vid ett grövre brott ska polisen hjälpa åklagaren, så att åklagaren kan _väcka åtal i (ta brottet till en domstol).

_Polisen behöver då göra en _poliutredning, leta efter bevis och ställa frågor till olika personer. _Polisen har rätt att _gripa personer som misstänks för brott för att kunna förhöra dem. _Om polisen vill hålla kvar en gripen person en längre tid måste åklagaren

fatta beslut om den misstänkta
personen ska _ anhållas (maximalt
fyra dagar). _Om den misstänkte
fortfarande behöver hållas in åst
fattar tingsrätten beslut om det.

_En person kan _ häktas i upp till
fjorton dagar om inte tingsrätten
förlänger häktningen.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Polisen får gripa personer som de
misstänker för brott. _Om personen
ska hållas kvar en längre tid
måste personen anhållas eller
häktas.

_Bi l dbeskri vni ng

_En man med l uvtröj a ri ktar en
pi stol mot någon och sträcker fram
den andra handen som en gest att
få något.

=====

_Åkl agaren

_Vi d mi ndre al l varl i ga brott
sköter pol i sen utredni ngen. _Vi d
al l varl i gare brott är det åkl agaren
som gör det. _Om pol i sen i nte hi ttar
ti l l räckl i gt bra _ bevi s och
_ vi ttnen (personer som har sett
något) kan åkl agaren i nte väcka

åtal. _Med polisens material förbereder sig åklagaren att ta fallet till domstol. _Ibland behöver inte åklagaren gå till domstol.

_Åklagaren får nämligen i vissa fall också döma ut dagsböter, om personen erkänner brottet.

_I domstolen är det åklagarens uppgift att försöka bevisa att den misstänkta personen, som i domstolen kallas _den tilltalade, är skyldig. _Åklagaren gör det med hjälp av bevis och vittnen.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Modellen ovan tar inte upp fall som läggs ner. _Den tar inte heller upp fall där polisen eller åklagaren dömer ut straff i stället för domstolen eller fall där den misstänkta personen är under #15 år.

_Bildbeskrivning

_Schematisk bild med rubriken "_Från brott till straff -- en sammanfattning".

_Brott -- _Gripen/anhållan/häktad
-- _Bevis/vittnen -- _Åklagare

väcker åtal -- _Domstol avgör om
åkl agaren har rätt -- _Straff
el l er _Fri känd.

=====

::: #115 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Ti ngsrätten

_I ti ngsrätten försöker åkl agaren
bevi sa att den ti l l tal ade är skyl di g
ti l l brottet. _Processen kal l as
_. rättegång. _Om det fi nns en
_. mål sägande (ett offer för brottet)
si tter han/hon oftast med i
rättssal en ti l l sammans med en
advokat. _Den ti l l tal ade försvarar

oftast inte sig själv utan får hjälp av en _ försvarsadvokat. _Advokatens uppgift är bland annat att granska åklagarens bevis för att den tilltalade ska bli rättvist behandlad i domstolen.

_En domare avgör om den tilltalade är skyldig eller inte. _Till sin hjälp har domaren _ nämndemän (privatpersoner utan juridisk utbildning som är utsedda av de politiska partierna).

_Domaren meddelar sin dom (skyldig/oskyldig) och vilken

_ påföljd (form av straff) det ska bli.
_Båda sidor kan välja att acceptera domen eller att överklaga den.
_Om ingen av parterna överklagar domen _vinner den laga kraft; (börjar den gälla).

_Vid vissa påföljder behöver inte den dömda personen ha kontakt med
_Kriminalvården, till exempel vid
_-villkorlig dom; då den dömda personen slipper avtjäna ett fängelsestraff om han/hon sköter sig under två år.

=== _Bildbeskrivning =====

_Schematisk bild med rubriken "_I tingsrätten". _Modellen visar fyra grupper:

#1. #3--#5 nämndemän,
ordförande/domare, sekreterare

#2. den tilltalade,
försvarsadvokat

#3. åklagare, målsägare, advokat

#4. vittne

=====

_Kriminalvården

_I _Sverige har vi _. kriminalvård.

_Det innebär att den som är dömd

behöver "vård" för att inte riskera att återigen begå brott.

__-__Fängel se

(kriminalvårdsanstalt); är en viktig del av __Kriminalvården. __När brottet inte anses vara så allvarligt finns alternativet __. samhällstjänst (oavlönat arbete åt samhället och föreningar, för personer under #21 år kallas det __. ungdomstjänst). __Ett annat alternativ är __. skyddstillsyn (att leva i samhället, men att under tre år ha ständig kontakt med kriminalvårdens personal).

_ . _Fotboja är ännu ett alternativ till fängelse. _Den elektroniska fotbojan, som den dömda personen har runt benet, skickar en signal till kriminalvården som talar om var personen är. _Han/hon kan inte försvinna. _Samtidigt kan den dömda personen ha kvar sitt arbete och leva tillsammans med sin familj, vilket gör det lättare att återanpassas till samhället.

_ - _Rättspsykiatrisk vård är också en del av _Kriminalvården. _Personer som bedöms som psykiskt sjuka

behandlas med terapi (samtal)
och/eller medicineri ng på
rättspsyki atriska anstalter.

_Den svenska lagens hårdaste
straff är _-livstids fängelsej .

_Efter tio år har den livstidsdömda
personen rätt att ansöka till
tingsrätten om att få sitt straff
tidsbestämt.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Norrälj eanstalten -- ett av
landets #45 fängelser.

_Bildbeskrivning

_Utsidan av ett fängelse.

_Stängsel med taggtråd och en stor, hög metallgriind.

=====

::: #116 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Svenska lagar

_Sveriges viktigaste lagar finns i boken _Sveriges rikslag som nästan är #4 #500 sidor. _Där beskrivs exempelvis hur riksdagen ska arbeta, vad kommunerna måste göra, vilka regler som gäller vid köp av varor och vad som gäller när någon söker föräldrapennning.

_I _Sverige förväntas det att alla

känner till lagarna. _I domstolen kan en person aldrig säga att han/hon inte kände till lagarna för att därmed kunna slippa straff. _Här följer några delar ur _Sveriges rikslag.

é _Häleri: _Att köpa och sälja stulna saker kallas häleri. _Om priset på en mobiltelefon mycket lågt bör köparen misstänka att den är stulen.

é _Nedskräpning: _Att slänga skräp, till exempel papper, i naturen kan ge till böter eller fängelse i upp

till ett år.

é _Olovligt förfogande: _Att till exempel behålla en cykel som en person hittar.

é _Illegal fil delning: _Det är olagligt att kopiera digitalt material som är skyddat av upphovsrätten och där upphovsrättsinnehavaren motsätter sig spridning.

é _Våldsamt motstånd: _En person som är misstänkt eller skyldig till ett brott gör motstånd till att bli gripen av polis.

é _Smittskydd: _Alla som har en
allvarlig och smittsam sjukdom,
till exempel svinfluensa,
kolera, __HIV, klamydia,
tuberkulos eller smittkoppor är
skyldiga att informera
myndigheter, genomgå behandling,
spåra smittan och förhindra att
sjukdomen sprids.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_I _Sverige är det olagligt att
kissa på offentlig plats. _Det
sägs även att nöden har ingen lag
...

_Bildbeskrivning

_Fyra killar med mörk kostym och studentmössa står och kysar vid en byggnad.

=====

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym femton av tjugo

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym femton

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Svensk familjelagstiftning

(#117) #642

_Samhällets syn på brott,

straff och vård (#118) .. #648

_Brottsliga miljöer (#119)

..... #653

_Brottsoffer (#120) #661

_Ord och begrepp i kapitlet

(#121) #666

_Fler ord och begrepp (#121)

..... #670

_Frågor till texten (#122)

..... #674

_Samhällets resurser och fördelning

(#123) #678

_Samhället i ekonomi (#124) #683

_Privat ekonomi (#125) #686

_Svensk familjelagstiftning

_Det finns viktiga lagar som bestämmer vad som gäller när vi väljer att leva tillsammans i par, bli föräldrar, flytta isär eller när någon dör.

_I Sverige finns det två former som är reglerade i lag för hur ett par kan leva tillsammans. _De två formerna är äktenskap (gifta) eller sambo.

_Äktenskap

_Gifta par har en gemensam ekonomi

och ett gemensamt ansvar för
varandras ekonomiska trygghet. _Det
innebär bland annat att alla saker
som köps ägs tillsammans. _Barn som
föds inom äktenskapet har
automatiskt två föräldrar. _Sedan
#2009 kan även två personer av samma
kön gifta sig med varandra i
_Sverige.

_Sambo

_Ett par räknas som sambo om de
har en gemensam bostad och samtidigt
lever i ett kärleksförhållande. _Två
kompisar som bor i hop är därmed inte

sambo. _Sambol agen säger att paret som är sambo har ansvar för varandra. _Saker som de två personerna ägde innan de blev sambo räknas fortfarande som personlig egendom. _Detsamma gäller gåvor eller arv som den ena parten får under sambotiden. _Sambor ärver inte varandra om de inte skriver in det i ett testamente.

_Barn som föds i ett samboförhållande får inte automatiskt en pappa. _Pappan måste skriva på ett papper hos kommunen

där han erkänner att han är far till barnet i fråga.

_Föräldrar och barn

_Föräldrar har alltid lagligt ansvar (vårdnad) för sina barn till dess att de fyller #18 år och blir myndiga. _Om barnen har två föräldrar har båda föräldrarna vårdnaden om barnen. _När två föräldrar flyttar isär måste de själva försöka komma överens om hur de ska dela på ansvaret för barnen. _Om de inte kan det får tingsrätten avgöra vad som är bäst för barnen.

_När en förälder dör har barnen alltid rätt till en del av arvet.
_Om det bara finns ett barn har barnet rätt till hela arvet. _Finns det däremot två barn får de hälften var och så vidare. _Om den döda personens maka eller make (inte sambo) fortfarande lever går arvet först till henne/honom. _Barnen får vänta (om de inte är barn ur ett tidigare äktenskap). _Det går alltid att testamentera bort sina pengar till andra än till sina barn.
_Barnet har dock alltid rätt till en

I aglott, vilken är hälften av
barnets del av arvet.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Sedan #1960-talet har det blivit
mycket vanligt att svenskar lever
i parförhållanden utan att vara
gifta.

_Bildbeskrivning

_En man och en kvinna håller ett
litet barn emellan sig och pussar
barnets kinder så att kinderna
trycks i hop.

=====

::: #118 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Samhällets syn på brott, straff och vård

_Beskrivningen av polis, åklagare, tingsrätt och kriminalvård förklarar hur det svenska rättsväsendet fungerar, men vilka tankar finns bakom synen på brott och straff?

_Straff

_Det finns två tydliga synsätt på när det gäller syftet till varför det ska finnas straff.

é _Straff ska vara avskräckande, så att människor förstår vad som är

rätt och orätt. _Det här synsättet är vanligt i länder där religionen, till exempel kristendom eller islam, är stark. é _Straff måste finnas, men fokus ska ligga på att brottslingen ska kunna komma tillbaka till ett normalt liv i samhället. _Dessa tankar ligger nära synsättet som finns om straff i _Sverige.

_De flesta av _Sveriges invånare tycker att individen själv kan avgöra vad som är rätt och orätt.

_Det här kan förklara en del av vårt

synsätt gällande straff. _Vi ssa
anser vidare att brottslighet inte
bara är en fråga om individers val
utan även handlar om skillnaden
mellan rik och fattig.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Någon måste avgöra de svåra
fallen. _Samhället lägger ett
stort ansvar på domarna i landets
domstolar.

_Bildbeskrivning

_En ordförandeklubba i trä
ligger på ett skrivbord. _Under
klubban ligger en tunn

skiva/underlag i trä som klubban

slås mot.

=====

_Behandlingsprogram och stöd

_Många av personerna som döms för ett brott får olika typer av behandling via _Kriminalvården.

_Syftet är att de inte ska återfalla i brottslighet. _Kriminalvården försöker att återanpassa brottslingarna till ett normalt liv i samhället.

_Kamratföreningen __KRI S,

_Kriminalas revansch i samhället,

är en ideell förening. _Den hjälper före detta kriminella tillbaka i samhället.

_Återfall

_Två av tre som har avtjänat sitt straff på en anstalt begår brott igen inom tre år. _Många av dem är så kallade livstidskriminella. _Med återfall i brott menas att en person fortsätter att begå brott.

_En orsak till återfall är att många i samhället "stänger dörren" för personer som har dömts för brott. _Det kan vara svårt att få

ett arbete eller en bostad. _Före detta brottslingar måste vara starka människor för att klara av att bevisa att de går att lita på. _Det är inte alla som orkar det. _Många söker sig då i stället till personer som är i en liknande situation. _Då är risken stor att de återigen börjar med brott.

::: #119 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Brottsliga miljöer

_En person påverkas mycket av människorna i sin omgivning. _Det påverkar i sin tur om personen i

fråga kommer att begå ett brott
eller inte.

_Brottstrappan

_En person som döms till ett
fängelsestraff i tjugoårsåldern har
vanligtvis inte börjat bryta mot
lagen som vuxen. _Personens
brottsliga "karriär" följer oftast
brottstrappan. _Personen skolade
troligtvis från lektioner i skolan.
_Nästa steg var antagligen snatteri
(små stölder ur butiker) och
misshandel.

_Polisen och kommunens

soci al tj ä n s t har ofta försökt att
förändra personens beteende utan att
lyckas. _När fängel sestraffet är
över vet personen kanske inte
ri ktigt vem han/hon är. _Personen
kanske fortsätter med sin brottsli ga
"karri är" och brotten bli r grövre.

_Personen börjar så småni ngom
i denti fi era sig sj äl v som kri mi nel l .
=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_En person som bli r brottsli ng
börjar inte med grova brott utan
börjar ofta med små brott redan
som ung.

_Bilbeskrivning

_En trappa med rubriken

"_Brottstrappan". _Vid några av
trappstegen står det (nerifrån och
upp): _Skolk -- _Snatteri --

_Grövre brott --

_Yrkeskriminalitet -- _Fängelse.

=====

_Kriminella gäng

_Det är allvarligt för samhället
när vissa personer, ofta unga
killar, söker sig till kriminella
gäng. _Där delar de ofta en gemensam
erfarenhet -- att känna sig utanför

samhället. I gänget har de däremot en gemensam identitet, att vara kriminell.

Personer som ingår i de kriminella gängen har ofta tidigt haft svårt att följa samhällets regler. De söker sig därför till andra som beter sig likadant. Deras beteende accepteras inte av samhället, men i den brottsliga miljön (gänget) är de accepterade. Medlemmarna får en stark känsla av tillhörighet.

Det ställs hårda krav på vem som

får vara med i gänget. _Det innebär att medlemmarna måste lyda personerna som har makt i gänget.

_De kriminella gängen är skadliga för samhället. _Många är rädda för dem. _Gängen skapar sina egna regler och accepterar inte samhällets regler. _Många gäng tycker exempelvis att de har rätt att använda våld. _I samhället är det dock endast ordningsmakten som har rätt att använda våld.

_Organi serad brottsli ghet

_För att kl ara av stora ol agl i ga projekt kan krimi nel l a organi sera sig i nätverk. _Det krävs många inbl andade för att syssl a med männi skohandel , pengatvätt el l er smuggl i ng av stora mängder narkoti ka. _Det fi nns ofta en fast kärna med krimi nel l a som kontaktar och samarbetar med andra krimi nel l a inför ol i ka projekt. _Kärnan av de krimi nel l a kan bestå av förortsgäng, mc-gäng el l er fami l j er.

_När den organi serade
#119

#659

brottsligheten påverkar samhället
för mycket, till exempel vid hot mot
myndighetspersoner eller vid
utpressning av företag, är det ett
hot mot demokratin. _Myndigheterna,
förutom polisen, som arbetar med den
här typen av brottslighet är
_Tullverket, _Ekobrottsmyndigheten,
_Försäkringskassan, _Skatteverket
och _Kronofogden.

_Brottsoffer

_En person som har blivit utsatt för ett brott kallas brottsoffer.

_Många brottsoffer mår mycket dåligt, till exempel kvinnor som har blivit våldtagna eller barn som har blivit vittnen till våld i hemmet.

_Enligt socialtjänstlagen ska kommunens socialtjänst ge stöd åt brottsoffret och dess anhöriga. _De som vill kan vända sig till en vårdcentral eller till en psykiatrisk öppenvårdsmottagning för

att få hjälp.

_Staten tar ansvar för att sprida kunskap om brottsoffers rättigheter genom _Brottsoffermyndigheten. _De kan också hjälpa brottsoffer med bland annat skadeståndspengar, till exempel om den dömda personen inte har möjlighet att betala skadestånd.

_Vittnesstöd

_Ett vittnesstöd är en person som arbetar ideellt och erbjuder både brottsoffer och vittnen stöd och sin hjälp i samband med en rättegång. _Vittnesstöden är

utbildade och har lovat att inte berätta för någon om det som diskuteras.

_Fri vil i gorgani sationer

_Det finns flera organisationer dit brottsoffer kan vända sig för att få hjälp och stöd.

_Barnens rätt i samhället (___BRI S) vänder sig till barn och ungdomar under #18 år. _Till ___BRI S kan barn och ungdomar ringa (tel. nr #116 #111) för att få tala med en vuxen. _På webbplatsen skriver ___BRI S att

_Målet för _Bris verksamhet är att stärka barns och ungdomars rättigheter och förbättra deras levnadsvillkor. _Detta sker med ___FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som riktmärke.

_Det finns cirka hundra lokala brottsofferjourer i _Sverige. _De ger information och samtalsstöd till brottsoffer och dess anhöriga utan kostnad. _De har kontakt med drygt #80 #000 brottsoffer, vittnen och anhöriga per år.

_Det finns också flera
kvinnojourer. _Deras syfte är att
hjälpa kvinnor som utsätts för våld
i en nära relation.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Bild är arrangerad.

_Bildbeskrivning

_En kvinna ligger på rygg på ett
vardagsrumsgolv. _En man står böjd
över henne.

=====

_Ord och begrepp i kapi t l e t

Al l männa domstol ar. _Tre ni väer --
ti ngsrätt, hovrätt och _Högsta
domstol en.

Brott. _En person bryter mot
l agen.

Brottsoffer. _En person som har
bl i vi t utsatt för ett brott.

Brottstrappan. _En persons
brottsl i ga "karri är".

_Domstol _. _En pl ats där
pri vatpersoner och myndi gheter kan
få si n sak neutral t prövad mot

gäl I ande I ag.

Förval tni ngsdomstol ar. _Tre ni väer

-- förval tni ngsrätt, kammarrätt

och _Högsta förval tni ngsdomstol en.

Juri ster. _Domare, advokater och

åkl agare. _Deras utbi l dni ng och

yrkesl egi ti mati on garanterar att

I agarna ti l l ämpas rättssäkert.

Kri mi nel l a gäng. _Gäng som inte

accepterar samhäl l ets regl er.

Lagsti ftande församl i ng. _I

_Sveri ge är det ri ksdagen som

besl utar vi l ka I agar vi ska ha.

__EU påverkar svensk I agsti ftni ng.

Organiserad brottslighet.

_Kriminella personer som organiserar sig i nätverk för att begå brott.

Rättsfall . _Ett fall som prövas i en domstol .

Rättssystem . _Det förklarar vem som stiftar lagarna och hur de sedan ska tillämpas i ett land.

Rättssäkerhet . _Alla ska behandlas lika av rättsväsendet.

Rättsväsendet . _Poliser, åklagare, domstolar och kriminalvård.

Sambo . _Ett par med gemensam

bostad och som lever i ett
kärleksförhållande.

Specialdomstolar. _De dömer i
ärenden där det krävs
specialkompetens.

Sveriges rikslag. _Boken med
_Sveriges viktigaste lagar.

Återfall i brott. _Att fortsätta
begå brott.

Äktenskap. _Att vara gift.

Överklaga. _Möjlighet att få
rättsfallet prövat i en domstol på
en högre nivå.

_Fler ord och begrepp

Brottsförebyggande rådet (BRÅ).

_En myndighet som stödjer
rättsväsendet med forskning,
utveckling och brottsförebyggande
verksamhet.

Civilrätt. _Den reglerar
förhållandet mellan privata
personer.

Common Law. _Lagar som bygger på
prejudikat, tillämpas t.ex. i
USA, Storbritannien och
Indien.

Dold brottslighet. _Brott som inte
#121 #670

anmäls.

__LVU (Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga)__.

__Lagen reglerar

tvångsomhändertagande av unga upp

till #18 års ålder (ibland #20

år).

__Migrationsdomstolar__. De beslutar

i utlännings- och

medborgarskapsärenden.

__Normuppfattning__. Människors

uppfattning om rätt och orätt.

__Exempel: är det många medborgare

som har liknande uppfattningar om

rätt och orätt påverkar det

lagstiftningen, men en ny lag kan

även påverka medborgarnas

uppfattningar.

Offentlig rätt. Den reglerar

förhållanden mellan privatpersoner

och myndigheter samt förhållanden

mellan myndigheterna.

Prejudikat. Ett rättsfall som

blir vägledande för kommande

domar.

Sluten ungdomsvård. Ett

alternativ till fängelse för unga

brottslingar. Vården sker på

särskilda ungdomshem.

Ungdomstjänst. _Domstolens dömer

#15--#21-åringar till att arbeta

utan lön samt till att delta i

samtal om kriminalitet.

::: #122 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Frågor till texten

#1. _Vad är en brottsling? (s. #110)

#2. _Hur går det att ta reda på om brottsligheten ökar eller inte?
(s. #111)

#3. _Vad är rättsväsende? (s. #112)

#4. _Vad är rättssystem?

#5. _Vad är en domstol? (s. #113)

#6. _Vilka tre nivåer av allmänna domstolar finns det i _Sverige?

#7. _Vad innebär det att överklaga?

#8. _Vilka tre nivåer av förvaltningsdomstolar finns det i

_Sverige?

#9. _Beskriv kortfattat vad följande begrepp betyder: utreda, böter, väcka åtal, gripa, vittnen, den tilltalade, målsägande, vinna laga kraft och kriminalvård.

(s. #114--#115)

#10. _Beskriv en lag som finns i _Sveriges rikets lag. (s. #116)

#11. _Ange några skillnader som gäller par som har ingått äktenskap och par som lever som sambo. (s. #117)

#12. _Varför ska personer straffas

#122

#675

för brott? (s. #118)

#13. _Vad är återfall i brott?

#14. _Vad är brottstrappan?

(s. #119)

#15. _Vad är ett kriminellt gäng?

#16. _Vad är organiserad

brottslighet?

#17. _Vem är ett brottsoffer?

(s. #120)

#18. _Vilka hjälper ett brottsoffer?

_Frågor att diskutera

#19. _Vilka anledningar kan det

finnas för att inte anmäla ett

brott?

#122

#676

#20. _Tycker du att det ska vara
hårdare eller mildare straff i
_Sverige? _Ska vi ha dödsstraff i
_Sverige?

#21. _Behövs det fler poliser i
_Sverige?

#22. _Känner du till något brott som
har skett i din närhet under det
senaste året?

bra arbetsmiljö, studiemotiverade
elever, jämställdhet eller system
för att fatta demokratiska beslut.

_Delar av de tillgångar som skapas
i samhället fördelas bland
befolkningen. _Fördelningen av dem
påverkar allas livssituation --
pensionärernas, barnfamiljernas och
mångmiljonärernas.

_Central t innehåll

é _Hur hushållens, företagens och det offentliga ekonomier hänger samman. _Orsaker till förändringar i samhällsekonomin och vilka effekter de kan få för individer och grupper.

é _Hur länders och regioners ekonomier hänger samman och hur olika regioners ekonomier förändras i en globaliserad värld.

é _Arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor, till exempel arbetsmiljö och

arbetsrätt. _Utbildningsvägar,
yrkesval och entreprenörskap i ett
globalt samhälle. _Några orsaker
till individens val av yrke och
till löneskillnader.

é _Skillnader mellan människors
ekonomiska resurser, makt och
inflytande beroende på kön,
etnicitet och socioekonomisk
bakgrund. _Sambanden mellan
socioekonomisk bakgrund,
utbildning, boende och välfärd.
_Begreppen jämlikhet och
jämställdhet.

é _Di gi tal i seri ngens betydel se för
samhäl l utveckl i ng i nom ol i ka
områden, ti l l exempel påverkan på
arbetsmarknad och i nfrastruktur
samt förändrade atti tyder och
värderi ngar.

::: #124 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Samhäl I sekonomi

::: ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bi I dtext/beskri vni ng =====

_Serveri ng på _I sl anna

I adugårdscafé -- ett exempel på
begreppen pengar, arbete, varor
och tjänster i samhäl I sekonomi n.

_Bi I dbeskri vni ng

_En man har bestäl I t en bakel se
och hål I er i en pl ånbok. _En tjej
står bakom en di sk.

=====

_Ekonomi betyder hushål I ni ng -- att

få pengarna att räcka ti I I. _En

person som är ekonomisk köper endast det personen har råd med.

_Det finns en plussida i ekonomin som kallas inkomster eller intäkter och en minussida som kallas utgifter eller kostnader. _Alla måste sträva mot att inkomsterna och utgifterna är lika stora eller att inkomsterna är större än utgifterna. _Det gäller både vår privata ekonomi, ett företags ekonomi, kommunens, landstingets eller landets ekonomi. _Att planera framtida inkomster och utgifter kallas att göra en budget.

_Om inkomsterna och utgifterna är lika stora sägs budgeten vara i balans.

_Samhällesekonomi handlar om de ekonomiska förhållandena i samhället. _För att beskriva dem används begrepp som pengar, kapital, arbete, varor och tjänster.

_Något förenklat kan samhällesekonomi delas upp i de tre delarna

é privatekonomi

(privatpersoner/hushåll),

é företagens ekonomi (företag) och

é den offentliga ekonomin (kommun,
landsting och stat).

::: #125 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Privatekonomi

_De inkomster, utgifter,
tillgångar och skulder personer har
brukar kallas privatekonomi.

_Inkomsterna kan vara lön, pension
eller bidrag. _De stora utgifterna
för privatpersoner, och därmed
hushållet, är bostad, livsmedel och
fritid.

_Avbetalning

_Att köpa en vara på avbetalning innebär att personen får varan direkt utan att behöva betala hela summan för den vid inköpet. _Resten betalas av månad för månad.

_Konsumenten betalar dessutom en ränta under tiden som avbetalningen pågår.

_Det är inte bra att ofta handla på avbetalning eller att ta sms-lån eftersom den sammanlagda kostnaden blir hög. _I varje kommun finns det en konsumentvägledare som kan ge

goda råd till personer som behöver hjälp med sin privatekonomi.

—Ett exempel med avbetalning

—Anna vill köpa en mobiltelefon.

—Butiken säljer den för

4 000 kronor. —Anna har inte så

mycket pengar. —Butiken erbjuder då

—Anna att köpa telefonen på avbetalning.

—Eftersom —Anna lånar pengar av butiken får hon betala ränta och avgifter som ingår i avbetalningarna varje månad. —Hon ska betala 300 kronor varje månad i

#15 månader.

_Kontant betalning: #4000 kronor

_Avbetalning:

#15 i . #300 = #4500 kronor?

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Mobiltelefoner är viktiga för
många. _Kostnaden per år kan bli
hög.

_Bildbeskrivning

_En tjej och en kille ligger i
gräset med var sin mobiltelefon.

=====

_Hem- och konsumentkunskap

_I ämnet hem- och konsumentkunskap

Läser du om privatekonomi. Där
finns följande två centrala
innehåll.

é Ungas privatekonomi, till exempel
att handla över internet, att låna
pengar, att handla på kredit eller
avbetalning och att teckna
abonnemang.

é Hushållets ekonomi och att
beräkna kostnaden för boende,
konsumtion, resor och krediter.

— På högstadiet har därför ämnet
samhällskunskap inte fokus på
privatekonomi.

=== _Bilbeskrivning =====

_Ett cirkeldiagram med rubriken

"_Hushållens konsumtion" delad i

sju delar:

_Bostad (inkl. möbler) #33 %

_Livsmedel (inkl. alkohol och
tobak) #17 %

_Fritid, kläder och skor #16 %

_Försäkringar, vård m.m. #13 %

_Resor #12 %

_Hotell - och restaurangbesök #6 %

_Telefon och internet #3 %

=====

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym sexton av tjugonio

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym sexton

_Siffran inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Företagens ekonomi (#126)

..... #692

_Offentlig ekonomi (#127) . #699

_Övning: _Kerim och

väl färden (#127) #702

_Kommunernas ekonomi (#128)

..... #705

_Landstingens ekonomi (#129)

..... #710

_Statens ekonomi (#130) ... #716

_Bankernas roll i ekonomin

(#131) #722

_Pengar (#132) #728

_Inflation (#133) #732

_Det samhällsekonomiska

kretsloppet (#134) #738

_Företagens ekonomi

_Ett företag kan tillverka produkter såsom kylskåp eller erbjuda tjänster som att göra webbplatser. _Produktionen ger företagen inkomster. _Inkomsterna används till att producera ännu mer, men givetvis även till löner, långsiktiga investeringar och till vinst åt dem som äger företaget.

_När ett företag går bra och säljer mycket kan de anställda få bättre löner. _Då kan fler människor

öka sin konsumtion. Staten,
landstingen och kommunerna får in
mer pengar i skatt och kan då öka
kvaliteten i exempelvis skola och
sjukvård.

_Produktionsfaktorer

_Ett företag behöver vissa
resurser för att fungera, så kallade
produktionsfaktorer.

é _Arbete -- personerna och
kunskapen som företaget behöver.

é _Naturresurser -- det som behövs
för att tillverka en produkt, till
exempel mjöl i ett bageri och

timmer i ett sågverk.

é _Kapital -- byggnader och maskiner
som är nödvändiga för att kunna
producera en vara eller en tjänst.

_Produktionsfaktorer

_Arbete

_Kompetens

_Antal arbetande

_Effektivitet

_Naturresurser

_Skog

_Järnmalm

_Vattenkraft

_Kapi tal

_Maski ner

_Vägar

"_Pengar"

_Svenska produktionsfaktorer

_Länder använder sin arbetskraft på olika sätt. _I _Sverige, och i andra rika länder, produceras många varor och tjänster på kort tid av få personer. _Varje arbetande person har en hög produktivitet.

_Den svenska arbetskraften har i genomsnitt hög utbildning och många avancerade maskiner till sin hjälp.

_Lönerna är höga. _Den svenska
arbetskraften är dyr i ett
internationellt perspektiv. _I ett
land som _Vietnam är det tvärtom.
_Arbetskraften är billig (låga
löner) och produktiviteten är lite
lägre än i _Sverige. _Sveriges
ekonomi är ett bra exempel på hur
god tillgång till utbildad
arbetskraft, naturresurser och
kapital ger en positiv ekonomisk
utveckling.

_Det är inte bara företagen som
gynnas av en hög kvalitet på de

svenska produktionsfaktorerna.

_Staten, landstingen och kommunerna blir också effektiva när kunning
arbetskraft och välutvecklad teknik
kan användas.

_Vad i ngår i brödpriset?

_Agnes köper bröd för #20 kronor
i sin närbutik. _Varför kostar
det just #20 kronor?

_Bageriet

_Lön #4 kr

_Pålägg för kostnader

(lokalhyra, råvaror,

administration, reklam med

mera) #4,60 kr

_Vinst #2 kr

_Närbutiken

_Lön #3 kr

_Pålägg för kostnader #2 kr

_Vinst #2 kr

_Staten

_Moms #2,40 kr

_Summa #20 kr

::: #127 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Offentlig ekonomi

_Staten, landstingen och

kommunerna har rätt att beskatta

invånarna och företagen för att få

in pengar. _Under ditt liv kommer du

att betala cirka sju miljoner kronor

i skatt. _Personer som yrkesarbetar

betalar mer pengar i skatt än de får

tillbaka. _Barn, ungdomar och

pensi onärer "kostar" näml i gen
samhället resurser.

_Pengarna i stat, landsting och
kommuner utgör den offentliga
ekonomi n. _En stor del av skatten
går till olika bidrag och service
som ges till oss medborgare, till
exempel vård, skola, rättsväsende,
försvar, kollektivtrafik och vägar.

_Offentlig förvaltning

_Politikerna beslutar om hur våra
gemensamma resurser ska fördelas och
användas i samhället. _För att
politikerna ska kunna genomföra sin

politiker finns cirka #1,3 miljoner
anställda som får sin lön från
staten, landstingen eller
kommunerna. _Organisationen med
stat, landsting och kommun som
genomför politikernas beslut kallas
offentlig förvaltning.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Samhällesekonomi omfattar alla
ekonomiska aktiviteter i
samhället, både privat och inom
företag, stat, landsting och
kommuner.

_Bi l dbeskr i vni ng

_En _Sveri gekarta och rubri ken

"_Sveri ges samhäl l sekonomi " .

_Sveri gekartan är del ad i två

del ar:

#1. _Pri vatekonomi och företagens
ekonomi #82 %

#2. _Offentl i g ekonomi #18 %

=====

_Övni ng: _Keri m och väl färden

_Keri m bor #13 ki l ometer från si n
skol a och åker skol buss. _Det kostar
kommunen #1 #200 kr/månad. _Hans
undervi sni ng kostar ungefär

#500 kronor per dag och varje skol lunch #25 kronor. _Kerim simtränar. _Varje besök i simhallen kostar _Kerim #20 kronor.

_Egentligen är kostnaden #85 kronor, men kommunen subventionerar varje bad med #65 kronor. _Kerim bröt benet när han spelade hockey förra säsongen. _Vården han fick då kostade #54 #000 kronor. _All den här välfärden bekostas av _Kerims föräldrar och alla andra skattebetalare. _När _Kerim börjar arbeta kommer han att betala skatt.

_Då är det hans tur att betala till
samhället och för den tidens
väl färd. _Utgå från frågorna och
berätta vad du har för åsikt.

_Motivera.

_Tycker du att föräldrarna till de
ungdomar som måste åka buss till
skolan ska betala bussresorna ur
egen ficka?

_Tycker du att kommunen ska sluta
subventionera inträdet till badhuset
och i stället sänka skatten så att
ett besök på badhuset kommer att
kosta #85 kronor?

_Tycker du att privata försäkringar, som i det här fallet
_Kerims föräldrar betalar, ska betala vården om man till exempel bryter benet?

_Ska alla betala lika mycket pengar i skatt till staten, landstingen och kommunerna?

_Ska alla betala lika stor andel av sin lön i skatt?

::: #128 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Kommunernas ekonomi

_Kommunerna styrs av politiker som väljs vid kommunalvalet. _Enligt lag

måste kommunerna ha en budget i balans, det vill säga inkomsterna och utgifterna måste vara lika stora. _Kommunerna får in pengar från skatt, bidrag från staten och avgifter.

_Kommunernas intäkter

_Den största inkomstkällan för kommunerna är kommunal skatten. _Alla med inkomst betalar en lika stor andel av sin inkomst i skatt till kommunen de bor i. _Om en kommun tar ut 20 % i kommunal skatt innebär det att 20 kronor betalas till

kommunen för varje inkomst
hundralapp. _Det kallas
proportionell skatt.

_Kommunernas övriga inkomster
kommer från staten i form av
statsbidrag till bland annat skolan
och från avgifter för barnomsorg,
hemtjänst, vatten, avlopp och
renhållning.

_Kommunernas utgifter

_Den största utgiften för
kommunerna är löner till de
anställda. _Kommunerna har även
stora utgifter för fastigheter såsom

skolor och vårdhem, för gator och vägar samt för vatten och avlopp.

_För att klara av en stor utgift, såsom att bygga en ny grundskola, kan den enskilda kommunen behöva låna pengar. _Det är då nödvändigt att planera budgeten på lång sikt.

_Då klarar kommunen av att betala av skulden och räntorna för den.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Äldrevården står för en stor del av kommunernas budget.

_Bildbeskrivning

_En äldre man i kostym och hatt

sitter i en rullstol och vinkar
med en käpp.

=====

_Kommunernas budget -- ett
genomsnitt för landets kommuner

_Se sväl i pappersbid.

_Intäkter:

#1. _Kommunal skatt

#2. _Statsbidrag

#3. _Avgifter

#4. _Övrigt

_Utgifter:

#1. _Skola, förskola och övrig
utbildning

#2. _Äldreomsorg

#3. _Personer med

funktionsnedsättning

#4. _Socialt (försörjningsstöd

m. m.)

#5. _Övrigt

::: #129 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Landstingens ekonomi

_Landstingen styrs av politiker

som väljs i landstingsvalet. _Deras

viktigaste uppgift är att ansvara

för sjukvården inom länet. _Sjukvård

och läkemedel är en viktig uppgift

för landstingen. _De står för drygt

#90 % av Landstingens utgifter.

_Landstingens andra stora uppgifter är kollektivtrafik och regionplanering.

_För att klara de här uppgifterna tas det ut en landstingsskatt. _Den är proportionell, precis som kommunal skatten. _Landstingen får även bidrag från staten och intäkter genom avgifter, till exempel när vi betalar för sjukvårdsbesök eller åker med länets kollektivtrafik.

_Både Landsting och Länsstyrelse
finns i Länet

_Både Landsting och Länsstyrelser
har Länet som geografiskt
arbetsområde. _De har dock olika
uppgifter.

_Länsstyrelserna styrs inte av
folkvalda politiker utan av en
styrelse som är utsedd av
regeringen. _Länsstyrelsen är
statens förlängda arm i Länet. _Dess
viktigaste uppgift är att se till
att riksdagens och regeringens
beslut genomförs, till exempel

I i vsmedel skontrol l och dj urskydd.

_Regi oner i stäl l et för l andsti ng

_Just nu di skuter as hur l andsti ng ska gå i hop med andra l andsti ng och bi l da regi oner. _Syftet är att göra l andsti ngen mer effekti va och därmed förbättra ekonomi n.

_Sammansl agni ngar har redan skett i

_Skåne och i _Västra _Göta l and. _Här väl j er medborgarna representanter ti l l ett regi onful l mäkti ge.

_Regi onerna har ansvar för l andsti ngens gaml a uppgi fter och en del av l änsstyrel sens. _Hal l and,

_Gotland, _Jönköping, _Kronoberg,
_Örebro, _Gävleborg, _Östergötland
och _Jämtland är också regioner, men
de har bildats utan att slå samman
landsting.

_Framtiden

_Det är svårt att säkert veta
något om framtiden. _Inom vissa
områden går det dock att med stor
säkerhet veta vad som kommer att
hända. _Det gäller exempelvis den
framtida åldersfördelningen av
befolkningen. _Sverige kommer att få
en allt större andel äldre.

_Eftersom det är Landstingen som tillsammans med kommunerna ansvarar för hälso- och sjukvård kommer deras kostnader att öka.

_Landstingens budget -- ett
genomsnitt för landets Landsting

_Se sväl i pappersbil d.

_Intäkter:

#1. _Landstingsskatt

#2. _Statsbidrag

#3. _Avgifter

#4. _Övrigt

_Utgifter:

#1. _Hälso- och sjukvård

#2. _Läkemedel

#3. _Trafik, infrastruktur och regional utveckling

::: #130 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Statens ekonomi

_Landet styrs av politiker som väljs vid riksdagsvalet. _Alla de tre valen (kommunalval,

landstingsval och riksdagsval) sker i september vart fjärde år.

_Det är riksdagen som beslutar om statens budget. _Varje år lämnar regeringen ett förslag till en budget till riksdagen

(budgetpropositionen). _Här presenteras de inkomster och utgifter som regeringen räknar med under det kommande året. _Om utgifterna är större än inkomsterna måste staten låna pengar.

_Statens inkomster

_De största inkomsterna som staten har är inkomstskatten och moms.

_Moms (mervärdesomsättningsskatt) är en skatt som konsumenten betalar när han/hon köper en vara eller tjänst.

_Företag som handlar med varandra betalar också moms, men de får

till baka ungefär lika mycket pengar när de sedan säljer en vara eller en tjänst.

_Staten får även in pengar via punktskatter. _Det är olika skatter på exempelvis tobak, alkohol och kol di oxid. _Statens inkomster består till #96 % av skatter.

_Statens utgifter

_Statens utgifter är kostnader för bland annat hälsovård, sjukvård och social omsorg samt pensioner (#33 %), bidrag till kommuner (#11 %), arbetsmarknadsfrågor

(#8 %), utbildning (#7 %) och försvaret (#5 %).

_Statsskuld

_En särskild myndighet,

_Riksgäldskontoret, sköter statens

upplåning av pengar. _Staten lånar

av privatpersoner, av företag och av

andra länder. _När staten har en god

och välskött ekonomi är det lätt att

få lån utomlands och dessutom med en

låg ränta. _Om staten däremot har en

dålig ekonomi är det svårt att låna

och räntorna blir höga.

_Många svenskar köper

premi eobl i gati oner. _Det är ett sätt för staten att låna pengar av den svenska befol kni ngen. _Räntan som staten betalar läggs i en pott som lottas ut ett par gånger per år.

_När lånetiden har gått ut får man åtminstone tillbaka samma summa pengar som lånades ut från början.

_När landet har en god ekonomi kan det betala tillbaka på statsskulden.

_I början av #2019 var statsskulden cirka #1 #100 miljarder kronor.

=== _Bilbeskrivning =====

_En pengasäck med texten "kr" och

rubriken "_Statens budget".

_Statens budget är fördelad på
"_Statens inkomster" och "_Statens
utgifter".

_Statens inkomster: _Inkomstskatt,
_Moms, _Tullar, _Punktskatter
och _Bidrag från __EU.

_Statens utgifter: _Utbildning,
_Försvar och polis,
_Sociala försäkringar, _Bidrag
till kommuner och landsting och
_Avgift till __EU.

=====

_Bankernas roll i ekonomin

_Privatpersoner och företag kan spara sina pengar på banken, på ett bankkonto. _I gengäld får de pengar (ränta) för det. _Bankerna kan i sin tur låna ut pengar till företag och privatpersoner för att de ska kunna köpa det de behöver. _Bankerna tjänar pengar på att ha en lägre sparränta än låneränta. _Bankerna tar också risker när de lånar ut pengar.

_Bankerna är en mycket viktig

mel l anhand när pengar fl yttas mel l an
personer, företag, andra banker och
myndi gheter. _Deras arbete gör att
hel a l andets, j a hel a vär l dens,
ekonomi fungerar effekti vt.

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_Bankerna hj äl per pri vatpersoner
och företag med att spara och låna
pengar.

_Bi l dbeskri vni ng

_I nuti en bankl okal står några
personer på ol i ka pl atser vi d en
di sk och pratar med bankpersonal .

=====

_ Olika sparformer -- bankkonto eller aktier

_ Personer som väljer att spara sina pengar på ett bankkonto får ränta på pengarna. _ Dessutom garanterar staten att pengarna, upp till 950 000 kronor, inte förloras om banken skulle gå i konkurs.

_ Det är större risk att placera sina pengar i aktier. _ Med aktier ägs en del av ett företag som kallas för aktiebolag. _ Om aktiebolaget går dåligt förloras pengar, men om aktiebolaget går bra kan ägaren av
#131 #724

aktierna i stället tjäna pengar.

_Att spara i fonder innebär att bankernas eller fondbolagens experter köper aktier för kundens räkning. _Fonderna kan även ha delar i vanliga bankkonton.

=== _Bildbeskrivning =====

_Schematisk bild med rubriken

"_Spara och låna i bank".

_Modellen visar två steg:

#1. _Privatperson/företag sparar
på banken och får sparränta.

#2. _Banken lånar ut till
privatperson/företag och får
låneränta.

=====

_För- och nackdel ar med oli ka
sparformer

_Bankkonto

_Fördel ar: _Låg ri sk med statli g
i nsättni ngsgaranti , enkel t på
kort si kt

_Nackdel ar: _Låg ränta

_Akti e

_Fördel ar: _Möj l i ghet ti l l hög
vi nst

_Nackdel ar: _Hög ri sk, kräver
mycket kunskap

_Fond

_Fördel ar: _Ganska l åg ri sk,

ganska hög vinst (varierar
mellan olika fonder och över
tid)

_Nackdelar: _Lång tid, avgifter
från fondbolagen, kräver en del
kunskap

::: #132 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Pengar

_Innan pengar fanns bedrev
människor byteshandel. _Två personer
kom överens om att en viss mängd av
en vara, till exempel ett kilo smör,
var lika mycket värd som en annan
vara, till exempel en säck havre.

_När personerna var överens byttes varorna mot varandra. _Staten fick in skatt, bland annat genom att bönder levererade säd till de statliga sädesmagasinen.

_Sedlar eller kort?

_Under #1800-talet började vi i större utsträckning använda mynt och sedlar i _Sverige. _Nu håller de på att ersättas med bankkort, betalkort och andra betal tjänster, till exempel via mobiltelefonen.

_Många av våra betalningar sköter vi på internet. _Många affärer

föredrar kortbetalningar eftersom risken för rånmisshandlingar minskar.

_Hur mycket pengar finns det?

_Riksbanken bestämmer hur mycket pengar det ska finnas ute i samhället. _Den har hand om sedelutgivningen och bestämmer även hur mycket pengar bankerna får låna ut.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Det är _Riksbanken som bestämmer hur många sedlar som ska tryckas.

_Bildbeskrivning

_En tryckpress som trycker

sedlar, här #200-kronorssedlar.

=====

_Om staten tycker att det lånas ut för mycket pengar kan den styra bankerna genom att införa strängare regler. _Ett exempel på en sådan regel är hur mycket som måste betalas med egna pengar för att få köpa ett hus. _Under #2010 höjdes den egna insatsen till #15 % av inköpspriset.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Blev det dyrt?

_Bildbeskrivning

_En kvinna står utanför en affär med kassar på armarna. _Hon läser på ett långt kvitto, ser förvånad ut och gapar stort.

=====

::: #133 ::::

_Inflation

_En likvärdig hamburgermeny kostar idag tre gånger så mycket som för #30 år sedan. _Det är värdet på pengarna som sjunker och därför

#133

#732

verkar det som om allt blir dyrare.

_Det kallas inflation.

_Inflation förekommer alltid i en väl fungerande samhällsekonomi, men en alltför stor inflation skadar samhällsekonomi n. _Därför försöker staten begränsa inflationen med hjälp av _Riksbanken.

_Varför uppstår inflation?

_Ett par viktiga förklaringar till att priserna stiger och att pengar upplevs bli mindre värda ges här.

é _Kostnadsinflation: _När priset

för råvaror eller arbetskraft höjs

får företagen ökade kostnader.

_Det kallas kostnadsinflation.

_Exempel : _Om oljepriiset höjs ökar kostnaden för transporter med

lastbil. _Priiset på varorna som transporteras till butikerna ökar.

_För att butikerna ska behålla sin vinst höjer de sina priser.

é _Efterfrågeinflation: _När efterfrågan på en vara eller tjänst ökar stiger priiset. _Den

här typen av inflation kallas efterfrågeinflation. _Exempel :

_Efterfrågan på semesterresor ökar

när sommaren är regnig. _Fler vill
köpa resor och utbudet av resor
minskar. _Då kan resebyråerna ta
ut ett högre pris på resorna som
finns kvar.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_En dålig svensk sommar ökar
efterfrågan på flygresor söderut.

_Bildbeskrivning

_En husvagn med förtält står
uppställt i regnet.

=====

_Pri s-l önespi ral

_När pri serna ökar kräver de anstäl l da högre l öner. _Det l eder ti l l ökade kostnader för företagen som höj er pri serna. _Pri serna ökar och de anstäl l da vi l l ha ännu högre l öner. _På det här sättet är samhäl l sekonomi n i nne i en pri s-l önespi ral .

=== _Bi l dbeskr i vni ng =====

_Ett l i nj edi agram med rubri ken

"_Pri set på en vara el l er tj änst

på en fri marknad". _Di agrammet

vi sar:

_Efterfrågekurvan -- _När

efterfrågan minskar sjunker
priset.

_Utbudskurvan -- _Ju mer

konsumenterna är villiga att
betala, desto mer producerar
företagen.

_Jämviktspris -- _Där efterfrågan

och utbud möts uppstår ett
jämviktspris.

=====

_Det samhällsekonomiska kretsloppet

_Ett samhällsekonomiskt kretslopp beskriver hur utbyte av pengar, arbete, varor och tjänster sker, till exempel mellan hushåll, banker, företag, kommuner, landsting och stat. _Alla i kretsloppet ger någonting och alla får någonting tillbaka.

_Konsumtion

_När vi konsumenter köper mer varor och tjänster ökar flödet i det samhällsekonomiska kretsloppet.

_Genom ökad konsumtion ökar produktionen och det skapas fler arbetstillfällen. _När fler får arbete och lön ökar konsumtionen ännu mer. _Det leder till en tillväxt av ekonomin.

_Hushåll

_En person i ett hushåll erbjuder sin arbetsgivare arbetskraft och får lön för sitt arbete. _Varje hushåll betalar skatt till kommunen, landstinget och staten och får service och bidrag i retur.

_Hushållet köper också varor och

tjänster av företag.

_Företag

_Företagen betalar skatter och avgifter till staten, till exempel moms, skatt på vinst samt arbetsgivaravgift. _Företagen får i sin tur nytta av den kommunala och statliga servicen. _Det är exempelvis staten och kommunerna som betalar för vägar och järnvägar där företagen kan frakta sina varor.

_Banker

_Utan banker skulle samhällsekonomin utvecklas i långsam

takt. _Då skulle endast personer som redan har pengar kunna investera.

_Fördelen med banker är att de lånar ut pengar till företag så att de kan göra investeringar vid rätt

tidpunkt. _När ett företag börjar tjäna pengar kan det betala tillbaka sin skuld till banken. _När det går

bra för företagen tjänar hela

samhället ekonomiskt på det, eftersom

företagen kan anställa mer personal,

arbetslösheten sjunker och människor

har råd att öka sin konsumtion.

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym sjutton av tjugoni o

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen~åspsm. se

_Innehåll till volym sjutton

_Siffran inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Hög- och lågkonjunktur

(#135) #742

_Arbetslöshetens orsaker

(#136) #747

_Övning: _Antalet

utbildningsplatser (#136)

..... #751

_Arbetsmarknadspolitik

(#137) #752

_Ord och begrepp i kapitlet

(#138) #760

_I

_Fl er ord och begrepp (#138)	#764
.....	
_Frågor till texten (#138)	#766
.....	
_Globalisering (#140)	#772
_Bara några få står utanför	
(#140)	#774
__BNP (#141)	#775
_Fri handel (#142)	#781
_Ekonomisk globalisering	
(#143)	#787

::: #135 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Hög- och lågkonjunktur

_I statsbudgeten beskriver regeringen hur de vill använda pengarna. _Det kallas finanspolitik.

_Finanspolitiken förklarar hur det är tänkt att ekonomin ska fungera och hur tillgångarna ska fördelas.

_Regeringens påverkan

_Finanspolitiken ser olika ut beroende på vilken regering som styr landet. _Borgerliga regeringar

(_Moderaterna, _Folkpartiet/

_Liberalerna, _Kristdemokraterna och

_Centerpartiet) brukar genomföra skattesänkningar.

_Socialdemokratiska regeringen väljer ofta att samla in mer pengar till statskassan än de borgerliga för att sedan bestämma hur de ska fördelas bland befolkningen.

_Riksbankens påverkan

_Riksbanken är _Sveriges centralbank. _Den har som mål att hålla inflationen låg. _Riksbanken bestämmer vilken ränta bankerna ska betala när de lånar pengar av

_Riksbanken.

_För att stimulera ekonomin sätts en låg ränta. _Vid en låg ränta blir det billigare att låna för företag som vill investera och för privatpersoner som exempelvis vill bygga egna hus. _Med en låg ränta riskerar dock inflationen att öka. _För att förhindra att inflationen blir för hög sätts en högre ränta.

_Hög- och lågkonjunkturer

_Konjunkturer är ett sätt att beskriva ett lands ekonomiska utveckling. _När det är högkonjunktur går ekonomin bra. _Då

är det ont om arbetskraft samtidigt som löner och priser stiger. _Det blir inflation (pengarna minskar i värde).

_När det är lågkonjunktur går ekonomin dåligt. _Då stiger arbetslösheten. _Löner och priser på varor och tjänster ligger stilla eller sjunker.

_Hög- och lågkonjunktur

_Högkonjunktur

_Företag: _Går bra

_Arbetslöshet: _Minskar

_Ekonomisk utveckling: _Ökar

_Inflation: _Riskerar att öka

_Lågkonjunktur

_Företag: _Går dåligt

_Arbetslöshet: _Ökar

_Ekonomisk utveckling:

_Minskar/står still

_Inflation: _Står still

::: #136 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Arbetslöshetens orsaker

_Det finns flera olika anledningar till att människor blir arbetslösa.

#1. _Konjunkturarbetslöshet

_Ekonomi n går upp och ner i konjukturer. _Under lågkonjunkturerna blir många av med sitt arbete. _Det kallas konjunkturarbetslöshet. _En regering kan dock minska effekten av den ekonomiska nedgången genom att ge statligt stöd för att skapa fler arbetstillfällen.

_Se sväl i pappersbi i d.

=== _Bi i dtext =====

_Konjunkturarbetslöshet

_Konjunkturer och arbetslöshet
hänges ihop. _Vid en högkonjunktur
ökar antalet lediga jobb medan
arbetslösheten oftast ökar vid en
lågkonjunktur.

=====

#2. _Strukturell arbetslöshet

_Den svenska samhällsekonomin
påverkas av omvärlden. _Konkurrensen
från andra länder gör att våra
företag måste bli mer effektiva för

att överleva. _En del företag flyttar från _Sverige och i andra företag ersätts enkla arbeten av maskiner. _När människor förlorar sina arbeten på grund av dessa faktorer kallas det strukturell arbetslöshet.

#3. _Friktionsarbetslöshet

_Det finns alltid en viss del av befolkningen som kommer att vara arbetslös. _Det är alltid några som byter jobb eller blir av med sina arbeten på grund av personliga skäl. _De behöver tid för att hitta ett

nytt jobb. _Det kallas

friktingsarbetslöshet.

_Fler arbetslöshetsbegrepp

_Strukturell arbetslöshet och

friktingsarbetslöshet kallas

tillsammans för naturlig

arbetslöshet. _Det är den nivå av

arbetslöshet som finns i samhället

om effekterna av hög- och

lågkonjunkturer räknas bort.

_En annan orsak till den höga

naturliga arbetslösheten beror

enligt somliga på att gymnasieskolan

och högskolan har för låg kvalitet.

_Dessutom utbildar sig ungdomarna till fel yrken. _Det skulle kunna vara en del av förklaringen till att det idag är svårt för ungdomar att få arbete.

_Övning: _Antalet utbildningsplatser

_Tänk om alla #16-åringar i

_Sverige vill läsa el programmet på gymnasiet. _Ska de få göra det? _Ska alla som vill läsa till apotekare på högskola få göra det? _Diskutera följande frågor.

_Vem ska bestämma antalet utbildningsplatser på de olika

programmen i gymnasieskolan? _Vem

ska bestämma antalet

utbildningsplatser på högskolor/

universitet? _Finns det några

vinnare och förlorare om det skulle

bli väldigt många elektriker eller

apotekare i samhället?

::: #137 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Arbetsmarknadspolitik

_Arbetsmarknadspolitik handlar om
statens insatser för att på olika
sätt minska arbetslösheten.

_Politiska beslut ska bidra till att
hjälpa arbetslösa personer på bästa

sätt.

_För att motverka arbetslösheten kan regeringen använda olika åtgärder. _Vid en lågkonjunktur kan ekonomin stimuleras genom lägre skatter för att öka efterfrågan.

_Människor konsumerar mer och flödet i det samhällsekonomiska kretsloppet ökar.

_När det handlar om strukturell arbetslöshet kan nya företag stimuleras att etablera sig på orter där gamla företag har lagts ner.

_Arbetslösa kan även erbjudas olika

former av utbildning för att senare kunna få ett arbete. _Arbetslösa kan även få ekonomiskt bidrag, så kallat flyttningsbidrag, för att ha råd att flytta till en annan ort där det finns arbete eller för att till en början kunna pendla långa sträckor till ett nytt arbete.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_I modellen till vänster är det

lågkonjunktur. _Modellen till

höger visar hur statligt stöd kan

påverka konjunktturen.

_Bildbeskrivning

_Två schematiska bilder visar steg för steg i en "_Nedgångsspiral" och en "_Uppgångsspiral".

#1. _Nedgångsspiral: _Dessa lokala

företagen tappar

marknadsandelar, _Företag måste

stängas, _Arbetsställen

försvinner, _Männskor flyttar

i väg, _Mindre kapital omsätts i

regionen, _Nedgång i den lokala

ekonomin, _Inga nya

investeringar

#2. _Uppgångsspi ral : _Statl i gt

stöd del as ut ti l l företagande,

_Företag etabl eras,

_Arbetsti l l fäl l en skapas,

_Männi skor flyttar i n, _Mer

kapi tal omsätts i regi onen,

_Uppgång i den l okal a ekonomi n,

_Nya i nvesteri ngar

=====

_Arbetsförmedl i ngen

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_Arbetsförmedl i ngen hj äl per

arbetssökande att hi tta ett nytt

j obb som passar uti från

utbildning, yrkeserfarenhet och
intresse.

_Bildbeskrivning

_En man sitter vid ett bord och
tittar på en datorskärm. _En
kvinna står bredvid honom och
pekar på skärmen.

=====

_Regeringen använder sig av

_Arbetsförmedlingen för att kunna
genomföra sin arbetsmarknadspolitik.

_Arbetsförmedlingens främsta uppgift
är att hitta lediga arbeten som
passar med den arbetssökandes

utbildning, yrkeserfarenhet och
intresse.

_Arbetsförmedlingen förmedlar även
utbildningar och praktiska jobb samt
erbjuder studie- och
yrkesvägledning. _De hjälper även
till om någon vill starta ett eget
företag. _Arbetsförmedlingen ger
också ekonomiskt stöd till företag
för att de ska kunna erbjuda
arbetssökande praktiska jobb.

_Många nya arbeten förmedlas även
utan _Arbetsförmedlingens
inblandning. _Det sker ofta genom

personliga kontakter och nätverk.

_Goda referenser från praktiska platser
eller sommarjobb är viktiga för att
få ett arbete.

_Ord och begrepp i kapi t l e t

Arbetsförmedl i ngen. _Hj äl per

arbetssökande att hi tta l edi ga

arbeten och erbj uder utbi l dni ngar,

prakti k j obb och j obbgaranti samt

hj äl per personer att starta egna

företag.

Arbetsmarknadspol i ti k. _Statens

i nsatser för att mi nska

arbetsl ösheten.

Bankernas rol l. _Bankerna l ånar i n

och l ånar ut pengar. _De behövs

för att samhäl l sekonomi n ska

fungera.

Efterfrågeinflation. _Priset stiger när efterfrågan på en vara eller tjänst ökar.

Finspolitik. _Regeringen påverkar den ekonomiska utvecklingen genom statsbudgeten.

Högkonjunktur. _Inflationen ökar och det är ont om arbetskraft.

Inflation. _Värdet på pengarna minskar.

Konjunkturarbetslöshet.

_Arbetslösheten beror på en lågkonjunktur.

Konjunkturer. _Beskriver ett lands ekonomiska utveckling.

Kostnadsinflation. _Priset för råvaror eller arbetskraft ökar.

Lågkonjunktur. _Inflationen är låg och arbetslösheten stiger.

Pris-lönespiral. _Både priser och löner ökar.

Riksbanken. _Sveriges centralbank.

_Riksbanken håller inflationen på en låg nivå, bestämmer hur mycket pengar det ska finnas i

samhället ekonomiskt och bestämmer

vilken ränta bankerna ska betala

när de lånar pengar.

Samhället ekonomiskt kretslopp.

_Utbyte av pengar, arbete, varor och tjänster mellan hushåll, banker, företag, kommuner, landsting och stat.

Statens budget. _Riksdagen beslutar om statens inkomster och utgifter för det kommande året.

Statsskuld. _Statens skuld till privatpersoner, företag och andra länder.

Strukturell arbetslöshet.

_Arbetslösheten beror på

konkurrens från andra länder
och/eller att maskiner tar över de
enkla arbetsuppgifterna.

_Fler ord och begrepp

Nåddiga luntan. _Det skämtsamma
namnet på regeringens
budgetproposition.

_Finansministern bär varje år
propositionen från

_Finansdepartementet till
riksdagen.

Strukturomvandling. _En stor
förändring i samhällsekonomin.

_Orsaker kan vara effektivisering

(frigörandet av arbetskraft) eller
konkurrens från andra länder
(leder till arbetslöshet). _Stora
strukturomvändningar är när länder
övergår från jordbruks- till
industriekonomi eller från
industri- till tjänsteekonomi .

_Frågor till texten

#1. _Vilka är motsatserna till

inkomster och intäkter? (s. #124)

#2. _Vilka tre delar ingår i

samhällesekonomi?

#3. _Vad är privatekonomi? (s. #125)

#4. _Vilka stora utgifter har ett

hushåll?

#5. _Vad innebär det att köpa något

på avbetalning?

#6. _Vilka utgifter har företagen?

(s. #126)

#7. _Vilka är de tre

produktionsfaktorerna?

#8. _Beskriv en av de svenska produktionsfaktorerna.

::: #139 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

#9. _Vem beslutar hur pengarna i den offentliga ekonomiska användas?
(s. #127)

#10. _Hur får den offentliga förvaltningen in pengar?

#11. _Hur får en kommun in pengar till sin verksamhet? (s. #128)

#12. _Vilka är de stora utgifterna för en kommun?

#13. _Hur får landstingen in pengar till sin verksamhet? (s. #129)

#14. _Vilka är de stora utgifterna för ett landsting?

#15. _Vilka argument finns för att slå ihop landsting?

#16. _Hur får staten in pengar till sin verksamhet? (s. #130)

#17. _Vilka är statens stora utgifter?

#18. _Vem lånar ut pengar till staten?

#19. _Hur tjänar bankerna pengar?
(s. #131)

#20. _Varför behövs banker?

#21. _Ange tre olika sätt att spara

pengar på.

#22. _Vem bestämmer hur mycket pengar det ska finnas i samhället?

(s. #132)

#23. _Vad är inflation? (s. #133)

#24. _Hur uppstår kostnadsinflation?

#25. _Hur uppstår efterfrågeinflation?

#26. _Beskriv det samhällsekonomiska kretsloppet. (s. #134)

#27. _Hur påverkas arbetslösheten av en lågrespektive en högkonjunktur?

(s. #135)

#28. _Vad kan Riksbanken göra för

att minska effekterna av en
I ågkonjunktur?

#29. _Varför uppstår arbetslöshet?

_Ge en förklaring. (s. #136)

#30. _Vilka uppgifter har

_Arbetsförmedlingen? (s. #137)

_Frågor att diskutera

#31. _Anser du att en investering i

en utbildning hör till

privatekonomi eller till

samhällesekonomi? _Motivera ditt

svar.

#32. _Vilka länder i världen har bra

produktionsfaktorer? _Motivera

di tt svar.

#33. _Personer som tycker att den offentliga sektorn är för stor
kallar den ibland för den ofantliga sektorn. _Finns det något som vi kan spara in på eller något som kan få kosta mer?

#34. _Hur påverkas samhällsekonomin av en semester utomlands respektive i Sverige? _Utveckla ditt svar genom att ge olika exempel och diskutera utifrån olika perspektiv.

::: #140 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Globalisering

::: ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Fartyg utanför _Rotterdam hamn,

_Nederländerna. _Billiga

transporter av varor är en

förutsättning för att en

omfattande global ekonomiska

fungera.

_Bildbeskrivning

_Två stora fraktfartyg

fullastade med containrar.

=====

_Globalisering innebär att vi påverkas av andra länder. _Påverkan sker genom kontakter mellan människor, företag och/eller politiker från hela världen. _Vi i Sverige påverkar givetvis andra.

_Globalisering är en process som handlar om många olika saker. _För vissa innebär globalisering mest en positiv utveckling medan det för andra innebär en negativ utveckling.

_Idag handlar företag och människor från alla världens länder mer med varandra än någonsin

ti digare. _I det här kapitlet ligger fokus just på den ekonomiska delen av globalisering.

_Bara några få står utanför

_Nästan alla världens länder deltar aktivt i den globala handeln.

_De kommunistiska länderna handlade tidigare främst med varandra. _Idag

deltar länder som _Kina, _Ryssland

och _Vietnam aktivt i den globala

handeln. _Bara ett fåtal länder har

liten handel med andra, till exempel

_Nordkorea.

_Demokrati och välstånd sprids

successivt runt om i världen. _Många av de länder som tidigare ansågs vara diktaturer och/eller fattiga har förändrats. _Köpkraften, hur mycket pengar varje person har i ett land, skilljer sig dock mycket åt.

::: #141 ::::::::::::::::::::::::::::::

__BNP

_Tänk dig ett mycket litet land med bara två personer, en bonde och en frisör. _Under ett år säljer bonden morötter till frisören för #20 kronor. _Frisören klipper under samma år bondens hår för #10 kronor.

_Bruttonational produkten, __BNP, för
landet blir #30 kronor det året
(#20 + #10 = #30).

__BNP är det sammanlagda värdet av
alla varor (morötterna) och tjänster
(klippningen) i ett land under ett
år.

__BNP per capita

_När __BNP delas med antalet
invånare i ett land fås ett mått på
hur rikt landet är, __BNP per
person, vilket också kallas __BNP
per capita. _I exemplet med bonden
och frisören är __BNP för ett år

#30 kronor. _Det bor två personer i
landet. _Alltså är ___BNP per capita
#15 kronor. _När olika länders ___BNP
ska jämföras brukar amerikanska
dollar, ___US dollar, användas.

_Vad säger egentligen ___BNP per
capita?

___BNP per capita är ett mått på
ett lands ekonomiska nivå. _I ___BNP
per capita ingår inte
själshushållning, vilket är vanligt
förekommande i många fattiga länder.
_Svartarbete, där personen som får
lön inte betalar skatt, räknas inte

hel l er med.

_Ett annat probl em är att ___BNP per capi ta inte säger någonti ng om hur pengarna i l andet är fördel ade.

_I vårt exempel är bonden #10 kronor rikare än frisören. _Ett l and med hög ___BNP per capi ta kan bestå av ett fåtal männi skor som är mycket rika och en stor mängd männi skor som är fattiga.

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_Kartan vi sar ___BNP per capi ta för världens l änder #2017. _En ___US dol l ar motsvarar ni o kronor

(#2018).

_Bi l dbeskri vni ng

_En vär l dskarta med rubri ken

"__BNP per capi ta" vi sar __BNP i

__US dol l ar fördel ade i fyra

områdeskl assen.

_I kl assen #0--#999 fi nns bl . a.

I änderna _Mal i , _Ni ger, _Tchad,

_Eti opi en, _Somal i a, _Tanzani a,

_I rak, _Yemen och _Afghani stan.

_I kl assen #1000--#4999 fi nns

bl . a. I änderna _Al geri et,

_Li byen, _Egypten, _Sudan,

_Demokrati ska republ i ken _Kongo,

_Angol a, _Nami bi a, _Bol i vi a,
_Paraguay, _I ndi en, _Paki stan,
_Mongol i et, _Thai l and, _Laos,
_Mal aysi a, _Ukrai na.

_I kl assen #5000- -#19999 fi nns

bl . a. l änderna _Sydafri ka,

_Botswana, _Brasi l i en,

_Argenti na, _Mexi ko, _Ryssl and,

_Kazakstan, _Ki na, _I ran,

_Turki et, _Vi tryssl and, _Pol en,

_Rumäni en.

_I kl assen #20000- fi nns bl . a.

l änderna _Kanada, __USA,

_Austral i en, _Saudi arabi en,

_Spani en, _Frankri ke, _I tal i en,
_Tyskl and, _Storbri tanni en,
_Norge, _Sveri ge, _Fi nl and.

=====

::: #142 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Fri handel

_Företag i _Skåne och _Norrl and
kan enkel t köpa och sälj a varor ti ll
varandra utan hi nder. _När samma
förhål l ande gäl l er mel l an l änder,
det vi ll säga att varor enkel t kan
köpas och sälj as utan hi nder, kal l as
det fri handel .

_Fri handel är bra ur ett

ekonomiskt perspektiv. _Varorna
tillverkas där det är billigast att
producera dem. _De flesta ekonomer
menar att samhället på långsikt
tjänar på det.

=== _Bilddeskrivning =====

_Ett exempel visar en vara med
tullavgift.

_Varan kostar #10 kr +
+ _Tullavgift #2 kr =
= _Varan kostar #12 kr.

=====

_Fri handel sområde

_I nom __EU finns inga

handels hinder såsom tullavgifter.

__EU är ett exempel på ett

fri handel sområde. _I nom ett

fri handel sområde konkurrerar

företagen på lika villkor. _Bäst och

billigast produkter vinner oavsett

om de är tillverkade exempelvis i

_Rumänien eller i _Sverige.

_För de fattiga länderna i nom ett

fri handel sområde innebär det en

chans till ekonomisk utveckling.

_För de rikare länderna såsom

#142

#783

_Sverige är konkurrensen snarare en stor utmaning eftersom lönerna i Sverige är höga jämfört med lönerna i många av de andra länderna. För att konkurrera måste företagen i de rika länderna bli mer effektiva. De måste även utveckla nya produkter som de kan konkurrera med. Det kräver stora investeringar i forskning och utbildning.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Hinder i handel eller öppning försvårar.

_Bildbeskrivning

_En hinderbana. _En kille hoppar och en kille springer ur ett slags dike med vatten. _Några personer finns i bakgrunden.

=====

_Protektionister och andra kritiker
_Frihandel kan upplevas som något negativt. _Jordbruk och företag som inte är tillräckligt effektiva går i konkurs. _Männskorna som arbetar där blir arbetslösa. _Då brukar i bland politiker ställa krav på att skydda produktionen i hemlandet.

_Det kallas protektionism, från det engelska ordet "protect" (skydda).

_Alla som kritiserar den globala ekonomin är inte protektionister.

_Det finns grupper som är positiva till en fri global handel, men som ändå ser problem. _De anser att skillnaden mellan rika och fattiga länder ökar i den globala ekonomin och att pengarna hamnar i de rika länderna.

_Det finns stora multinationella företag som har verksamhet med stor ekonomisk påverkan i många länder.

_I en global ekonomi kan det vara svårt att få de multinationella företagen att betala skatt.

_Pengarna kan lätt flyttas till länder med lägre skatt, så kallade "skatteparadis".

::: #143 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Ekonomisk globalisering

_Ländernas handel har ökat snabbt de senaste årtiondena. _Det har skett en ekonomisk globalisering.

_Just nu befinner vi oss i den första fasen av den ekonomiska globaliseringen. _Den kan förenklas

beskri vas som att _Ki na har producerat och den "ri ka" del en av världen har konsumerat. _Den andra fasen i globaliseringen skulle kunna vara att produkti onen och konsumti onen fördelas jämnare i världen.

_I en framtid kan de fem snabbt växande ekonomi erna, __BRI CS, det vill säga _Brasi l i en (_B), _Ryssl and (_R), _I ndi en (_I), _Ki na (_C) och _Sydafri ka (_S) ta en allt större andel av världshandel n.

_Vad har gjort den ekonomiska globaliseringen möjlig?

_Några av förklaringarna till att den ekonomiska globaliseringen har kunnat ske är bland annat

- é förbättrade transportsystem, till exempel containerfartyg,
- é tillgång till mycket billig olja för transporter,
- é förbättrade kommunikationssystem, till exempel internet,
- é möjligheten att transportera varor med kort livslängd över hela världen, till exempel livsmedel,

é en ekonomisk utveckling i många länder som leder till en ökad konsumtion och produktion, é att regler för företag och arbetsvillkor för anställda skiljer sig åt mellan olika länder, till exempel klädi ndustrin i _Bangladesh och i _Sverige, é att företagen specialiserar sig på vissa produkter och därmed får stordriftsfördelar med hela världen som marknad och é de naturliga förutsättningarna, till exempel har _Sverige och

_Finland en stor skogsindustri,

_Danmark har mer än halva sin yta
uppodlad (jordbruksprodukter) och

_Norge utvinner olja.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_H&M är ett svenskt företag som
säljer kläder över hela världen.

_Bildbeskrivning

_På en tegelvägg sitter en stor
reklamaffisch. _På affischen finns

_H&M:s logga och en kvinna

poserar i en stickad pullover och

tights. _Intill pullovern står det

"_Pullover #14, 95". _Bredvid

affi schen fi nns en skyl t med
texten "_Al exanderpl atz".

=====

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym arton av tjugoni o

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym arton

_Siffran i inom parentes hänvisar till
svartskriftsbokens sidor.

_Sveriges ekonomiska

utveckling (#144) #793

_Handel med utlandet (#145)

. #798

_Ord och begrepp i kapitlet

(#146) #805

_Fler ord och begrepp (#146)

. #806

_Frågor till texten (#147)

. #816

_Arbetsmarknad och arbetsl i v

(#148)	#819
_Gymnasi et (#148)	#821
_Komvux (#148)	#822
_Fol khögskol a (#148)	#823
_Högre utbi l dni ng (#148) . .	#823
_Vad ska du bli ? (#149) . . .	#825
_Övni ng: _Yrkesl i v i	
förändri ng (#149)	#830
_Sveri ges arbetsmarknad	
(#150)	#831
_Arbetsmarknadens parter	
(#151)	#838

::: #144 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Sveriges ekonomiska utveckling

_År #1850 fanns knappt fyra

miljoner människor i _Sverige. _De

flesta var bönder och de odlade

först och främst till sig själva.

_Sverige var ett jordbruksland.

_Handel med olika varor var fram

till #1846 enbart tillåten i

städerna.

_Från slutet av #1800-talet till

början av #1920-talet flyttade

#1,3 miljoner från _Sverige, främst

till __USA. _De fattiga bönderna

vill flytta bort från hunger och
missväxt till den bördiga jorden i
USA. Dessutom fanns ett stort
missnöje med kyrkans stora makt och
kungens inflytande.

=== Bildtext/beskrivning =====

_Svensk bondgård på #1920-talet.

_Bildbeskrivning

_En gammal bild på några kor som
går och betar i en inhägnad hage.

_En kvinna med blus och lång kjol
går bland korna. I bakgrunden
syns en stor ladugård.

=====

_Utbi l dni ng

_Sveri ge har sedan mi tten av #1800- talet haft obl i gatori sk skol a för al l a barn. _Al l a fick möj l i ghet ti l l al l mänbi l dni ng, i nte bara de ri ka. _Det var posi ti vt för demokrati n och ökade l andets möj l i ghet att utvecklas. _Den svenska arbetskraften blev efterhand kunnig, vi l ket var ti l l fördel för de svenska företagen och för den svenska ekonomi n.

_Industrialiseringen

_I västra _Europa hade förvandlingen från jordbrukssamhälle till industrisamhälle börjat tidigare än i _Sverige. _När förändringen väl kom till _Sverige gick den mycket snabbt.

_De västeuropeiska länderna behövde svenskt järn och trä. _Det satte fart på industrierna i _Sverige. _Här fanns dessutom duktiga ingenjörer och uppfinnare som arbetade fram många bra produkter.

_Efter andra världskriget

_När andra världskriget var slut
#1945 och stora delar av _Europa låg
i ruiner kunde den svenska industrin
snabbt leverera varor till övriga
_Europa. _Sverige hade klarat sig
undan kriget och det gav _Sverige en
stor fördel.

_Industrin var _Sveriges väg till
rikedom. _Idag är industrin
fortfarande viktig, men en växande
del av ekonomin består idag av
tjänsteproduktion såsom
bilreparationer och hårklippning.

#144

#797

_Nästan alla som arbetar inom staten, landstingen och kommunerna arbetar inom tjänstesektorn.

::: #145 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Handel med utlandet

_Utrikeshandeln är mycket viktig för Sverige. _Vi exporterar varor och tjänster för nästan

#2 #000 miljarder kronor varje år.

_Det motsvarar hälften av landets

__BNP. _Sverige är ett

exportberoende land.

_Bytesbalans

_Bytesbalans innebär att storleken på export och import jämförs. _När balansen är positiv är exporten större än importen. _Då förs inkomster in i landet. _Skulle bytesbalansen däremot vara negativ förs mer pengar ut ur landet än som förs in. _Om bytesbalansen är negativ under en längre tid kan det bli svårt att betala för importen. _Då vill inte längre andra länder exportera till _Sverige. _Exporten från _Sverige har sedan #1980-talet #145 #799

varit större än importen.

_Sverige handlar mest med _Norge och _Tyskland. _Ungefär #75 % av _Sveriges totala export och import sker med ___EU:s #28 medlemsstater, _Norge och ___USA.

_Världsekonomin påverkan

_De senaste #40 åren har _Sveriges andel av världshandeln minskat från två till en procent. _Det beror både på att världshandeln har ökat i storlek och på att svenska företag har fått en ökad konkurrens.

_Den ekonomiska situationen i

andra länder påverkar Sverige. När det är lågkonjunktur i USA minskar de svenska företagens försäljning dit. Företagen måste då säga upp personal. De som blir arbetslösa får mindre pengar och konsumerar mindre. Sveriges ekonomi påverkas negativt.

När andra länder har högkonjunktur och vill köpa mer kan svenska företag öka sin produktion och anställa fler. Sverige får en ekonomisk utveckling.

_Val utamarknaden

_På internet eller tv visas hur mycket den svenska kronan är värd jämfört med andra valutor, den så kallade växelkursen. _Priset på valutan bestäms på valutamarknaden.

_Växelkursen påverkar den enskilda individen när han/hon ska göra utlandsresor och när företag handlar med utlandet.

é _När värdet på kronan stiger blir det billigare att köpa importvaror och resa utomlands.

é _När värdet på kronan sjunker blir r
#145 #802

det dyrare att köpa importvaror
och billigare för turister att
resa till _Sverige.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_En stark krona lockar svenskar
att handla och resa utomlands. _En
svag krona lockar turister från
andra länder till _Sverige.

_Bildbeskrivning

_En skylt med text, en svensk
flagga, en p-skylt och en buss.

_Texten lyder:

_Sonntags #12 bis #17 _Uhr

auch _Geöffnet _Februar - - _November

fami l i a

_Ei n f a h r t

_Hj ä r t i g _Väl k o m m n a

_M i n a _G ä s t e r

_S v e r i g e _S h o p p i n g g r u n d a

=====

_Ord och begrepp i kapitlet

__BNP_. _Det sammanlagda värdet av alla varor och tjänster i ett land under ett år.

__BRICS_. _Fem länder med snabbt växande ekonomier (_Brasilien, _Ryssland, _Indien, _Kina och _Sydafrika).

Bytesbalans. _Storleken på export och import jämförs.

Ekonomisk globalisering. _En ökad handel mellan länder.

Fri handel. _Handeln mellan länder

sker utan handelshinder, t. ex.

tull.

Globalisering. _Påverkan genom kontakter mellan människor, företag och/eller politiker från hela världen.

Multinationella (transnationella) företag. _Företag med verksamhet i många länder.

Tullavgift. _En avgift som tas ut när en vara passerar en landgräns.

_Fler ord och begrepp

Anti-globaliseringsrörelsen (Den globala rättviserörelsen). _Ett

samlingsnamn på de grupper som
vill ha en annan typ av
globalisering. De är kritiska
till makten som t.ex. USA,
WTO, EU och McDonald's har i
världen.

APEC. Ett ekonomiskt samarbete
mellan ett tjugotal länder i
Asien och Stilla havsområdet.

Bilateralt avtal. En
överenskommelse mellan två parter
där båda har skyldigheter gentemot
varandra.

Bistånd. Fattiga länder får stöd

för demokratisering, förbättringar
av miljön och hjälp för att
bekämpa fattigdom.

Bländekonomi. _Ett mellanting
mellan marknadsekonomi och
planekonomi.

Ecowas. _Ett ekonomiskt samarbete
mellan väst-afrikanska länder.

Ethisk handel. _Försäljning av
varor som har framställts utan att
de mänskliga rättigheterna har
kränkts. _Arbetarna har rimliga
löner och arbetsförhållanden.

__EU:s inre marknad_. _Fri rörlighet

för varor, tjänster, personer och kapital inom EU.

G7-gruppen. Politiker från sju

länder (Frankrike, Italien,

Japan, Kanada, Storbritannien,

Tyskland och USA) träffas och

diskuterar ekonomi och politik.

Många lyssnar till vad de har att säga.

Handelsavtal. Ett avtal mellan

två eller flera stater om hur

handeln mellan staterna ska gå

till.

Handelsbalans. Skillnaden mellan

export och import av varor.

_Handels- och tjänstebalansen

utgör bytesbalansen.

Handelsinder. _Allt som försvårar

handeln, t.ex. tull, subventioner

och införselkvoter.

Höginkomstländer. #78 länder med

mer än #12 #236 ___US-dollar/

invånare och år.

Högre medelinkomstländer.
#56 länder med

#3 #956--#12 #235 ___US-dollar/

invånare och år.

I-länd. _Ett begrepp som tidigare

användes för att beskriva länder
som hade genomgått
industrialisering.

Internationella valutafonden
(IMF). En internationell
"bank" där nästan alla stater i
världen är medlemmar. IMF
samarbetar med Världsbanken och
FN. Syftet med IMF är att
övervaka medlemsstaternas
ekonomier, låna ut pengar och
utbilda personer, t. ex.
bankpersonal och statstjänstemän.

Kartell. En överenskommelse

mel l an företag att komma överens
om pri ser med varandra. _Kartel l er
är förbj udna i många l änder.

::: #147 :::::::::::::::::::::::::::::::

Lågi nkomstl änder. #31 l änder med
upp ti l l #1 #005 __USi -dol l ar/
i nvånare och år.

Lägre medel i nkomstl änder.

#53 l änder med

#1 #006--#3 #955 __US dol l ar/

i nvånare och år.

Marknadsekonomi. _Pri set på varor

och tj änster bestäms av ti l l gång

och efterfrågan.

Multi lateral t avtal. _Ett avtal
mel l an fl era parter.

Pl anekonomi. _Regeri ngen i ett
l and bestämmer pri set på varor och
tjänster.

Rörl i g växel kurs. _Pri set på
val utan bestäms av marknaden.

Subventi on. _Of t a ett statl i gt
ekonomi skt stöd för att sänka
pri set på något.

Supermakt. _En stat som har stor
påverkan på andra stater, i bl and
på hel a vär l den. _En supermakt har
god ekonomi , stor befol kni ng

och/eller stor militär styrka.

Tjänstebalans. _Skillnaden mellan export och import av tjänster_. _Se handelsbalans.

U-land. _Ett begrepp som tidigare användes för att beskriva fattiga länder med höga födelsetal och där en stor andel av befolkningen försörjde sig på jordbruk.

Valuta. _Betalningsmedel, t. ex.

__US dollar eller norska kronor.

Världsbanken. _Världsbanken lånar ut pengar till länder och ger råd i ekonomiska frågor_. _Syftet är

att skapa en ekonomisk utveckling
och minska fattigdomen.

World Economic Forum. _En ideell
stiftelse som en gång per år
samlar några av världens mest
inflytelserika personer inom
politik och näringsliv.

_Diskussionerna handlar om
fattigdom, miljöproblem och
internationella konflikter.

World Social Forum. _Ett möte
som arrangeras av "den globala
rättviserörelsen".

_Frågor till texten

#1. _Vad är globalisering? (s. #140)

#2. _Vad är ___BNP per capita?

(s. #141)

#3. _Är ___BNP ett bra mått att mäta hur ett lands ekonomi fungerar?

#4. _Vad är frihandel? (s. #142)

#5. _Vad är ett frihandelsområde?

#6. _Vad kallas de som vill minska frihandeln?

#7. _Vad är ekonomisk globalisering?

(s. #143)

#8. _Varför ökar den ekonomiska globaliseringen?

#147

#816

#9. _Varför emigrerade så många svenskar vid sekelskiftet #1900?
(s. #144)

#10. _Hur kunde _Sveriges ekonomi snabbt utvecklas positivt efter andra världskriget?

#11. _Varför sägs _Sverige vara ett exportberoende land? (s. #145)

#12. _Vilka länder handlar _Sverige mest med?

_Frågor att diskutera

#13. _Vad är bäst för de fattiga länderna, en ökad eller en minskad frihandel? _Motivera.

#14. _Är det bra om den svenska
kronan är stark?

::: #148 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Arbetsmarknad och arbetsliv

:::~::~::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Grundskolan ska ge alla barn och ungdomar en likvärdig utbildning.

_Alla barn och ungdomar som är bosatta i Sverige måste gå i grundskolan. _Den är obligatorisk.

_Det finns yrken som inte kräver gymnasieutbildning, till exempel lokalvårdare, affärsbiträde eller enklare industrijobb. _För att klara av yrket ordnar arbetsgivaren ofta fortbildning eller handledning.

_Behovet av fortbildning gäller alla
#148 #819

yrken, oavsett vilken

utbildningsnivå arbetstagaren hade
från början.

=== _Bildbeskrivning =====

_Schematisk bild med rubriken

"_Utbildningsvägar" som börjar med

"_Grundskola" och går vidare till

"_Gymnasieutbildning" eller

"_Kommunal vuxenutbildning".

_Från _Gymnasieutbildning går
steget till

"_Universitet/_Högskola" och

vidare till "_Forskarutbildning".

_Från "_Kommunal vuxenutbildning"

går steget till "_Yrkeshögskola"

eller "_Folkhögskola" och sedan

kan man läsa vidare till

"_Universitet/_Högskola" och sist

"_Forskarutbildning".

"_Fortbildning i företag eller

offentlig förvaltning" finns

utanför modellen.

=====

_Gymnasiet

_Gymnaskolan är frivillig.

_Trots det läser nästan alla vidare

där efter grundskolan. _På gymnasiet

inriktas utbildningen mot olika

yrken eller mot fortsatta studier på universitet/högskola.

_Efter en yrkesförberedande gymnasiutbildning går det exempelvis att arbeta som byggnadsarbetare, elektriker, barnskötare eller undersköterska.

_Komvux

_Kommunerna erbjuder grundskole- och gymnasiutbildning för vuxna.

_Det kallas _Komvux. _Det är vuxna som "missade chansen" när de gick i skolan eller de som har bestämt sig för att byta yrke välkomna.

_Fol khögskol a

_Fol khögskol orna erbj uder ett mycket stort utbud av kurser. _En del av dem ger behöri ghet ti ll högskol a/uni versi tet.

_Högre utbi l dni ng

_Många yrken kräver studi er efter gymnasi et, så kal l ad högre utbi l dni ng. _Yrken som går att utbi l da sig ti ll på uni versi tet/högskol a är ti ll exempel sj uksköterska, l ärare, i ngenj ör, veteri när, soci onom, j uri st och j ournal i st.

#148

#823

_Det går att gå en forskarutbildning. _Personer med vissa forskarutbildningar är mycket eftertraktade av olika företag. _Med en forskarutbildning går det även att arbeta på ett universitet/högskola som lektor eller professor.

_Efter gymnasiet går det att läsa på en yrkeshögskola. _Det är utbildningar med mycket praktisk.

_Vad ska du bli?

_Det första valet som påverkar
din framtida yrkesliv sker när du
går i årskurs #9. _Då kan du välja
ett yrkes- eller studieförberedande
program i gymnasieskolan.

_Utmaningar vid utbildnings- och
yrkesval

_För #100 år sedan gick det inte
att välja yrke och arbetsplats på
samma sätt som idag. _Numera har
individen stora möjligheter att
forma sin egen framtid. " _Vad ska

jag bli när jag blir stor?" är därför en fråga som går att ställa sig livet ut.

_Orsaker till olika yrkesval

_Ett tydligt mönster är att ungdomar väljer gymnasieutbildning beroende på föräldrarnas utbildningsnivå. _Ungdomar som har föräldrar med högre utbildning väljer oftare ett högskoleförberedande program medan ungdomar med arbetarbakgrund oftare väljer ett yrkesförberedande program.

_Flickor väljer oftare än pojkar

gymnasi skolans hantverks-,
omvårdnads- och barn- och
fritidsprogram. _Det är fler pojkar
än flickor som väljer teknik-, el-,
bygg- och fordonsprogrammen.

_Det är nästan dubbelt så många
flickor än pojkar som idag studerar
på högskola/universitet.

_Svenskar med utländsk bakgrund
har svårare att få arbete än
svenskar med svensk bakgrund, trots
samma utbildningsnivå. _Det är ett
samband som är tydligt för dem med
utomeuropeisk bakgrund. _Det

påverkar barnen till föräldrar med utländsk bakgrund. _De söker ofta andra vägar än högre utbildning till arbete. _De satsar till exempel i större utsträckning på att bli egna företagare.

_Studie- och yrkesväglädare

_I skolan finns studie- och yrkesväglädare för att visa olika valmöjligheter. _De kan hjälpa till att bryta de mönster som finns beroende på kön, föräldrarnas utbildningsnivå och bakgrund.

_Flickor besöker skolornas studie-

och yrkesvägl edare mycket oftare än
pojkar. _Risken är därför högre att
pojkar, i större utsträckning än
flickor, styrs av föräldrarnas
bakgrund och av det faktum att de är
pojkar.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Anna är studie- och
yrkesvägl edare.

_Bildbeskrivning

_En kvinna sitter vid ett
skrivbord med en dator framför
sig. _Hon ler mot kameran.

=====

_Övning: _Yrkesliv i förändring

_Fråga föräldrar, släktingar och grannar hur deras yrkesliv har sett ut. _Diskutera era svar i klassen.

_Här följer förslag på frågor.

_När bestämde de sig för vad de ville bli? _Vilka utbildningar har de gått? _Har de bytt yrke någon gång? _Har de fått någon utbildning av sin arbetsgivare? _Vad hände med deras anställning/arbetsuppgifter när de fick barn? _Har de flyttat för att få arbete? _Är de nöjda med sitt nuvarande arbete? _Vilka

egenskaper krävs för att klara av yrket enligt den du frågar?

::: #150 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Sveriges arbetsmarknad

_Med arbetsmarknad menas alla platser i ett samhälle där det utförs avlönat arbete. _På arbetsmarknaden möts de som vill ha ett arbete (arbetstagare) och personer som vill anställa (arbetsgivare). _Om en person driver ett eget företag utan några anställda är han/hon både arbetstagare och arbetsgivare.

_På arbetsmarknaden finns många
olika yrkesområden. I Sverige
arbetar många inom
tillverkningsindustrin, med handel,
med vård och omsorg eller med
utbildning.

=== _Bildbeskrivning =====

_Schematisk bild visar att

"_Arbetstagare" gör "_Arbete" till

"_Arbetsgivare" och

"_Arbetsgivare" betalar "_Lön"

till "_Arbetstagare".

=====

_Sveriges arbetsmarknad förändras

_År #1850 var _Sverige ett jordbruksland. _De flesta var bönder och odlade först och främst för att få mat till sig själva. _Idag arbetar färre än #100 #000 inom det svenska jordbruket.

_Sverige införde obligatorisk skolgång redan i mitten av #1800-talet. _Det innebar att utbildningsnivån, jämfört med många andra länder, var hög. _Den obligatoriska grundskolan ger alla en bra allmänbildning och nästan #150

alla går gymnasiet.

— Dessutom har det blivit alltmer vanligt att utbilda sig efter gymnasiet. — I Sverige har befolkningen en högre utbildning än på många andra håll i världen. — Det här innebär att den svenska arbetskraften är kunnig, vilket är bra både för de svenska företagen och för landets ekonomi. — Sverige kan därför fortsätta att vara ett rikt land.

_ Utbildningens betydelse i ett globaliserat samhälle

_ Industrin är fortfarande viktig för _Sveriges ekonomi som också utgörs av en stor tjänsteproduktion. _Om det inte skulle finnas utbildade människor i _Sverige skulle investeringarna minska, både gällande svenskt och utländskt kapital.

_Det finns drygt #14 #000 utländska företag i _Sverige med #670 #000 anställda. _Både de utländska och de svenskägda #150

företagen exporterar sina produkter ut på världsmarknaden. _Det innebär att arbetsmarknaden i _Sverige har behov av arbetskraft med goda språkkunskaper samt med kunskap om och förståelse för andra kulturer.

=== _Bildbeskrivning =====

_Schematisk bild med rubriken

"_Arbetsmarknadens uppdelning" och en _Sverigekarta i bakgrunden.

"_Befolkningen i _Sverige"

uppdelas i två delar:

a) _Ej arbetskraft -- _Yngre än

#15 år och äldre än #74 år och

b) _Arbetsför ålder --

#15--#74 år.

"_Arbetsför ålder -- #15--#74 år"

delas sedan i två delar:

a) _Arbetskraft och

b) _Ej arbetskraft --

(pensionärer, långtidssjuk,
studerande och hemarbetande).

"_Arbetskraft" delas sedan i två

delar:

a) _Sysselessatta och

b) _Arbetslösa.

"_Sysse l satta" del a s s i s t i n i två
del ar
a) _I arbete och
b) _Frånvarande (fö räl dral edi ghet,
semester, sj ukdom el l er andra
skäl).

=====

_Käl l a: ___SCB och _Ekonomi fakta

::: #151 ::::::::::::::::::::::::::::

_Arbetsmarknadens parter

_När i ndustri samhäl l et växte fram
under sl utet av #1800- tal et hade
arbetarna då l i ga vi l l kor med l åga
l öner, l ång arbetsti d och farl i g

arbetsmiljö. _För att förbättra sin
arbetssituation bildade arbetarna
fackföreningar. _När arbetarna gick
samman blev de starkare och kunde
ställa krav på arbetsgivarna. _Då
organiserade sig även arbetsgivarna.
_På så vis blev det två parter som
kunde mötas och förhandla.

_Löntagarorganisationer

_Den största organisationen för
löntagare är _Landsorganisationen
(__LO) som bildades #1898. __LO
organiserade arbetare och ställde
krav på åtta timmars arbete, åtta

timmar vila och åtta timmars
fritid. _Kraven innebar att __L0
önskade en arbetsvecka om #48
timmar, eftersom lördagen var en
vanlig arbetsdag.

_I dag består __L0 av #14 olika
fackförbund. _De största är __IF
_Metall, _Kommunal och _Handels.
_Totalt har __L0 #1,5 miljoner
medlemmar.

_Tjänstemännens
_Centralorganisation (__TCO) har
#14 olika fackförbund och har nästan
#1,4 miljoner medlemmar.

_Sveriges _Akademi kers

_Central organi sati ons (_Saco)

medl emmar har oftast en högre

utbi l dning. _Saco har cirka

#700 #000 medl emmar fördel at på

#23 stycken medl emsförbund.

_Löntagargarorgani sati oner

__LO_. __IF _Metal l , _Pappers,

_Byggnads, _Kommunal (enkl are
arbeten i nom kommunen),

_Handel s med fl era.

__TCO_. _Uni onen (tj änstemän i nom
i ndustri n), _Vi si on,

_Läraryförbundet,

_Pol i sförbundet med flera.

Saco. _Sveriges I äkarförbund,

_Lärarnas _Ri ksförbund,

_Sveriges _I ngenj örer med

fl era.

_Arbetsgi varorgani sati oner

_År #1902, fyra år efter bi l dandet
av __L0, bi l dades _Svenska

_Arbetsgi vareförening (__SAF).

_Den ombi l dades #2001 till _Svenskt

_Näri ngsli v.

_Sveriges _Kommuner och _Landsti ng
(__SKL) är en samarbetsorgani sati on
för l andets kommuner och

Landsting/regioner. _En viktig
uppgift för SKL är att förhandla
om löner och avtal för 900 000
anställda inom kommunerna och
Landstingen/regionerna.

_Arbetsgivarverket är en statlig
organisation som förhandlar om de
240 000 statsanställdas löner och
arbetsvillkor.

_Arbetsgivarorganisationer

Svenskt Näringsliv. _Inom

_Svenskt Näringsliv finns

nästan alla privata

arbetsgivarorganisationer,

t. ex. _Svensk _Handel ,

_Teknikarbetsgi varna, _Almega
(tjänsteföretag) med flera.

_Sveriges kommuner och
Landsting (SKL)_.

_Arbetsgi varorganisation för
alla kommuner och Landsting,
till exempel för _Skellefteå
kommun och _Landstinget i
_Kalmar län.

Arbetsgi varverket.

_Arbetsgi varorganisation för
alla statliga arbetsgi vare,
till exempel för _Länsstyrelsen

i _Upplands län,

_Rikspolisstyrelsen och

_Stockholms universitet.

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym nittion av tjugo o

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym nittion

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Lagar på arbetsmarknaden

(#152) #846

_Kollektivavtal (#153) #851

_Lön (#154) #856

_Entreprenörskap (#155) #863

_Ord och begrepp i kapitlet

(#156) #869

_Fler ord och begrepp (#156)

. #873

_Frågor till texten (#157)

. #877

_Ekonomiska resurser, makt och

inflytande (#158) #883

_Dispositioner i inkomst (#158)

. #885

_Makt och inflytande (#158)

. #886

_Jämlikhet, jämställdhet och

rättvisa (#159) #887

_Övning: _Ett rättvist och

jämlikt samhälle (#159) . #891

::: #152 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Lagar på arbetsmarknaden

_Sverige har flera lagar som gäller på arbetsmarknaden. _Fyra viktiga arbetsmarknads lagar beskrivs nedan.

_Medbestämmandelagen

_Medbestämmandelagen (___MBL) är från #1976. _Lagen innebär att arbetsgivaren måste förhandla med fackföreningarna på arbetsplatsen innan en "viktigare förändring" genomförs. _En sådan förändring kan till exempel innebära att delar av

personalen måste sluta sin
anställning. _Arbetsgivaren och
fackföreningarna måste inte vara
överens efter en förhandling.

_Arbetsgivaren bestämmer alltid
över sin verksamhet och har därmed
det sista ordet. _En arbetsgivare
som vill ha en god relation till sin
personal lyssnar dock till vad
fackföreningarna säger vid en
__MBL-förhandling.

_Semesterlagen

_Semesterlagen är från #1977. _Den
ger anställda rätt till #25 lediga
#152 #847

och betalda semesterdagar per år.

_Arbetsmiljölagen

_Arbetsmiljölagen är från #1977.

_Där finns beskrivet vad

arbetsgivaren måste göra för att

förhindra olyckor på arbetsplatsen.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Arbetsmiljön har förbättrats

mycket i _Sverige. _Mannen på

bilken arbetar utan hjälm, utan

handskar och med dålig lyftteknik.

_Bildbeskrivning

_En man med overall och keps

bygger upp en mur genom att stapla

stenblock på varandra. _Mannen
böjer sig framåt med raka ben när
han lägger dit stenblocken.

=====

_Lagen om anställningsskydd

_Lagen om anställningsskydd

(__LAS) är från #1982. __LAS

bestämmer hur en person kan bli
anställd och hur en anställning kan
avslutas.

_Både en arbetsgivare och en
arbetstagare kan avsluta en
anställning. _Det kallas uppsägning.

_Oavsett om arbetsgivaren säger upp

arbetstagaren eller om arbetstagaren säger upp sig själv gäller en uppsägningsfrist. Under uppsägningsfristen arbetar arbetstagaren kvar hos arbetsgivaren. Uppsägningsfristen varierar mellan en och sex månader beroende på hur länge arbetstagaren har arbetat hos arbetsgivaren.

Arbetsgivaren får bara säga upp personal av två anledningar, arbetsbrist och personliga skäl.

Personliga skäl är när en arbetstagare medvetet och flera gånger i rad gör fel som skadar

arbetsgivararen.

::: #153 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Kollektivavtal

_Avtal som reglerar

arbetsmarknaden kallas

kollektivavtal. _Avtalen bestäms i

förhandlingar mellan fackföreningar

och arbetsgivararen. _Kollektivavtalen

ger tydliga regler på arbetsplatsen.

_När avtalet är påskrivet av

arbetsgivararen och arbetstagarna kan

alla lägga kraften på att göra ett

bra jobb.

_Vem och vilka berörs?

_Kollektivavtalen gäller i hela landet och samma regler gäller överallt. _Ett kollektivavtal gäller alltid inom ett visst yrkesområde.

_Inom "handel och butiker" skriver till exempel arbetsgivar-

organisationen _Svensk _Handel (där bland annat _ICA och _Hemköp är medlemmar) kollektivavtal med

_Handelsanställdas fackförbund.

_Avtal et gäller oftast under en begränsad tid, exempelvis två år.

_Kollektivavtalen beskriver vilka

regler som företag och anställda måste följa. _Reglerna kan gälla arbetstider, löner för nyanställda och löneökningar under avtalsperioden. _I kollektivavtalen står också hur mycket pengar arbetsgivaren ska betala till pensioner, utbildning, extra semesterdagar, förkortning av arbetstid och extra försäkringar med mera. _En arbetsgivare som inte följer ett kollektivavtal gör sig skyldig till avtalsbrott, vilket kan leda till att tvisten måste lösas av

_Arbetsdomstolen.

_Kollektivavtal -- en kraftmätning

_I Sverige säger lagen att fackföreningar får strejka, det vill säga vägra att arbeta, om det inte finns ett kollektivavtal. _En strejk kan kosta mycket pengar och skapa problem för en arbetsgivare. _En strejk kan tvinga arbetsgivaren till ett kollektivavtal.

_Arbetsgivarna har också ett "vapen" när det inte finns något kollektivavtal. _Det kallas "lockout" och innebär att ett

företag låser dörren och stänger ute de anställda. _Arbetstagarna får ingen lön under tiden lockouten pågår. _När fackföreningarna får ett sådant motstånd kan de också tvingas att skriva på avtal som de inte riktigt tycker om.

=== _Bildbeskrivning =====

_Tecknad bild på en man med hög svart hatt som sitter vid ett bord med ett papper framför sig. _På papperet står det __KRAV. _På andra sidan av bordet finns fyra arbetare.

=====

::: #154 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Lön

_På arbetsmarknaden köps och säljs arbete. _Priset på arbetet är lönen.

_Till viss del är det utbud och efterfrågan som styr priset på

arbete. _När ett företag har svårt att hitta personal med rätt utbildning och erfarenhet stiger ofta lönen. _När många arbetstagare söker samma arbete kan de däremot inte räkna med att lönen ska stiga. _Det liknar hur priset sätts på kaffe eller bensin.

_Avtal på arbetsmarknaden

_Behovet av arbete är ofta mindre än antalet människor som vill arbeta. _Det skulle ge låga löner om enbart marknaden skulle styra.

_Sverige har dock starka

fackföreningar som sluter

kollektivavtal med arbetsgivarna för

att löntagarna ska få rimliga löner.

_Löneskillnad på grund av yrke

_Personer som har en hög lön har ofta hög utbildning, personansvar, ekonomiskt ansvar och/eller utvecklingsansvar.

_Telefonförsäljare, lokalvårdare, affärsbiträden, undersköterskor och barnskötare har däremot oftast en låg lön.

_Löneskillnad på grund av kön

_Kvinnorna i _Sverige tjänar i

genomsnitt #14 % mindre än de svenska männen gör. _Den enskilt största förklaringen är att många kvinnor arbetar inom låglöneyrken.

_Många kvinnor arbetar inom vård och omsorg där det finns många yrkesgrupper, till exempel vårdbiträden som har låga löner.

_En del av löneskillnaden går även att förklara med att kvinnor oftare än män arbetar deltid. _När alla faktorer som förklarar löneskillnaderna mellan könen har tagits bort, bland annat

låg löneyrken och deltidssarbete,
skiljer det drygt 4 %.

Det finns olika förklaringar till
löneskillnaden, varav en del är
mycket kontroversiella.

– Kvinnor väljer arbeten med låg
lön.

– Samhället accepterar att
kvinnodominerade yrken har låg
lön.

– Kvinnor har svårare att få en
rättvis lön eftersom det
fortfarande finns många män i
beslutsfattande positioner och de

gynnar män vid anställning och lönesättning.

é _Arbetsgivaren förväntar sig högre närvaro av en man eftersom en kvinna kan vara hemma i flera år med barn.

é _Kvinnor missar fortbildning och karriär när de tar större ansvar för hem och familj.

=== _Bilddeskrivning =====

_En tidslinje med rubriken

"_Genomsnittlig tid för olika

aktiviteter -- _Alla veckodagar --

#20--#84 år". _Tidslinjen visar

tid fördelad mellan "_Kvinnor
#2010/#11" och "_Män #2010/#11".

_Tiden är uppdelad i fyra delar
som visar att: män har högre del
"betalt arbete", kvinnor högre del
"obetalt arbete", kvinnor högre
del "personliga behov" och män
högre del "fritid".

=====

_Källa: _Tidsanvändnings-
undersökningen, ___SCB

_Entreprenörskap

_En entreprenör är en nyfiken person som har bra självförtroende och som har många idéer som han/hon vill och kan genomföra.

_Entreprenörskap är att ta initiativ och hitta lösningar på olika utmaningar som dyker upp på jobbet, i skolan eller hemma. _När ekonomiska skuter brukar en entreprenör vara någon som startar och framgångsrikt driver ett företag.

_Företagande

_Många människor tycker att det är meningsfullt och roligt att driva ett eget företag. _De känner ett behov av frihet och kreativitet som ett arbete som anställd kanske inte kan ge. _Sveriges samhällsekonomi behöver sådana personer eftersom företagen bidrar till att utveckla samhällsekonomi n.

_Det krävs ett stort engagemang, en god ekonomi och inte minst mod och självförtroende för att bli en bra företagare.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Ingar _Kamprad (#1926--#2018)

har utsetts till _Sveriges främste
entreprenör. _Bilderna visar när

_IKEA invigdes i _Haparanda.

_IKEA började som ett

enmansföretag på #1940-talet.

_Bildbeskrivning

_En stor folksamling utanför en
byggnad med entré. _Vid sidan om
entrén finns en avskild plats där
det står fotografier och en man som
sågar i en stock.

=====

_Entreprenörskap i en global värld

_Konkurrensen ökar i en alltmer globaliserad värld. _För att

_Sverige ska kunna behålla sitt välstånd måste människor, politiker och företag vara kreativa och förverkliga nya idéer. _Annars kommer det antagligen finnas någon annan som producerar nya varor och tjänster snabbare, bättre och billigare.

_För att kunna konkurrera måste

_Sverige locka till sig investerare,

både svenska och utländska. _Sverige
#155 #866

har många fördelar jämfört med andra länder, till exempel
é väl utbildad arbetskraft,
é stor andel kvinnor som arbetar,
é ett väl fungerande samhälle och
é råvarutigångar.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Ett bra exempel på
entreprenörskap är _Martina och
_Emma. _De lärde känna varandra
under gymnasietiden. _De
förverkligade sin idé och startade
ett företag som ordnar event och
gör reklam.

_Bi l dbeskri vni ng

_Två gl ada tj ej er står i nti l l
varandra. _En av tj ej erna har l agt
si n arm om den andra.

=====

_Ord och begrepp i kapi t l e t

Arbetsgi vare. _En person som har
anstäl l da och betal ar ut l ön.

Arbetsgi varorgani sati oner.

_Organi sati oner som organi serar
arbetsgi varna.

Arbetsmarknad. _Där avl önat arbete
utförs.

Arbetsmarknadens parter.

_Arbetstagare och arbetsgi vare på
arbetsmarknaden.

Arbetsmarknads l agar. _Lagar som
regl erar arbetsmarknaden, t. ex.

lagen om anställningskydd,
Arbetsmiljölagen och
medbestämmandelagen.

Arbetsstagare. En person som är
anställd och får lön.

Entreprenör. En nyfiken person
som har bra självförtroende, tar
initiativ och genomför idéer.

Grundskola. Alla barn och
ungdomar som är bosatta i Sverige
måste gå i grundskolan, den är
obligatorisk.

Kollektivavtal. Avtal som
reglerar arbetsmarknaden.

Lockout. _Arbetsgi varen stänger
ute arbetarna från arbetspl atsen.

_Ingen lön betalas ut.

Lön. _Priset på arbete.

Löneski l l nad. _Oli ka lön som kan
bero på att de anstäl l da har oli ka
utbi l dni ng och ansvarsområden. _En
del av löneski l l naderna beror på
kön.

Löntagarorgani sati oner.

_Fackförening ar som organi serar
l öntagare.

_Orsaker till oli ka yrkesval _.

_Ungdomars val av

gymnasi utbildning påverkas av
kön, föräldrarnas utbildning
och om föräldrarna är svenskar med
utländsk eller svensk bakgrund.

Strejk. _Arbetsvägran_. _Ingen lön
betalas ut.

Utbildning och globalisering.

_Arbetsmarknaden i Sverige

behöver en välutbildad arbetskraft
med goda språkkunskaper samt med
kunskap om och förståelse för
andra kulturer.

_Fler ord och begrepp

Allmän visstidsanställning. _En

tidsbegränsad anställning under

högst #24 månader under en

femårsperiod. _Kallades tidigare

för projektanställning.

Anställningsform. _Hur man är

anställd (tillsvidare, vikariat,

allmän visstidsanställning,

säsongsanställning eller

provanställning).

Arbetsrätt. _Lagstiftning som

reglerar förhållandet mellan

arbetsgivare och arbetstagare.

Bemanningsföretag. _Ett företag som hyr ut arbetskraft till andra företag.

Bransch. _Ett samlingsnamn för företag med liknande verksamhet och/eller ett yrkesområde inom näringslivet.

Globalt samhälle. _Påverkan, utbytet och beroendet som globaliseringen ger med ökade kontakter mellan människor, företag och politiker i hela världen.

Provanställning. _En person

anställd på prov. _Anställningen
får som längst vara sex månader.

Skolplikt. _Barn i vissa åldrar
måste enligt lag gå i grundskolan.

Säsongsanställning.

_Anställningsform där arbete
endast utförs under vissa
årstider, t. ex. snöskottning,
bärplockning och turistverksamhet.

Tillsvidareanställning. _Kallas
även fast anställning. _En
anställning som inte är
tidsbegränsad. _Gäller tills någon
part säger upp anställningen.

Vi kari at. _En tidsbegränsad
anställning. _En vikarie ersätter
någon på arbetsplatsen, t. ex.
någon som är föräldraledig, har
semester eller är sjuk.

_Frågor till texten

#1. _Vad är högre utbildning?

(s. #148)

#2. _Vad finns det för

utbildningsvägar för personer som

inte går gymnasiet efter

grundskolan?

#3. _Vilka skillnader finns det

melan pojkars och flickors val av

utbildning? (s. #149)

#4. _Vad är en arbetsmarknad?

(s. #150)

#5. _Vad är en arbetstagare?

- #6. _Vad är en arbetsgi vare?
- #7. _Ge exempel på yrkesområden där många svenskar arbetar.
- #8. _Varför är det viktigt att det finns väl utbildade i _Sverige (och även i andra länder)?
- #9. _Varför utbildades fackföreningar?
(s. #151)
- #10. _Namnge några stora fackföreningar och arbetsgi varorganisationer.
- #11. _Välj två lagar som finns på arbetsmarknaden och beskriv vad de innebär. (s. #152)

#12. _Vad är ett kollektivavtal?

(s. #153)

#13. _Vilka är det som förhandlar fram ett kollektivavtal?

#14. _För vem gäller

kollektivavtalen?

#15. _Vad är en strejk?

#16. _Vad är en lockout?

#17. _Vilka ansvarsområden på en arbetsplats kan ge hög lön?

(s. #154)

#18. _Ange tre förklaringar till varför kvinnor har lägre inkomst än män.

#19. _Vad är en entreprenör?

(s. #155)

#20. _Varför är entreprenörskap
viktigt i en globaliserad värld?

_Frågor att diskutera

#21. _Vilka är mest studiemotiverade
i skolan, pojkar eller flickor?

_Om det är någon skillnad, vad
beror den på?

#22. _Tycker du att mönstret hur
pojkar och flickor väljer program
till gymnasiet ska förändras? _Om
ja, hur ska förändringen
genomföras?

#23. _Tycker du att det ska vara en jämn könsfördelning av studenter på högskolor/universitet? _Om ja, hur ska förändringen genomföras?

#24. _Är det bra med kollektivavtal?

_Vad skulle hända om det inte fanns några? _Vad skulle hända om fackföreningarna fick mer makt? _Mindre makt?

#25. _Alla som arbetar är inte medlemmar i en fackförening.

_Vilka för- och nackdelar finns det med ett medlemskap?

#26. _Vad kan göras för att minska

I önski I I naderna mel I an män och
kvi nnor?

#27. _Män ägnar mer sammanl agd ti d
ti I I betal t och obetal t arbete.
_Är det något som behöver
förändras för att öka
j ämstäl I dheten?

::: #158 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Ekonomiska resurser, makt och

infl ytande

::: ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Ekonomiska resurser påverkar var
och hur vi bor.

_Bildbeskrivning

_En stor gul villa. _Det är
vinter och snö och solen lyser.

=====

_I en del samhällen är det stora
skillnader på människors ekonomiska
resurser (tillgång till pengar),
makt och infl ytande. _I en del

samhället är det mindre skillnader.

_Vad är rättvist när det gäller fördelning av ekonomiska resurser, makt och inflytande? _Uppstår skillnaderna på grund av arbete, etnicitet och/eller kön? _Är stora skillnader förenliga med ett hållbart samhälle?

_Det finns många olika svar på frågorna. _Hur frågorna besvaras beror bland annat på våra värderingar och i vilken livssituation vi befinner oss i.

_Di sponi bel i nkomst

_När männi skors ekonomi ska resurser jämförs är det främst hushållens ekonomi som studeras.

_Ofra jämförs hushållens di sponi bla i nkomst. _Med di sponi bel i nkomst menas hushållens i nkomster från arbete (lön), kapital (ränta från sparande), bidrag (till exempel barnbidrag) och social försäkringar (till exempel sjukpennning). _Från i nkomsterna dras skatten bort.

| _Di sponi bel i nkomst = _Lön +
+ _Ränta + _Bi drag +
+ _Soci al försäkrin gar - _Skatt

_Makt och i nfl ytande

_Makt kan ses som möj l i gheter att påverka någon el l er en händel se i en viss önskad ri ktni ng. _För att utöva makt kan exempel vi s bel öni ngar el l er bestraffni ngar användas. _Ofra förkni ppas mi l i tär, pol i s och kända pol i ti ker som grupper med mycket makt.

_Med makt menas i bl and också en i ndi vi ds möj l i ghet att påverka si n

egen livssituation, både nu och i
framtiden. _Då innebär makt att ha
stort inflytande på det som är
viktigt för just den personen.

::: #159 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Jämlikhet, jämställdhet och
rättvisa

_Jämlikhet, jämställdhet och
rättvisa är begrepp som ofta används
när fördelningen av ekonomiska
resurser diskuteras.

_Jämlikhet och jämställdhet

_Jämlikhet handlar om alla
människors lika rättigheter, lika

skyldigheter och lika möjligheter.

_Jämställdhet är när det råder jämlikhet mellan könen. _Ingen ska behandlas sämre på grund av könstillhörighet. _En del hävdar att ett könsneutralt (inga särskilda regler eller krav för olika kön) samhälle är det mest jämställda. _I Sverige ska det enligt lag råda jämställdhet. _Kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter. _I verkligheten ser det dock annorlunda ut.

_Rättvi sa

_Rättvi sa är ett annat begrepp som ofta används när fördel ni ng av ekonomi ska resurser och möj l i gheter att kunna påverka di skutteras.

_Forskare och pol i ti ker är oense om vad som ska ses som rättvi st. _Samma sak gäl l er också oss "vanl i ga" medborgare. _När vi säger att något är orättvi st utgår vi ofta från oss sj äl va. _Det i nnebär att det du uppl ever som rättvi st kan vara något som är ti l l di n egen fördel , men samti di gt ti l l någon annans nackdel .

#159

#889

_Det är svårt att fördela något rättvist eftersom vi har olika uppfattningar om vad rättvisa är.

_Är det exempelvis orättvist att inte alla barn har ett eget rum?

_Ska rättvisa kopplas till hur mycket var och en har ansträngt sig och jobbat? _Ska rättvisa kopplas

till vilka behov varje individ har?

_Är rättvisa att alla får exakt lika mycket?

_Övning: _Ett rättvist och jämlikt
samhälle

_Vad är ett jämlikt och rättvist
samhälle?

a) _Att alla äger lika mycket.

b) _Att alla bemöts med respekt och
att alla kan vara med och påverka.

_Det handlar inte bara om hur
mycket pengar varje individ har.

c) _Att alla känner sig trygga och
inte behöver oroa sig för att
pengarna ska räcka.

d) _Att vi betalar höga skatter. _De
som har mycket pengar har råd och
#159 #891

ska betala mycket skatt för att hjälpa dem som inte har något arbete.

e) _Att de som har mycket pengar hjälper dem som inte har mycket pengar. _Det ska dock vara frivilligt att betala hög skatt. _Ingen ska tvingas till det.

f) _Att det lönar sig att arbeta hårt och att alla kan spara och bestämma över sitt liv. _En person som inte jobbar hårt får mindre pengar. _Personer som vill ha mer pengar anstränger sig för att

tj äna mer pengar.

_De o l i ka svaren vi sar att det fi nns o l i ka syn på vad som är jäml i kt och rättvi st. _Al l a svaren kan di skuterar och probl emati seras.

_Vi l ka svar hål l er du med om?

_Vi l ka för- och nackdel ar kan du se med de o l i ka svaren? _Kan du med en meni ng säga vad ett rättvi st samhäl l e är? _Vad ett jäml i kt samhäl l e är? _Tycker du att det svenska samhäl l et är rättvi st? _Tycker du att det är jäml i kt?

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym tjugo av tjugoni o

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym tjugo

_Siffran inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Hushållens ekonomi --

hushållstyp och

sysselsättning (#160) ... #894

_Hushållens ekonomi --

etnicitet och kön (#161)

..... #899

_Pengar och kunskap (#162)

..... #906

_Hållbart samhälle (#163) . #911

_Ord och begrepp i kapitlet

(#164) #918

_I

_Fler ord och begrepp (#164)

..... #919

_Frågor till texten (#164)

..... #921

_Digitaliseringens betydelse

(#165) #925

_För- och nackdelar (#165)

..... #926

_Digitaliseringens påverkan

på arbetsmarknaden (#165)

..... #927

_Digitaliseringens påverkan

på infrastrukturen (#165)

..... #929

_li

_Ord och begrepp i kapi t l e t	
(#166)	#935
_Fl er ord och begrepp (#166)	
.	#935
_Frågor till texten (#166)	
.	#937
_Besl utsfattande och pol i t i ska	
i déer (#167)	#938

::: #160 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Hushållens ekonomi -- hushållstyp
och sysselsättning

_När hushållens ekonomi studeras
kan till exempel följande
undersökas.

é _Disponibel inkomst, det vill säga
hur mycket pengar respektive
hushåll har att spendera varje år.

é _Medianinkomsten, det vill säga
den inkomst som ligger i mitten,
för alla hushåll i _Sverige
jämförs. _Ett hushåll har låg
inkomst om det har mindre än #60 %

av medianinkomsten och hög inkomst
om hushållet har mer än #200 %.

__SCB sköter statistiken

_Statistiska _Centralbyrån (__SCB)
är en myndighet som samlar in
information om _Sverige. __SCB
undersöker till exempel hur många
barn och vuxna det finns i varje
hushåll samt vilken sysselsättning
de vuxna har. _Med sysselsättning
menas vari från hushållet får sin
inkomst.

_Hushållstyp

_Hushållens storlek och sammansättning påverkar hur mycket pengar hushållet har och behöver. _I ett hushåll där två vuxna arbetar får hushållet naturligtvis in mer pengar än om det endast är en person i hushållet som har inkomst.

_När två personer delar på kostnaderna för bil, hemförsäkring och ny tvättmaskin blir det mer pengar över. _Å andra sidan behövs kanske en större bostad om det är många i hushållet.

#160

#896

_Sysse l sättni ng

_Ekonomi n påverkas av vilken
sysse l sättni ng de vuxna i hushå l l et
har. _Det är stor ski l l nad på ett
hushå l l med personer som studerar
och ett där personerna yrkesarbetar
och får lön för ett arbete.

_Yrkesarbete kal l as även lönearbete
el l er förvä rvsarbete. __SCB del ar i n
de vuxna i två stora grupper -- de
som förvä rvsarbetar och de som i nte
förvä rvsarbetar.

_Hushå l l i vilka i ngen
förvä rvsarbetar del as i n i sex
#160

#897

mindre grupper (studerande,
arbetslösa, sjuka, pensionärer,
föräldralösa och övriga ej
förvärvsarbetande). _Här räknas
studielån, bidrag, pension,
sjukpennin eller
arbetslöshetsförsäkring som inkomst.

_Bland de studerande eller
föräldralösa är det många som
tjänar mindre än #60 % av
medelinkomsten, men det gör de ofta
under en kortare tid av sitt liv.

_För många hushåll med sjuka eller
arbetslösa kan det röra sig om en

I ängre period.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Har familjen råd med att jag åker på en språkresa med kompisarna?

_Bildbeskrivning

_En grupp bild på några ungdomar.

_I bakgrunden ser man vatten och en storstad.

=====

::: #161 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Hushållens ekonomi -- etnicitet och kön

_Hushållens ekonomi visar tydliga samband med etnicitet och kön.

_Ursprung

_Det finns statistiska skillnader i inkomst beroende på om personen är född i _Sverige eller i ett annat land. _Omkring #10 % av de som är födda i _Sverige har en disponibel inkomst som är mindre än #60 % av medianinkomsten. _För dem som är födda utomlands är andelen #28 %.

_Ett annat samband är vilket land personen är född i och hur länge personen har bott i _Sverige. _Ju längre bort från _Sverige

födelselandet ligger och ju kortare

tid personen har bott i Sverige,
desto lägre inkomst har personen.

Det finns flera förklaringar till
det här. De nordiska ländernas
utbildningar och språk (bortsett
från finska språket) är lika. Det
gör det lättare för en person från
Norden att komma in på den svenska
arbetsmarknaden.

De europeiska universiteten
samarbetar för att det ska vara
lättare att använda sin utbildning i
hela Europa. För många
högutbildade från utomeuropeiska

länder är det svårt att få sin utbildning godkänd. _Det tar ofta lång tid att komplettera utbildningen.

_Kön

_I Sverige arbetar omkring #30 % av kvinnorna och #10 % av männen deltid. _Det är en förklaring till att män har högre inkomst än kvinnor i statistiken. _Om alla faktorer räknas bort, till exempel att kvinnor oftare har anställning i låglöneyrken och arbetar deltid, har kvinnorna #95,7 % av männens lön

trots att de utför samma arbete.

_I _Sverige förvärvsarbetar i dag
#80 % av kvinnorna. _Inom __EU

förvärvsarbetar i genomsnitt #66 %.

_Hushåll med låg inkomst i _Sverige

_Alla hushåll kan tillfälligt
hamna i en situation med försämrad
inkomst, till exempel vid
arbetslöshet. _Om inkomsten är låg
under några månader kanske det inte
upplevs som problematiskt, men om
inkomsten fortsätter att vara låg
under flera år blir det värre.

_De hushåll som har svårast att

uppnå ekonomisk trygghet är de som består av ensamstående utländsfödda kvinnor med barn. _Kvinnorna arbetar ofta i låglöneyrken och saknar av olika skäl ett socialt nätverk som kan hjälpa till med stöd såsom barnpassning vid sjukdom med mera. _Dessa kvinnor får det också sämre ekonomiskt som pensionärer. _Pensionens storlek beror till stor del på den totala lönen en person har tjänat under hela sitt liv. _Även möjligheterna att spara är små för den här gruppen.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Svensk hemmafru på #1940-talet.

_På den tiden förvärvsarbetade nästan alla ogifta kvinnor, men endast en liten del av de gifta kvinnorna.

_Bildbeskrivning

_En svartvit gammal bild på en mamma och tre barn. _Ett av barnen sitter i en barnvagn.

=====

_Pengar och kunskap

_En nödvändig förutsättning för
makt och inflytande är goda
ekonomiska resurser.

_Pengar ger frihet

_Att inte ha pengar kan leda till
en känsla av maktlöshet. _All energi
går åt till att få pengarna att
räcka. _När de inte räcker till
barnens kläder eller till skolresan
kan det skapa oro, stress och
irritation. _Många av barnens
aktiviteter kostar pengar eller

kräver att föräldrarna har bil och kan skjutsa. _Det utestänger en del barn och ungdomar från möjligheten att delta.

_Den ekonomiska situationen är viktig för den enskilda människans makt över sitt liv. _En regelbunden inkomst som räcker både till utgifterna och till sparande ger trygghet och frihet. _Det ger fler valmöjligheter och därmed makt att kunna påverka sitt liv, till exempel att kunna välja boende i det område som en person gärna vill leva i.

_Det är dock inte bara ekonomiska resurser som påverkar hur mycket makt och inflytande en person har.

_Många säger även att kunskap är makt.

_Kunskap är makt

_I Sverige kan studenter få studielån för att studera på högskola/universitet. _Det innebär att en ung vuxen inte är beroende av föräldrarnas ekonomiska situation för att kunna läsa vidare.

_Föräldrar som själva har en längre utbildning har ofta en

positiv syn på utbildning. _Det påverkar betygen i en positiv riktning, vilket gör det lättare att komma in på de mest eftertraktade utbildningarna på universiteten.

_Kunskap är mer än ämneskunskaper.

_Att kunna uttrycka sig och prata med olika människor är viktigt.

_Social kompetens (förmåga att samspela med andra personer) är också viktig kunskap.

_Att vara utåtriktad och skapa sociala nätverk ger trygghet och inflytande. _En person med ett

utvecklat språk och en hög social kompetens har större möjligheter att påverka sin framtid.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_En utbildning på högskola/universitet är en investering för framtiden.

_Bildbeskrivning

_Två glada tjejer i vita rockar sitter vid ett bord med anteckningar framför sig.

=====

::: #163 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Hållbart samhälle

_I ett hållbart samhälle upplever
människorna att de kan påverka, ta
ansvar, känna delaktighet och att
deras åsikter räknas. _Vissa
ekonomer hävdar att ett sådant
samhälle leder till kreativitet och
uppfinningsrikedom, vilket alla
tjänar på.

_Ett hållbart samhälle hänger i hop
med det som kallas hållbar
utveckling. _Båda begreppen
beskriver en pågående process för

att världen ska utvecklas till något bättre. _För att lyckas med det krävs mycket arbete, kompromisser och en vilja hos alla till förändring.

_Internationell utblick

_I många länder ökar de ekonomiska klyftorna. _Det har lett till stora, oftast fredliga, protester i många länder under #2010-talet.

_Vågen av protester som uppstod i delar av arabvärlden under #2011 har sina rötter i en händelse i

_Tunisien året innan.

_Grönsakshandlaren _Mohammed

_Bouazizi tände eld på sig själv som
en protest mot de dåliga

levnadsvillkoren som han tvingades

leva under. _Det sägs ha varit

starten på den arabiska våren.

_I _Frankrike uppstod #2018 en
proteströrelse som kallas de gula

västarna. _De protesterar mot den

ekonomiska politiken. _Många av

deltagarna lever på minimilöneler

är arbetslösa. _Ett flertal kommer

från landsbygden.

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_De gul a västarna protesterar i

_Pari s.

_Bi l dbeskri vni ng

_En stor fol ksaml i ng runt

_Ei ffel tornet. _Många männi skor

bär gul a västar och några har

pl akat.

=====

_Mi ssnöj esparti er

_Maktlöshet och ökade klyftor i

samhäl l et kan öppna vägen för

pol i ti ska mi ssnöj esparti er. _De kan

exempel vi s vara fi entl i ga mot vi ssa

grupper i samhället och anklaga personer som kommer från andra länder att vara kriminella och leva på bidrag. _Ett vi -och-dom-samhälle är inte förenligt med ett hållbart samhälle.

_Möjliga lösningar

_Det är viktigt att skillnaderna i ekonomiska resurser, makt och inflytande minskas för att uppnå ett hållbart samhälle. _En möjlighet är att få fler människor i arbete eller att omfördela ekonomiska resurser med höjda skatter och ökade bidrag.

_En annan lösning är positiv särbehandling, det vill säga att de grupper som är underrepresenterade får företräde till utbildningar och arbete. _Det ger exempelvis personer med utländsk bakgrund, som inte har ett så stort kontaktnät, större möjligheter att komma in på arbetsmarknaden.

_Andra förslag handlar om att allmänt öka medborgarnas inflytande. _Ett exempel är att få människor att vara mer delaktiga i beslut genom att ungdomsgrupper regelbundet möter

pol i ti ker.

#163

#917

::: #164 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Ord och begrepp i kapitlet

Disponibel inkomst. _Lön + ränta +
+ bidrag + social försäkringar -
- skatt.

Förvärvsarbete. _Yrkesarbete.

_Lönearbete.

Jämlikhet. _Människors lika

rättigheter, lika skyldigheter och
lika möjligheter.

Jämställdhet. _Jämlikhet mellan
könen.

Makt. _Möjligheter att påverka

någon eller en händelse i en viss

önskad riktning.

Sjukpennning. _Del av

sjukförsäkringen. _Utbetalas till

sjukskrivna.

Social kompetens. _Förmåga att

samspela med andra personer.

_Fler ord och begrepp

Feminism. _Ideologier och rörelser

som arbetar för att förändra

strukturer i samhället som leder

till ojämlikhet baserad på kön.

Medborgerliga rättigheter.

_Rättigheter som ett lands lagar

garanterar alla landets

medborgare.

Väl bärjad. _En person som har gott
om pengar.

_Frågor till texten

#1. _Vad är disponibel inkomst?

(s. #158)

#2. _Vad är makt?

#3. _Vad är jämlikhet? (s. #159)

#4. _Vad är jämställdhet?

#4. _Vad är medianinkomst? (s. #160)

#5. _Ange en synonym till

förvärvsarbete.

#6. _Vad kan de inkomstskillnader

bero på som finns mellan personer

som är födda i _Sverige respektive

personer som är födda utomlands?

(s. #161)

#164

#921

#7. _Hur stor är den "oförklarade"
inkomstskillnaden mellan kvinnor
och män?

#8. _På vilket sätt ger pengar mer
makt? (s. #162)

#9. _På vilket sätt ger kunskap mer
makt?

#10. _Ge några förslag på hur
samhället ska kunna bli mer
hållbara. (s. #163)

_Frågor att diskutera

#11. _Vem/vilka har makt i din
närhet? _Vad är det för makt de
har? _Varför har de makt?

#12. _Diskutera likheter och skillnader mellan begreppen jämlikhet, jämställdhet och rättvisa.

#13. _Anser du att det svenska samhället är jämställt? _Fundera på hur det är i skolan, hemma och i föreningar som du är medlem i. _Ge några exempel.

#14. _På vilket sätt är det svenska samhället hållbart? _På vilket sätt är det inte hållbart?

#15. _Städer blir mer och mer uppdelade efter hushållens

ekonomi , utbildningsnivå och
etnicitet. _Vilka fördelar och
nackdelar finns det med
segregerade städer?

::: #165 ::

_Di gi tal i seri ngens betydel se

:::~::~::

_Från börj an betydde di gi tal i seri ng

att omvandl a i nformati on (Ijud,

texter och bi lder) ti l l si ffror.

_I dag betyder di gi tal i seri ng även

att i nföra __IT (i nformati ons-

teknol ogi) i samhäl l et. _Regeri ngen

beskri ver i __-__För ett håll bart

di gi tal i serat _Sveri ge -- en

di gi tal i seri ngsstrategi ; från #2017

att "_Sveri ge ska vara bäst i

vär l den på att använda

di gi tal i seri ngens möj l i gheter". _Det

#165

#925

är anledningen till att elever i
grundskolan ska lära sig
programmering från höstterminen
#2018.

_För- och nackdelar

_Digitaliseringen av samhället har
öppnat upp för många möjligheter
till kommunikation och
effektivisering.

_Den digitala tekniken har
samtidigt gjort samhället sårbart.

_Datavirus och hackerattacker
riskerar att slå ut viktiga
samhällsfunktioner. _Ytterligare en

nackdel är att alla medborgare inte har kunskap, ekonomi och/eller vilja att använda internet.

_Digitaliseringens påverkan på arbetsmarknaden

_Arbetsmarknaden har påverkats av digitalisering. _Många arbetar med datorer vilket ställer krav på kunskaper inom IT.

_Digitalisering medför att många människor kan arbeta hemifrån. _Fler kan på så vis ha ett arbete som ligger längre bort från bostadsorten. _Företag kan också

välja att köpa in IT-tjänster till en lägre kostnad från andra länder, till exempel Indien.

I inom industrin finns digitalt styrda maskiner (industrirobotar).

Det ställer högre krav på utbildning och kompetens hos de anställda.

Stora företag använder datoriserade system för att se vad som finns i lager och de kan därför på ett effektivt sätt planera produktionen efter hur mycket konsumenterna vill köpa.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Industrirobotar i _Storbritannien
tillverkar bilar.

_Bildbeskrivning

_Bilkarosser på löpande band i
en industri lokal där robotarmar
monterar olika delar på
bilkarosserna.

=====

_Digitaliseringens påverkan på
infrastrukturen

_Infrastruktur är allt som skapar
förutsättningar för att ett samhälle
ska fungera, till exempel vägar,

energi försörjning, banker, sjukhus och IT.

__Ett fordon innehåller idag en stor mängd elektronik som styrs av datorer. __Bilar och lastbilar har exempelvis flera olika system för att öka trafiksäkerheten.

__Ett annat område att utveckla är självkörande bilar. __Via en kamera kan en dator i bilen känna av vägen, andra bilar, gångtrafikanter och cyklister.

__Digitala system används också för att övervaka trafiken via kameror

för att bland annat få kontroll

::: #166 ::::::::::::::::::::::::::::::

över trafikeläget och anpassa
hastigheten för bilister. _Även
företag använder digitala system för
att se var taxibilar och
varutransporter av olika slag
befinner sig och för att bestämma
vart de ska åka.

_Vi kan utföra allt fler av våra
personliga bankärenden på nätet.

_Många bankkontor är numera
kontantlösa och det svenska
samhället utvecklas till att

männi skor i all t högre grad använder
elektroniska betalningsmedel såsom
betalkort och _Swish.

_Den elektroniska valutan bitcoin
är en gränsöverskridande valuta. _En
fara är att den används för olagliga
betalningar utanför myndigheternas
kontroll.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Försök med självkörande buss i

_Berlin, _Tyskland.

_Bildbeskrivning

_Ett fordon -- minibus -- på en
gata med höga hus.

=====

_Förändrade attityder och
värderingar

_Digitaliseringens inverkan på
samhällets utvecklingen har bidragit
till förändrade attityder och
värderingar. _Människors sociala
vanor har påverkats genom

di gital i seringen. _Männi skor kan
hålla kontakt och utbyta information
via exempelvis _Facebook,
_Instagram, _Snapchat och
_Flashback.

_Det finns också männi skor som
begränsar eller helt väljer bort
sociala medier. _Att fysiskt träffa
andra männi skor och göra saker
tillsammans kan upplevas som ett mer
kvalitativt sätt att umgås. _Det ena
alternativet utesluter dock inte det
andra.

_Ord och begrepp i kapitlet

Digitalisering. _Att införa IT i
samhället.

Infrastruktur. _Förutsättningarna
för att skapa ett fungerande
samhälle.

IT. _Informatiksteknologi.

_Fler ord och begrepp

Ekonomisk infrastruktur. _Till
exempel transporter, energi och
kommunikation.

Hård infrastruktur. _Till exempel
järnvägar, vägar, och system för
telefoni.

Mjuk infrastruktur. _Till exempel
rättsväsende, datorprogram,
informella regler, banker och
tillit till samhället.

Social infrastruktur. _Till
exempel sjukhus, skolor och
idrottsanläggningar.

_Frågor till texten

#1. _Vad är digitalisering?

(s. #165--#166)

#2. _Vilka möjligheter och fördelar finns det med digitaliseringen?

_Frågor att diskutera

#3. _Vad finns det för för- och nackdelar med att umgås med andra på sociala medier?

#4. _Vad betyder begreppet digital klyfta? _Finns det några problem med en digital klyfta i samhället?

::: #167 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Beslutsfattande och politiska idéer
::

=== _Bildbeskrivning =====

_På en bergstopp står statyer av
en man och en pojke. _Mannen
håller pojken på axeln och pekar
ut över ett bergigt landskap.

=====

_Demokrati är det styrelseskick som
ger medborgarna störst möjlighet att
påverka sin framtid. _I _Sverige kan
vi påverka genom att rösta i
kommunalval, landstingsval,

riksdagsval och val till EU-parlamentet. I bland kan vi även folkomrösta. Det går också att påverka genom att prata direkt med politiker eller skapa opinion på internet eller i dagstidningar.

Den här delen av boken handlar om kunskapsområdet "Beslutsfattande och politiska idéer".

Centralt innehåll

Politiska ideologier och hur skilljelinjerna i det svenska partiväsendet har utvecklats.

Sveriges politiska system med

_Europeiska unionen, riksdag,
regering, landsting och kommuner.

_Var olika beslut fattas och hur
de påverkar individer, grupper och
samhället i stort. _Sveriges
grundlagar.

é _Några olika stats- och
styrelseskick i världen.

é _Aktuella samhällsfrågor,
hotbilder och konflikter i

_Sverige och världen. ___FN:s syfte
och huvudsakliga uppdrag, andra
former av internationell

konflikt hantering och folkrätten i

väpnade konflikter.

é _Europeiskt och nordiskt
samarbete, dess bakgrund och
innehåll.

é _Individers och gruppers
möjligheter att påverka beslut och
samhälsutveckling samt hur man
inom ramen för den demokratiska
processen kan påverka beslut.

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym tjugoett av tjugoni o

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym tjugoett

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Politiska ideologier (#168)

..... #942

_Liberalismen (#169) #945

_Konservatismen (#170) #952

_Marxismen (#171) #958

_Fascismen (#172) #964

_Partier med liberal och

konservativ historia

(#174) #974

_Parti er med marxisti sk och
soci al i sti sk hi stori a

(#176) #986

::: #168 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Pol i ti ska i deol o gi er

::: ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_Muren mel l an _I srael och

_Pal esti na.

_Bi l dbeskri vni ng

_En betongmur med vi rad taggtråd
överst. _På väggen fi nns texten
" _Oppressi on".

=====

_När pol i ti ska i déer di skuteras är
utgångspunkten ofta frågor om makt,
fri het, ägande och rättvi sa.

é _Vad är makt?

é _Vad är frihet?

é _Vad menas med ägande?

é _Vad är rättvisa?

_Svaren på frågorna visar hur olika personer vill att samhället ska organiseras och styras. _Ett annat ord för det är politisk ideologi.

_Fyra av de mer framträdande politiska ideologierna är liberalism, konservatism, marxism och fascism. _Ideologierna har uppstått när samhället har

förändrats mycket. _Då har medborgarna fått ställa sig nya frågor om vad makt, frihet, ägande och rättvisa egentligen är i samhället som de lever i. _En politisk ideologi beskriver även hur det framtida samhället bäst ska organiseras och hur förändringarna ska gå till.

_Efter demokratiska val lämnar vi ifrån oss vår makt till politiker. _De fattar viktiga beslut åt oss och stiftar lagar. _Om vi inte följer lagarna och reglerna kommer

samhället att fungera dåligt. _Tänk
om det skulle bli diskussion i
affären varje gång varorna ska
betalas eftersom kunden och
affärsinnehavaren är oense om vem
som äger maten.

::: #169 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Liberalismen

_Före Liberalismens genombrott på
#1700-talet hade kungarna all makt.

_Det ansågs att _Gud hade skapat
världen och givit kungen all makt.

_Att i frågasätta kungen var samma
sak som att i frågasätta _Gud. _Från

mitten av #1500-talet och framåt
gjordes en rad naturvetenskapliga
upptäckter. _Vetenskapsmän visade
att det var naturlagar som förklarar
vad som sker i naturen och inte
_Gud. _Nicolaus _Copernicus och
_Galileo _Galilei bevisade att det
är solen som är i centrum, inte
jorden. _Isaac _Newton förklarade
med hjälp av gravitationslagen
varför saker faller till marken.
_Framsteg inom filosofin gjorde att
synen på frihet, ägande och rättvisa
förändrades.

_Vi kti ga personer för l i beral i smens
utveckl i ng

_Några av de mest kända personerna
som utvecklade den pol i ti ska

i deol o gi n som kal l as l i beral i sm var

_John _Locke (#1632--#1704), _Adam

_Smi th (#1724--#1790) och _John

_Stuart _Mi l l (#1806--#1873).

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_Adam _Smi th, i bl and kal l ad

l i beral i smens fader.

_Bi l dbeskri vni ng

_Svartvi tt porträtt av en man i

profi l . _Mannen har l ångt hår och
#169 #947

I ockar.

=====

_Li beral erna och staten

_Li beral er anser att statens makt inte får vara för stor eftersom människor då kan tvi ngas att göra sådant de annars inte skul l e ha gjort. _Statens rätt att bestämma över oss måste därför begränsas.

_Staten ska inte kunna begränsa människors fri het genom att exempel vi s ta ut orättvi st hög skatt el l er skapa orättvi sa l agar.

_Staten kontrol l eras genom att

alla får vara med och rösta. _På så sätt kan medborgarna bestämma vilka som ska styra staten. _För att det ska ske måste alla ha samma rätt att rösta, yttra sig och bilda föreningar som kan vara med och påverka samhället.

_Ett annat sätt att kontrollera staten på är att invånarna ska kunna granska staten. _För att det ska kunna ske måste alla ha kunskap.

_Därför anser liberalerna att skolan är mycket viktig.

_För liberalerna är frihet samma

sak som att klara sig själv. _De anser att varje människa själv måste få bestämma vad han/hon vill göra med sin lön eller sina ägodelar.

_Det ska inte staten göra. _Många liberaler anser ändå att staten ska hjälpa dem som har det sämst i samhället och som inte kan klara sig på egen hand.

_Osynliga handen

_När alla hela tiden konkurrerar med varandra kommer också arbetet i samhället att utföras effektivt, till ett lågt pris och med en hög

kvalitet. _Personer som kan erbjuda de bästa varorna och tjänsterna kommer också att bli rika.

_Vi kan köpa varor och tjänster av andra, till exempel mat, städhjälp, läxhjälp med mera. _Det innebär att fler människor kan få arbete. _På så sätt fördelas pengarna bland oss människor, vilket innebär att fler människor kan leva på sin lön.

_Personer som köper varor och tjänster gör det för att få det bättre, inte för att samhället ska tjäna på det. _När pengarna används

för att köpa varor och tjänster
tjänar dock hela samhället på det.

_Det här kallas för den "osynliga
handen".

::: #170 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Konservatismen

_I mitten av #1700-talet inledde
den amerikanska revolutionen
eftersom många var missnöjda med hur
landet styrdes. _I slutet av
#1700-talet genomfördes den franska
revolutionen.

_Revolutionerna resulterade i att
kungamakten avskaffades. _I stället

valde folket politiker som skulle
leda landet. _Många var dock emot de
här förändringarna eftersom hela
samhället med våld kastades över
ända.

_Burke -- konservatismens fader

_En av personerna som var kritisk
till det våld och kaos som uppkom
under den franska revolutionen var

_Edmund _Burke (#1729--#1797).

_Kritiken mot den franska
revolutionen ledde fram till den
politiska ideologi som kallas
konservatism.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Edmund _Burke anses av många vara konservatismens fader.

_Bildbeskrivning

_Svartvitt porträtt av en man med kort vågigt hår.

=====

_Traditioner är viktiga

_Burke frågade sig hur ett samhälle skulle organiseras för att bli så bra som möjligt. _Svaret var, enligt _Burke, i långsamma förändringar av traditioner för att alla ska hinna med. _Traditionerna

är viktiga att bevara eftersom de håller ihop samhället.

_Burke menade att vi människor måste lära oss av djuren i naturen. _Där tar hanen hand om familjen och honan tar hand om ungarna. _Det är av tradition fadern som styr och tar hand om familjen. _Av samma anledning ska modern ta hand om barnen. _Burke menade att de som av tradition har makt i samhället, exempelvis kungen, kyrkan och militären, också är de som ska ha den.

_De konservativa tycker lika som
liberalerna i fråga om ägande. _Det
var och en har arbetat i hop ska
också var och en äga. _De som redan
äger mycket, såsom kungen, ska också
av tradition äga mycket.

_Likhet inför lagen

_Konservatismen och liberalismen
anser båda att alla människor ska
vara lika inför lagen. _En stor
skillnad mellan de båda ideologierna
gäller dock vem som ska förklara vad
rättvisa är.

_Konservatismen menar att de som

av tradition har förklarats vad
rättvisa är ska fortsätta att göra
det, det vill säga kungen, kyrkan
och militären. _För de konservativa
är frihet samma sak som trygghet.
_Alla vet vad som händer och varför
det händer. _Det skapar trygghet. _I
den stora familjen, samhället,
kommer ingen att lämnas utanför.
_Alla har sin givna plats. _Det är
en trygghet för alla som bor där.

_Marxi smen

_Under #1800-tal et börj ade maski ner i al l t större utsträckni ng ersätta kroppsarbete. _Ti den som följ de, med stora soci al a och ekonomi ska förändri ngar, kal l as i ndustri al i smen.

_Protest mot l i beral i smen

_Marxi smen uppstod under #1800-tal et i _Europa som en protest mot l i beral ernas i déer. _Li beral erna menade att när männi skor fri tt konkurrerar får al l a det bättre.

_Det blev tvärtom. _De som arbetade i industrierna blev fattigare. _De hade ont om mat, levde enkelt och hade mycket dåliga arbetsvillkor.

_Marx och _Engels grundade marxismen

_Två personer som reagerade mot fattigdomen och ofriheten var _Karl _Marx (#1818--#1883) och _Friedrich _Engels (#1820--#1895).

_Marx och _Engels delade in mänskorna i två klasser -- borgare och arbetare. _Borgarna ägde alla maskiner och var rika. _Arbetarna ägde inte några maskiner och var

fattiga. _Det var endast ett fåtal som ägde maskinerna medan det stora flertalet ägde lite eller inget alls. _Marx och _Engels ansåg att det var fel.

_Enligt _Marx och _Engels var makt samma sak som att äga. _Att någon äger mer än någon annan gör att personer som äger har mer makt än de som inte äger. _Det var orättvist enligt _Marx och _Engels.

_Ojämnt ägande leder till problem i samhället, till exempel bråk och avundsjuka. _De ville att

alla skillnader mellan människor i
ett samhälle skulle jämnas ut och
att alla skulle äga allt
tillsammans.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Karl _Marx och _Friedrich _Engels
grundade marxismen.

_Bildbeskrivning

_Två statyer -- en sittande och
en stående man. _Två barn sitter
på varsin knä på den sittande
statyn.

=====

_Marxi smen och staten

_Enl i gt marxi smen är det staten som ska se till att vi äger all ti ng ti ll sammans. _Staten ska samla in all t männi skorna behöver och därefter dela ut det till alla efter behov. _Det innebär att personer som kan arbeta mer ska göra det och bi dra med mer till samhället. _Andra som inte kan arbeta lika mycket ska inte heller behöva göra det utan bi dra med det de kan. _Det är lika för alla. _Alla har lika rätt att gå i skolan, lika rätt att arbeta och

lika rätt att få leva ett lika bra
liv som alla andra.

_När alla bidrar till samhället
efter egen förmåga och tar ansvar
för varandra behövs inte längre
någon stat som fördelar rikedom.

_Frihet för marxisterna är ett
samhälle utan statlig inblandning
där alla tar ansvar för varandra.

_Socialism -- en politisk ideologi

_Den grekiska filosofen _Platon
betonade rättvisa, demokrati och
statens ansvar. _Under

upplysningstiden på #1700-talet,

till exempel under franska
revolutionen, var jämlikhet och
broderskap viktigt. _De här idéerna,
tillsammans med marxismen, blev så
småningom den politiska ideologin
socialism.

::: #172 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Fascismen

_Fascism är en antidemokratisk
politisk ideologi. _Ibland räknas
även nazismen till fascismen. _En
viktig skillnad mellan nazism och
fascism är att nazismen alltid vill ar
på judehat och rastänkan. _Det är

i déer som fasci ster bara del ar
i bl and.

_Darwi ns evol uti onsl ära

_Under #1800-tal et presenterade

_Charl es _Darwi n si n

evol uti onsteori . _Li vet på j orden

utveckl as genom det naturl i ga

urval et. _Arten som är bäst anpassad

till si n omgi vni ng är också den som

kan föra si na egenskaper vi dare till

si na ungar. _De bäst anpassade

överl ever. _Evol uti onsteori n innebär

att vi ssa arter dör ut och att nya

arter uppstår. _Ti di gare trodde

männi skorna att _Gud hade skapat

allt i v.

=== _Bildbeskrivning =====

_Två lejon äter på ett kadaver.

=====

_Darwins idéer blir politisk

_I slutet av #1800-talet och i
början av #1900-talet hade många i

_Europa det svårt och var fattiga.

_För att förklara varför det var så

ansåg en del att _Darwins idéer, i

förvanskad form, även gällde

människor och hela samhället.

_En del menade att vissa människor

var sämre än andra. _Anledningen var att de var födda med sämre egenskaper. _Vissa människor trodde exempelvis att svarta var mindre värda än vita. _Av den anledningen delades människor in efter vad som menades vara olika raser som alla hade olika egenskaper. _Bäst ansågs den vita rasen vara och sämst den svarta. _Därför ansågs de vita få behandla svarta sämre.

_På samma sätt ansågs de här idéerna gälla länder. _En del länders invånare och kulturer ansågs

vara sämre än andras och då skulle
det vara bra om de försvann. _Det
skulle öka möjligheten för de andra
samhällena och deras invånare att
överleva.

=== _Bildbeskrivning =====

_Text på husvägg:

___SMASH FASCISM!_

=====

::: #173 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Rasism har inget vetenskapligt stöd

_Att vissa människor med till

exempel en viss hudfärg skulle ha

bättre medfödda egenskaper såsom

intelligens och uthållighet saknar
helst vetenskapligt stöd. _Idag
kallas dessa idéer för rasism.

_I _Sverige trodde många på de här
idéerna under första delen av #1900-
talet. _När man till slut insåg att
det inte fanns något vetenskapligt
stöd för idéerna lades den så
kallade rasbiologiska forskningen
ner.

_Fascismen och staten

_Fascister menar att statens
intressen går före alla människors
intressen. _Ledarna har all makt och

behöver inte be någon annan om råd.

_Det kallas idag för diktatur.

_Individen ska anpassa sig efter statens behov. _Folkets vilja tas tillvara genom att ledarna alltid har statens bästa för ögonen.

_Individen tjänar på en stark stat.

_Fascismen förespråkar en stark nationell identitet. _De som inte tror på de fascistiska idéerna kallas landsförrädare.

_Fascismen och lagen

_Rättvisa gynnar ledaren eller dennes idéer. _Det innebär att vissa

grupper har vissa rättigheter medan andra inte har det. _Inånarna får rättigheter utifrån vilka de är och vilken grupp de tillhör. _Frihet är bara till för vissa. _Den lilla gruppen i samhället som gynnas av ledaren och dennes idéer har stor frihet medan de som inte tycker som ledaren har en mycket liten eller ingen frihet alls.

_Hitler och _Mussolini

_Nazisternas ledare _Adolf Hitler (#1889--#1945) i _Tyskland och fascisternas ledare _Benito

_Mussolini (#1883--#1945) i _Italien
trodde på fascismen. _Hitler och
_Mussolini ansåg att krig var ett
sätt att visa att de var ledare för
länder som var bättre än andra.

_Nazismen och dess främsta
företrädare _Hitler ansåg att
problemen i samhället berodde på att
det fanns människor med fel
egenskaper. _Dessa människor behövde
därför rensas bort, det vill säga
dödas. _I _Tyskland dödades av den
här anledningen flera miljoner
människor som ansågs utgöra ett hot,

ti I I exempel judar, homosexuel I a och
romer.

=== _Bi I dtext/beskri vni ng =====

_Beni to _Mussol i ni och _Adol f

_Hi tI er.

_Bi I dbeskri vni ng

_Två kostymkl ädda män. _Den ena
mannen har en mörk fez-I i knande
huvudbonad och många utmärkel ser
på bröstfi ckan. _Den andra mannen
har mustasch och bär en skärmmössa
och ett hakkors runt armen.

=====

::: #174 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Partier med liberal och konservativ
historia

_I Sverige tycker Moderaterna,
Kristdemokraterna, Liberalerna och
Centerpartiet att liberalismen är
en bra ideologi. De tycker att alla
människor ska få bestämma så mycket
som möjligt över sina egna liv. De
vill därför minska statens makt över
medborgarna och i stället låta dem
få mer makt över sina egna liv genom
att exempelvis få välja skola och
vårdcentral.

_De fyra partierna påbörjade ett nära samarbete #2004 i den så kallade _Alliansen. _Det innebär att de fyra partierna oftast röstar på samma förslag i riksdagen och att de vill bilda regering tillsammans.

_De här politiska partierna vill ha en låg skatt för att varje person i _Sverige ska kunna bestämma vad han/hon vill göra med sin inkomst.

_Varje individ ska få äga det som han/hon har arbetat ihop.

_Det finns inga konservativa partier i dagens _Sverige, men det

finns spår av konservativa idéer hos flera partier. _Kristdemokraterna tycker att frågor som berör trygghet, familj och kyrka är viktiga. _För dem är det en viktig fråga att skolor som vill ska få ha sina skolavslutningar i kyrkan.

_Även _Moderaterna och _Liberalerna har konservativa idéer som berör familj och trygghet i familjen.

_Moderaterna

=== _Bilbeskrivning =====

_Moderaternas partisymbol är ett runt ljusblått fält med ett

mörkblått _M.

=====

_Samtidigt som arbetarrörelsen växte fram bildades föregångarna till _Moderaterna, "_Allmänna valmansförbundet (_AVF)". _AVF var en konservativ grupp bestående av bland annat företagare, officerare och tjänstemän. _De motsatte sig de snabba förändringarna i samhället och de såg arbetarrörelsen som ett hot mot det privata ägandet. _De var därför också mot allmän och lika rösträtt samt lika rättigheter för

kvinna och män. Under #1900-talet
bytte partiet namn flera gånger.

Partiet har sedan länge accepterat
de demokratiska grundtankarna,
exempelvis allmän och lika rösträtt
och är numera liberal konservativt.

Moderaternas bakgrund bland
företagare, officerare och
tjänstemän gör att partiet ännu idag
argumenterar för bland annat sänkt
skatt (ägar), företagande
(ägar), ett starkt försvar
(frihet) och utbildning (frihet).

Uti från den liberala ideologin

vill de att männi skor själva ska få
välja vad som är bäst för dem.

_Moderaterna är positiva till
privata företag inom till exempel
vård, skola och omsorg.

_Kristdemokraterna

=== _Bildbeskrivning =====

_Kristdemokraternas parti symbol är
en blå rektangel med ett vitt _K
ovanför ett vitt _D.

=====

_Kristdemokrati ska partiet
bildades i mitten av #1960-talet.

_Det var en tid med mycket politisk

oro i både _Sverige och andra länder. _Marxistiska partierna var mycket populära, vilket gjorde att många av samhällets traditioner ifrågasattes. _Den traditionella familjen bestående av mamma, pappa och barn ifrågasattes liksom att kvinnan skulle sköta hushållet samt att män och kvinnor hade olika kläder.

::: #175 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Som en reaktion mot den tidens idéer uppstod _Kristdemokraterna, ett politiskt parti med kristna

värderingar. _De kristna

värderingarna blev en motvikt mot

den nya tidens idéer. _Inom

kristendomen är familjen viktig och

det är en orsak till att

_Kristdemokraterna anser att frågor

som rör familjen är viktiga (makt

och frihet).

_Kristdemokraterna tycker att

föräldrar ska kunna vara hemma och

ta hand om sina barn med ersättning

från staten, så kallat

vårdnadsbidrag. _Kristdemokraterna

har en liknande ideologisk bakgrund

som _Moderaterna, _Centerpartiet och
_Liberalerna, vilket gör att de ofta
håller med dessa partier gällande
förslag och idéer.

_Liberalerna

=== _Bildbeskrivning =====

_Liberalernas partisymbol är ett
ljusblått tjockt _L.

=====

_Liberalerna bildades i mitten av
#1930-talet och kallade sig då
_Folkpartiet. _Sedan #2015 heter
partiet _Liberalerna.

_Partiet har en historia som

sträcker sig tillbaka till
#1900-tal ets början. _Partiets
föregångare tyckte att samhället var
ojämnt och de arbetade för ett mer
jämnt samhälle utifrån en liberal
ideologi. _De arbetade med frågor
som exempelvis allmän och lika
röst rätt för kvinnor och män (makt
och frihet) samt en social och
juridisk utjämning i samhället
(rättvisa).

_Liberalerna vill idag till stora
delar samma sak som _Moderaterna och
_Centerpartiet. _De är dock mer

inriktade mot grundläggande
rättigheter, till exempel rätten
till en likvärdig skola (frihet och
rättvisa) som gör att alla kan få en
bra start i livet och leder till att
alla kan konkurrera på lika villkor.

_Centerpartiet

=== _Bildbeskrivning =====

_Centerpartiets partisymbol är ett
grönt fyrklöver.

=====

_Centerpartiet bildades #1913 och
kallades då för _Bondeförbundet.

_Sverige höll på att

industrialliseras, vilket gjorde att allt fler lämnade landsbygden för att flytta in till städerna.

_Bönderna ansåg att deras intressen inte togs tillräckligt tillvara av dåtidens samhälle (makt och frihet).

_Centerpartiet har än idag ett stort intresse för landsbygden och de har fortfarande stöd av många lantbrukare. _Landsbygden lever ofta av sin närmaste omgivning, vilket gör att miljöfrågor och småföretagande står i centrum för partiets arbete.

::: #176 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Partier med marxistisk och
socialistisk historia

_Det finns inga marxistiska
partier i _Sveriges riksdag. _Två
partier som har påverkats av
marxismen och socialismen är
_Socialdemokraterna och
_Vänsterpartiet. _De tycker att alla
männskor ska ha lika möjligheter
och rättigheter.

_De två partierna vill att staten
ska ta ett större ansvar för oss
männskor för att alla ska kunna få

ett bra liv. _De vill även att staten ska omfördela pengar från dem som har en högre lön till dem som har en lägre lön, till exempel genom olika bidrag.

_Arbetarrörelsen

_Arbetarrörelsen växte fram i Sverige under den andra hälften av #1800-talet som en protest mot de förhållanden som rådde då i samhället. _Endast ett fåtal hade rätt att rösta (kvinnor var helt uteslagna). _Det var vanligt med upp till tolv timmars arbetsdag sex

dagar i veckan och barnarbete
 förekom. _Stora del ar av
 befol kni ngen hade det mycket
 fattigt, vil ket gjorde att många
 val de att emigrera till _Ameri ka.

_Soci al demokraterna

=== _Bi l dbeskri vni ng =====

_Soci al demokraternas parti symbol
 är en röd ros.

=====

_Soci al demokrati ska parti et växte
 fram ur arbetarrörel sen med krav på
 all män och lika rösträtt (att makten
 fördel as mer i samhäl let), bättre

fördelning av samhällets tillgångar
(mer rättvis fördelning), reglerad
arbetstid (frihet) samt en rad andra
jämlighetsreformer.

_Socialdemokraterna vill långsamt
förändra samhället mot socialism.

_Partiet är positivt till
marknadsekonomi, men vill samtidigt
ha ett betydande statligt ägande.

_Vänsterpartiet

=== _Bildbeskrivning =====

_Vänsterpartiets partisymbol är
ett vitt _V i en röd nejlika.

=====

_Vänsterpartiet grundades #1917 av en grupp som stod till vänster om _Socialdemokraterna. _De valde att bilda ett eget parti som idag kallas för _Vänsterpartiet. _Vänsterpartiet har, liksom _Socialdemokraterna, hämtat idéer från marxismen och socialismen. _Det finns därför likheter i deras politik.

_Vänsterpartiet vill ha en stor offentlig sektor och höga skatter för personer som tjänar mycket pengar. _Med en stark stat kan väljärden fördelas rättvist och inte

endast till dem som redan har mycket pengar. _De vill förbättra samhället genom snabba genomgripande förändringar.

_Vänsterpartiet har tydliga feministiska idéer. _De arbetar för att kvinnors ekonomiska makt och kvinnors makt i samhället skall i kställas med männens.

=== _Bildbeskrivning =====

_Rubrik: "_Väljarnas uppfattning av partierna". _Två staplar visar motsatta punkter och hur partierna uppfattas placerade: vänster,

mitt och höger.

é _Välfärd betalas via skatter --

_Välfärd ordnas med privata

lösningar

_Vänster: _Vänsterpartiet,

_Socialdemokraterna,

_Miljöpartiet

_Höger: _Sverigedemokraterna,

_Centerpartiet, _Liberalerna,

_Kristdemokraterna,

_Moderaterna

é _Stort fokus på mi I j ön - -

_Mi ndre fokus på mi I j ön

_Vänster: _Mi I j öparti et,

_Vänsterparti et

_Mi tten: _Centerparti et,

_Soci al demokraterna,

_Li beral erna,

_Kri stdemokraterna

_Höger: _Moderaterna,

_Sveri gedemokraterna

é _Li beral syn på värderingar - -

_Konservativ syn på värderingar

_Vänster: _Vänsterpartiet,

_Miljöpartiet, _Liberalerna

_Mittent: _Socialdemokraterna,

_Centerpartiet, _Moderaterna

_Höger: _Kristdemokraterna,

_Sverigedemokraterna

=====

_Källa: _Fritt efter _Hagevi

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__I SBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym tjugo två av tjugonio

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym tjugo två

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Partier med fascistisk

historia (#177) #995

_Övriga partier (#178) ... #1002

_Ord och begrepp i kapitlet

(#179) #1009

_Flera ord och begrepp (#179)

..... #1011

_Frågor till texten (#179)

..... #1013

_Sveriges politiska system

(#180) #1015

_I

_Riksdag och regering (#180)	#1016
.....	
_Kommuner och Landsting/regioner (#180)	#1017
.....	
__EU (#180)	#1018
_Val (#182)	#1026
_Riksdag och regering (#183)	#1032
.....	
_Förhållandet mellan riksdag och regering (#184)	#1037

::: #177 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Parti er med fasci sti sk hi stori a

_Ti di gare var _Sveri ge ett l and
som männi skor utvandrade från, men
efter andra värl dskri get förändrades
det. _Sveri ge har med ti den bli vi t
ett l and som männi skor i nvandrar
till. _Samti di gt har stora
förändri ngar skett i samhäl let
gäl l ande arbete, ekonomi och kul tur.

_Det har inneburi t att det har
uppstått spänni ngar mel l an ol i ka
grupper och ol i ka i ntressen.

_Parti er med en fasci sti sk

historia anser att vissa grupper
inte hör hemma i _Sverige. _De vill
därför antingen hindra invandrare
från att komma hit eller utvisa dem
som redan finns här. _För att skydda
samhället vill de ha en stark polis-
och/eller militärmakt.

_Partierna talar gärna om nationen
och att _Sverige behöver skyddas
från andra kulturer. _Det är samma
resonemang som de tidigare
fascistiska partierna förde -- att
man skulle skydda sig mot andra
männskor.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Sal emmarschen var en demonstration som årligen genomfördes #2000--#2010. _Den arrangerades av högerextrema grupper till minne av mordet på en #17-åring #2000. _Varje år ordnades också motdemonstrationer av anti-rasister och extrema vänstergrupper. _Ofta krävdes stora polisi nsatser för att hålla grupperna åtskilda och för att undvika våld.

_Bildbeskrivning

_Många människor som går i
fackeltåg. _En polisbil och flera
poliserna står vid sidan.

=====

_Sveriges demokraterna

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Sveriges demokraterna

_Bildbeskrivning

_Sveriges demokraternas

partisymbol är en blåsippe.

=====

_Sveriges demokraterna beskriver

sitt parti som ett

soci al konservati vt parti med

nati onal i sti sk grundsyn. _I

_Sveri ges ri ksdag har sju av åtta
parti er (_Sveri gedemokraterna är det
åttonde parti et) tagi t avstånd från

_Sveri gedemokraternas beskri vni ng av
det mångkul turel l a samhäl l et.

_I deras parti program (hämtat
#2018-#11-#20) står följ ande att
läsa.

_Det fi nns dock också en nedärvd
essens hos varj e männi ska som man
inte kan undertrycka i hur hög
utsträckni ng som hel st utan att det

får konsekvenser. . . . _Av detta drar vi slutsatsen att en stark nationell identitet och ett minimum av språkliga, kulturella och religiösa skillnader har en gynnsam effekt på sammanhållningen, tryggheten och stabiliteten inom ett samhälle.

_Sverigedemokraterna bildades i slutet av #1980-talet av medlemmar ur olika rasistiska och nazistiska organisationer. _Partiledaren

_Jimmi Åkesson formulerade #2012 ett brev till alla förtroendevalda i

partiet om att det nu gäller
nolltolerans för de som ger uttryck
för extremism och rasism. _De som
gör det riskerar uteslutning ur
partiet.

_Partiet anser att __EU har fått
för mycket makt. _De vill att
_Sveriges riksdag ska ha mer makt
att besluta om frågor som rör
_Sverige.

_Sverigedemokraterna anser att
_Sverige tar emot för många
invandrare. _De menar att det är
bättre att pengarna i stället

används till dem som har det svårt i
_Sverige. _Partiet har suttit i
riksdagen sedan #2010.

::: #178 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Övriga partier

_Det finns partier som inte har
någon tydlig koppling till någon av
de fyra beskrivna politiska
ideologierna (liberalism,
konservatism, marxism eller fascism)
eller till någon ideologi alls.

_Intressepartier

_Många små partier är inte
representerade i riksdagen och/eller

i __EUj -parlamentet utan bara i
landstings- och kommunfullmäktige.
_De har oftast ingen tydlig koppling
till en politisk ideologi. _De
kallas intressepartier. _Små partier
har ofta en tydlig fråga som är
viktig lokalt, till exempel
_Skolpartiet, _Omsorgspartiet och
_Välståndspartiet.

_Femi ni sti skt i ni ti ati v

=== _Bi l dbeskri vni ng =====

_Femi ni sti skt i ni ti ati vs

parti symbol är texten _F! skri vet
i rosa.

=====

_Femi ni sm är både en rörel se och
en i deol ogi med fl era ol i ka
i nri kt ni ngar. _Det pol i ti ska parti et

_Femi ni sti skt i ni ti ati v bi l dades

#2005. _Parti et anser att det fi nns
oj äm l i ka maktrel ati oner i samhäl l et
på grund av etni ci tet, kön,

sexual i tet, samhäl l skl ass, ål der och
#178 #1004

funktionsnedsättning. _Feministiskt
initiativ har en antirasistisk
feminism som utgångspunkt där
jämsättelighet mellan alla människor
är central.

_I _EUj-vallet #2014 fick
_Feministiskt initiativ #5,5 % av
rösterna och hade en av _Sveriges
#20 platser i _EUj-parlamentet. _År
#2019 fick de mindre än en procent
och förlorade sin plats där. _I
riksdagsvalet #2018 fick partiet
#0,5 % av rösterna.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Riksdagsvallet #1988 kallat i bland
för miljövallet.

_Kärnkraftsolyckorna i USA och

_Ryssland, ozonskiktets

förtunning, övergödningen,

försurningen och säl döden runt

_Sveriges kuster var viktiga för

väljarna.

_Bildbeskrivning

_Fyra säl ar.

=====

_Miljöpartiet

=== _Bildbeskrivning =====

_Miljöpartiets partisymbolen är en gul maskros med en oval formad ljusgrön bakgrund.

=====

_Miljöpartiet de gröna bildades #1981. _Partiet hade från början ett stort fokus på miljöfrågor och ansågs därför vara ett intresseparti. _Partiet valdes in i riksdagen #1988. _Tre år senare åkte partiet ut ur riksdagen. _Sedan #1994 har partiet varit #178 #1007

representerat i riksdagen.

_I parti programmet står det att
" _Miljöpartiet de gröna är en del av
en global grön rörelse som strävar
efter en värld där alla kan leva
goda liv utan att försämra
förutsättningarna för kommande
generationer. " _Partiet röstar ofta
på samma förslag som _Vänsterpartiet
och _Socialdemokraterna i riksdagen.

_Ord och begrepp i kapi t l e t

Fasci sm. _Förespråkar ett oj ä m l i k t
ägande med stor makt hos den
pol i t i s k a l e d n i n g e n.

Fri het. _Möj l i g h e t att göra det
man önskar.

Konservati sm. _Långsamma
förändri ngar ger ett fredl i g t
samhäl l e. _Fri het är samma sak som
tryggghet.

Li beral i sm. _Statens makt får i n t e
vara för stor. _Fri het är att
kl ara si g sj ä l v.

Makt. _Personer med makt har till exempel mycket pengar, känner personer som redan har makt, äger stora medieorganisationer, är duktiga på att tala, har mycket kunskap och/eller har hög status i en grupp.

Marxism. _Makt är att äga. _De som kan arbeta mer ska göra det. _De som inte kan arbeta lika mycket ska bidra med det de kan.

Rättvisa. _Ett begrepp som beskriver hur materiella och icke materiella resurser ska fördelas.

Socialism. _Flera äldre idéer om rättvisa och jämlikhet som tillsammans med marxismen bildade den politiska ideologin socialism.

Ägande. _Kontroll och ansvar över materiell resurs, t. ex. ett hus eller icke materiell resurs, t. ex. kunskap.

_Fler ord och begrepp

Högerblocket. _Beskriver riksdagspartierna _Moderaterna, _Centerpartiet, _Liberalerna och _Kristdemokraterna.

Höger-vänster-skala. _Rangordning

av parti er beroende på poli tisk.

Skiljelinj er i parti väsende.

_Politiska parti ers olika

uppfattningar i viktiga frågor.

Vänsterblocket _Beskriv

riksdagspartierna

_Socialdemokraterna,

_Vänsterpartiet och ibland

_Miljöpartiet.

_Frågor till texten

#1. _Vad är en politisk ideologi?

(s. #168)

#2. _Ange några idéer som

liberalismen har. (s. #169)

#3. _Varför anser konservativa att

traditioner är viktiga? (s. #170)

#4. _Vad är frihet enligt

konservatismen?

#5. _Varför uppstod marxismen?

(s. #171)

#6. _Vad är makt enligt marxismen?

#7. _Hur ser fascismen på frihet och

ägande? (s. #172--#173)

#179

#1013

#8. _Välj ut tre pol i ti ska parti er
och beskri v deras pol i ti k.

(s. #174--#178)

_Frågor att di skutera

#9. _Välj ut två pol i ti ska parti er
och jämför deras pol i ti k i några
frågor.

#10. _Välj ut ett parti och jämför
det med den pol i ti ska i deol ogi som
li gger parti et närmast.

#11. _Ta reda på mer om vad essens
är, t. ex. genom att läsa _Jean
_Paul _Sartre, _Charl es _Darwi n
el l er debattörer på webben.

::: #180 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Sveriges politiska system

::: ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Riksdagshuset i _Stockholm.

_Bildbeskrivning

_Riksdagshuset består av en stor
rund byggnadsdel. _Riksdagshuset
ligger vid vattnet.

=====

_I ett demokratiskt land väljer
folket representanter till politiska
församlingar. _Det innebär att
folket bestämmer över sig själva i
ett demokratiskt land.

_I _Sverige väljer vi politiker som fattar beslut åt oss i riksdag, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige. _Det är val vart fjärde år till de tre olika politiska församlingarna.

_Riksdag och regering

_Riksdagen är den högsta politiska församlingen i _Sverige. _Den representerar folket och har många uppgifter. _Några uppgifter som är särskilt viktiga är
é att stifta lagar,
é att besluta om statens budget,

é att utse statsminister och

é att granska regeringens arbete.

_Regeringen lägger fram de viktigaste förslagen till riksdagen.

_Efter det genomför regeringen besluten som riksdagen fattar.

_Kommuner och landsting/regioner

_Kommunerna och landstingen/regionerna har ett stort självbestämmande i förhållande till regering och riksdag. _Det innebär att kommunerna och landstingen/regionerna får fatta egna beslut inom vissa områden. _Inom andra

områden måste de följa och utföra
riksdagens beslut.

__EU

_Sverige är sedan #1995 medlem i
_Europeiska _Unionen (__EU). _När
_Sverige gick med i __EU accepterade
svenska folket att en del beslut
fattas av alla __EU:s länder
tillsammans. _När ett beslut är
fattat måste _Sverige följa det.
_Det är många __EUj -beslut som
påverkar _Sverige.

_Det svenska folket och de svenska
politikerna kan påverka __EU på

flera olika sätt. Invanorna i
_Sverige väljer egna politiker till
__EUj -parlamentet vart femte år och
regeringen kan påverka __EU genom
sina representanter i ministerrådet.

=== _Bildtext/beskrivning =====

__EUj -parlamentet i _Bryssel.

_Bildbeskrivning

_Utanför en stor böjd byggnad
med många fönster finns flera
__EUj -flaggor. _Flaggan har en
cirkel av tolv gula stjärnor på en
blå botten.

=====

::: #181 :::::::::::::::::::::::::::::::

__FN

_Sverige är en av de #193
själ vständiga staterna som är
medlemmar i _Förenta _Nationerna
(__FN). _Sverige har skrivit under
att _Sverige ska följa
__FN; -stadgan. _Det __FN: s
medlemsstater beslutar måste
_Sveriges politiker och folk
respektera och följa.

_Sverige är en monarki

_Sverige har en kung som
statschef. _Monarkin finns kvar från

den tid då _Sverige inte var demokrati skt.

_Kungens uppgift idag är att vara en enande symbol för landet och att vara en representant för _Sverige i olika sammanhang.

_Den politiska makten i _Sverige

_Den politiska makten i _Sverige fördelas på flera olika nivåer och inom många olika områden. _Det finns därför inget kort svar på vem/vilka det är som har den politiska makten i _Sverige.

_Sveriges grundlagar

_Grundlagarna i en stat bestämmer hur den politiska makten ska utövas.

_En stats grundlagar kallas även konstitution eller författning.

_Grundlagarna har en större tyngd än de "vanliga" lagarna. _Det innebär att besluten som politiker fattar måste ha stöd i grundlagarna.

_Om något i _Sveriges grundlagar ska ändras måste riksdagen fatta beslut om det vid två olika tillfällen. _Det måste dessutom vara ett riksdagsval mellan besluten.

_Detta görs för att skydda demokrati n.

_Sverige har fyra grundlagar --
regeringsformen, tryckfrihets-
förordningen, yttrandefrihets-
grundlagen och successionsordningen.

_Läs mer om grundlagarna i nästa
kapitel som heter "_Stats- och
styrelseskick i världen".

=== _Bildbeskrivning =====

_Tecknad bild på en bil och en
husvagn med rubriken

"_Sverigebilen". _Från bilen och
husvagnen går pilar till olika

texter.

_Regeringen: _Kan föreslå vart bilen ska åka, men måste styra bilen dit riksdagen vill.

_Riksdagen: _Läser kartan och beslutar vart bilen ska åka.

_Statschefen: _Representerar alla i bilen och husvagnen, men bestämmer inget.

_Samhället/ekonomi: _Drivmedlet för hela samhället.

_Myndigheter: _Motorn som hjälper till att föra fram bil och husvagn.

_Lagar och regler: _Kommunerna och
Landstingen måste göra det
riksdagen beslutar, men får
besluta om vissa saker.

_Kommuner/_Landsting: _I husvagnen
(kommun/landsting) fattas många
beslut som rör människornas
vardag.

_Du och jag: _Om folket vill får
de byta kartläsare vart fjärde
år. _Statschefen bestämmer själv
när han/hon ska sluta.

=====

_Idé: _Mats _Gisselsson

::: #182 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Val

_I _Sverige har alla svenska medborgare rätt att rösta när de har fyllt #18 år. _Då kan de vara med och påverka politiken som förs i samhället. _De som inte är svenska medborgare, men som har bott i _Sverige i mer än tre år får rösta i valen till kommunfullmäktige och region- eller landstingsfullmäktige, men inte i valet till riksdagen.

_Politikerna berättar i god tid före valet vad deras parti tycker.

_Personen som röstar kan då bestämma vilket parti som passar honom/henne bäst. _Om den som röstar är missnöjd med partiet och/eller personen han/hon röstade på förra gången går det rösta annorlunda nästa gång.

_Politikerna har ett ansvar inför sina väljare att försöka utföra det de lovade före valet. _När det är val nästa gång kan vi välja att rösta likadant igen. _De som röstar ger då politikerna "grönt ljus" och de kan fortsätta på samma sätt. _Om vi är missnöjda kan vi rösta

annorlunda nästa gång. _Det är viktigt att komma ihåg det, eftersom det är lätt att skylla ifrån sig på politiker.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Valförrättaren kontrollerar väljarens legitimation och röstkort innan kuvertet stoppas ner i valurnan.

_Bildbeskrivning

_En man och en kvinna sitter vid ett bord och antecknar. _Några personer står vid andra sidan av bordet. _Längre bort finns

avskilda valbåsar.

=====

_Vilka ska sitta i de folkvalda församlingarna?

_Det svenska valet är proportionellt. _Det betyder att partierna får lika stor andel platser i de folkvalda församlingarna (kommunfullmäktige, landstingsfullmäktige och riksdagen) som andelen röster de fick i valet.

_Om ett parti får #10 % av rösterna till riksdagen ska det få #35 av riksdagens #349 platser.

_Fördelningen till kommun- och
landstingsfullmäktige sker på
liknande sätt.

_I Sverige finns spärrar som
förhindrar att små partier ska kunna
komma in i riksdagen (krävs minst
#4 % av rösterna) och
landstingsfullmäktige (krävs minst
#3 % av rösterna).

_Det svenska valet är ett
parti val. _Vi kan dock personrösta
genom att kryssa för någon av
partiets kandidater. _Om många
kryssar för samma person har

personen i fråga större chans att komma in i riksdagen eller i kommun- eller landstingsfullmäktige.

=== _Bildbeskrivning =====

_Figur med rubriken

"_Proportionalt val".

_Tre partifärger är indelade i

grupper med prickar: #36 röda,

#36 gröna och #48 blå. _Nedanfö

dessa grupper går en pil till

#3 röda, #3 gröna och #4 blå

prickar.

_Texten lyder: _Om t. ex. #30 % av

folket röstar på det gröna partiet

ska #30 % av riksdagsplatserna gå
till det gröna partiet.

=====

::: #183 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Riksdag och regering

_Efter valet samlas riksdagen. _Då
träffas de #349 valda

riksdagsledamöterna för första

gången. _Riksdagen består av både

män och kvinnor från alla delar av

_Sverige. _Det första den nya

riksdagen måste göra är att välja en
ordförande, en talman.

_Riksdagen väljer statsminister

_De olika riksdagspartierna träffas efter valet för att diskutera med varandra om vem de kan tänka sig att bilda regering med.

_Partier som tycker lika i många frågor brukar föra diskussioner om ett eventuellt samarbete. _När det är klart föreslår talmannen en statsminister. _Riksdagen röstar därefter om vem som ska bli statsminister.

_Statsministeren bildar regering

_Statsministeren utser sina

ministrar, till exempel

utrikesminister och finansminister.

_Ministerna och statsminister

kallas tillsammans för regering.

_Nyckel :

röster = andel röster i %

platser = antal platser

_Fördelningen av riksdagsplatser,

riksdagsvalet #2018

parti röster platser

CCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCC

_M #19, 8 #70

_C #8, 6 #31

_L #5, 5 #20

__KD #6, 3 #22

_S #28, 3 #100

_V #8, 0 #28

__MP #4, 4 #16

__SD #17, 5 #62

_Övriga #1, 1 #0

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Riksdagsledamöterna är samlade i riksdagshusets plenisal, även kallad kammaren.

_Bildbeskrivning

_En stor sammanträdessal fylld med människor. _De sitter i stolar med tillhörande bord som är placerade i en halvcirkel. _Alla är vända mot en estrad där det sitter fler personer vid bord.

=====

::: #184 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Förhållandet mellan riksdagen och
regering

_Regeringen ska styra arbetet i
riksdagen, men det är riksdagen som
beslutar. _För att regeringens
förslag ska vinna behöver den stöd
av en majoritet i riksdagen. _Minst
#175 av riksdagens #349 ledamöter
måste stödja förslaget. _De gånger
då inte alla riksdagsledamöter
väljer att rösta, varesig för eller
emot ett förslag, vinner det förslag
som får flest röster.

_Om regeringen inte får majoritet i omröstningarna får den inte i genom sina förslag. _Då kan i stället ett förslag från något annat parti i riksdagen vinna.

_En annan möjlighet är att inget förslag vinner och då fattas inget beslut.

_Regeringen kan välja att avgå eller bli tvungen att avgå om den inte får i genom viktiga förslag, till exempel statsbudgeten. _Ett annat alternativ för regeringen är att utlysa ett extra val.

=== _Bildbeskrivning =====

_Fem olika regeringstyper som
visas med text och cirkeldiagram.

#1. _Majoritetsregering:

_Enparti regering, t. ex.

_Socialdemokraterna

#1969--#1970.

_Diagrammet visar ca #60 % rött.

#2. _Majoritetsregering: _Regering

med flera partier, t. ex.

_Alliansregeringen (_M, _C, _Fp,

_Kd) #2006--#2010.

_Diagrammet visar ca #15 % gult,

#15 % grönt, #15 % lila och

#10 % blått.

#3. _Minnoritsregering:

_Enpartiregering utan majoritet,
t.ex. den socialdemokratiska
minnorsregeringen

#2002--#2006 och de flesta andra
socialdemokratiska regeringar.

_Diagrammet visar ca #45 % rött.

#4. _Minnoritsregering: _Regering
utan majoritet, t.ex. _S och _Mp
#2014--#2018 och #2019-.

_Diagrammet visar ca #35 % rött
och #10 % grönt.

#5. _Samlingsregering: _Nästan

alla partier medverkar under
kris/krig, t.ex. under andra
världskriget #1939--#1945.

_Diagrammet visar ca #45 % rött,
#15 % lila, #15 % grönt och
#13 % gult.

=====

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Majoritet är mer än hälften,
minoritet är mindre än hälften.

_Bildbeskrivning

_Två tal med ett streck emellan:
till vänster #49% och till höger
#51%.

=====

=== _Bildtext =====

_Statsminister _Stefan _Löfvén

ledde en minoritetsregering

#2014--#2018 och en ny minoritets-

regering från #2019 och framåt.

=====

_Parlamentari sm

_Regeringen måste ha stöd av en majoritet av de folkvalda riksdagsledamöterna för att arbetet ska fungera. _Det kallas parlamentari sm. _Ordet beskriver relationen mellan riksdag och regering, men även den bakomliggande principen att det är majoriteten som bestämmer.

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym tjugo tre av tjugoni o

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym tjugo

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Riksdagens arbete (#185)

..... #1044

_Förvaltningen (#186) #1051

_Kontroll av makten (#187)

..... #1058

_Beslutsfattande i kommuner

och landsting (#188) ... #1064

_Hur fungerar EU? (#190)

..... #1077

_EU: s demokrati ska

underskott (#191) #1085

_Ri ksdagens arbete

_Ri ksdagen arbetar med
proposi ti oner och moti oner. _En
proposi ti on är ett försl ag från
regeri ngen. _En moti on är ett
försl ag från ett parti , en grupp
ri ksdagsl edamöter el l er en enski l d
ri ksdagsl edamot.

_Försl agen som kommer ti l l
ri ksdagens sammanträden ski ckas ti l l
ol i ka utskott. _Varje utskott är som
en mi ni ri ksdag. _I utskotten
förbereds (bereds) försl agen i nnan

de lämnas vidare till riksdagen.

_Utskottens svar, som kallas betänkanden, debatteras sedan i riksdagen. _Därefter fattar riksdagen ett beslut.

_Det finns totalt #15 utskott med #17 ledamöter i varje utskott.

_Platserna i utskottet fördelas efter hur många riksdagsplatser respektive parti har.

_Riksdagsledamöterna i de olika utskotten är specialiserade inom olika områden.

_Kontroll av regeringen

_Det är viktigt att riksdagen kontrollerar att regeringen genomför riksdagens beslut. _Kontrollen sker genom utfrågningar av ministrar som kommer till riksdagen för att förklara vad de har gjort.

_Det finns ännu en möjlighet att kontrollera regeringens arbete.

_Ministrar kan kallas till

_Konstitutionsutskottet (___KU) för att svara på frågor.

=== _Bildbeskrivning =====

_Schematisk bild med rubriken

"_Från idé till genomförande".

#1. _Medborgarna: _Behov och krav
från samhället.

#2. _Utredning: _Regeringen
beslutar om en eventuell
utredning.

#3. _Regeringen: _Ett av
regeringens olika departement kan
lämna en proposition till
riksdagen.

_Arbetsmarknadsdepartementet,

_F finansdepartementet,

_Försvarsdepartementet,

_Infrastrukturdepartementet,

_Justitiedepartementet,

_Kulturdepartementet,

_Miljödepartementet,

_Näringsdepartementet,

_Socialdepartementet,

_Utbildningsdepartementet,

_Utrikesdepartementet

_Eller

#1. _Medborgarna: _Behov och krav
från samhället.

#2. _Enskild _Riksdagsledamot: _En
eller flera riksdagsledamöter

kan lämna en moti on ti ll
ri ksdagen.

#4. _Ri ksdagen: _Försl aget kommer
ti ll ri ksdagen.

#5. _Utskott: _Ett av ri ksdagens
#15 utskott förbereder försl aget
och lämna ett betänkande ti ll
ri ksdagen.

_Arbetsmarknadsutskottet,

_Ci vi l utskottet,

_Fi nansutskottet,

_Försvarsutskottet,

_Justi ti eutskottet,

_Konsti tuti onsutskottet,

_Kulturutskottet, _Miljö- och
jordbruksutskottet,
_Näringsutskottet,
_Skatteutskottet,
_Socialförsäkringsutskottet,
_Socialutskottet,
_Trafikutskottet,
_Utbildningsutskottet,
_Utrikesutskottet

#6. _Riksdagen: _Betänkandet
debatteras och beslutas i
kammaren.

_Om ja: _Uppdraget skickas till
regeringen.

#7. _Regeri ngen: _Regeri ngen

verkstäl l er ri ksdagens besl ut
med hj äl p av regeri ngskansl i et
samt myndi gheter och bol ag.

_Om nej : _Försl aget l ämnas utan
åtgärd.

=====

::: #186 ::::

_Förval tni ngen

_Förval tni ngen består av alla
anstäl l da i kommuner, l andsti ng och
stat som genomför de pol i ti ska
besl uten i _Sveri ge. _De anstäl l da
måste genomföra demokrati skt fattade

beslut, även om han/hon personligen tycker att beslutet är dåligt.

_Regeringen ger förvaltningen uppdrag som de ska genomföra. _Det exakta genomförandet är förvaltningens eget ansvar.

_Regeringen får inte gå in och ge förvaltningen order i enskilda fall.

_Exemplet med vårdval

_År #2009 beslutade riksdagen att införa rätten för invånarna i

_Sverige att välja vårdcentral. _När beslutet var taget var det regeringens uppgift att genomföra

det. _Regeringen kontaktade

_Socialstyrelsen som sedan fick
ansvaret att föra vidare uppdraget
till den övriga förvaltningen,
nämligen till alla landsting i

_Sverige. _Det är också

_Socialstyrelsens ansvar att från
sina kontor ute i landet kontrollera
att landstingen faktiskt följer
lagen.

=== _Bildbeskrivning =====

_Schematisk bild med rubriken

"_Vårdval et -- från idé till lag och genomförande".

_Regeringen

#1. _Under #2007 beslutade regeringen att starta arbetet med ett förslag om _Vårdval .

_Andra

#2. _För att förslaget skulle bli bra gav regeringen experter i uppgift att ta fram smarta lösningar. _Experterna lämnade sitt material till regeringen.

_Regeringen

#3. _Regeringen skrev ett lagförslag (proposition) och lämnade det till riksdagen i december #2008.

_Riksdagen

#4. _Riksdagen tog emot förslaget och skickade det vidare till rätt utskott, i det här fallet till _Socialutskottet.

#5. _Riksdagens alla partier diskuterade förslaget på sina möten och bestämde vad de tyckte om det.

#6. _Social utskottets ledamöter
(från olika partier) diskuterade
lagförslaget. _Majoriteten i
utskottet bestämde vad utskottet
skulle rekommendera till
riksdagen.

#7. _Riksdagen, dvs. alla #349
ledamöter, samlades och röstade
för eller emot lagförslaget i
februari #2009. _Regeringens
förslag vann. _Vårdvallet blev ny
lag.

_Regeringen

#8. _Regeringen fick i uppdrag av riksdagen att genomföra ett system med _Vårdval från och med #2010.

_Andra

#9. _Regeringen genomförde _Vårdval et med hjälp av _Social styrelsen och de olika landstingen.

_Riksdagen

#10. _Riksdagen kontrollerade att regeringen verkligen genomförde lagen. _Riksdagens _Riksrevision

kontrollerade att regeringen
använde pengarna på ett
effektivt sätt.

=====

::: #187 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Kontroll av makten

_Utfrågningar av ministrar,

antingen i riksdagen eller via

_Konstitutionsutskottet är två sätt

att kontrollera regeringen. _Det

finns flera andra

"kontrollfunktioner" som ser till

att riksdag, regering och

förvaltning inte gör fel. _Tre

exempel på det är Ri ksrevi si onen,
Justi ti eombudsmannen (J0) och
förval tni ngsdomstol arna.

Ri ksrevi si onen hjäl per rege ri ngen

En revisor är en person som
kontroll erar ett företags el l er en
organi sati ons ekonomi . Revi sorn
kontroll erar att företaget el l er
organi sati onen använder si na pengar
effektivi t för att nå företags
el l er organi sati onens mål .

Ri ksrevi si onen består av fl era
revi sorer som hjäl per ri ksdagen att
kontroll era att pengarna som

regeringen delar ut används så som
det var tänkt. _Riksrevisionen
granskar även riksdagens,
riksbankens och kungens ekonomi.
_Riksrevisionen får sitt uppdrag av
riksdagen.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Riksrevisionen granskar hur och
till vad statens pengar används.

_Riksrevisionen är oberoende och
ökar den demokratiska insynen.

_Bildbeskrivning

_En byggnad med många fönster.

_På byggnaden finns en skylt med

texten "___RI KSREVI SI ONEN".

=====

_Justi ti eombudsmannen

_Om en pri vatperson uppl ever att en myndi ghet el l er kommun i nte har föl j t l agen kan han/hon anmä l a det ti l l ___J0. _Det görs ungefär #7 #000 sådana anmä l ni ngar varj e år.

___J0 är egentl i gen fl era ombudsmän och de arbetar på uppdrag av ri ksdagen. _Om de anser att en anmä l an är ri kti g kan de kri ti sera myndi gheter och kommuner offentl i gt, vi l ket är al l varl i gt. _I säl l synta

fal I kan __J0 till och med ta
enski I da tjänstemän till domstol.
__J0 kan också göra egna
undersökningar för att upptäcka fel
i förvaltningen.

_Anmälningar till

justiti ombudsmannen

é #9 juni #2011: _Riksrevisionen
kritiserade regeringen för att
betygen i skolan inte är
likvärdiga.

é #20 april #2011:

_Riksrevisionen kritiserade
regeringen för att det tar för

I lång tid för högutbildade svenskar med utländsk bakgrund att få arbete.

é #15 juni #2016: _Malmö kommun anmäldes för att brustit i sitt ansvar att tillräckligt utreda #24 gifta ensamkommande barns behov av skydd eller stöd. __J0 finner inget skäl att rikta kritik mot _Malmö kommun.

é #2 februari #2017:
_Riksrevisionen kritiserade regeringen för att de givit kommuner, landsting och

regioner ett för stort ansvar
för hälso- och sjukvård.

é #7 november #2018: __J0

kritiserade polisen för att ha
kroppsvi si terat medlemmar i en
motorcykel klubb i samband med
en rättegång mot två andra
medlemmar i motorcykel klubben.

::: #188 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Beslutsfattande i kommuner och
Landsting

_Kommunerna och Landstingen måste
genomföra riksdagens beslut, men de
får själva bestämma över detaljerna.

_Det behövs därför politiker i kommunerna och Landstingen som kan ta beslut om vad som är viktigt att lägga tid och pengar på.

_Kommunerna och Landstingen är demokratiska

_Kommunerna och Landstingen styrs demokratiskt. _För det första styrs de av beslut som fattas av den folkvalda riksdagen. _För det andra styrs de direkt av oss medborgare, eftersom det är vi som väljer vilka politiker vi vill ha i vår kommun och i vårt Landsting.

_Precis som i valet till riksdagen är valet till den enskilda kommunen och till det enskilda landstinget proportionellt. _I fullmäktige fattas sedan alla viktiga beslut.

_Det är majoriteten som bestämmer.

_Fullmäktige är kommunernas och landstingens motsvarighet till riksdagen.

_Besluten genomförs

_Förslagen till fullmäktige kommer från styrelsen, som kan ses som regeringen i de olika kommunerna eller i de olika landstingen.

_Styrelsen har olika nämnder till sin hjälp. _En nämnd består av en grupp politiker med särskilt ansvar för ett specialområde, till exempel skolan.

_Det brukar finnas mellan fem och tio nämnder i varje kommun.

_Personerna i nämnderna har detaljerade kunskaper om sin verksamhet som de ska kunna förklara för styrelsen. _När fullmäktige har fattat ett beslut ska styrelsen genomföra beslutet. _De får då hjälp av de olika nämnderna. _Kommunerna

har anställd personal som planerar verksamheten i detalj. "Ute på golvet" genomförs sedan kommunernas och landstingens arbete av personal såsom vaktmästare, ingenjörer, läkare, undersköterskor, lärare och förskollärare. De här yrkesgrupperna ger medborgarna servicen som de har rätt till.

=== _Bildbeskrivning =====

_Schematisk bild med rubriken

"_Den kommunalpolitiska maskinen"

visar vägen mellan fyra olika grupper.

_Grupper:

#1. _Kommunfullmäktige, __KF

- representerar folket
- fattar alla stora beslut
- politikererna kan lägga egna förslag (motioner)

#2. _Kommunstyrelsen, __KS

- politiker från de största partierna
- förbereder och lägger viktiga förslag till __KF
- genomför __KF:s beslut

#3. _Nämnderna

- politiker från alla partier

- hjälper __KS med förslag
- hjälper __KS att genomföra __KF:s beslut
- tar egna beslut i "små" frågor

#4. _Kommunens invånare

- väljer representanter till __KF
- tar emot kommunens service

_Vägen:

#4 (invånarna) väljer #1 (__KF).

#2 (__KS) lägger förslag till

#1 (__KF) och får tillbaka ett beslut.

_Beslutet går vidare till

#3 (nämnderna) som genomför
beslutet efter att ha hjälpt
#2 (KS) med underlag.

#4 (invånarna) tar emot service
från #3 (nämnderna).

=====

::: #189 ::::::::::::::::::::::::::::::

_En förenklad jämförelse mellan
olika politiska nivåer

_Beslutande

_Kommun: _Kommunfullmäktige

_Landsting:

_Landstingsfullmäktige

_Sverige: _Sveriges riksdag

_Verkstäl l ande

_Kommun: _Kommunstyrel se

_Landsti ng: _Landsti ngsstyrel se

_Sveri ge: _Regeri ng

_Förval tni ng

_Kommun: _Kommunförval tni ng

_Landsti ng:

_Landsti ngsförval tni ng

_Sveri ge: _Statsförval tni ng

_Chef

_Kommun: _Kommunstyrel sens

ordförande

_Landsti ng:

_Landsti ngsstyrel sens

ordförande

_Sverige: _Statsminister

_Politiker på kommunal nivå

_De flesta personer i kommunernas fullmäktige och nämnder är så kallade fritidspolitiker. _De försörjer sig inte på sina politiska uppdrag utan de får ersättning för vissa möten.

_Sveriges fritidspolitiker tycker att politik är viktigt och intressant och är därmed beredda att använda sin fritid till politik.

_Det kan hända att de ibland måste

gå i från sina arbeten för att kunna
gå på ett möte. _Arbetsgivaren kan
inte säga nej till det eftersom
politiska uppdrag är skyddade i
grundlagen.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Kommunfullmäktiges sal, _Värnamo.

_Här inne samlas _Värnamos

#51 folkkalda politiker.

_Bildbeskrivning

_Ett tomt konferensrum med bord
och stolar.

=====

=== _Bildbeskrivning =====

_En schematisk bild med rubriken

"_Så här styrs _Enköpings kommun".

é _Kommunfullmäktige

é _Kommunstyrelsen --

_Kommunstyrelsekontor

é _Kommunala bolag (kommunen driver egna företag)

_Enköpings kommuns moderbolag

__AB, (_Enköpings kommunhus

__AB, _Enköpings

hyresbostäder, __ENA _Energi

__AB)

é _Kommunala nämnder (med

politiker) -- _Kommunal a
förvaltningar (med anställd
personal)

_Miljö och byggnadsnämnd --

_Miljö och stadsbyggnad

_Teknisk nämnd --

_Teknikförvaltning

_Nämnd för- och grundskola --

_Skolförvaltning

_Utbildningsnämnd --

_Utbildningsförvaltning

_Social nämnd --

_Social förvaltning

_Vård- och omsorgsnämnd --

_Vård- och omsorgsförvaltning

_Kulturnämnd --

_Kulturförvaltning

_Fri tidsnämnd --

_Fri tidsförvaltning

=====

::: #190 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Hur fungerar __EU?

__EU:s sätt att fatta beslut är
kompllicerat. _Makten i __EU delas
mellan ministerrådet,

__EU; -kommisionen och

__EU; -parlamentet.

__EU; -kommisionen och ministerrådet

har mest makt i ___EU.

_Mi ni sterrådet

_Mi ni sterrådet representerar alla ___EU: s medlemsstater och består av mi ni strar från de olika staterna.

_När ___EU ska fatta beslut, till exempel om en jordbruksfråga träffas jordbruksmi ni strarna från ___EU; -länderna. _De röstar och majoriteten bestämmer. _Vi d vissa beslut krävs det att alla är överens.

_Mi ni sterrådet är inte helt ensamt om att besluta, utan

__EU_j - kommissionen och

__EU_j - parlamentet är också

delaktiga.

__EU_j - kommissionen

__EU_j - kommissionen representerar

__EU och består av en person från

varje medlemsstat -- en

__EU_j - kommissionär. _Sveriges

kommissionär är sedan #2010 _Cecilia

_Malinström. _Kommissionärerna

arbetar för __EU:s intressen, inte

för respektive medlemsstats

intressen.

__EU_j - kommissionen lägger fram

förslag till ministerrådet, precis som regeringen lägger fram förslag till riksdagen. När ett beslut är fattat av ministerrådet genomförs det av EU-kommissionen. Även det påminner om regeringens arbete.

EU-kommissionen har idag drygt 22 000 anställda.

EU-parlamentet

EU-parlamentet representerar folket i EU-länderna. I

EU-parlamentet sitter 751

politiker från alla EU:s länder som väljs av folket i respektive

medlemsstat. _Sverige har #20 av
platserna. __EUj -parlamentarierna
är de enda politikererna i __EU som är
valda direkt av folket. _Val et till
__EUj -parlamentet sker vart femte år
(#2019, #2024, ...). _I vissa frågor
måste __EUj -parlamentet vara med och
godkänna besluten. _Parlamentet
sammanträder både i _Bryssel och i
_Strasbourg.

__EU: s I agsti ftni ngsprocess

=== _Bi I dbeskri vni ng =====

_Schemati sk bi I d med rubri ken

" __EU: s I agsti ftni ngsprocess" .

#1. __EUj -kommi ssi onen ger

försl ag om en ny I ag.

#2. __EUj -parl amentet I ämnar

synpunkter el l er besl utar

ti I I sammans med

mi ni sterrådet.

#3. _Mi ni sterrådet besl utar.

#4. _Medl emsstaterna genomför

I agen.

=====

Andra viktiga delar av EU:s
organisation

Möten mellan ledarna inom EU
kallas det - Europeiska rådet, där
planeras EU:s framtid, men det tas
inga beslut.

. EU-domstolen tolkar EU:s
regelverk och dömer i tvister kring
det. Det kan handla om en stat, ett
företag eller en enskild person som
har klagat. Om en EU-lag och en
nationell lag krockar, gäller

EU-lagen. Det kallas

överstatlighet. Det gäller dock

inte grundlagarna.

__-__Europeiska centralbanken
(__ECB); ansvarar för den gemensamma
valutan euro. __Sverige har hittills
inte ansökt om att införa euro.

__Sveriges riksbank bestämmer därför
fortfarande över de svenska
räntorna.

=== __Bildtext/beskrivning =====

__Europeiska centralbanken.

__Frankfurt, __Tyskland.

__Bildbeskrivning

__Stort höghus. __En infälld bild
visar eurosymbolen som liknar ett

l i t e t e m e d t v å h o r i s o n t e l l a

s t r e c k . _ R u n t e : e t f i n n s t o l v

s t j ä r n o r .

=====

::: #191 ::::::::::::::::::::::::::::::

__EU: s d e m o k r a t i s k a u n d e r s k o t t

_D e t t a l a s o f t a o m __EU: s

d e m o k r a t i s k a u n d e r s k o t t . _D e t

b e t y d e r a t t __EU i n t e h a r s a m m a

d e m o k r a t i s k a u p p b y g g n a d s o m t i l l

e x e m p e l s t a t s s k i c k e t i _S v e r i g e .

_M i n i s t e r r å d e t

_V a l e n t i l l d e n a t i o n e l l a

p a r l a m e n t e n (r i k s d a g e n i _S v e r i g e) i

respektive medlemsstat avgörs av
i inrikesfrågor såsom vård, skola och
omsorg. _Valrörelserna handlar
endast i liten utsträckning om
frågorna som __EU har hand om och om
vilken politiska partierna vill föra i
__EU. _Det är därför ofta
i inrikespolitiken som avgör valen i
respektive land, inte
__EU; -politiken.

_Ministerna i ministerrådet är
inte framröstade av folket utan de
är utsedda, till exempel av en
statsminister.

__EU_i -kommi ssi onen

__EU_i -kommi ssi onen ti ll sätts genom utnämni ngar där __EU: s medborgare i nte har något att säga ti ll om.

_Kommi ssi onen övervakar den gemensamma lagsti ftni ngen och har rätt att ta egna i ni ti ati v i o l i ka frågor. _Den samarbetar även med företag, i ntresseorgani sati oner och experter i nnan besl ut fattas. _Det är därför svårt att få i nsyn i besl utsprocessen, vi l ket enl i gt kri ti ker i nnebär att det fi nns ett demokrati skt underskott.

_Europaparlamentet

_Europaparlamentet är den enda demokratiskt valda delen i __EU.

_Det genomsnittliga valdeltagandet för __EU; -länderna i valet #2019 var #51 %.

_Lägst valdeltagande hade

_Slovakien med #23 % och högst
_Belgien med #88 %.

_I Sverige röstade #55 %.

_Vilka påverkar politiken inom __EU?

_Politiker inom __EU påverkas av sina väljares åsikter, men även av tusentals intresseorganisationer,

företag och kommuner som vill

#191

#1088

påverka besluten som EU fattar.
_Det innebär att det är många som
kan påverka EU:s beslut. _Det
pågår hela tiden förhandlingar
mellan EU och olika nätverk av
intressegrupper, företag, forskare
och andra för att påverka EU.

=== _Bidtext/beskrivning =====

__EU; -parlamentet. _Strasbourg,

_Frankrike.

_Bidbeskrivning

_Inifrån en stor rundtomsal
med bänkar i flera nivåer som är
riktade mot mitten. _I mitten
finns en talarstol.

=====

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym tjugo fyra av tjugonio

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym tjugo fyra

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Ord och begrepp i kapitlet

(#192) #1091

_Fler ord och begrepp (#192)

..... #1096

_Frågor till texten (#193)

..... #1099

_Olika stats- och

styrelseskick (#194) ... #1103

_Statsskick (#194) #1104

__EU påverkar _Sveriges

statsskick (#194) #1105

_I

_Styrel seski ck (#194)	#1106
_Sveri ge (#194)	#1106
_Författni ng (#195)	#1108
_Demokrati er och di ktaturer	
(#196)	#1115
_Mel l an demokrati och	
di ktatur (#197)	#1120
_Statsski ck i andra l änder	
(#198)	#1126
__USA -- ett exempel (#199)	
.	#1132

_Ord och begrepp i kapi t l e t

__EUj -kommi ssi onen_. _Består av en

__EUj -kommi ssi onär från varj e

medl emsstat.

__EUj -parl amentet_. #751 fol kval da

pol i ti ker från al l a __EU: s stater.

Fri ti dspol i ti ker. _Pol i ti ker som

i nte försörj er si g på si na

pol i ti ska uppdrag. _De får

ersättni ng för vi ssa möten.

Förval tni ng. _Al l a anstäl l da i

kommun, l andsti ng och stat som

genomför de pol i ti ska besl uten.

Grundlag. _Ändringar i grundlagen
kan endast ske efter två
riksdagsbeslut med ett
mellanliggande riksdagsval.

_Justitieombudsmannen (___JO)_. _Till
___JO kan en privatperson anmäla en
myndighet eller kommun som inte
har följt lagen.

Kommunfullmäktige. _Fattar alla
viktiga beslut i kommunen.

Kommunstyrelsen. _Lägger fram
viktiga förslag som
kommunfullmäktige fattar beslut
om. _Motsvaras av regeringen på

nationell nivå.

Kontroll av makten. _Det finns
flera kontrollfunktioner av makten
i Sverige, t. ex.

förvaltningsdomstolarna,

_Riksrevisionen och

_Justitieombudsmannen. _Riksdagen

kan dessutom kontrollera

regeringen genom utfrågningar.

Majoritetsregering. _Ett eller

flera partier som har majoritet i

riksdagen bildar regering.

Ministerrådet. _Består av

ministrar från EU:s

medl emsstater.

Mi nori tetsregeri ng. _Ett el l er
fl era parti er utan maj ori tet i
ri ksdagen bi l dar regeri ng.

Moti on. _Ett försl ag från ett
parti , en grupp ri ksdagsl edamöter
el l er en enski l d ri ksdagsl edamot.

Parl amentari sm. _En regeri ng måste
ha stöd av maj ori teten av det
fol kval da parl amentet för att
arbetet ska fungera.

Propor ti onel l t val. _Parti erna får
li ka stor andel platser i de
fol kval da församl i ngarna som

andel en röster de har fått i det senaste valet.

Proposition. _Ett förslag från regeringen.

Riksdag. _Den högsta politiska församlingen i Sverige.

Riksrevisionen. _Granskar regeringens, riksdagens,

_Riksbankens och kungens ekonomi.

Samlingsregering. _Alla eller nästan alla partier regerar tillsammans under en kris.

_Fler ord och begrepp

Koalitionsregering. _En regering bestående av två eller flera partier.

Kommunallagen. _En lag som reglerar organisation och ansvarsområden i kommuner och landsting.

Kommunalt självstyre. _Kommuner och landsting utvecklar och förvaltar samhället på lokal och regional nivå.

Mandat. _Uppdrag_. _Ett mandat motsvarar en person i riksdagen.

_Det finns #349 mandat i riksdagen.

Ministerstyret. _Regeringen ger förvaltningsorder i enskilda fall.

Politiskt system. _Till exempel hur statsråd, styrelser och förvaltning samspelar i ett land.

Plenum. _Sammanträde, t. ex. när alla riksdagsledamöter sammanträder i riksdagen.

Regeringsförklaring.

Beskrivningen av regeringens politik. _I Sverige läser

statsministeren upp den i riksdagen
en gång per år.

Riksmöte. _Riksdagens årliga
sammanträdesperiod, september till
september.

Vågmästare. _En person eller ett
politiskt parti som vid en
omröstning har den/de avgörande
rösten/rösterna.

_Frågor till texten

#1. _Vilka politiska församlingar

kan vi rösta fram representanter

till i _Sverige? _I _Europa?

(s. #180--#181)

#2. _Ange två av riksdagens

uppgifter.

#3. _Vem är _Sveriges statschef?

#4. _Vem får rösta i _Sverige?

(s. #182)

#5. _Hur många platser i riksdagen

får ett parti som har fått #20 %

av rösterna?

#6. _Vem beslutar om vem som blir statsminister? (s. #183)

#7. _Vem är det som bildar regering?

#8. _Hur många röster behövs för att få majoritet i riksdagen?
(s. #184)

#9. _Beskriv två olika regeringstyper.

#10. _Vad är en proposition?
(s. #185)

#11. _Vad är en motion?

#12. _Näm några sätt som regeringens arbete kan kontrolleras på.

#13. _Namnge tre departement.

#14. _Namnge tre utskott.

#15. _Vilket syfte har

förvaltningen? (s. #186)

#16. _Vilka arbetsuppgifter har

_Riksrevisionsen? (s. #187)

#17. _Vilka arbetsuppgifter har

_Justitieombudsmannen?

#18. _Vad heter den beslutande

församlingen i en kommun?

(s. #188--#189)

#19. _Vad är en nämnd?

#20. _Vilka har stor makt i __EU?

(s. #190)

#21. _Ge ett exempel på ___EU: s demokrati ska underskott. (s. #191)

#22. _Ge några exempel på hur besluten i ___EU kan påverkas.

_Frågor att diskutera

#23. _Ta reda på några fall av ministestyre i _Sverige.

#24. _Hur styrs din kommun?

::: #194 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Olika stats- och styrelseskick

::: ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Berlinsmuren var en tydlig gräns
mellan två olika styrelseskick --
demokrati i väst och diktatur i
öst.

_Bildbeskrivning

_En text i relief som lyder:

___BERLINER MAUER; #1961--#1989.

=====

_En stat utgör ett bestämt
geografiskt område och har en
regering. _Regeringen ska ha

kontroll över området, den ska kunna försvara statens gränser och den ska styra över människorna som bor där.

_Staten ska dessutom ha gränser som andra stater har godkänt.

_I dag har ___FN #193 stater som är fullvärdiga medlemmar. _Ytterligare två stater, _Palästina och

_Vatikanstaten, har observatörsstatus i ___FN.

_Statsskick

_Stater kan delas in efter hur statschefen utses. _I en monarki ärvs ofta statschefsposten. _I en

republik väljs en president till statschef.

_Statsski cket bestäms även efter hur staten är organi serad. _För att kunna avgöra statsski cket är det viktigt att veta vem/vi l ka som stiftar l agar samt vem/vi l ka som upprätthå l er l ag och ordni ng.

__EU påverkar _Sveri ges statsski ck

_Ri ksdagen ändrade i grundl agen för att _Sveri ge skul l e kunna bli medlem i __EU. _Det innebär att _Sveri ge har l ämnat i från sig makt till __EU, till exempel makt att

stifta en del lagar.

_Styrelseskick

_Styrelseskicket i en stat bestäms av hur makten att fatta beslut fördelas. _Styrelseskicket är demokratiskt när medborgarna har stort inflytande. _I en diktatur har däremot medborgarna ett mycket litet inflytande.

_Sverige

_Sveriges gränser har legat fast sedan #1809 då _Finland förlorades i kriget med _Ryssland. _Perioden #1814--#1905 var _Sverige i union

med _Norge, vilket innebar att
_Norge och _Sverige hade kvar sina
gränser och sina regeringar, men att
de två länderna hade en gemensam
kung.

_Fram till #1809 var kungamakten
stark i _Sverige. _Vissa kungar var
diktatorer. _En av de mest omtalade
var _Karl __XII som regerade
#1697--#1718. _Den siste kungen med
stor makt, _Gustaf __IV _Adolf,
avsattes vid en statskupp #1809.

_Därefter minskade kungarnas
inflytande alltmer i _Sverige.

_Sedan #1974 har kungen ingen makt
all s, men han är fortfarande
statschef.

::: #195 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Författning

_Varje stat har en författning.

_Den består oftast av skrivna
dokument som bestämmer hur makten i
landet ska
é fördelas,
é utövas och
é kontrolleras.

_I författningen står det även om
staten är en monarki eller en

republi k.

_Maktdel ni ngsprinci pen

_För att förhindra att vissa personer får för mycket makt tillämpas maktdel ni ngsprinci pen i många stater. _Det innebär att makten delas upp i de tre delarna é styrande, é beslutande och é dömande.

_Sveriges författning

_I _Sverige har regeringen den styrande makten. _Riksdagen har den beslutande makten med rätt att

stifta lagar och kräva in skatter av medborgarna. _Domstolarna har den dömande makten. _Kungen är _Sveriges statschef.

_Det finns flera olika sätt att kontrollera den politiska makten. _Kontrollen görs både av riksdagen och olika myndigheter för att se till att de pengar kommuner, landsting och stat ansvarar för ska användas rätt och att maktmissbruk ska förhindras.

_Sveriges fyra grundlagar

_Författningen i _Sverige består av fyra grundlagar.

#1. _Successionsordningen

bestämmer i vilken ordning tronen ärvs.

#2. _Regeringsformen bestämmer hur

_Sverige ska styras.

#3. _Tryckfrihetsförordningen

reglerar vad som gäller för

tryckfrihet samt rätten att ta del

av allmänna handlingar (till

exempel protokoll från politiska

sammanträden och

kommunal anställd (dass löner) och att
lyssna på vissa möten (till
exempel domstolsförhandlingar och
politiska sammanträden).

#4. Yttrandefrihetsgrundlagen är
ett komplement till
tryckfrihetsförordningen och
gäller även webbplatser, radio, tv
och film.

Grundlagarna är Sveriges
viktigaste lagar och de ligger till
grund för alla andra lagar. Om
riksdagen vill ändra på en grundlag
måste den fatta beslut om det två

gångar och mellan de två besluten
måste det vara ett riksdagsval. _På
så vis kan det svenska folket välja
andra politiker om de inte vill
ändra grundlagen. _I _Sverige
försöker politikerna skapa en så
stor politisk majoritet som möjligt
vid grundlagsändringar.

_Lagstiftning

_Att stifta en ny lag:

_Riksdagen röstar ja till en ny
lag

_Lagen gäller, till exempel från
#1 januari

_Att ändra i grundlagarna:

_Riksdagen röstar ja till en
ändring i grundlagen

_Riksdagsval

_Riksdagen röstar ja igen till
samma ändring och grundlagen
börjar gälla

_Demokrati er och di ktaturer

_För att en stat ska anses ha ett demokrati skt styrel seski ck krävs det att staten bl and annat uppfyl l er följ ande kri teri er

é grundl äggande mänskli ga fri - och rätti gheter,

é regel bundet återkommande fri a och hemli ga val med al l män och l i ka rösträtt för al l a medborgare,

é fri het att bi l da parti er som får stäl l a upp i val en,

é maj ori tetsbesl ut gäl l er i

politiken,

é skydd för minoriteters rättigheter
och

é rättssäkerhet (lagarna gäller lika
för alla och alla har rätt till
prövning om någon anser sig ha
blivit felaktigt behandlad).

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Hemligt val innebär att ingen har
rätt att få veta hur medborgarna
röstar.

_Bildbeskrivning

_I ett rum står en person bakom
ett valbås. _Valbåset döljer

personen från midjan och uppåt.

_Intill personen står ett litet barn.

=====

_Diktaturens kännetecken

_Diktatur innebär att en person eller en grupp personer utövar makten utan att ha blivit valda.

_Det finns mer eller mindre hårda diktaturer.

_I en diktatur respekteras inte de mänskliga rättigheterna och medborgarna har bara begränsade rättigheter. _En person som

kritiserar makthavarna eller tillhör
fel politisk eller etnisk grupp blir
ofta trakasserad och/eller
bestraffad.

_Under #1900-talet blev det
vanligt med enpartistater. _Endast
ett parti var tillåtet och
partiledaren fungerade som en
diktator. _En annan form av diktatur
är när stater styrs av en grupp
militärer (militärdiktatur), till
exempel _Thailand och _Sudan. _Några
länder styrs diktatoriskt som
teokratier, bland annat _Iran och

_Saudi arabien. _Där skri vs lagarna
uti från religiösa skrifter.

_En diktatur kännetecknas av
é att det inte genomförs några
demokratiska val,
é att ledaren/ledarna låter
släktingar ta plats på
nyckelpositioner i politik och
näringsliv (nepotism),
é att individer/företag kan betala
för att påverka beslut
(korruption),
é att det finns politiska fångar,
é att det fria ordet är begränsat,

till exempel sitter kritiska
journalister fängslade,
é att summariska rättegångar och
tortyr förekommer och
é att rädslan i samhället ofta är
stor.

::: #197 :::::::::::::::::::::::::::::::

_ Mellan demokrati och diktatur
_ Diktaturerna i _Sovjetunionen och
i andra östeuropeiska stater föll
runt #1990. _Då hoppades många
människor att fler länder i världen
skulle bli demokratiska. _Tyvärr
blev det inte så. _Det finns en lång

rad stater som är någonstans
mellan demokrati och diktatur.

_Ryssland är till exempel

demokratiskt "på ytan". _Vladimir

_Putin har dock haft en mycket stor
makt sedan år #2000.

_Forskning visar att stater ofta
fastnar mellan demokrati och
diktatur utan att kunna komma loss.

_Det gäller exempelvis _Ryssland,

andra före detta sovjetiska

republiker och många afrikanska

stater. _Även om staterna har

politiska val då och då finns

maktmissbruket kvar. _Demokratin kan därför inte utvecklas. _Mänskorna känner att "någon annan bestämmer, men de vet inte vem".

_Internet sprider information

_Internet gör det möjligt för privatpersoner att sprida information. _Det innebär att mänskorna både i landet och i omvärlden snabbt får veta vad som händer. _Organisationer och andra stater kan då öka pressen för att få till stånd en förändring.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Indelningen, som _Ekonomen
_Intelligens _Unit har använt sig
av, grundar sig bland annat på
rättssäkerheten för väljarna,
möjligheten att påverka politiken
och hur fria valen är. _Ungefär
hälften av världens stater kan
i dag anses ha ett demokratiskt
styrelseskick. _Demokrati er med
anmärkning ar passar in på många
stater.

_Bi l dbeskri vni ng

_En vär l dskarta med rubri ken

"_Demokrati er och _Di ktaturer"

vi sar tre oli ka

områdesi ndel ni ngar: _Demokrati er,

_Demokrati er med anmärkni ngar och

_Di ktaturer. _Nedan l i stas några

av l änderna.

_Demokrati er: _Kanada, __USA,

_Grönl and, _Austral i en, _Japan,

_Sveri ge, _Norge, _Fi nl and,

_Danmark, _Storbri tanni en,

_Spani en, _Tyskl and

_Demokrati er med anmärkningsvärda:

_Ryssland, _Indien, _Indonesien,

_Turkiet, _Frankrike, _Italien,

_Ukraina, _Rumänien, _Kenya,

_Tanzania, _Sydafrika, _Namibia,

nästan alla länder i

_Sydamerika, _Mexiko

_Diktaturer: _Polen, _Kina,

_Vietnam, _Kazakstan,

_Afghanistan, _Pakistan, _Iran,

_Saudi Arabien, större delen av

_Afrika, _Kuba

=====

_Källa: _Fritt efter _Ekonominstitutet

_Intel l i gence _Uni t

::: #198 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Statsski ck i andra l änder

_Länder är ol i ka stora, har ol i ka hi stori a och ol i ka stort i nsl ag av demokrati . _Därför har det uppstått en mängd ol i ka sätt att organi sera den pol i ti ska makten i ett l and.

_Det i nnebär att statsski cken ski l j er sig åt.

_Enhetsstater

_Sveri ge är en enhetsstat. _Det i nnebär att samma l aga r gäl l er i hel a l andet. _Det nati onel l a

parlamentet i en enhetsstat
(riksdagen i _Sverige) beslutar om
lagar och skatter. _Systemet med
endast ett parlament kallas
enkammersystem. _Det nationella
parlamentet kan ge regioner ett
visst självbestämmande. _I _Sverige
kallas det kommunalt självstyre.

_Federala stater

_En federation är ett annat
vanligt sätt att organisera en stat
på. _Då är det flera delstater, med
ett visst självbestämmande, som
tillsammans bildar en stat, till

exempel __USA, _Etiopi en och
_Ryssl and. _Del staterna har egna
parl ament som fol ket i respekti ve
del stat har val t.

_Del statsparl amenten besl utar i
vi ssa frågor och det nati onel la
parl amentet i andra.

_Tvåkamarsystem

_En del l änder har två kammare på
nati onel l ni vå. _Det kal l as
tvåkamarsystem. _Namnet på de två
kamrarna är första kammaren (kal l as
även överhus el l er senat) och andra
kammaren (kal l as även underhus,

representanthus eller
national församling).

_De folkvalda politiker i
delstatsparlamenten utser
representanter till första kammaren,
till exempel i _Tyskland. _Folket
kan även direkt rösta in politiker i
första kammaren, till exempel i
__USA. _I första kammaren får alla
olika geografiska områden i landet
lika många representanter oavsett
hur många som bor där. _Till den
andra kammaren röstar hela folket.

_Hur makten fördelas mellan den

första och den andra kammaren är olika beroende på land. _Ett syfte med tvåkammerssystemet är att alla regioner/delstater i landet ska representeras på nationell nivå.

=== _Bildbeskrivning =====

_Schematisk bild med rubriken

"_Enhetsstater (enkammerssystem)"

visar att folket har val till

parlament och parlamenten beslutar

åt folket.

=====

=== _Bildbeskrivning =====

_Schematisk bild med rubriken

"_Federala stater

(tvåkamarsystem)".

_Folket har val till

_Delstatsparlament och

_Delstatsparlamenten beslutar åt
folket.

_Delstatsparlamenten eller folket
väljer representanter till

_Parlament (första kammaren).

_Folket har val till _Parlament
(andra kammaren).

_Parlament (andra kammaren) och

_Parlament (första kammaren) tar
beslut åt folket.

=====

::: #199 ::::::::::::::::::::::::::::::

__USA -- ett exempel

__USA består av #50 delstater,
bland andra _Kalifornien, _Texas och
_Alaska. __USA (_Amerikas förenta
stater) är en federal stat.

_Delstaterna och deras
delstatsparlament beslutar i vissa
frågor gällande exempelvis skola,
socialpolitik och viss lagstiftning.

_Delstaternas beslut måste stämma

överens med landets författning.

_Kongressen

_Folket i respektive delstat
röstas fram två representanter till
senaten (första kammaren). _I

senaten sitter #100 ledamöter.

_Systemet ger små delstater stort
inflytande.

_För att fördela makten väljer
folket även politiker till
representanthuset (andra kammaren).

_Där sitter #435 ledamöter. _De
folkrika delstaterna har fler
representanter än delstaterna med

ett lägre invånarantal.

_Senaten och representanthuset
kallas tillsammans för kongressen.

_Kongressen kan sägas motsvara
riksdagen i _Sverige. _Kongressen
beslutar om vissa lagar, skatter och
statliga utgifter.

_President med stor makt

_Presidenten, som har mycket stor
makt, är både stats- och

regeringschef. _Vart fjärde år

röstas folket i __USA fram

#538 personer som kallas elektorer.

_Elektorerna röstas i sin tur fram

en president. _Presidenten utser sin egen regering. _Presidenten föreslår lagar och genomför kongressens beslut.

_Maktindelning

_I USA gäller

maktdelningsprincipen. _Makten delas mellan kongressen (lagstiftande), presidenten (styrande) och högsta domstolen (dömande). _Både kongressen och presidenten kan stoppa ett förslag. _Högsta domstolen kan också stoppa ett förslag, men bara om det strider mot

__USA: s författning. _Tanken är att de tre olika makterna (lagstiftande, styrande och dömande) ska kontrollera varandra och därmed förhindra maktmissbruk.

_Presidentialism

__USA: s statsstyrelse kallas presidentialism. _Då är den styrande makten skild från den lagstiftande makten.

=== _Bildbeskrivning =====

_Schematisk bild med rubriken

"_Maktdelning i __USA". _Modellen

består av tre rutor med text som

är placerade i en triangel med
dubbelriktade pilar emellan.

_Rutorna har texten:

#1. _Presidenten (styrande makt).

_Utser regering. _Kan stoppa

lagar som kongressen beslutar.

#2. _Kongressen (lagstiftande

makt). #2/#3 av rösterna i

senaten respektive i

representanthuset kan upphäva

presidentens stopp för ett

lagförslag.

#3. _Högsta domstolen (dömande

makt). _Kan stoppa lagförslag

som bryter mot författningen.

=====

=== _Bildbeskrivning =====

_Den amerikanska flaggan och

_Kapitolium (USA:s

parlamentsbyggnad med sin stora

vit kupol) i bakgrunden.

=====

_Stats- och styrelseski ck -- en
översikt

_Styrelseski ck: _Diktatur

_Statsski ck

_Monarki (statschef: kejsare/
kejsarinna, kung/drottning,
furste/furstinna), _Republik
(statschef: ofta en president)

_Partidiktatur (ett parti styr,
t. ex. _Kuba), _Teokrati
(religiösa ledare, t. ex.

_Iran), _Militärdiktatur
(militären styr, t. ex. _Sudan)

_På vilket sätt ledarna har tagit/fått sin makt

_Ledarna har tagit makten utan att fråga folket vad det tycker.

_Hur makten är fördelad

_Ett fåtal människor kontrollerar och har all makt. _Maktmissbruk och korruption är vanligt förekommande.

_Människors frihet

_Betydelselösa val eller inga val alls, farligt att kritisera makten, kritiska journalister

tystas, åsiktskontroll
(medborgare som spionerar på
andra belönas), politiska
fångar, svårt att lämna landet,
den politiska makten bestämmer
över rättsväsendet och
minoriteter har begränsade
rättigheter.

_Styrelseskick: _Demokrati

_Statsskick

_Monarki (statschef: kejser/

kejserinna, kung/drottning,

furste/furstinna), _Republik

(statschef: ofta en president)

_På vilket sätt ledarna har tagit/fått sin makt

a) _Representativ demokrati
(folket väljer ett parlament)

__ELLER

b) _Direkt demokrati
(folkomröstningar, där medborgarna tar ställning i vissa frågor)

a) _Presidentstyre (folket väljer president, t. ex. __USA)

__ELLER

b) _Parlamentarism (majoriteten i det folkvalda parlamentet

väljer statsminister/
premiärminister, t. ex.

_Sverige)

a) _Presidenten utser regering.

__ELLER

b) _Statsminister/premiärminister
utser regering.

_Hur makten är fördelad

_I många stater gäller

maktdelegationsprincipen. _Det

finns en styrande, en

beslutande och en dömande makt.

_Människors frihet

_Fria val, allmänna och hemliga

val , lika rösträtt,
majoritetsbeslut vid politiska
beslut, yttrandefrihet,
tryckfrihet, föreningsfrihet,
religiösfrihet, rörelsefrihet,
rättssäkerhet och skydd av
minoriteter.

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym tjugo fem av tjugoni o

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym tjugo fem

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Ord och begrepp i kapitlet

(#201) #1145

_Fler ord och begrepp (#201)

..... #1147

_Frågor till texten (#201)

..... #1150

__FN, konflikter,

konflikt hantering och

hotbilder (#202) #1152

_Konflikter (#202) #1153

_Konflikt hantering (#202)	
.....	#1154
_Hotbilder (#202) #1155
_Aktörer på den	
internationella arenan	
(#203) #1155
__FN -- uppdrag och	
organisation (#204) #1162
_Orsaker till krig och	
konflikter (#206) #1174
_Folkrätt och	
konfliktlösning (#207)	. #1179
_Hotbilder (#208) #1186

_Ord och begrepp i kapitlet

Demokratiskt styrelseskick. _En

stat med grundläggande mänskliga

fri- och rättigheter och

regelbundet återkommande fria och

hemliga val med allmän och lika

rösträtt för alla medborgare.

Diktatoriskt styrelseskick.

_Motsatsen till ett demokratiskt

styrelseskick.

Författning. _Skrivna dokument som

bestämmer hur makten i en stat ska

fördelas, utövas och kontrolleras.

Maktdelningssprincipen. _Makten i en stat ska delas upp i en styrande, en beslutande och en dömande del.

Representativ demokrati. _Folket styr genom att rösta fram politiker med beslutanderätt.

Stat. _Ett geografiskt område som andra stater har godkänt. _Varje stat har en regering.

Statsskick. _Bestäms av hur statschefen utses och/eller vilka som stiftar lagar och upprätthåller lag och ordning i en

stat.

Styrelseskick. _Bestäms av hur
makten att fatta beslut i en stat
fördelas.

Sveriges grundlagar. _Sverige har
fyra grundlagar -
successionsordningen,
regeringsformen,
tryckfrihetsförordningen och
yttrandefrihetsgrundlagen.

_Fler ord och begrepp

Anarki. _Ingen bestämmer och alla
kan göra vad de vill. _Enligt en
tolkning av begreppet innebär det

att det inte finns någon härskare,
regering eller statsmakt. _En
annan tolkning är kaos med
avsaknad av lag och ordning.

Folksuveränitetsprincipen. _Det
folkvalda parlamentet (riksdagen i
_Sverige) har "all" makt. _Den
tillämpas exempelvis i de nordiska
länderna.

Konstitution (författning).
_Regler för statsskicket.

Offentlig handling. _Material hos
myndigheter som allmänheten har
rätt att läsa.

Parlamentarism. _Ett statskick,
t. ex. i _Sverige, där regeringen
behöver stöd av ett folkvalt
parlament för att genomföra sin
politik.

Suverän stat. _En självständig
stat som inte lyder under någon
främmande makt.

_Frågor till texten

#1. _Vad är statsstyrelsen? (s. #194)

#2. _Vad är styrelsen?

#3. _Hur delas makten upp enligt
maktdelegationsprincipen? (s. #195)

#4. _Nämna två grundlagar i Sverige
och beskriv kort vad de innebär.

#5. _Ange några kriterier för ett
demokratiskt styrelsen.
(s. #196)

#6. _Beskriv kort vad som är typiskt
för en diktatur.

#7. _Namn fem demokratier, fem
demokratier med anmärkning och fem
#201 #1150

di ktaturer i världen. (s. #197)

#8. _Vad finns det för fördelar med ett tvåkammerssystem? (s. #198)

_Fråga att diskutera

#9. _Vad tror du _Winston _Churchill menade med "_Democracy is the worst form of government, except for all the others."

::: #202 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

__FN, konflikt, konflikt hantering

och hotbilder

::: ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Samarbete mellan människor leder
till en bättre värld.

_Bildbeskrivning

_Några modellhus är placerade i
en ring runt ett runt monument.

_Vägar är ritade från de olika
modellhusen till en väg som går
runt monumentet.

=====

_Sverige samarbetar med andra stater, till exempel inom EU och FN. I världen finns det också samarbeten mellan företag, regioner och kommuner.

_Konflikter

_Tyvärr fungerar inte allt samarbete. _Det förekommer konflikter både inom och mellan stater. _Om en konflikt innebär att fler än #25 människor dödas per år brukar den kallas för en väpnad konflikt. _Om antalet dödade är över #1 #000 kallas den väpnade

konflikten även för ett krig.

_Konflikter är inte bra för ett samhälle. _De skapar otrygghet och kan orsaka stora ekonomiska förluster.

_Konflikt hantering

_I en komplex värld är det viktigt att samarbeta för att förebygga hot och lösa konflikter, det vill säga konflikt hantering. _I bland måste samarbetet ske på den internationella arenan. _Det finns många aktörer där, till exempel stater, organisationer och företag.

_Hotbiller

_Hotbiller är de risker ett
samhälle har för att skadas. _Det
kan vara konflikter,
klimatförändringar, kriminalitet och
stora ekonomiska klyftor som leder
till oroligheter i samhället.

::: #203 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Aktörer på den internationella
arenan

_Alla aktörer på den
internationella arenan är mer eller
mindre beroende av varandra för att
få samarbeten att fungera. _Här
#203 #1155

följer fem av dem.

#1. _Suveräna stater

_En del hävdar att stater är de viktigaste aktörerna på den internationella arenan. _Alla stater anses vara suveräna, det vill säga självständiga. _Det innebär att endast den enskilda staten har rätt att bestämma inom sitt eget landområde.

_Andra hävdar att stater inte längre är så viktiga. _Den globala ekonomin gör att politiker i respektive stat har fått mindre

makt.

#2. Mellanstatliga organisationer

Enskilda stater samarbetar

frivilligt via olika organisationer

över hela världen. FN är den

största mellanstatliga

organisationen.

Världshandelsoorganisationen WTO

är ett exempel där stater samarbetar

för att underlätta för både import

och export. År 2018 hade EU

28 medlemsstater där samarbetet

sker inom många områden, exempelvis

säkerhet.

#3. _Företag

_Företag har fått en större betydelse på den internationella arenan. _Många företag finns i flera stater. _Ett företag kan exempelvis välja att flytta sin verksamhet till den stat där det kan betala ut låga löner och lagarna passar företagets verksamhet bäst. _Företag kan ibland välja att stödja olika regler ekonomiskt.

#4. _Grupper

_Människor kan välja att gå samman och kämpa för att uppnå vissa mål.

_Det kan handla om rebelgrupper som vill störta en sittande regering eller grupper som vill ha tillgång till ett visst landområde.

_Det kan också vara grupper som sysslar med kriminell verksamhet såsom narkotika- eller människohandel. _Grupperna försöker ofta påverka andra med våld och ekonomisk utpressning.

_Terroristgrupper är också aktörer. _De vill för det mesta uppnå ett politiskt mål och de arbetar ofta genom att skapa rädsla

och osäkerhet med hot om våldsamma handlingar.

#5. _Medieorganisationer

_Ägare av olika

medieorganisationer kan påverka och kontrollera informationen som vi får om olika stater.

_Medieorganisationer och människor som via sociala medier rapporterar om brott mot de mänskliga rättigheterna kan påverka andra stater att agera.

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_Tre i ranska kvi nnor samtalar om
l i vet med en svensk turi st.

_Kontakter mel l an pri vatpersoner
ger en ökad förståel se för ol i ka
kul turer.

_Bi l dbeskri vni ng

_Fyra kvi nnor. _Tre av dem bär
svarta kl äder och svart sl öj a. _En
av kvi nnorna är bl ond och har en
vi t sj al runt huvudet.

=====

__FN -- uppdrag och organi sation

_Förenta nationerna (__FN)

bi l dades strax efter andra

världskri get. _Ett av __FN:s mål har sedan dess varit att arbeta för fred och goda rel ationer mel l an stater.

__FN arbetar mot hunger och

fatti gdom samt för kunskap om,

utveckli ng av och respekt för de

mänskl i ga rätti gheterna.

__FN utsätts ofta för kri tik för

att vara en al ltför stor

organi sation som kostar mycket

pengar. _Andra menar dock att det är den enda mötesplatsen där "alla" världens stater kan mötas på lika villkor.

_Tre viktiga arbetsområden

__FN arbetar mycket för att konflikter ska undvikas. _Om en konflikt har uppstått kan __FN delta vid förhandlingar eller besluta om sanktioner (bestraffningar), till exempel handelsförbud.

_Det andra viktiga området är arbetet med de mänskliga rättigheterna samt den demokratiska

och sociala utvecklingen.

_Det tredje stora området är hållbar utveckling. _Där behandlas de tre dimensionerna ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Kubansk man. ___FN röstar varje år om den handelsblockad ___USA har haft mot _Kuba sedan #1962.

_Bildbeskrivning

_En man med stråhatt sitter på en träpall utanför ett stängsel /i närheten. _Han har ena armbågen mot knät och vil ar

huvudet mot handen.

=====

__FN: s sex huvudorgan

__FN har sex huvudorgan. _Till
varje huvudorgan finns ett stort
antal underorgan, till exempel

__UNICEF.

#1. _General församlingen

=== _Bildtext/beskrivning =====

_I __FNj -huset i _New _York

sammanträder __FN: s säkerhetsråd.

_Bildbeskrivning

_En stor tom sal med stolar.

_Några är placerade i halvcirkel

bakom bord.

=====

_General församlingen sammanträder under en två månader lång period på hösten. _Varje stat har en röst oavsett befolkningsstorlek.

_General församlingen är en viktig mötesplats för diskussion och informationsutbyte. _Det är särskilt viktigt för de stater som normalt sett saknar inflytande på den internationella arenan.

::: #205 ::::::::::::::::::::::::::::::

_General församlingen väljer

general sekreterare uti från
säkerhetsrådets förslag. _Den väljer
också medlemmar till ___ECOSOC och
den väljer de tillfälliga
medlemmarna i säkerhetsrådet.

_General församlingen arbetar även
med budgetfrågor.

_General församlingen kan endast
fatta bindande beslut vid val och
budgetfrågor. _I övriga frågor ger
de oftast bara rekommendationer.

#2. _Säkerhetsrådet

_Säkerhetsrådet arbetar med fred
och säkerhet. _Rådet har femton

medlemmar, varav Frankrike, Kina, Ryska federationen, Storbritannien och USA är permanenta -- de byts aldrig ut. De övriga tio staterna väljs på två år i taget. Sverige var en av de femton under 2017 och 2018.

Vid beslut om sanktioner mot en stat krävs att de fem permanenta medlemmarna är eniga. Var och en av de permanenta medlemmarna kan stoppa ett beslut. De har så kallad vetorätt. Säkerhetsrådets beslut är bindande.

#3. Sekretariatet

Sekretariatet ska se till att beslut som FN fattar genomförs.

Det består av general sekreteraren och över 500 anställda vid högkvarteret i New York. Därtill kommer ytterligare 50 000 tjänstemän spridda över världen.

General sekreteraren väljs av General församlingen på fem år. År 2017 valdes Antonio Guterres till general sekreterare.

#4. _Förval tarskapsrådet

_Förval tarskapsrådet har spelat ut sin roll. _Rådet hade tidigare ansvar för landområden som inte hade eget styre efter andra världskriget. _Numera är dessa områden självständiga stater.

#5. _Internationella domstolen

_Internationella domstolen i _Haag är ___FN:s högsta juridiska organ. _Internationella domstolens domar är bindande i tvister mellan stater.

#6. _Ekonomiska och sociala rådet --

__ECOSOC

__ECOSOC har ansvar för ekonomiska, sociala, kulturella och humanitära frågor. _Det finns omkring #40 olika underorgan kopplade till __ECOSOC, till exempel __UNHCR (__FN:s flyktingorgan). _En stor del av __ECOSOC:s och underorganens arbete bekostas av frivilliga bidrag.

__FN: s sex huvudorgan

General församlingen. _Alla stater har en röst.

Säkerhetsrådet. _Femton medlemmar varav fem är permanenta med vetorätt.

Sekretariatet.

_General sekreteraren och #4500 anställda ser till att beslut genomförs.

Förvaltningsrådet. _Hade tidigare ansvar för de forna kolonierna.

Internationella domstolen.

__FN:s högsta juridiska organ.

__ECOSOC__. _Ekonomiska, sociala,
kulturella och humanistiska
frågor.

=== _Bildbeskrivning =====

__FN: -flaggan. _Flaggan har en

ljusblå bakgrund med __FN:s

emblem i vitt. _Emblemet består

av en världskarta omgiven av

olivkvistar.

=====

_Orsaker till krig och konflikter

_Det finns olika typer av konflikter beroende på vilka som är inblandade.

é _Statligt baserade konflikter och krig, till exempel mellan stater och mellan staten och grupper inom landet.

é _Icke-statliga konflikter, till exempel mellan olika grupper inom en stat.

é _Ensidigt våld, till exempel drogorganisationer mot

befolkningen.

_Orsaker till konflikter

_Det finns flera teorier kring varför krig och konflikter uppstår.

_En del hävdar att det har att göra med psykologi och biologi, det vill säga hur vi är som människor. _Vi blir aggressiva när vi inte får det vi vill ha. _Är vi dessutom i grupp hetsar vi varandra till våld. _Samma sak skulle även då gälla stater.

_En del stater har resurser som andra stater vill ha. _Olja och vatten är exempel på eftertraktade

resurser som ligger bakom många konflikter.

_En stats geografiska läge kan också vara en bakomliggande orsak.

_Staten kanske saknar kontakt med havet för viktiga transporter.

_En annan orsak kan vara att ledarna i ett land försöker att ena sitt folk mot en yttre gemensam fiende. _Då kanske missnöjet med den egna statens problem minskar.

_Om två aktörer är osäkra på hur stark den andra är kanske den ena aktören väljer att slå till först

för att undvika att bli utsatt
först.

_Det finns också personer som
hävdar att den internationella
arenan, som den fungerar i dag, leder
till krig. _Så länge det finns
suveräna stater kommer det att
uppstå krig. _Andra hävdar dock
motsatsen. _De menar att stater och
andra aktörer väljer att samarbeta,
vilket de vinner på i längden.

_Se självpappersbid.

=== _Bildtext =====

_Diagrammet visar antalet pågående väpnade konflikter där fler än #25 människor har dödats.

=====

_Källa: _Uppsala _Conflict _Data
_Program _Department of _Peace and
_Conflict _Research

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Svenska ___FNj -soldater utanför
_Somalias kust. _De hjälpte bland
annat till med att skydda ___FN:s
matsändningar från somaliska
pirater.

_Bi l dbeskri vni ng

_En mi ndre motorbåt med några

__FNj -sol dater har l agt ti l l vi d
en större båt ute på öppet vatten.

_Den större båten har flera
männi skor ombord.

=====

::: #207 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Fol krätt och konfl i ktl ösni ng

_Vi d samarbeten mel l an stater
gäl l er speci el l a l agar och avtal .

_Det är därför vi kti gt att stater
respekterar det de har kommi t
överens om eftersom det i nte fi nns

någon världspolis.

_Folkrätt

_Folkrätten består av olika internationella lagar och avtal som reglerar relationerna mellan stater ("olika folk"), till exempel vad som gäller vid handel över nationsgränser, regler i krig och regler för kommunikation.

_Folkrätten bygger på skrivna avtal och sedvanerätt, det vill säga oskrivna avtal som har vuxit fram efterhand såsom rätten till liv och förbudet mot tortyr. _Med ___FN:s

hjälp har folkrätten utökats med en mängd skrivna avtal. FN:s konventioner är exempel på skrivna bindande avtal.

_Fredens och krigets folkrätt

_Ibland delas folkrätten in i fredens och i krigets folkrätt.

_I fredens folkrätt finns bland annat _Barnkonventionen. _I

krigets folkrätt finns till exempel

_Haagkonventionen (vilka vapen som får användas) och

_Genèvekonventionerna (hur

krigsfångar och sårade ska tas om

hand).

_Konfliktlösning

_När konflikter eller krig har brutit ut finns det olika fredliga sätt att lösa dem. _Ett vanligt sätt är förhandlingar med en neutral mellanhand. _Påtryckningar i internationella media är ett annat sätt.

_Diplomati

_Genom diplomati, det vill säga att stater för en dialog med varandra, försöker stater påverka varandra att följa de

internationella överenskommelserna.

_Det sker ofta diskret för att ingen stat ska behöva "tappa ansiktet".

_Säkerhetsrådet

_Om ___FN:s säkerhetsråd anser att det finns ett starkt hot mot världsfreden kan ___FN:s medlemsstater agera militärt. _Det krävs dock att alla de fem permanenta staterna i säkerhetsrådet är överens. _I flera fall har en eller två av dem stoppat sanktioner. _År #2012 sa _Kina och _Ryssland nej till sanktioner mot _Syrien.

_Internationella domstolar

_Det finns två permanenta domstolar som är kopplade till FN, Internationella domstolen i Haag, (löser tvister mellan stater) och Internationella brottmålsdomstolen (dömer enskilda individer som har utfört krigsbrott).

_Dessutom finns det tillfälliga domstolar såsom

_Krigsförbrytartribunalen i Haag för krigsförbrytelser i forna

_Jugoslavien och

_Krigsförbrytartribunalen i Kigali
#207 #1184

för krigsförbrytelser i Rwanda.

=== Bidtext/beskrivning =====

Krigsförbrytartribunalen i

Kigali, Rwanda. Affischen

handlar om "Gacaca", en

traditionell konfliktlösningsmetod

i Rwanda.

Bidbeskrivning

Utanför en byggnad finns en

stor affisch med texten: INKIKO

GACACA; Ukuri Ubutabera

Ubwiyunge. På affischen sitter

tre personer på knä och runt dem

sitter många och höjer sina armar

i luften.

=====

::: #208 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Hotbilder

_Det finns annat än väpnade konflikter som hotar våra samhällen.

_Varje land har olika hotbilder beroende på geografiskt läge, ekonomisk situation och historia.

_Teknisk sårbarhet

_Dagens moderna samhällen är beroende av tekniska lösningar för exempelvis tågtrafik och informationssystem. _Det gör

samhället känsligt för störningar
såsom sabotage och olyckor.

_Naturkatastrofer

_Det finns många naturliga hot,
till exempel översvämningar,
snöstormar och sjukdomar. _De kan
inte förhindras, men skadorna kan
minskas genom att bygga skyddsvalar
mot översvämningar samt ha
 fungerande beredskapsarm och
lämplig räddningsutrustning.

_Olyckor på grund av mänskliga

_Stora olyckor orsakade av
säkerhetsbrister eller av den

"mänskliga faktorn" inträffar
ständigt. _De kan i vissa fall
förebyggas med bättre teknik.

_KI i matförändringen

_KI i matförändringen kommer att
minska jordbrukets avkastning i
negativ riktning i vissa områden på
grund av långvarig torka. _I andra
områden kan värdetull jordbruksmark
översvämmas av en förhöjd havsnivå.

_Det kan leda till livsmedelsbrist i
drabbade områden och stora
folkflyttningar.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Sommaren #2012 drabbades

_Melanvästern i USA av den
värsta torkan på #56 år.

_Majsskördarna blev små och
livsmedelspriserna ökade.

_Bildbeskrivning

_Ett stort fält med torr och
vissens majs på en mager jord.

=====

_Internationell organiserad
brottslighet

_Den organiserade brottsligheten
handlar till exempel om skattebrott,

droghandel och mänskohandel. I
brottslighetens spår följer
korruption, våld och därmed osäkra
samhället.

Stater som bryter samman

När stater förändras på grund av
maktskiftet kan det leda till både
positiva och negativa resultat. De
negativa resultaten kan leda till
protester, i bästa fall fredliga. I
värsta fall kan de leda till
våldsamma upplopp, bildandet av
terroristgrupper eller politisk
extremism.

_Ned- eller upprustning

_Många länder skickar militär personal till andra länder för att bevara freden där. _I takt med en försämrad ekonomi drar dock många länder ner på detta stöd.

_Det finns länder som satsar mycket på militär upprustning, till exempel _Ryssland och flera centralamerikanska länder.

_Militären i _Centralamerika kämpar mot olika kriminella organisationer.

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__I SBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym tjugo sex av tjugoni o

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym tjugo sex

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_En bättre värld (#209) . . #1192

_Ord och begrepp i kapitlet

(#209) #1195

_Frågor till texten (#209)

. #1197

_Europeiskt och nordiskt

samarbete (#210) #1199

_Öst och väst (#210) #1200

_Alltid mer krig (#210) . . #1202

_Kalla kriget (#211) #1204

_Kalla krigets slut och

_Berlins murens fall (#211)

..... #1207

__EU:s utveckling (#212) . #1210

_Kandidatländer (#214) ... #1222

__EU idag (#215) #1229

__EU:s politik (#216) #1235

::: #209 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_En bättre värld

_År #2000 satte ___FN upp åtta miljennemål, mål för en hållbar utveckling, för #2000--#2015. _När målen utvärderades visade det sig att det har blivit bättre, men mycket fanns kvar att göra.

_Globala målen

___FN:s general församling antog hösten #2015 nya mål för en hållbar utveckling i världen. _Målen kallas de globala målen för hållbar utveckling. _På webbplatsen

www.globalamalen.se finns mycket information om dem. Målen ska vara uppnådda #2030 och finns beskrivna i Agenda #2030.

Det finns #17 mål och #169 delmål i Agenda #2030. Målen täcker in alla områden inom hållbar utveckling, till exempel fattigdom, hunger, hälsa, utbildning, jämställdhet, vatten, energi, ekonomisk tillväxt, infrastruktur, ojämlikhet inom och mellan länder, bosättningar, konsumtions- och produktionsmönster,

kl i matförändri ngen, haven,
ekosystem, fred och i nternati onel l t
samarbete för en håll bar utveckl i ng.

_Ord och begrepp i kapitlet

Agenda #2030. _Innehåller ___FN:s
mål för en hållbar utveckling
#2016--#2030.

Folkrätt. _Internationella lagar
och avtal som reglerar
relationerna mellan stater.

General församlingen. _Varje stat
har en röst oavsett
befolkningsstorlek och ger
rekommendationer till hur problem
ska lösas.

Hotbilda. _Hotbilder mot ett land
kan t.ex. vara naturkatastrofer,

terrori sm el l er kri g.

Mi l l enni emål. ___FN: s mål för en
hål l bar utveckli ng åren
#2000- - #2015.

Säkerhetsrådet. _Säkerhetsrådet
arbetar med fred och säkerhet.

_Frågor till texten

#1. _Nämn två aktörer på den internationella arenan. _På vilket sätt agerar de? (s. #203)

#2. _Vilka tre viktiga arbetsområden har __FN? (s. #204--#205)

#3. _Nämn två av __FN:s huvudorgan. _Vilken funktion har de?

#4. _Vilka tre typer av organiserat våld finns det? (s. #206)

#5. _Nämn två förklaringar till varför konflikter uppstår.

#6. _Ge några exempel inom vilka områden folkrätten reglerar

#209

#1197

relationerna mellan stater.

(s. #207)

#7. _Ge några exempel på hot mot
samhället. (s. #208)

#8. _Näm n tre av de tolv föreslagna
målen. (s. #209)

_Fråga att diskutera

#9. _Vilket/vilka av de #17 nya
målen anser du vara svårast att
uppnå?

ekonomisk rekordtillväxt efter
kriget. _Det var möjligt genom ett
omfattande ekonomiskt stöd från
__USA, den så kallade
_Marshallplanen. _Hjälpen bestod av
råvaror, bränsle, lån och bidrag.
_Ett av _Marshallplanens syften var
att förhindra att kommunismen skulle
spridas till _Västeuropa.
_Öst och väst
_Det var omöjligt att förena
_Europa efter andra världskriget
eftersom _Europa "delades" av de två
supermakterna __USA och

_Sovjetunionen. _I _Central - och
_Östeuropa upprättades kommunistiska
partidiktaturer under sovjetiskt
inflytande. _Gränserna stängdes och
försöken att frigöra sig från
_Sovjetunionen slogs ner med våld,
till exempel _Ungern #1956 och
_Tjeckoslovakien #1968.

_Delningen av _Europa var
tydligt i _Tyskland. _USA,
_Storbritannien och _Frankrike
kontrollerade de västra delarna
medan _Sovjetunionen kontrollerade
de östra. _År #1949 utropade sig

både _Västtyskland och _Östtyskland
som självständiga stater. _Det forna
_Tysklands huvudstad _Berlin hamnade
i _Östtyskland. _Staden var precis
som _Tyskland delad i en östlig och
i en västlig del. _Många flydde från
_Östtyskland. _För att förhindra en
massflykt till _Västtyskland byggde
_Östtyskland en mur runt hela
_Västberlin, den så kallade
_Berlinsmuren.

_Alltid mer krig

_I början av #1950-talet bildades
_Kol- och stål gemenskapen. _Den var

grunden till dagens EU. Tanken var att Tysklands och Frankrikes kol- och järntillgångar skulle kontrolleras. På så vis skulle fler krig kunna förhindras eftersom kol och järn behövs för att producera krigsmaterial. Belgien, Nederländerna, Italien och Luxemburg deltog också i samarbetet.

_Kal I a kri get

__USA och fl era västeuropei ska
länder bi I dade #1951 den mi I i tära
försvarsal I i ansen _Nato. _Syftet var
att förhi ndra en sovjetisk expansi on
och en spridni ng av kommuni smen ti I I
de västeuropei ska I änderna. _Ett
medl emskap i _Nato i nnebär att om
ett _Natol and bli r attackerat ska de
övri ga _Nato-I änderna hj äl pa I andet
i fråga att försvara si g.

_Som ett svar på _Nato grundades
_Warszawapakten #1955 under I edni ng

av _Sovjetunionen. _Warszawapakten,
som bestod av de östeuropeiska
länderna, var ett sätt för
_Sovjetunionen att kontrollera
militärmakten i medlemsstaterna.

_Efter andra världskriget inledde
__USA och _Sovjetunionen en militär
kapprustning. _Det ledde till att
_Europa blev världens
kärnvapentätaste världsdelen.

_Terrorbalansen som fanns mellan öst
och väst åren #1946--#1991 kallas
_Kalla kriget. _Det var inget direkt
krig mellan länderna, men de

bekämpade varandra på olika sätt.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Michail _Gorbatsjov och ___USA:s
president _Ronald _Reagan skriver
under ___INFj -avtalet #1987.

_Avtalet sågs av vissa som början
till slutet på _Kalla kriget.

___USA och _Ryssland drog sig ur
avtalet #2019.

_Bildbeskrivning

_Två män i mörka kostymer sitter
vid ett bord och skriver på en
sida i ett häfte.

=====

_Kalla krigets slut och

_Berlins murens fall

_I slutet av #1980-talet påbörjade

_Sovjetunionens högste ledare

_Michail _Gorbatsjov ett

förändringsarbete. _Sovjetunionen

släppte bland annat "rätten" att

ingripa när de ville i _Östeuropa.

_Det innebär att länderna i

_Östeuropa kunde gå sin egen väg.

_Den östtyska regeringen bestämde

sig för att öppna gränsen till

_Västberlin i november #1989.

_Hundratusentals tyskar från både

#211

#1207

_Öst- och _Västberlin strömmade till
_Berlinsmuren. _Den började rivas och
den starkaste symbolen för det
delade _Europa försvann.

_Samma år, #1989, skedde också
fredliga revolutioner i _Polen,
_Tjeckoslovakien, _Ungern och
_Bulgarien. _Undantaget var
_Rumänien där diktatorn lät skjuta
tusentals demonstranter. _De tre
baltiska länderna _Estland,
_Lettland och _Litauen utropade sin
självständighet från _Sovjetunionen
i början av #1990-talet.

_Tyskland återförenades #1991.

_I dag är flera av _Warszawapaktens
före detta medlemmar med i _Nato.

_Berlins murens fall och _Kalla
krigets slut innebar för första
gången på mycket länge att ett enat
_Europa var en historisk möjlighet.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Berlins murens fall, november
#1989.

_Bildbeskrivning

_En stor folkmassa vid en
stadsport vid _Berlins tullmur.

=====

__EU: s utveckling

__EU är ett långtgående samarbete mellan #28 stater i _Europa.

_Grundandet av dagens __EU (#1950-tal)

_Kol - och stål gemenskapen grundades #1950 av _Tyskland, _Frankrike, _Belgien, _Nederländerna, _Italien och _Luxemburg. _Den började gälla #1952.

_Samarbetet utvecklades genom den _Europeiska ekonomiska gemenskapen

(EEG) i slutet av #1950-talet.

EEG ledde stegvis till en gemensam marknad för varor och tjänster. Den bakomliggande idén, som visat sig fungera, var att länder som handlar med varandra inte kräver med varandra.

Små förändringar inom EEG (#1960-tal)

År #1967 slogs Kol- och stål gemenskapen, Europeiska atomenergi gemenskapen

(kärnkraftsfrågor) och EEG i hop

till Europeiska gemenskaperna

(___EG). _Under #1960-talet infördes den gemensamma jordbrukspolitiken i ___EG. _Den tillkom för att trygga medlemsstaternas livsmedelsförsörjning.

_Tre nya medlemmar från nordväst (#1970-tal)

_År #1973 utvidgades ___EG då _Storbritannien, _Danmark och _Irland gick med. _I början av #1970-talet steg oljepriiset kraftigt och den ekonomiska tillväxten i _Europa kom av sig. _Storbritannien gick med i ___EG av ekonomiska skäl.

_Danmark och _Irland kände sig tvungna att gå med på grund av ländernas handel med

_Storbritannien.

_Tre nya demokratier från syd (#1980-tal)

_Under #1980-talet gick _Spanien, _Portugal och _Grekland med i __EG. Länderna hade varit diktaturer och nyligen övergått till demokrati. Länderna fick snabbt bli medlemmar i __EG, eftersom __EG ville stärka deras demokratiutveckling.

__EG hade nu tolv medlemmar. _År

#1987 trädde den Europeiska
enhetsakten i kraft och underlättade
för EG att fatta beslut.

Tre "neutrala" länder och EG blir
EU (#1990-tal)

Under #1990-talet förändrades
EG i grunden. År #1992 trädde
Maastrichtavtalet i kraft. Det
innebar att den Europeiska
Gemenskapen #1993 blev den
Europeiska Unionen, EU.

Med EU utökades samarbetet
kraftigt till att gälla både
ekonomi-, utrikes- och

säkerhetspolitik samt en rad
rättsliga och polisiära frågor, till
exempel brottsbekämpning. _Sverige,
_Finland och _Österrike gick med i
__EU #1995.

_Tio nya medlemmar och euro
(#2000-tal)

_År #2004 gick tio länder med i
__EU. _Det var _Malta och _Cypern
samt de åtta östeuropeiska länderna
_Estland, _Lettland, _Litauen,
_Polen, _Tjeckien, _Slovakien,
_Ungern och _Slovenien. _Rumänien
och _Bulgarien gick med #2007. _År

#2013 blev _Kroatien den #28:e
medlemsstaten. _Det innebär att
större delen av _Europas stater
ingår i __EU:s ekonomi ska,
politiska och juridiska samarbete.

_År #2002 infördes euron som
gemensam valuta i tolv __EUj-länder.

_Åren #2007--#2014 infördes euron i
ytterligare sex __EUj-länder.

__EU:s medlemsstater

__EU:s #28 medlemsstater har
mycket olika ekonomisk styrka och
deras demokratiska historia skiljer
sig åt. _De kan därför delas in i

fyra grupper.

::: #213 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

#1. _Länder vid _Medelhavet som var
diktaurer fram till sent
#1900-tal -- _Portugal, _Spanien
och _Grekland.

#2. _Små länder med liten ekonomisk
styrka -- _Luxemburg, _Malta och
_Cypern.

#3. "_Västeuropeiska" länder --
_Tyskland, _Frankrike,
_Storbritannien, _Italien,
_Österrike, _Sverige, _Danmark,
_Finland och _Irland.

#4. _Före detta kommunistiska länder
i östra _Europa -- _Estland,
_Lettland, _Litauen, _Polen,
_Tjeckien, _Slovakien, _Ungern,
_Rumänien, _Bulgarien, _Slovenien
och _Kroatien.

=== _Bildtext/beskrivning =====

__EU: s #28 medlemsstater,

anslutningsår och de som har euro
som valuta.

_Bildbeskrivning

_Listan innehåller: Land årtal

euro

_Frankrike #1953 euro

_Tyskland #1953 euro

_Belgien #1953 euro

_Luxemburg #1953 euro

_Nederländerna #1953 euro

_Italien #1953 euro

_Danmark #1973 -

_Irland #1973 euro

_Storbritannien #1973 -

_Grekland #1981 euro

_Spanien #1986 euro

_Portugal #1986 euro

_Sverige #1995 -

_Finland #1995 euro

_Österrike #1995 euro

_Cypern #2004 euro

_Estland #2004 euro

_Lettland #2004 euro

_Litauen #2004 -

_Malta #2004 euro

_Polen #2004 -

_Slowakien #2004 euro

_Slovenien #2004 euro

_Tjeckien #2004 -

_Ungern #2004 -

_Bulgarien #2007 -

_Rumänien #2007 -

_Kroatien #2013 -

=====

_Brexit (_British _Exit)

_Storbritannien folkomröstade
#2016 om ett utträde ur __EU där
I ämna-sidan vann. _Våren #2017
I ämnade _Storbritannien formellt i n
sin ansökan om ett utträde. _Hur och
när _Storbritannien kommer att lämna
__EU har diskuterats mycket efter
det.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Under #2018 och våren #2019 var
det stora diskussioner om det
förslag till avtal som
förhandlades fram mellan __EU och
#213 #1221

kandidater är Albanien,
_Montenegro, _Nordmakedonien,
_Serbien, och _Turkiet. _Det finns
några stater som får gå med i __EU,
men som har valt att inte bli
medlemmar, till exempel _Norge,
_Island, _Schweiz och _Monaco.
_Köpenhamnskriterierna

_För att få bli medlem i __EU
måste ett kandidatland uppnå flera
hårda krav. _De sammanfattas i tre
kriterier.

é _Demokrati: _Landet ska vara en
demokrati som respekterar de

mänskliga rättigheterna och skyddar minoriteter.

é _Ekonomi: _Landet ska ha en fungerande marknadsekonomi och ska kunna klara av konkurrensen på ___EU:s gemensamma inre marknad.

é _Juridik: _Landets lagar ska vara tillräckligt anpassade efter ___EU:s lagstiftning för att kunna införa och följa ___EU:s lagar och regler.

_Köpenhamnskriterierna visar tydligt att ___EU är ett unikt samarbete mellan länder. _Endast

demokrati er kan bli medlemmar och i integrationen (förenandet) inom ekonomi, juridik och politik går mycket långt.

_Överstatligt och mellanstatligt

__EUj -samarbetet skiljer sig mycket från andra internationella samarbeten. __EUj -länderna har nämligen lämnat ifrån sig en del av sin lagstiftande makt till __EU.

_Det kallas överstatlighet. _Ett vanligt samarbete mellan stater där lagarna inte påverkas kallas mellanstatlighet.

__EU kan sätta stopp för länder

_Ett kandidatland kan hindras från att bli medlem i __EU om det inte uppfyller vissa kriterier och om inte alla __EU:s medlemsstater säger ja. __EU måste även fortsättningsvis fungera och få in pengar för att klara av att genomföra sin politik.

_Enskilda stater kan sätta stopp för andra

_En stat som uppnår demokrati kriteriet får inleda förhandlingar om ett medlemskap.

_Ett enskilt __EUj-land kan dock

sätta stopp för ett annat lands
medlemskap av politiska skäl.

_Slovenien satte till exempel först
stopp för _Kroatien på grund av en
gränstvist mellan de båda länderna.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Kartan visar hur antalet

__EU-länder har ökat och hur __EU
kanske i en framtid kommer att öka
ännu mer.

_Bildbeskrivning

_En karta över _Europa med
rubriken " __EU våren #2019".

_Kartan visar tre olika

områdesindelningar: _Medlemmar år
#2003, _Nya medlemsstater åren
#2004--#2013 och _Kandidater.

_Medlemmar år #2003: _Sverige,

_Finland, _Danmark,

_Storbritannien, _Irland,

_Portugal, _Spanien, _Frankrike,

_Nederländerna, _Belgien,

_Luxemburg, _Tyskland, _Italien,

_Österrike _Grekland

_Nya medlemsstater åren

#2004--#2013: _Estland,

_Lettland, _Litauen, _Polen,

_Tjeckien, _Slovakien,

_Sl oveni en, _Kroati en, _Ungern,
_Rumäni en, _Bul gari en, _Cypern,
_Mal ta

_Kandi datl änder: _Serbi en,
_Nordmakedoni en, _Al bani en,
_Montenegro, _Turki et

=====

::: #215 :::::

__EU i dag

__EU kal l as i bl and en "soft
power", eftersom __EU del vi s kan
påverka si na grannl änder genom
l ockel sen att gå med i __EU el l er
genom att kunna handl a med

__EUj -länderna. __USA kallas i stället en "hard power", då landet kan använda sin militära styrka för att påverka andra länder.

_Flera __EUj -länder har drabbats svårt av olika problem sedan #2009.

_Problemen inom __EU leder i bland till politiska kriser i många länder och de påverkar även

__EUj -samarbetet.

=== _Bildtext/beskrivning =====

__EU, __USA och _Kina är de tre största aktörerna inom världshandeln.

_Bildbeskrivning

_Tre kartdelar som ligger i en cirkel med dubbelriktade pilar emellan. _Delarna föreställer __EU (färgad som __EU:s flagga), __USA (färgad som __USA:s flagga) och _Kina (färgad som _Kinas flagga.)

=====

_Ekonomiska kriser

_I _Grekland och _Portugal har staten lånat mycket, vilket har lett till både bank- och skuldskriser. _I _Italien finns sedan länge en stor statsskuld.

_I Spanien och på Irland är det i stället privatpersoner som har lånat för mycket. Först steg priset på bostäder kraftigt för att sedan sjunka. Alla lånkunde inte betalade tillbaka och staten fick gå in och rädda bankerna.

Inväånarna i de krisande länderna tycker å ena sidan att de utsätts för alltför hårda krav för att få stödån medan invånarna i de betalande länderna å andra sidan ifrågasätter stödånen.

_I många länder har arbetslösheten

ökat kraftigt. I Grekland är arbetslösheten #19 % och i Spanien #15 %. Bland ungdomarna är den ännu högre.

=== Bildtext/beskrivning =====

Våren #2010 visade det sig att

Grekland befann sig i djup

ekonomisk kris. Landet har sedan

dess tvångsfulla stora

besparingar och stora

demonstrationer har förekommit.

Bildbeskrivning

Tecknad bild av en rund platta

färgad som Greklands flagga. En

spargris (med ___EU:s symbol) gapar stort och är halvvägs ner i ett hål i mitten av plattan.

=====

"_Flyktingkrisen"

_De senaste åren har antalet flyktingar som söker sig till ___EU-länder ökat kraftigt, vilket ställer stora krav på samarbetet inom ___EU. _Det är stora skillnader på de enskilda ___EU-ländernas flyktingpolitik. _Vissa länder vill nästan inte ta emot några flyktingar alls medan länder som _Tyskland och

_Sverige har tagit emot många.

_Stormakten __EU

__EU är världens största
handelspartner. _Med en folkmängd på
#509 miljoner är det lockande för
många länder att få tillgång till
__EU:s marknad.

::: #216 ::::::::::::::::::::::::::::::

__EU:s politik

__EU; -samarbetet är som djupast
inom det ekonomiska området.

__EMU -- __EU:s ekonomiska politik

_Alla __EU; -länder är med i __EMU.

_Syftet är att länderna ska samordna

sin ekonomiska politik för att öka tillväxten och sysselsättningen inom EU.

Genom den så kallade stabilitets- och tillväxtpakten ska

EU-länderna se till att deras budgetunderskott inte är större än tre procent och att statsskulden inte är högre än 60 % av BNP.

EU-ländernas kriser har dock inneburit att det är svårt att följa reglerna.

18 av EU:s 28 medlemsstater har euro som valuta. Den europeiska

centralbanken (___ECB) kan höja och sänka räntan för att påverka inflationen i euro-länderna.

_Jordbrukspolitik

_Genom att stödja bönderna och skapa ett överskott på livsmedel skulle det aldrig behöva bli matbrist igen som det var årtiondena efter andra världskriget. _Tanken var även att undvika den politiska oro som matbrist kan leda till.

_Nästan hälften av ___EU:s budget går till jordbrukspolitik, men ___EU:s budget är mycket liten i jämförelse

med de enskilda ländernas budgetar.

__Kritiken mot __EU:s

jordbrukspolitik handlar bland annat

om att det produceras för mycket

livsmedel i förhållande till vad som

säljs. __Det leder till att livsmedel

slängs. __Jordbrukspolitik

kritiseras också för att den

missgynnar fattigare länder utanför

__EU som måste betala höga

tullavgifter för att kunna sälja

sina varor till __EU.

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__I SBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym tjugo sjätte av tjugo nummer

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym tjugo

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

__EU: s politik (#216)

(forts.) #1239

__EU och _Ryssland (#218)

. #1248

__EU och _Sverige (#219) . #1254

_Norden -- historia och

samarbete (#220) #1261

_Ord och begrepp i kapitlet

(#222) #1274

_Fler ord och begrepp (#222)

. #1277

_Frågor till texten (#223)

..... #1282

_De fyra friheterna

_I nom ___EU råder fri rörlighet för varor, tjänster, kapital och människor. _Dessa kallas för de fyra friheterna. _De tre första handlar främst om handeln mellan

___EU; -länder där alla tullar har tagits bort. _I stället har ___EU gemensamma yttre tullar för handel med länder utanför ___EU.

_Människors fria rörlighet gör att ___EU; -medborgare kan arbeta i ett annat ___EU; -land utan att ha arbetstillstånd. _De kan även

bosätta sig i ett annat ___EUj -land
utan att söka uppehåll i stället.

_En ___EUj -medborgare som stannar
längre än tre månader måste kunna
försörja sig i det nya landet.

=== _Bildbeskrivning =====

_En grön fyrklöver vid sidan av
fyra ord: _Varor, _Tjänster,
_Kapital och _Männskor.

=====

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Carl Bildt, tidigare
utrikesminister i _Sverige, i
samtal med sudanesiska flyktingar

i Tchad.

Bi I dbeskri vni ng

En lj ushyad man si tter på
marken ti ll sammans med några
mörkhyade män. Runt dem står
många och ti ttar på.

=====

::: #217 ::::::::::::::::::::::::::::::

Det behövs en gi l ti g
i denti tetshandl i ng, ti ll exempel ett
pass, för att resa mel l an l änderna
i nom EU.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Inre gränskontroll mellan

_Österrike och _Italien.

_Bildbeskrivning

_Två poliser, en man och en
kvinna, står vid en husbil. _Bakom
husbilen finns en avspärrning och
en rund skylt med texten "_Halt
_Grenzkontroll".

=====

_Inre gränskontroll och yttre
gränser

_Det finns ingen gränskontroll
mellan de länder som är med i ___EU:s

passuni on, det vill säga i nre
gränskontroll. _Därför kan även
brottslingar röra sig fritt mellan
olika __EUj-länder. __EU har därför
ökat sitt samarbete kring
gränsöverskridande brottslighet
såsom terrorism, människohandel,
__ITj-brottslighet och penningtvätt.
_Flera __EUj-länder har de senaste
åren infört inre gränskontroller
mellan länder igen. _De är
tillfälliga, men vissa länder har
förnyat dem flera gånger. _Sverige
införde inre gränskontroller vid

flyktingkrisen och Frankrike på grund av terrorhotet samt vid stora toppmöten.

EU-länderna har ett gemensamt ansvar för EU:s yttre gränser.

EU samarbetar även inom asylpolitiken. En person som har nekats asyl i ett EU-land har inte längre rätt att söka asyl i ett annat EU-land.

=== Bilddtext/beskrivning =====

EU har öppna inre gränser, men tuffare gränser mot omvärlden.

Landet kallas EU för Fort

_Europa.

_Bildbeskrivning

_En ___EUj -flagga sitter utanför
en fönsterglugg i en murad
stenvägg.

=====

_Utrikes- och säkerhetspolitiken

_Den gemensamma utrikes- och
säkerhetspolitiken kom till i
samband med kriget i före detta

_Jugoslavien. _Det visade sig att

___EU inte kunde sätta in egna

fredsbevarande trupper där. ___EU har
en så kallad insatsstyrka som ska

kunna sättas in vid kriser i
närområdet, men ___EU har inga egna
resurser. _Det är medlemsstaterna
som ska ställa upp vid behov. ___EU
kan även utföra fredsbevarande
insatser eller polisiära drag i länder
utanför ___EU.

_Samarbetet är fortfarande
mellanstatligt. _Det innebär att
alla ___EU-länder måste vara överens
för att kunna fatta ett beslut. _Med
#28 medlemsstater är det
naturligtvis svårt. ___EU har sedan
#2009 en "utrikesminister".

_Federica _Mogherini från _Italien
har haft den posten sedan #2014.

_Innan hon kan uttala sig i en fråga
måste hon ha hela ___EU bakom sig.

_Det innebär att hon inte kan uttala
sig lika snabbt som en statsminister
eller en president.

::: #218 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

__EU och _Ryssland

_Ryssland är mycket stort och
ligger både i _Europa och _Asien.

_Det är den europeiska delen av
_Ryssland som är mest befolkad.

_Efter _Kalla krigets slut och

_Sovjetunionens kollaps hoppades
många att _Ryssland skulle utvecklas
till en demokrati. _Till skillnad

från länderna i _Öst- och

_Central Europa som numera är med i

__EU har det inte skett. _Det är
viktigt för både _Norden och __EU

att det finns ett fungerande
samarbete med Ryssland.

EU, Ryssland och Ukraina

EU inledde under 2013 ett
närmare samarbete med de tre ryska
grannländerna Moldavien, Georgien
och Ukraina. Samarbetet ska leda
till ett undertecknande av ett
samarbets- och handelsavtal mellan
de tre länderna och EU.

Efter påtryckningar från
Ryssland begärde Ukraina en paus i
samarbetet. Det ledde till stora
demonstrationer i Ukrainas

huvudstad _Kiev. _Det pol i ti ska
I äget i I andet har sedan dess vari t
mycket osäkert.

_Ryssl and ockuperade våren #2014
_Kri mhal vön -- ett I andområde som
ti I I hör _Ukrai na. _Det är okl art hur
stor den ryska i nbl andni ngen är i
den väpnade konfl i kten som börj ade
#2014 i östra _Ukrai na.

_Förhål I andet mel I an _Ryssl and och
_Ukrai na är ännu #2019 spänt.

=== _Bi I dtext/beskri vni ng =====

_Ukrai nas närmande ti I I __EU
uppskattas i nte av _Ryssl and.

_Bi l dbeskri vni ng

_En stor portal med pelare utanför en byggnad. _På ena sidan om öppningen i portalen sitter __EU:s flagga och på den andra sitter _Ukrainas flagga.

=====

_Mänskliga rättigheter

__EU och _Ryssland har mycket olika åsikter om de demokratiska fri- och rättigheterna. _I _Ryssland finns exempelvis lagar som begränsar människornas yttrandefrihet. _Det är förbjudet att uttala sig positivt om

homosexualitet och

demonstrationsrätten är begränsad.

_Ryssland hävdar att ___EU:s medlemsstater har ett ineffektivt skydd för de mänskliga rättigheterna. _Det visar sig genom det ökande våldet mot romer i _Europa, framväxten av högerextrema partier och att människor säljs som slavar. _Dessutom anses det från ryskt håll att ___EU propagerar för en homosexuell kärlek i strid med många länders traditionella syn på kärlek.

_Sverige har också fått kritik av
_Ryssland eftersom vi anses vara
dåliga på att följa de mänskliga
rättigheterna. _Ryssland anser att
invandrarers, samers och romers
rättigheter kränks.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Den ryska björnen -- är den stark
och listig eller stor, brutal och
klumpig?

_Bildbeskrivning

_Tecknad bild på en brun björn
som sitter och spelar på en
balalajka (stränginstrument).

_Bakom björnen finns granar och
ovanför granarna sticker det upp
höga master.

=====

::: #219 ::::::::::::::::::::::::::::::

__EU och _Sverige

_Det var inte självklart att

_Sverige skulle gå med i __EU. _När

_Danmark gick med i __EG på

#1970-talet valde _Sverige att stå

utanför samarbetet. _Sverige,

_Norge, _Danmark, _Storbritannien,

_Österrike, _Schweiz och _Portugal

ingick dock i ett frihandelsområde

som kallades EFTA. När Sverige, Finland och Österrike gick med i EFTA #1995 byttes EFTA ut mot EESi -avtalet som innebär att Island, Norge och Liechtenstein är anslutna till EU:s inre marknad utan att vara medlemmar. Schweiz drog sig ur #1992.

Sveriges väg till EU

Under #1980-talet tyckte allt fler svenska politiker och företagare att Sverige och svenska företag förlorade pengar på att inte vara med i EG. En stor del av den

svenska befolkningen var däremot mycket tveksam.

_En folkomröstning #1994 avgjorde frågan om ett ___EU;-medlemskap.

#52,3 % röstade ja och #46,8 %

röstade nej. _Valdeltagandet var

högt -- #83,3 %. _Eftersom ja-sidan

vann besluta de riksdagen att

_Sverige skulle gå med i ___EU.

_Därefter diskuteras det i många

år om det var ett bra eller dåligt

beslut. _Diskussionen förs till viss

del ännu, men idag anser de flesta

att det är omöjligt att "vrida

ti l l baka kl ockan" ti l l ti den före

__EU; -medl emskapet.

=== _Bi l dbeskri vni ng =====

_Ett runt blått fäl t med taggi g
kant. #12 gula stj ärnor si tter
fördel ade l ängs i nnerkanten. _I
mi tten fi nns en rund svensk
fl agga.

=====

_Tj änar el l er förl orar _Sveri ge på
medl emskap i __EU?

_Ett vanl i gt argument mot
_Sveri ges medl emskap i __EU är att
det är dyrt. _Sveri ge är ett av de

rikare länderna i EU och betalar
mer pengar i avgift än vad landet
får tillbaka i form av olika bidrag.

Sverige har årligen betalat
22-44 miljarder kronor i avgift
och har fått tillbaka 10-12
miljarder kronor, huvudsakligen som
jordbruksbidrag. Sverige har ett
mycket effektivt jordbruk och får
därför bara en liten del av
bidragen.

Ett annat argument mot
medlemskapet handlar om att många
beslut fattas långt bort från den

svenska befolkningen, till exempel i
_Bryssel. _Ett vanligt motargument
är att om _Sverige är med i ___EU kan
vi i alla fall vara med och påverka
besluten som tas.

_De som är positiva till _Sveriges
___EU;-medlemskap anser ofta att
_Sverige tjänar mycket pengar på att
ingå i ___EU:s ekonomiska samarbete.
_Sverige är beroende av export och
har _Tyskland som största
handelspartner. _För det andra bör
rika länder som _Sverige hjälpa
fattigare grannländer. _På sikt kan

I änder som _Sverige tjäna på det.

_Om fler har råd att köpa varor från

_Sverige kan exporten öka.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Snus får säljas i _Sverige, men

inte exporteras till något annat

__EU;-land. _Cigaretter får

däremot säljas i alla

__EU;-länder.

_Bildbeskrivning

_En leende kille med glasögon.

_När han ler ser man snuset på

tänderna.

=====

av _Danmark fram till #1944.

_Under andra världskriget anfördes
_Finland av _Sovjetunionen. _Under
kriget deltog svenska frivilliga på
_Finlands sida.

_Danmark och _Norge ockuperades av
_Tyskland under andra världskriget.
_Många danska judar räddades undan
nazisterna genom ett unikt samarbete
mellan _Danmark och _Sverige.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Norden består av _Island, _Norge,
_Sverige, _Finland och _Danmark.

_Bi l dbeskr i vni ng

_En karta över _Norden med

rubri ken " _Norden och

_Östersj öområdet". _Kartan vi sar

l änder och huvudstäder:

_I sl and -- _Reykj avi k

_Norge -- _Oslo

_Sveri ge -- _Stockhol m

_Fi nl and -- _Hel si ngfors

_Danmark -- _Köpenhamn

_Ryska _Federati onen -- _St.

_Petersburg

_Estl and -- _Tal l i nn

_Lettl and -- _Ri ga

_Li tauen -- _Vi l ni us

_Vi tryssl and/_Bel arus -- _Mi nsk

_Pol en -- _Warszawa

_Tyskl and -- _Berl i n

=====

_Sj äl vstyrande områden i _Norden

_Det fi nns tre sj äl vstyrande
områden i _Norden. _Färöarna och
_Grönl and hör ti ll _Danmark och
_Ål and hör ti ll _Fi nl and.

_Nordi sk språkgemenskap

_De germanska språken svenska,
norska och danska är nära sl äkt med
varandra. _På l ängre hål l är även

i sländska och färöiska släkt med
dessa språk. _Finskan däremot hör
till de finsk-ugriska språken.

_Drygt fem procent av finländarna
har svenska (finlandssvenska) som
modersmål och många finländare
förstår svenska eftersom de lär sig
svenska i skolan. _När språken

liknar varandra ökar möjligheten att
förstå varandra inom Norden. _Det
är viktigt idag och det var ännu
viktigare för några årtionden när
inte lika många talade engelska.

_Nordiska l i kheter

_I de nordiska länderna har religionen endast l i ten betydelse för de politiska besluten. _De fem länderna är små och deras ekonomier bygger mycket på export. _Länderna skapade välfärdssystem när de blev rikare under #1900-talet. _De socialdemokratiska partierna har genom åren haft stor makt i samtliga nordiska länder.

_Samarbetet underlättas av att de nordiska länderna är så pass lika varandra. _Det kan jämföras med
#220

#1266

samarbetet i nom __EU. _Där finns stora skillnader i språk samt skilda historiska erfarenheter av samarbete, konfliktlösning, demokrati och diktatur.

::: #221 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Nordiska oligheter

_I nom några områden har de nordiska staterna gjort olika val.

_Norge, _Danmark och _Island bildade tillsammans med nio länder den militära försvarsalliansen _Nato #1951. _Sverige och _Finland valde att stå utanför.

_Danmark gick med i ___EG (___EU)
redan #1973 medan _Sverige och
_Finland väntade till #1995. _Norge
(som har mycket olja) och _Island
(vars ekonomi bygger på fiske) står
fortfarande utanför ___EU. _Under
finanskrisen #2009 klarade sig de
nordiska länderna bra, utom _Island
som fick allvariga problem.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Nej till ___EU, ja till _Norden!

_Är det framtiden? _Målning på en
dansk husfasad.

_Bildbeskrivning

_En hund med nithalvsband sitter utanför en byggnad. _På väggen finns en stor målning som har texten "_Nej till ___Efi -_Unionen, _Ja till _Norden". _I ena hörnet finns den danska flaggan. _På målningen finns många människor i olika situationer och med olika hudfärg.

=====

_Nordisk passfrihet

_Redan #1957 togs passkontrollen inom _Norden bort. _Några år

ti digare hade i änderna också kommit överens om att nordiska medborgare inte behöver söka uppehållstillstånd om de bosätter sig i ett annat nordiskt land. _Samma regler gäller arbetstillstånd. _Sedan #1954 har cirka #700 #000 finska medborgare arbetat i _Sverige. _Numera är det knappt #100 #000 svenskar som årligen arbetar i _Norge.

_Nordiska rådet

_Nordiska rådet bildades #1952.

_Det är ett samarbete mellan

riksdagsledamöterna i de nordiska

staterna och i de tre självstyrande områdena. _Rådet försöker hitta gemensamma nordiska lösningar på olika frågor såsom hur små stater ska klara av en allt hårdare global konkurrens.

_Nordiska rådet samarbetar även med de baltiska staterna _Estland, _Lettland och _Litauen i _Baltiska församlingen samt deltar i _Östersjökonferensen tillsammans med de övriga _Östersjöstaterna.

_Samarbetet mellan _Nordiska rådet och _Ryssland syftar huvudsakligen

till att minska spänningarna i norra
_Europa.

_Nordiska ministerrådet

_Nordiska ministerrådet är sedan
#1971 ett samarbete mellan de
nordiska regeringarna. _Här möts
ministrar som är ansvariga för samma
område, till exempel jordbruk,
handel och utbildning.

_Norden har länge haft en gemensam
arbetsmarknad det har försökts att
skapa en samsyn i internationella
frågor och i lagstiftning. _Den
"gröna svanen" från #1989 är de

nordiska staternas gemensamma
inlösningsmarknaden.

_Ord och begrepp i kapitlet

__EESj -avtalet_. _Ett avtal som ger

_Island, _Norge och _Liechtenstein

tillgång till __EU:s inre marknad

utan att de är medlemmar i

unionen.

__EMU_. __EUj -ländernas gemensamma

ekonomiska politik.

Euro. __EU:s valuta som används i

#18 av de #28 medlemsstaterna.

_Europeiska centralbanken (__ECB)_.

_Banken som kan höja och sänka

räntan för de #18 euroländerna.

_Europeiska _Gemenskaperna (___EG)_.
_Föregångaren till ___EU. _Bildades

#1967.

_Europeiska _Unionen (___EU)_.
_Bildades #1993 och samtidigt

utökades samarbetet kraftigt.
Fyra friheterna. _Fri rörlighet

för varor, tjänster, kapital och
människor inom ___EU.

Kalla kriget. _Starka

motsättningar mellan ___USA och

_Sovjetunionen från andra

världskriget till #1991.

Kandidatland. _En stat som vill

#222

#1275

bli medlem i ___EU och som har påbörjat förhandlingar om ett medlemskap.

Kol - och stål gemenskapen. _Grunden till dagens ___EU.

Mel l anstatl i ghet. _Ett samarbete mellan länder utan att lagarna i respektive land måste ändras.

Nato. _En militär försvarsallians grundad #1951 av ___USA och flera västeuropeiska länder.

Nordiska ministerrådet. _Ett samarbete mellan de nordiska regeringarna.

Nordiska rådet. _Ett samarbete
mellan riksdagsledamöter från de
nordiska länderna.

Warszawapakten. _En militär
försvarsallians grundad #1955 av
_Sovjetunionen och flera
östeuropeiska länder.

Överstatlighet. _Länder lämnar
ifrån sig en del av sin
lagstiftande makt.

_Fler ord och begrepp

Alliansfrihet. _Ett land har valt
att inte vara med i någon
försvarsallians.

_Be_Ne_Lux_. _Belgien,

_Nederländerna och _Luxemburg.

Comecon. _Ett tidigare ekonomiskt
samarbete mellan _Warszawapaktens
länder. _Det skapades för att
gynna _Sovjetunionen. _Det var
impopulärt i övriga länder och
upphörde #1991.

Fördrag. _Ett avtal mellan olika
länder. _EU-samarbetet styrs av
olika fördrag. _De uppkallas efter
staden där de undertecknas, t. ex.
_Lissabon-fördraget från #2009.

Köpenhamnskriterierna. _Kriterier

för att få bli medlem i EU,
t.ex. att vara en stabil
demokrati, respektera mänskliga
rättigheter, ha en fungerande
marknadsekonomi och förmåga att
kunna hantera EU:s lagar och
regler.

Nation. _Människor som förenas av
bland annat språk, kultur och en
gemensam styrelseform.

Nationalstat. _Nationen har samma
landområde som staten.

Neutralitet. _Ett land väljer att
inte stödja någon sida i en

konflikt mellan två andra stater.

__OSSE__. _Organisationen för säkerhet och samarbete i _Europa med #56 medlemsstater.

Schengenavtalet. _Avtal som bland annat innebär att det inte krävs passkontroll för att resa mellan länder som är med i avtalet.

_De flesta __EUj-länder är med samt _Island, _Norge,

_Lichtenstein och _Schweiz.

_Kallas också för __EU:s passunion.

Suveränitet. _Statens makt över

det egna landområdet och den egna
lagstiftningen. ___EU:s
medlemsstater har givit upp en del
av sin suveränitet till ___EU.

::: #223 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Frågor till texten

#1. _Vilka olika syften hade

_Marshal i planen? (s. #210--#211)

#2. _Vad var _Kalla kriget?

#3. _Ange ett viktigt beslut som

gjorde att _Berlinsmuren föll.

#4. _Vilka sex länder bildade _Kol-

och stål gemenskapen?

(s. #212--#213)

#5. _Under vilket decennium bildades

__EG?

#6. _Varför införde __EG en gemensam

jordbrukspolitik?

#7. _Vi lka nordiska länder är med i
__EU?

#8. _Hur många medlemsstater har
__EU?

#9. _Vad är euro?

#10. _Vi lka är de fem
kandidatländerna? (s. #214)

#11. _Vad är det för skillnad på ett
överstatligt och ett
mellanstatligt samarbete?

#12. _Ge några exempel på
__EU-länder som nyligen har haft
bank- och skuld kriser. (s. #215)

#13. _Vi lka områden/länder är stora

i nom världshandeln?

#14. _Vilket syfte har __EMU?

(s. #216--#217)

#15. _Vilken kritik finns mot __EU:s
jordsbrukspolitik?

#16. _Vilka är __EU:s fyra friheter?

_Beskriv en av dem.

#17. _Vilken kritik riktas mot hur
de mänskliga rättigheterna följs i

_Ryssland? (s. #218)

#18. _Vilken kritik riktar _Ryssland
mot hur de mänskliga rättigheterna
följs i nom __EU?

#19. _När gick _Sverige med i __EU?

#223

#1284

(s. #219)

#20. _Vi l ka l änder med god ekonomi i

_Europa har sagt nej ti l l

__EUj -medl emskap?

#21. _På vi l ket sätt tj änar _Sveri ge

på __EUj -medl emskapet?

#22. _På vi l ket sätt förl orar

_Sveri ge på __EUj -medl emskapet?

#23. _Vi l ka tre sj äl vstyrande

områden fi nns det i _Norden?

(s. #220- -#221)

#24. _Vi l ka nordi ska språk är nära

sl äkt med varandra?

#25. _Vi l ka två nordi ska

organisationsformer finns på regering-
och riksdagsnivå?

_Frågor att diskutera

#26. _Europa är fortfarande världens
kärnvapentätaste världsdelen.

_Diskutera hur _Nato och _Ryssland
kan samarbeta för att gemensamt
minska antalet kärnvapen.

#27. _Diskutera om __EU är ett
fredsprojekt eller inte.

#28. _Har du pratat med någon från
ett annat nordiskt land? _Kunde ni
prata med varandra på era
modersmål?

#29. _Vilket nordiskt land är mest
likt _Sverige? _På vilka sätt?

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym tjugoåtta av tjugoni o

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym tjugoåtta

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Att påverka beslut och

samhälsutveckling (#224)

..... #1288

_Tre demokrati modeller

(#225) #1291

_Att påverka den politiska

makten (#226) #1297

_Övning: _Vad vill du

förändra? (#226) #1302

_Att påverka den ekonomiska

makten (#228) #1308

_I

_Övning: _Bojkott (#228) . #1313

_Metoder för privatpersoner
att påverka (#229) #1314

_Övning: _Att påverka (#229)
. #1320

_Ord och begrepp i kapitlet
(#230) #1321

_Fler ord och begrepp (#230)
. #1323

_Frågor till texten (#230)
. #1326

::: #224 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Att påverka beslut och

samhällets utveckling

::: ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bilbeskrivning =====

_På en svart tavla står det

__PROTEST skrivet med vit krita.

_En knuten näve finns under

texten.

=====

_Om du vill vara med och påverka i

samhället måste du veta vem det är

som beslutar. _Det är ingen idé att

skälla på sin mamma för att

fritidsgården ska läggas ner.

#224

#1288

_Samhäl l skunskap handl ar bl and annat om vil ka som har makt i samhäl let och hur samhäl let styrs.

_Samhäl l utveckl i ng handl ar om hur samhäl let utvecklas och förändras utifrån pol i ti ska och ekonomi ska beslut samt vad som händer i omvär l den. _Utveckl i ngen kan vara posi ti v och/el l er negati v.

_I bokens si sta kapi tel di skutas hur vi kan påverka pol i ti ker (den pol i ti ska makten) och företag (den ekonomi ska makten).

_Personer som besl utar om

offentliga frågor är politiker. _De finns på olika nivåer i samhället (kommun, landsting, stat och __EU).

_Det är inte bara politiker som fattar beslut. _Företagsledare fattar en mängd olika beslut som berör oss i vår vardag. _Även om vi inte har röstat fram företagen som säljer varor och tjänster till oss kan vi ändå påverka dem.

_Tre demokrati modeller

_För att förklara hur beslut påverkas kan demokrati diskuteras utifrån tre olika demokrati modeller.

#1. _Samtalsdemokrati

_Samtalsdemokrati innebär att vi lyssnar, samtalar och respekterar varandras åsikter i en diskussion.

_Det är viktigt att många kommer till tals för att få olika perspektiv på en fråga.

#2. _Val demokrati

_Sverige är ett demokrati skt l and där befol kni ngen i fri a, heml i ga och al l männa val röstar fram pol i ti ker och pol i ti ska parti er. _Det kal l as val demokrati .

_Fol ket väl j er pol i ti ker som ska fatta pol i ti ska besl ut under kommande peri od. _Pol i ti ker som har vari t bra bli r omval da medan de som fol ket är mi ssnöj da med i nte får något förnyat förtroende.

#3. _Del tagardemokrati

_Pol i ti kerna berättar i nför val en, men även mel l an val en, hur de vi l l utveckla samhäl l et. _Ti den mel l an två val är full av nya frågor som pol i ti ker har makt att fatta beslut om, men som fol ket inte har fått rösta om. _Hur ska pol i ti kerna kunna veta vi l ka åsi kter fol ket har? _Det kan ti l l exempel röra frågor som att stänga en skol a el l er att ta emot flykti ngar.

_Del tagardemokrati innebär att väljarna är aktiva i pol i ti ska

frågor mellan valen och att medborgarna engagerar och bryr sig om olika frågor som rör samhället. För att medborgarna ska känna och även få delaktighet är det viktigt att folket kan påverka politiken även mellan valen.

=== _Bildbeskrivning =====

_Schematisk bild med rubriken

"_Att påverka politiken i

_Sverige" visar tre olika vägar:

_Sveriges befolkning -- _Val vart

femte år -- __EU-parlamentet.

_Sveriges befolkning -- _Val vart

fjärde år - - _Kommun,

_Landsting, _Riksdag/_Regering

- - __EUj -kommisionen,

_Minnisterrådet.

_Sveriges befolkning - - _Påverkan

via massmedia, företag,

föreningar eller privatpersoner

- - _Kommun, _Landsting,

_Riksdag/_Regering - -

__EUj -kommisionen,

_Minnisterrådet.

=====

=== _Bildbeskrivning =====

_Schematisk bild. _Överst finns
texten "_Demokrati" som fördelar
sig på tre delar:

"_Samtalsdemokrati" -- _Att föra
en offentlig debatt, t. ex. i
tidningar och på internet.

_Allas åsikter ska få komma
fram.

"_Valdemokrati" -- __EUj-val,
_Riksdagsval, _Landstingsval,
_Kommunalval

"_Deltagardemokrati" -- _Möjlighet
att aktivt påverka politiska

beslut, t. ex. politiska frågor,
ekonomiska frågor och frågor som
berör undervisning
(el evedemokrati).

=====

::: #226 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Att påverka den politiska makten

_För att de folkkalda politiker
ska kunna veta vad medborgarna vill
i frågor som dyker upp mellan två
val behöver de vara i kontakt med
folket. _Politiker fattar beslut i
många olika frågor och de behöver
därför mycket information för att

kunna ta bra beslut.

_Besluten som tas kan bli olika beroende på vilken information politikererna får. _Det innebär att en person som vill påverka ett beslut kan förse politiker med information som är vinklad på ett sätt som gör att det egna intresset tillgodoses.

_Privatpersoner

_Privatpersoner kan ta kontakt med politiker för att påverka beslut.

_Det är lätt att nå dem via telefon, mejl eller brev. _Alla riksdagspolitiker finns på

riksdagens webbplats där både telefonnummer och mejladress framgår. Även lokala politiker och politiker som representerar Sverige i EU-parlamentet går att nå via mejl.

Politiker blir ofta glada om medborgarna ger dem tips eller talar om vad de tycker. Deras uppdrag är ju att representera folket. Ju mer välgrundade argument en person har, desto större är chansen att en politiker lyssnar på personens förslag och därefter försöker

genomföra det.

_Exemplet _Lex _Sarah

_Ett exempel på hur privatpersoner kan påverka är _Sarah _Wägnert. _Hon var en ung undersköterska som #1997 jobbade på ett äldreboende. _Hon ansåg att de boende sköttes dåligt. _Sarah berättade att de kunde få ligga i flera timmar och ropa på hjälp.

_Sarah vände sig till ___SVT:s nyhetsprogram _Rapport som tog upp problemet i sitt program. _Många tittare blev upprörda och många

medi eorgani sati oner började granska
äl drevården. _Pol i ti kerna i nförde
två år senare en lag som fick namnet
_Lex _Sarah. _Lagen innebär att de
som jobbar inom vården måste
rapportera om en patient far illa.

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_Sarah _Wägnert.

_Bi l dbeskri vni ng

_En tjej i vita byxor och vit
skjorta står i ett rum vid en vagn
med sjukvårdsartiklar på.

=====

_Övning: _Vad vill du förändra?

_Det finns mycket i världen som är bra, men en del kan bli bättre.

_Fundera på följande frågor ur både ett svenskt och ett globalt perspektiv. _Använd gärna analysmodellen på sidan #53.

_Vad vill du förändra? _Är det någon mer som tycker som du? _Vilka kommer att få det bättre i och med din förändring? _Vilka kommer att få det sämre? _Hur kan du gå tillväga?

_Kommer din förändring att kosta

pengar? _Kommer din förändring att

#226

#1302

spara pengar i framtiden?

::: #227 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Exemplet med _Emmas nagel protest

_Emma _Green, svensk

höjdhoppstjärna, lyckades helt

ensam vända strålkastarna mot

_Rysslands lagstiftning kring

homosexualitet. _Hon skapade opinion

när hon under friidrotts-_Vm i

_Moskva #2013 målade sina naglar i

regnbågens färger. _Först

publicerade hon "naglar" på

_Instagram för att sedan ha

regnbågsfärgade naglar under

#227

#1303

kval hoppni ngen. _Regnbågsfärgerna
(regnbågsflaggan) används av
hbtq-rörelsen.

_Ryssland hade precis förbjudit
information till unga om
homosexualitet. _Medieorganisationer
över hela världen uppmärksammade
_Emmas naglar. _På det viset
diskuterades homosexuellas
rättigheter och _Ryssland fick
mycket kritik för sin nya lag. _I
ryska medier var det dock tyst.

_I intervjuer efteråt sa _Emma att
"kärlek till andra människor kan

inte vara fel". _Nagel protest är ett ord som nu har hamnat i _Språkrådets nyordslista.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Emma _Greens nagel protest i friidrotts-_Vm i _Moskva #2013.

_Trots stor uppmärksamhet presterade hon sin bästa hoppning på tre år.

_Bildbeskrivning

_En tjej i blå shorts och gul tlinne hoppar (med ryggen vänd nedåt) över ribban i höjdhopp.

_Hon har målat sina naglar i olika

färger.

=====

_Lobbying -- professionell påverkan
av politiker

_Det finnsavlönade personer som
ger information till politiker på
uppdrag av en person eller ett
företag. _De kallas lobbyist och
får sin lön från organisationer
eller företag. _Lobbyister ger
information till politiker för att
påverka dem att rösta på ett visst
sätt.

_Exempl et med ___USA: s vapen lobby

_I ___USA finns en vapen lobby. _Det är en sammanslutning av vapenförsäljare och vapentillverkare.

_Varje gång någon föreslår att vapenlagarna ska bli hårdare i ___USA uppvaktar vapenlobbyn politiker som ska ta beslut. _Vapenlobbyn riskerar att förlora pengar om färre människor får ha vapen.

_Det finns även lobbygrupper som vill att reglerna ska bli hårdare, men de har inte lika mycket pengar.

_Deras möjligheter att höras och

synas är sämre, vilket vi ssa anser är orättvist.

::: #228 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Att påverka den ekonomiska makten

_I många frågor är det inte politikererna som har makten. _Det kan i stället vara företag som har makten över viktiga beslut.

_Ett företag är beroende av människorna som köper deras varor eller tjänster. _Ett företag anpassar därför sin produktion efter konsumenternas önskemål.

_Företagen är rädda om sitt
varumärke

_Det är viktigt för företagen att
ha ett bra rykte. _De vill ha nöjda
kunder som talar och skriver
positivt om dem och som förknippar
deras varor med något bra.

_Försäljningen riskerar att minska
om missnöjda kunder skriver negativt
om företaget och deras produkter.

_Ett sätt att påverka ett företag är
att kontakta det och informera om
sin åsikt. _Ofta är de tacksamma för
kundernas synpunkter. _Om företaget
#228 #1309

inte lyssnar kan kunden i stället
välja att kontakta
medieorganisationer eller lägga ut
sin information på sociala medier
för att försöka skapa opinion och
upplysa andra kunder.

_Multinationella företag

_Multinationella företag finns i
många olika länder. _De kan vara så
stora att de har makt att påverka
ett lands politiker. _Om politiker
till exempel vill förbättra
arbetsförhållandena för arbetarna
kan företagen utöva påtryckningar

för att stoppa dessa lagar.

_Företag kan vara svåra att påverka för en enskild person. _Det är lättare om många går i hop, kanske med människor i andra länder.

_Bojkott

_Bojkott är ett sätt att påverka. _Det innebär att sluta köpa en viss vara eller flera varor från ett visst företag eller land.

_Miljöorganisationen _Greenpeace ledde en bojkott mot ett av världens största livsmedelsföretag. _De menade att företaget, trots

påtryckningar, använde sig av
palmljå i sina varor. _När
oljepalmer planteras måste regnskog
skövlas. _Greenpeace uppmanade
människor att sluta handla varor
från företaget. _Efter en tid med
minskad försäljning upphörde
företaget att använda sig av
palmljå.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Bojkott av sydafrikanska varor
för att förändra politiken i
_Sydafrika i mitten av #1980-
talet.

_Bi l dbeskri vni ng

_Ett svartvitt foto på en grupp
männi skor som går med plakat.

_Texten på plakaten lyder "_Köp ej
_Sydafrikanska varor" och "_Frihet
åt _Sydafrika".

=====

_Övni ng: _Boj kott

_Sök efter oli ka boj kottar som har
ägt rum mot enski l da företag el l er
mot hel a l änder. _Några exempel att
utgå från är boj kott av franska
vi ner, boj kott av __EUj -val , boj kott
av _I srael , boj kott av _Nestl é,

bojkott av _Arl a och bojkott av
_Ryanai r.

_Varför skedde bojkotten? _Var den
lyckad? _Vad blev resultatet? _Hade
företaget/landet kunnat påverkas på
något annat sätt?

::: #229 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Metoder för privatpersoner att
påverka

_Många låter bli att försöka
påverka makten eftersom de tror att
de inte har någon möjlighet att
förändra. _Ensam kan det vara svårt
att förändra något, men om flera

till sammans påverkar andra ökar
chansen till förändring.

_Opinionsbildning

_För att få fler att engagera sig
går det att skapa opinion kring en
fråga, en så kallad

opinionsbildning. _Det innebär att
uppmärksamma och påverka andra

medborgare i en fråga och få dem att
reagera. _Det finns flera

möjligheter att skapa opinion på.

é _Demonstrera (behövs tillstånd av
polis).

é _Samlainamnunderskrifter och

lämna till politiker/företag.

é _Skri va insändare i tidningar,
starta en facebookgrupp eller dela
ut flygblad.

_Med hjälp av internet nås många
människor. _För att få stora
mediorganisati oners uppmärksamhet
bör de som vill skapa opi ni on kri ng
en fråga fundera över vilka punkter
som gör en nyhet.

_Medi eorgani sati oner tar i huvudsak
upp sådant som kan tänkas intressera
läsarna.

_Soci al a medi er

_De soci al a medi erna kan också användas för att påverka. _På exempel vi s _Facebook, _Twi tter, _I nstagram och bl oggar kan i nformati on spridas ti l l andra. _På vi ssa si dor kan debattrådar startas där frågor som är vi kti ga kan di skuterar.

_Fackföreni ngar

_På arbetspl atsen är fackföreni ngar en väg ti l l i nfl ytande. _De som engagerar si g i facket är med och representerar

medl emmarnas åsikter och kan på så
vis påverka på arbetsplatsen.

_Löntagarorganisationerna

(sammanslutning av flera

fackföreningar) utövar påtryckningar

på både politiker och näringsliv.

_Föreningar

_Genom att gå med i en förening

kan möjligheterna till inflytande

öka. _Föreningar och organisationer

engagerar sig i olika frågor inom

skilda områden. _Några exempel är

_Världsnaturfonden, _Amnesty

_International, _Rädda _Barnen och

__BRI S. _Starka föreni ngar kan till
och med påverka pol i ti ken i ett
l and.

_Det går även att få i nfl ytande
genom att engagera sig i en l okal
föreni ng såsom
bostadsrättsföreni ngen,
fotbol l skl ubben el l er el evrådet.

_För en person som har ett
samhäl l si ntresse är ett medl emskap i
ett pol i ti skt parti en god i dé.

_Många av parti erna har
ungdomssekti oner där ungdomar del tar
och påverkar.

_Övning: _Att påverka

_Diskutera följande frågor.

_Har du påverkat i någon

samhäl lsfråga någon gång och i så

fal l hur? _Finns det företag el l er

produkter som du skul l e vil ja

påverka? _Vil ka? _Varför? _Vil ka

andra saker skul l e du vil ja påverka?

_Ta reda på vem som besl utar över

dessa frågor. _Hur skul l e du gå

ti l l väga?

::: #230 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Ord och begrepp i kapitlet

Bojkott. _Att sluta köpa varor

från ett visst företag eller land

för att protestera.

Deltagardemokrati. _Befolkningen

är aktiv i politiska frågor mellan

valen.

Lobbying. _Personer ger

information till politiker, på

uppdrag av organisationer eller

företag som har råd, i syfte att

påverka politiker att rösta på ett

visst sätt.

Opinion. _Åsikter_.

Opinionssbildning. _Att

uppmärksamma och påverka andra medborgare i en fråga och får dem att reagera.

Politisk makt. _Politiker som har

makt att besluta om lagstiftning och ekonomi i t.ex. kommun, landsting, stat och EU.

Samhällets utveckling. _Hur samhället

förändras och utvecklas samt vad som händer i omvärlden.

Samtalsdemokrati. _Att lyssna,

samtala och respektera varandras

åsi kter.

Val demokrati. _Fol ket röstar fram
pol i ti ker och pol i ti ska parti er i
fri a, heml i ga och al l männa val .

_Fl er ord och begrepp

Aktörsperspekti v. _Enski l da
personer, pol i ti ker, domstol ar och
medi eorgani sati oner med fl era har
möj l i ghet att påverka samhäl l et
och omvär l den. _I ett demokrati skt
l and ges många männi skor och
organi sati oner möj l i ghet att
påverka samhäl l sutveckl i ngen,
vi l ket i nte är fal l et i en

di ktatur.

Egenmakt. _En person känner att han/hon kan påverka, t. ex. sin situation på arbetsplatsen eller sina kontakter i samhället.

Utomparlamentarism. _Motsats till parlamentarism_. _Organisationer vill förändra samhället utan att gå vägen via folkkvalda politiker.

_Förändringar som utomparlamentariska organisationer föreslår kan ske i harmoni med folkopinion och lagar.

_Förändringarna kan även ske mer

revol uti onärt och i bland även med
ol agl i ga metoder. _En metod som
i bland används av
utomparl amentari ska grupper är
ci vi l ol ydnad.

_Frågor till texten

#1. _Vad är politisk makt?

(s. #224--#225)

#2. _Vad är ekonomisk makt?

#3. _Vad är samtalsdemokrati?

#4. _Vad är valdemokrati?

#5. _Vad är deltagardemokrati?

#6. _Hur kan privatpersoner påverka
politiker mellan valen?

(s. #226--#227)

#7. _Vad är lobbyning?

#8. _Ge ett exempel på hur ett

företag kan påverkas. (s. #228)

#9. _Vad menas med att skapa

#230

#1326

opi ni on? (s. #229)

_Frågor att diskutera

#10. _Vilka egenskaper ska en pol i ti ker ha? _Har du några av dessa egenskaper? _Känner du någon som har dessa egenskaper? _Tycker du att dagens pol i ti ker har dessa egenskaper?

#11. _Varför uppstår pol i ti kerförakt (medborgare misstror och föraktar pol i ti ker)?

_Turesson m fl

_Samhäl I skunskap #7 - - #9

_Överförd från _Reviderad upplaga

#2019 utgiven av _Limnea utbildning

__AB, #2014 med

__ISBN-#13: #978-#91-#85887-#45-#3

_Specialpedagogiska skolmyndigheten

#2021

_Volym tjugoni o av tjugoni o

_Till punktskriftsläsaren

_Till denna bok finns det några
svältpappersbilder.

_Det finns många bilderbeskrivningar.

_De flesta bilder är fotografier.

_Sicka gärna dina synpunkter på
anpassningen av denna bok till
anpassningsfunktionen - se

_Innehåll till volym tjugo

_Siffran i inom parentes hänvisar till

svartskriftsbokens sidor.

_Register (#231) #1328

::: #231 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Regi ster

::: :::::::::::::::::::::::::::::::

_A

absol ut fatti gdom #163

absol ut maj ori tet #108

_Agenda #2030 #209

a-kassa #30, #32

aktörsperspekti v #230

_Al li ansen #33, #174

al li ansfri het #222

al l män rösträtt #108

al l män vi ssti dsanstäl l ni ng #156

al l män väl färd #32

#231

#1328

al I männa domstolar #113, #121

_Al I männa pressombudsmannen (___P0)

#58

al I männa val #128, #225, #230

_Amnesty _Internati onal #80, #229

anal ysmodel I #53, #54

anarki #106, #201, #206

anhåll a #114

anhöri gi nvandri ng #42

anstäl I ni ngsform #156

ansvari g utgi vare #58

anti gl obal i seri ngsrörel sen (_Den

gl obal a rättvi serörel sen) #146

anti vi rusprogram #65, #68

#231

#1329

__APEC #146

arabi ska våren #57, #58, #165

arbetarrörelsen #174, #176

arbetsbri st #152

_Arbetsförmedl i ngen #30, #32, #137,

#138

arbetsgi varorgani sati oner #113,

#151, #153, #156

arbetskraftsi nvandri ng #39, #42

arbetsl i nj en #42

arbetsl i v #123, #148

arbetsl öshetsförsäkr i ngen #9, #30,

#32, #161

arbetsmarknadspol i ti k #137, #138

#231

#1330

arbetsmiljö #123, #151, #152

arbetsrätt #123, #156

assimilering #36--#38, #42

asyl #42, #217

asylpolitisk #217

asylsökande #79

avbetalning #125

avfolkning #21

avsändare #44, #52

asexualitet #11

_B

_Barnombudsmannen (___B0) #93

befolkningsgeografi #23

befolkningskoncentration #19

#231

#1331

befolkningspyramid #20, #23

bemanningsföretag #156

_Be_Ne_Lux #222

_Berl i nmuren #194, #211

bi dragsberoende #29, #32

bi lateral t avtal #146

biologiska faktorer #11--#13, #16

bi sexuel l #11, #76

bi stånd #29, #146

bi ståndsorganisa tion #105

bl andekonomi #146

bojkott #228, #230

bostadssegregati on #38

brandvägg #66, #67, #68

#231

#1332

bransch #156

_Bremer, _Fredrika #82

__BRICS #143, #146

__BRIS #15, #120

_Brottsförebyggande rådet (__BRÅ)

#111, #121

brottsoffer #69, #120, #121

brottstrappan #119, #121

bruttonational produkt (__BNP) #141,

#145, #146, #216

bytesbalans #145, #146

_C

capita #141

_Centerpartiet #135, #174, #175,

#231

#1333

#179

ci vil olydnad #106--#108, #230

ci vil rätt #121

_Comecon #222

common law #121

cyberattack #65, #68

_D

dataspel beroende #61, #68

del tagardemokrati #225, #230

demokrati ska friheter #69, #102,

#218

demokrati sk process #167

demokrati ska rättigheter #69, #102,

#218

#231

#1334

demokrati skt di l emma #69, #106--#109

desi ntegrati on #42

di gi tal i nformati on #60

di pl omati #207

di rekt demokrati #103, #108, #200

di rekta val #108

di skri mi neri ngsgrunder #69, #76

_Di skri mi neri ngsombudsmannen (___D0)

#76, #77, #93

di sponi bel i nkomst #158, #160, #162,

#166

dj urhål l ni ng #107

dol d brottsl i ghet #121

#231

#1335

_E

_Ecowas #146

ekonomi ska resurser #123, #158,

#159, #164, #165

el ektroni ska medi a #43, #60

el evdemokrati #104, #108, #225

emi grati on #34, #42

__EMU #216, #222

enhetsstat #198

enkammarsystem #198

enkel maj ori tet #108

entreprenör #155, #156

entreprenörskap #123, #155, #156

etermedi a #58

#231

#1336

etik #16

etisk handel #146

etiska regler #58

etiskt dilemma #69, #106--#108

etnicitet #12, #13, #16, #43, #71,
#77, #86, #123, #158, #162, #166

etnisk grupp #14, #97

etnisk rensning #101

etnisk tillhörighet #76, #92, #97,
#98, #101

_Europadomstolen #35, #76, #93

_Europarådet #76, #78, #92

_Europeiska centralbanken (___ECB)
#190, #216, #222

#231

#1337

_Europeiska rådet #190

__EU: s passunion #217

__EU: s inre marknad #146, #219, #222

existensminimum #32

extrem fattigdom #95

_F

fascism #168, #172, #173, #178, #179

federation #198, #205

feminism #52, #166, #176, #178

_Feministiskt initiativ #178

filantrop #84

fil delning #61, #116

finska #96, #99, #101, #162, #220

fi rewall #64, #68

#231

#1338

flyktningbarn #52

FN-konvention #74

folkgrupp #87, #91, #96, #97, #101,
#111

folkhemmet #32

folkomröstning #103, #108, #109,
#200, #219

Folkpartiet #135, #175

folkrätt #167, #202, #207

folksuveränitetsprincipen #201

frivilja #16

frilordet #45, #58, #196

frilval #108, #197, #200

Friends #16

#231

#1339

fri handel #142, #146

fri handel sområde #142, #219

fri skola #26, #28, #32, #55

fri villi gorgani sationer #80, #92,

#93, #120

främlingsfientlighet #36, #81, #95,

#97

främlingshat #36

främlingsrädsla #36, #95

funktionshinder #77

funktionsnedsättning #26, #75--#77,

#89, #94, #128

fyra friheter #216, #222

fyrkantstagg #68

#231

#1340

födel setal #147

fördom #16, #36, #74, #98

fördrag #222

försörjningsstöd #26, #30, #32, #33,
#128, #163

förvaltningsdomstol #113, #121,
#187, #192

förvaltningsrätt #113, #121

förvärvsarbete #23, #161, #166

föräldraförsäkring #29, #32

förändringsagent #149

_G

_G#7-gruppen #146

_Gandhi , _Mahatma #82, #106, #107

#231

#1341

gemensamma medel #9, #24, #32

genus #11

geografiska fördelningen #19

globalisering #140, #143, #146, #156

globalt samhälle #123, #156

gratistidning #50, #58

gruppidentitet #14, #16, #17

gruppträck #16

_H

handelsavtal #146, #218

::: #232 :::::::::::::::::::::::::::::::

handelsbalans #146, #147

handelsinder #142, #146

hashtag #68

#232

#1342

hatbrott #92

hemliga val #108, #196, #200, #201,
#230

heterosexuell #11, #76, #90

__HIV #84, #216

homosexuell #11, #13, #76, #173,
#218, #227

hotbilder #167, #202, #208, #209

hovrätt #113, #121

_Human _Rights _Watch #80, #81, #86,
#88, #92

hushållsarbete #23

hushållstyp #160, #166

huvudorgan #204, #205

#232

#1343

hållbar utveckling #86, #95, #165,

#204

hållbart samhälle #86, #88, #91,

#95, #158, #165, #166

häkta #114

hälsovård #72, #84

höger-vänster-skala #179

högerblocket #179

höginkomstländer #146

högkonjunktur #135, #136, #138, #145

högre medelinkomstländer #146

_Högsta domstolen #113, #121, #199

#232

#1344

_I

i -I and #146

i denti tet #9--#17, #40, #75, #90,
#119, #173

i deol ogi er #167, #168, #170, #172,
#174, #175, #178

i mmi grati on #9, #34, #39, #42

i ndi rekt demokrati #103, #108

i ndi rekta val #108

i ndustri al i seri ng #144, #175

i ndustri al i sm #171

i ndustri samhäl l e #144, #151

i nfl ati on #133, #135, #138, #153,

#216

#232

#1345

informati onskäl l or #63

informati onsspri dare #143

integrati on #9, #34--#38, #40, #42,
#52, #54, #55, #214

_Internati onel l a val utafonden

(__IMF) #146

intol erans #36, #92

intresseparti er #178

invandrare #34, #37, #39, #41, #49,
#54, #218

invandri ng #21, #34, #42

invandri ngspol i ti k #41

_J

j i ddi sch #96, #98, #101

j ordbrukssamhäl l e #144

j udar #52, #92, #96, #98, #101,
#173, #220

j urist #112, #113, #121

j ämli khet #5, #82, #123, #153, #166,
#208

j ämstäl l dhet #35, #79, #85, #123,
#159, #166, #209

_K

kammaren #183, #185, #198, #199

kammarrätt #113, #121

kartell #146
#232

#1347

keyl ogger #64

_Ki -moon, _Ban #72, #83

_Ki ng, _Mart i n _Luther #82, #106,
#107

kl assi denti tet #33

koal i ti onsregeri ng #192

kol l ekti vavtal #153, #154, #156

kol oni er #205, #212

kommunal servi ce #33

kommunal l agen #26, #192

kommunal skatt #128, #129

kommunal t sj äl vstyre #192, #198

kommuni sm #39, #140, #210, #211

kompromi ssa #108

#232

#1348

konflikt hanter ing #85, #167, #202

konflikt lösning #207, #220

konsensusbeslut #108

konservativ #170, #174, #176, #177

konstitution #181, #201

korruption #91, #105, #108, #196,
#200, #208

kostnadsinflation #133, #138

kriminalitet #38, #69, #121, #202

kriminalvården #69, #106, #115,
#118, #121

_Kristdemokraterna #135, #174, #175,
#179

kvalificerad majoritet #108

#232

#1349

kvi nnofäl l a #33

kvi nnoj our #120

kväl l sti dni ng #50, #58

käl l kri ti k #52, #58, #59

käl l materi al #52, #58, #59

kärl ek #218, #227

könsi denti tet #16, #76

könsuttryck #76, #90

könssegregati on #35, #42

könsuttryck #76

_Köpenhamnskri teri erna #222

köpkraft #140

_L

I evnadsstandard #33, #75

I evnadsvillkor #53, #69, #87, #108

I liberalism #168--#171, #174, #178,
#179

I lika rösträtt #108, #174--#176,
#196, #200, #201

I livsstil #9, #10, #13, #16, #37

I livsstilsförändring #16

I obbyggnad #227, #230

I obbyggare #227

I lockout #153, #156

__LVU #121

I åginkomstländer #146
#232

#1351

I ågkonj unktur #135- -#138, #145

I ågl önel and #102, #110

I ägre medel i nkomstl änder #147

_Läkare utan gränser #85

I änsstyrel se #107, #129, #151

I öneski l l nader #123, #154, #156

I öntagarorgani sati oner #151, #156,

#229

_M

maj ori tetsbesl ut #108, #196, #200

maj ori tetsregeri ng #184, #192

maktde l ni ng #199

maktde l ni ngspr i nci pen #195, #199,

#200

#232

#1352

maktstrukturer #43, #58

malware #64, #68

mandat #192

_Mandela, _Nelson #83

marknadsekonomi #146, #147, #176,

#214

marxism #168, #171, #176, #178, #179

mask #66

medborgerliga rättigheter #166

medelinkomstländer #146, #147

medellivslängd #18, #20

mediekonsumtion #56

mediainkomst #160, #162, #163

mediorganisation #44, #46--#48,

#232

#1353

#56--#59, #70, #179, #226--#229

medlemsland #77

meänkieli #96, #99, #101

mi grati on #34, #42

mi grati onsdomstolar #121

_Mi grati onsverket #39, #42

mi l i tärdirktatur #196, #200

mi l j onprogrammet #23

_Mi l j öpartiet #178, #179

mi l l enni emål #209

mi ni sterstyre #192

mi nori tetsgrupper #41, #49, #89, #92

mi nori tetsregering #184, #192

mi nori tetsspråk #96, #100

#232

#1354

_Moderaterna #135, #174, #175, #179

monarki #181, #194, #195, #200

moral #16

morgontidning #50, #58

moraliskt dilemma #108

mottagare #44, #52

multilateralt avtal #147

multinationella företag #142, #146,

#228

målsägande #115

mångkultur #36, #52, #123, #177

människorättsorganisation #85

mötesfrihet #102

mötesplatser #35

#232

#1355

_N

nati on #222

nati onal i tet #72

nati onal stat #222

nati onel l a mi nori teter #69, #92,
#96, #97, #100, #101

naturresurs #18, #26, #209

neutral i tet #222

_Nordi ska mi ni sterrådet #221, #222

_Nordi ska rådet #221, #222

norm #13, #16, #17, #37, #90

normal fördel ni ng #16

normal i tet #12, #13, #16

normati v #16
#232

#1356

normuppfattning #69, #121

nyhetsvärde #48

nyhetsvärdering #43, #48, #58

nådig luntan #138

nätmobbing #66, #68

nätpedofi #66, #68

_0

objektiv #10, #16, #58

__OECD #39

offentlig ekonomi #24, #32, #127

offentlig finansierad välfärd #33

offentlig förvaltning #127

offentlig handling #201

offentlig rätt #121

#232

#1357

offentlig sektor #33, #176

ofrihet #16, #171

omoralisk #16, #107

opartiisk #58

opinion #227--#230

opinionsbildning #229, #230

ordningsmakt #106, #108, #119

__OSSE #222

osynlig handen #169

_Oxfam #85

::: #233 :::::::::::::::::::::::::::::::

_P

_Parks, _Rosa #82

parlamentarism #184, #192, #200,

#233

#1358

#201, #230

parti di ktatur #200, #210

parti sk #58

parti väsendet #167

pensi onssystemet #9, #33

pi ratstreami ng #68

pl anekonomi #146, #147

pl enum #192

pl i kt #17

pol i sstat #77

posi ti v särbehandl i ng #165

pol i ti ska system #167, #180

prej udi kat #121

presi denti al i sm #199

#233

#1359

_Pressens opi ni onsnämnd (___PON) #58

pressfri het #58

pressmeddel ande #58

pressrel ease #58

pri märvård #28, #32

pri s-l önespi ral #133

pri vat fi nansi erad väl färd #33

pri vatekonomi #24, #50, #124, #125,
#127

pri vati seri ng #31, #32

produkti onsfaktor #126

propaganda #58

protekti oni sm #142

provanstäl l ni ng #156

#233

#1360

_R

rasdi skri mi neri ng #74, #82, #106

rasi sm #36, #42, #81, #98, #101,
#173

regeri ngsförkl ari ng #192

regi m #95, #203

rel ati v fatti gdom #163

rel i gi onsfri het #77, #200

representati v demokrati #108, #200,
#201

resandefol ket #101

revol uti on #39, #112, #170, #211

__RFSL #15

ri ksdagens tal man #183, #192
#233

#1361

riksmöte #192

romani chib #96, #98, #101

romer #52, #89, #92, #96, #98, #101,
#173, #218

råvara #94, #99, #100, #101, #110

_Rädda _Barnen #15, #75, #81, #229

rättsstat #77

rättssystem #69, #110, #112, #121

rättssäkerhet #69, #77, #112, #121,
#196, #197, #200

rättsväsende #112, #118, #121, #127,
#200

_Röda korset #85

rörlig växelkurs #147

#233

#1362

röstberättigade #108

rösträttsålder #108

_S

sambolagen #117

samer #96, #100, #101, #218, #220

sametingen #100, #101

samhäl i ekonomi #123, #124, #127,

#133, #134, #136--#138, #155, #181

samhäl i ekonomiska kretsloppet #134,

#137--#139

samhäl i sfråga #3, #53, #54, #56,

#59, #167, #229

samhäl i klass #33

samhäl i resurs #123

#233

#1363

sami ska #96, #100, #101

saml i ngsregeri ng #184, #192

samtal sdemokrati #225, #230

_S^apmi (samel and) #101

_Schengenavtal et #222

segregati on #9, #36, #38, #42, #52

sexuel l l äggni ng #9, #11, #12, #16,

#75, #76, #92

sj ukförsäkrin gen #29, #32, #156

sj ukpenni ng #29, #158, #161, #166

sj ukvårdssystemet #9, #33

sj äl vbi l d #17

sj äl vförtroende #11, #56, #155, #156

sj äl vkänedom #17

#233

#1364

självkänsla #17

självtillit #17

skadeprogram #64, #65, #68

skiljelinjer i partiväsende #179

skolplikt #156

skolsegregation #38

sluten ungdomsvård #121

socialidentitet #17

socialnorm #16

sociala medier #49, #57, #60, #66,

#68, #203, #228, #229

socialbidrag #30, #33

_Socialdemokraterna #176, #178,

#179, #184

#233

#1365

soci al försäkringen #29, #30, #32,

#130, #158, #166, #185

soci alism #171, #176

_Soci al styrelsen #92, #186

soci oekonomisk bakgrund #9, #11,

#123

speci al domstolar #113, #121

statsbudget #135

statschef #181, #194, #195, #200,

#201

statsminister #97, #180, #183, #184,

#189, #191, #192, #200, #217

statsskick #191, #194, #195, #197

statsskuld #130, #138, #215, #216

#233

#1366

status #33, #40, #179

strukturuomvandling #138

styrelseskick #167, #181, #194,
#196, #200, #201

subjektiv identitet #17

subvention #29, #146, #147

successionsordningen #181, #195,
#201

supermakt #147, #210

suverän stat #201, #203, #206

svart får #16

_Svenska ___FNj -förbundet #85

svenska samhället #35, #98, #136

_Sveriges rikets lag #116, #121

#233

#1367

_Sveri gedemokraterna #37, #41, #177

sveri gefi nnar #92, #96, #99, #101

säsongsanstäl l ni ng #156

söktj änst #62, #68, #88

_T

teokrati #196, #200

terrori sm #49, #217

ti l l svi dareanstäl l ni ng #156

tj änstebal ans #146

tj änstesektor #144

tol erans #36, #42, #81

tornedal i ngar #92, #96, #99, #101

transnati onel l a företag #146

transsexuel l #90

#233

#1368

trojaner #64

tryckfrihet #45, #195, #200

tryckfrihetsförordningen #181, #195,
#201

tvåkamarsystem #198

_U

u-land #147

__UN _Woman #79

underorgan #78, #204, #205

__UNDP #85

__UNICEF #79, #204

ungdomstjänst #115, #121

uppehållstillstånd #42, #216, #221

urfolk #69, #75, #92, #96, #100

#233

#1369

urfolksdeklaration #75, #100, #101

ursprungsfolk #75

utanförskap #12, #33, #53

utanförskapsområde #33

utbildningsvägar #123, #148

utfrys #17

utomparlamentarisk #230

utskott #185, #186

utvandrare #39, #177

_V

valdeltagande #108, #191, #219

valfrihet #31

valhemlighet #108

valsedel #108

#233

#1370

val utamarknad #145

vi kari at #156

vi ttnesstöd #120

vågmästare #192

vårdval #186

väl befi nnande #9, #10, #16

väl färdssamhäl l e #32, #33

väl färdsstruktural #9, #24, #32

vänsterbl ocket #179

_Vänsterparti et #176, #178, #179

väpnad konfl i kt #167, #202, #206,

#218

värdi ghet #77

_Värl dsbanken #95, #146, #147

#233

#1371

världshandel #143, #145, #203, #215

växelkurs #145, #147

_W

_World _Economic _Forum #147

_World _Social _Forum #147

_World _Trade _Organization (___WTO)

#146, #203

worm #64

_Y

_Yousafzai , _Malala #83

yrkesarbete #161, #166

yrkeskriminalitet #119

yrkesval #123, #147, #156

yttrandefrihet #45, #57, #58, #80,

#233

#1372

#86 - - #88, #200

yttrandefrihetsgrundlagen #181,

#195, #201

_Å

åldersstruktur #21

åsiktsfrihet #102

åtal #114

återfall #118, #121

återvändare #39

_Ä

äktenskap #13, #19, #88, #89, #117,

#121

#233

#1373